

Elke dump is een plaats delict

Elke dump is een plaats delict

Dumping en lozing van synthetisch drugsafval: verschijningsvormen en politieaanpak

Y. Schoenmakers
S. Mehlbaum
M. Everartz
C. Poelarends

In opdracht van:
Programma Politie & Wetenschap

Foto omslag: Christian Traets

Ontwerp:
Mediaeval Tekst en Vorm & Martien Frijns

ISBN: 978 90 352 4933 2
NUR: 800, 624

Realisatie:
Reed Business, Amsterdam

© 2016 Politie & Wetenschap, Apeldoorn; Yvette Schoenmakers onderzoek & advies,
Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Voorwoord

Een onderzoek naar drugsafvaldumpingen, hebben we het dan over milieucriminaliteit of over synthetische-drugscriminaliteit? Allebei, denken we, al hebben we het afgelopen jaar gemerkt dat deze vraag in de praktijk redelijk wat stof doet opwaaien. Wat het des te leuker maakte om dit onderzoek uit te voeren. De drugsafvaldump als laatste schakel in de logistieke keten van synthetische-drugscriminaliteit, biedt dit niet een mooi, tastbaar uitgangspunt voor de politie om de achterliggende synthetische-drugsproducenten aan te pakken? En de laatste jaren lopen de media ervan over; het lijkt wel of wekelijks vaten worden gedumpt. Er wordt gesproken over drugsafval in mestkelders dat het land op gaat en rioleeringen die vol zitten met het spul. Hoe erg en gevaarlijk is het nu eigenlijk?

We zijn tijdens het onderzoek bij diverse politie-eenheden te gast geweest en hebben rechercheurs, teamleiders, specialisten en officieren gesproken met milieu- en synthetische-drugsexperts. Daarnaast hebben we ons mogen verdiepen in de visie en ervaring van provincies, gemeenten, omgevingsdiensten, waterschappen, andere grondbezitters en ketenpartners, die met elkaar gemeen hebben dat ze met de handen in het haar zitten over de dumpingen en lozingen, en dat ze zich echt in dit probleem willen vastbijten. Die inhoudelijke drive zagen we ook terug tijdens een expertsessie die we met een mix van instanties georganiseerd hebben. We hebben het geweten tijdens het verwerken van alle feedback, notities en toezeggingen die we tijdens (en na) die sessie mochten ontvangen.

Al met al was het ontzettend boeiend en naar ons idee belangrijk om meer te weten te komen over de verschillende manieren waarop drugsafval in de Nederlandse waterlichamen en bodem kan blijven verdwijnen, als we hier in de hele keten niet veel alerter op worden. En wat dat dan kan doen met mens en milieu. Juist om die reden was het zo mooi om een achttal prachtige rechercheonderzoeken te bestuderen en de verhalen van de rechercheurs te horen, die illustreren welke aanknopingspunten een plaats delict van een dumping kan bieden om niet alleen de uitvoerders in de kraag te vatten, maar ook de achterliggende criminele samenwerkingsverbanden in beeld te krijgen. We bedanken alle respondenten en contactpersonen die hun kennis en verhaal met ons hebben gedeeld.

We zijn onze opdrachtgever Politie en Wetenschap dankbaar voor het verstrekken van de opdracht tot het uitvoeren van dit onderzoek en het vertrouwen dat zij daarbij in het onderzoeksteam gesteld hebben. Tot slot willen we de leden van de begeleidingscommissie bedanken: Marta Dozy, Jos van Hecke, Fred den Hertog, Wim Huisman, Ingeborg Koopmans, Adriaan Rottenberg, Toine Spapens en Jordi van der Steen. Zij hebben gedurende de looptijd van het onderzoek met ons meegedacht en nuttig commentaar gegeven op de conceptversie van dit onderzoeksrapport. Daarnaast bedanken we Jan Liezen voor het meelezen van het conceptrapport en het geven van feedback hierop.

Het onderzoeksteam,
augustus 2016

Samenvatting

Inleiding

In Nederland worden veel synthetische drugs geproduceerd, met name amfetamine (speed) en MDMA¹ (xtc). Hierbij komt vloeibaar afval vrij, dat illegaal in de natuur, op straat of elders wordt gedumpt, geloosd of (tijdelijk) opgeslagen. De inschatting van de politie is dat de aangetroffen dumpingen in vaten en jerrycans slechts het topje van de ijsberg vormen, dat niet alle dumpingen bij de politie gemeld worden en dat er buiten het zicht van de politie veel drugsafval geloosd wordt. Over welke dumpings- en lozingsvormen er zijn, hoe de uitvoerders daarbij te werk gaan en wat de (mogelijke) gevolgen van de dumpingen en lozingen zijn, is nog weinig bekend. Daarnaast is de aanpak van het probleem, dat zich op het snijvlak van milieucriminaliteit en georganiseerde drugsriminaliteit bevindt, complex.

Het doel van dit onderzoek is zicht te krijgen op de aard en ontwikkeling van synthetische-drugsafvaldumpingen en -lozingen in Nederland om daarmee concrete aanknopingspunten te kunnen identificeren voor de werkwijze bij het aantreffen van een dumping, voor de opsporing en voor een integrale aanpak van het probleem. Vanuit deze doelstelling bezien vormen de drugsafvaldumpingen niet alleen een ernstig milieuprobleem dat integraal aangepakt moet worden, maar ook een mogelijk kansrijk perspectief voor het oprollen van de synthetische-drugsketen die daarachter zit. Dit onderzoeksrapport is daarmee relevant voor basisteams en rechercheafdelingen van de politie, maar ook voor ketenpartners die met dumpingen en lozingen te maken krijgen. De onderzoeksresultaten, die hierna worden samengevat, zijn gebaseerd op een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve methoden: een bestandsanalyse van door de politie geregistreerde dumpingen, casestudies van acht afgesloten opsporingsonderzoeken naar dumpingen en lozingen, interviews met diverse betrokkenen uit het werkveld, literatuur- en documentanalyse en als laatste een expertsessie.

1 Methyleendioxyamfetamine.

Omvang en ontwikkeling van dumpingen en lozingen

Geregistreeerde dumpingen en lozingen

Over een periode van vijf jaar (2010 tot en met 2014) zijn er in totaal 446 meldingen van dumpingen bekend bij Team Dumpingen van het expertisecentrum SD&P van de Landelijke Eenheid. Dit cijfer betreft het totaal van bij de politie bekende en landelijk geregistreeerde ontdoeningen van synthetisch drugsafval, waaronder lozingen. Vanwege verschillende redenen is er naar verwachting een aanzienlijk *dark number*. Allereerst worden niet alle dumpingen en met name niet alle lozingen ontdekt. Vervolgens worden – om verschillende redenen – niet alle ontdekte dumpingen en lozingen gemeld bij de politie. Daarnaast worden gemelde incidenten niet altijd als dumping of lozing in de systemen geregistreeerd. Vooral lozingen lijken in de registraties te ontbreken; over een periode van vijf jaar zijn er slechts zeventien lozingen in de cijfers terug te vinden.

Het zwaartepunt van de aangetroffen en geregistreeerde dumpingen ligt in Noord-Brabant (56%) en Limburg (22%). Gelderland volgt op de derde plaats (8%). De provincies Flevoland, Overijssel en Utrecht zijn ‘nieuwkomers’. Het overgrote deel van de dumpingen (84%) wordt aangetroffen in het buitengebied, daarna volgen bedrijfsterreinen (8%) en woonwijken (3%).

Ontwikkeling

In vijf jaar tijd is het aantal (geregistreeerde) dumpingen en lozingen vijfenhalf keer zo hoog geworden. Daarvoor worden verschillende verklaringen gegeven, waaronder een stijging van de synthetische-drugsproductie, het toegenomen gebruik van een extra productiestap (pre-precursoren) en een toegenomen aandacht voor (en registratie van) het probleem. Daarnaast zijn er verschillende factoren die benadrukken dat er nog steeds sprake is van een onderschatting van het probleem, vooral van de lozingen. Vorig jaar, in 2015, zijn er ten opzichte van 2014 iets minder incidenten geregistreeerd (161 resp. 176). Dit wil niet zeggen dat er minder drugsafval is. Vermoedelijk neemt het aantal lozingen ten opzichte van vaatjesdumpingen ook toe.

Verschijningsvormen, modus operandi en uitvoerders

Verschijningsvormen

Het voornaamste onderscheid is dat tussen dumpingen (ontdoening in een afgesloten verpakking) en lozingen (ontdoening in vloeibare toestand). Bij een drugsafvaldumping worden ook andere soorten afval aangetroffen, zoals 'hardware' van productie-inrichtingen. In de onderzochte casussen worden dumpingen het meest aangetroffen, maar door opsporingsambtenaren en toezicht-houders van verschillende instanties worden in de praktijk ook veel soorten lozingen gesignaleerd. De in de praktijk gesignaleerde verschijningsvormen zijn onder te brengen in vijf categorieën.

- 1 De klassieke vatendump, waaronder zorgvuldig weggezette vaten en jerrycans; onzorgvuldige dumps (weggesmeten en omgevallen vaten); vatendump in oppervlaktewater; en vaten die met (veelal gestolen) voertuig en al worden achtergelaten, waaronder hele trailers en zeecontainers.
- 2 Drugsafvalverbranding, waaronder dumpingen in voertuigen waarbij het voertuig in brand gestoken wordt en andere vormen van drugsafvalverbranding.
- 3 Dumpingen met gedeeltelijke lozing, die het gevolg kan zijn van een onzorgvuldige dump waarbij vaten zijn opengesprongen en/of zijn gaan lekken, of incidenten waarbij de uitvoerders de vaten gedeeltelijk hebben leeggegoten en een deel van het afval in de vaten hebben achtergelaten.
- 4 Opzettelijke lozingen, waarvan vele voorbeelden bestaan, al dan niet bij de productielocatie zelf. De belangrijkste zijn: lokale lozingen op de bodem (puntlozing); rijdende lozingen vanuit een voertuig of trailer op de bodem (lek gestoken vat of d.m.v. een slang of kraantje); lozingen op het riool (put, toilet of wastafel); lozingen op oppervlaktewater (direct op een kanaal, sloot of een vijver/meer); lozingen vanuit een ingegraven geperforeerde tank bij de productielocatie; lozingen in gierkelders (waarbij de vervuilde mest uitgereden kan worden over het land); lozingen in een autowasstraat; en mengen in reguliere afvalstromen.
- 5 Drugsafval wordt aangetroffen in een opslag of achtergelaten in een verlaten productielocatie.

Naast een veronderstelde toename van lozingen, verwachten respondenten een toename van vermenging met reguliere afvalstromen te gaan zien.

Kenmerken drugsafval, verpakking, transport en geografische kenmerken

Afhankelijk van het type synthetische drugs en de productiemethode bevat het vloeibare afval bestanddelen van grondstoffen, hulpstoffen zoals oplosmiddelen, sporen van het eindproduct en restafval. De laatste jaren wordt, vanwege strengere controle op de grondstoffen BMK en PMK², vaker gebruikgemaakt van zogenaamde pre-precursoren zoals APAAN³ en glycerinezuurderivaat, waarmee de verboden precursoren zelf geproduceerd kunnen worden. Dit levert extra drugsafval op, met name van zure en bijtende stoffen. In de bestudeerde casussen wordt bij de helft van de incidenten meer dan 5000 liter drugsafval aangetroffen. Bij vijf van zestien incidenten (uit acht bestudeerde zaken) is er meer dan 10.000 liter drugsafval. De grootste dump bevatte 20.000 liter afval. Het afval wordt, afhankelijk van de omvang, verpakt in wat kleinere jerrycans (5 tot 25 liter), grotere metalen drums, drukcilinders en klemdekselvaten (60 tot 200 liter), en IBC-vaten⁴ van 1000 liter. Hoe groter de verpakking, hoe zwaarder het vervoermiddel dat wordt gebruikt. In de bestudeerde zaken worden – veelal gehuurde of gestolen – auto's en kleine busjes ingezet, tot vrachtwagens, al dan niet met complete aanhangers of trailers. De grote IBC-vaten worden vooral, met vrachtwagen en/of trailer en al, achtergelaten op parkeerplaatsen of langs de weg. Het transport geschiedt vaak slordig: in meerdere zaken gaan omgevallen vaten in de busjes lekken of verliezen de chauffeurs onderweg vaten. Ook wordt bij productielocaties zelf geloosd en afval opgeslagen.

Er is geen goed zicht op het geografisch patroon van dumpingen ten opzichte van de productielocatie, mede doordat er weinig geïnvesteerd wordt in *backtracking* en *case linkage*. Uit de dossiers blijkt wel dat de uitvoerders soms enige moeite doen om op meerdere locaties te dumpen, alhoewel het geografische gedrag verder heel moeilijk te duiden is. Ook uit de dossiers en interviews blijkt dat er veel in het buitengebied gedumpt en geloosd wordt, maar met name de respondenten geven aan dat er in de praktijk ook regelmatig gedumpt en vooral geloosd wordt in woonwijken (al dan niet op het riool) en op bedrijfsterreinen (mede bij de productielocatie zelf).

2 BMK: benzyl methyl keton, precursor voor amfetamine; PMK: piperonyl methyl keton (ook wel MDP2P), precursor voor MDMA.

3 Alpha-phenylacetoacetonitrile (Nederlands: alfa-fenylacetoacetonitril).

4 Intermediate bulk container (IBC); herbruikbare industriële container bedoeld voor het vervoeren en opslaan van grote hoeveelheden vloeibare stoffen, zoals chemicaliën, voedselingrediënten, oplosmiddelen, farmaceutische middelen enzovoort..

Afscherming

Sommige verschijningsvormen hebben inherent een aspect van afscherming in zich. Het lozen van drugsafval wordt op zichzelf als methode gezien om onopvallend van het drugsafval af te komen. Sommige elementen in de MO onderstrepen dit, zoals gefaseerd en verdund lozen, het gebruik van onopvallende buizenstelsels of lozingen die onder de grond verborgen zijn, vermengen met (sterk ruikende) mest, verbranding en vermenging met legale afvalstromen. Wat betreft transport en geografisch gedrag is moeilijk te duiden in hoeverre sprake is van calculerend gedrag met het doel om opsporingsinstanties te misleiden, of dat er opportunistisch te werk wordt gegaan. Het inzetten van katvangers als uitvoerders kan wel gezien worden als een vorm van afscherming. Tot slot wijzen bepaalde kenmerken van de verpakkingen en PD zelf op afscherming, zoals afgekraste etiketten of nummers op vaten.

Uitvoerders en facilitators

Respondenten lijken veelal de indruk te hebben dat ‘dumpers’ ‘stumpers’ zijn. Uit de casuïstiek blijkt wel dat de uitvoerders in veel gevallen ‘amateurs’ zijn, gezien hun knullige werkwijze bij het dumpen. Dit zijn ook vaak de verdachten die daadwerkelijk bij de politie in beeld komen. Echter, afgaande op de soms ingenieuze vormen van dumpen en de vormen van afscherming die we in het onderzoek zijn tegengekomen, lijkt deze stelling te ongenueanceerd. Waarschijnlijk blijven de uitvoerders van de complexere vormen van dumpen vaak buiten beeld, waardoor minder bekend is over hun kenmerken en rol in de achterliggende criminele organisatie.

Op basis van de bestudeerde dossiers zien we echter ook verschillende typen uitvoerders met variërende antecedenten. Een eerste type heeft geen antecedenten maar wel andersoortige problematiek zoals verslaving en schulden. Een tweede type uitvoerder is de veelpleger (met name vermogensdelicten) en een derde type uitvoerder heeft een zwaarder antecedentenprofiel bestaande uit meerdere geweld-, vermogens- en/of Wet wapens en munitie (WWM)-antecedenten al dan niet in combinatie met Opiumwetdelicten. De veelplegers en first offenders zijn vanwege hun sociale problematiek relatief makkelijk als katvanger door de criminele groepering te benaderen, om in ruil voor een kleine som geld ‘een klusje op te knappen’. De uitvoerders met een zwaarder crimineel verleden lijken zich al langer in het georganiseerde crimi-

nele circuit te bewegen, al dan niet samen met de betreffende drugsproducenten. Zij lijken te typeren als ‘multi-inzetbare uitvoerders’, die vaker voor de organisatie dumpen en ook andere klussen opknappen.

Daarnaast zien we vier mogelijke typen facilitators in relatie tot het dumpen: de verhuurbedrijven van de gebruikte voertuigen, boeren in wier gierkelders drugsafval geloosd wordt, leveranciers van vaten en drums, en tot slot (mogelijk) legale afvalverwerkers. In alle vier de gevallen is het de vraag in hoeverre deze facilitators daadwerkelijk op de hoogte zijn van datgene waaraan zij meewerken.

Schadelijke gevolgen

Samenstelling drugsafval en risico's direct contact

Het afval van amfetamine- en MDMA-productie bestaat uit een deel waar schadelijke chemicaliën in worden aangetroffen (grondstoffen, tussenproduct, oplosmiddelen, zuren en drugs) en een deel waterig restafval. De blootstelling aan giftige en bijtende stoffen is het belangrijkste gevaar wanneer iemand in contact komt met drugsafval. Afhankelijk van de stof kan contact leiden tot ernstige gezondheidsklachten zoals hoofdpijn, misselijkheid, ernstige brandwonden, irritatie aan ogen en luchtwegen, stuiptrekkingen en bewusteloosheid. Vele personen en partijen lopen dit risico, namelijk degenen die het afval aantreffen (grondeigenaren, burgers, toezichthouders, politieursurveillance, enzovoort), nieuwsgierige of spelende kinderen, de ter plaatse gekomen hulpdiensten, de uitvoerders van de dumpingen c.q. lozingen, facilitators en omwonenden.

Schade bij specifieke vormen van lozen

Wanneer synthetische-drugsafval op de bodem geloosd wordt, kunnen de zuren in het sterk geconcentreerde afval de pH-waarde van de bodem verstoren en daarmee het bodemleven beschadigen. Vooral bij chronische of zeer grote belastingen is dit ernstig. Bij lozingen op het oppervlaktewater geldt hetzelfde probleem; door een verandering in de zuurgraad en de zuurstofhuishouding van het water kan het waterleven afsterven. In de praktijk wordt dit ook meermalen geconstateerd, in welke gevallen de omvang van de betreffende lozing aanzienlijk moet zijn geweest. Ook wanneer oppervlaktewater door boeren

gebruikt wordt om te beregenen en vee te drinken kan dit schadelijke gevolgen hebben voor het land en het vee.

Met name 'bulklozingen' op het riool zijn risicovol. Het rioleringsstelsel kan verstopt raken en klappen, waardoor ook omwonenden risico lopen. Verderop, in de rioolwaterzuiveringsinstallatie, kunnen de afvalstoffen de micro-organismen doden die het water zuiveren. Gevolg kan zijn dat ongezuiverd water weer in het oppervlaktewater terechtkomt. Ook zijn de RWZI's niet in staat om alle schadelijke stoffen te herkennen en uit te zuiveren.

Tot slot is in het politiek debat en de media veel te doen geweest over lozingen in gierkelders. Uit ons onderzoek blijkt dat dit vaker dan incidenteel plaatsvindt. Zo zijn er lage concentraties amfetamine gemeten in de bladeren van voedermais. Onze respondenten vinden het vooral verontrustend dat we niet precies weten wat de gezondheidseffecten hiervan zijn.

Kwetsbare gebieden

Een tiende van alle geregistreerde dumpingen heeft plaatsgevonden in of nabij een Natura 2000-gebied. Daarnaast heeft in de piekprovincies Noord-Brabant en Limburg ongeveer een vijfde van de geregistreerde dumpingen plaatsgevonden bij een grondwaterbeschermingsgebied, waar drinkwaterwinning plaatsvindt. Aangezien we in de politieregistraties met name een groot deel van de lozingen missen, gaat het hier om een ondergrens. Op drinkwater gewonnen uit de bodem vindt minder zuiveringsinspanning plaats, omdat dit grondwater van nature schoner is dan oppervlaktewater. Nader onderzoek naar de impact van lozingen op de drinkwaterwinning en op de kwetsbare natuurgebieden is zeer wenselijk.

Kosten

Gemiddeld kost het opruimen en verwerken van het drugsafval rond de €12.500 per incident. De kosten worden gemaakt voor onder andere personeel, materieel, veiligheidsmaatregelen, opruimen, transport, opslag en vernietiging. Afvalverwerking is de hoogste kostenpost. Ook de kosten voor milieuherstel (waaronder saneren en bodemonderzoek) lopen in de duizenden euro's. De gemeenten draaien in de bestudeerde zaken het vaakst op voor de kosten, gevolgd door particuliere grondeigenaren en waterschappen. Het is lastig om

de kosten te verhalen op de daders, mede omdat er niet altijd verdachten in beeld komen. Momenteel kunnen grondeigenaren aanspraak maken op een waarborgfonds.

Meetproblemen

Bij alle besproken vormen van lozen in het milieu, op het riool of in mest, worden we gewezen op problemen met het meten van de schadelijke stoffen. Niet altijd kunnen de stoffen nog worden gemeten op een PD, terwijl de geur nog sterk aanwezig kan zijn en de milieuschade soms duidelijk zichtbaar is. Daarnaast kunnen met de beschikbare apparatuur en middelen niet alle bestaande stoffen gedetecteerd worden. Daardoor weten we niet precies wat er in de bodem en het oppervlaktewater terecht komt en wat er door de rioolwaterzuivering heen komt. Dit alles vraagt om nader onderzoek naar de schadelijke effecten van de stoffen.

Werkwijze bij de ontdekking van een drugsafvaldump

Detectie en melding

Hoe verloopt de werkwijze van politie en ketenpartners vanaf het moment van ontdekking van een drugsafvaldump op en rond de PD? Er zijn uiteenlopende partijen die een drugsafvaldumping of -lozing in de praktijk kunnen aantreffen en melden, zoals burgers, boswachters, politieambtenaren, waterschappen, handhavers in het buitengebied ('groene BOA's') en andere toezichthouders, en grondeigenaren. In de praktijk blijken het vaak burgers te zijn die het drugsafval ontdekken en de politie bellen. Vervolgens loopt er in het behandelen van de melding door de meldkamer nog weleens wat spaak. De meldkamer ziet de 'afvaldump' niet altijd als politieaangelegenheid en kan dan simpelweg doorverwijzen naar de gemeente als aangewezen partij die het afval moet opruimen. Mede hierdoor, maar ook door de kosten die aan het opruimen van een drugsafvaldumping of -lozing verbonden zijn voor de grondeigenaar, is de meldingsbereidheid onder grondeigenaren niet altijd even groot.

Werkwijze op de PD

Als er wel gemeld en doorgezet wordt naar – in de meeste gevallen – een basisteam van de politie, dan komen in de bestudeerde casussen altijd de politie, brandweer, grondeigenaar, LFO, FO en een afvalverwerkingsbedrijf ter plaatse. De LFO is in principe verantwoordelijk voor de inventarisatie en bemonstering van het drugsafval. De FO kan (maar dit gebeurt niet altijd) ingezet worden om overige sporen te verzamelen en forensisch-technisch onderzoek te verrichten.

Integrale afstemming

Er is landelijk nog geen sprake van een eenduidig gezamenlijk protocol, maar regionaal en lokaal zijn er wel verschillende protocollen in omloop en zijn duidelijke werkafspraken gemaakt om bovengenoemde knelpunten in het doorverwijzen op te lossen en correct behandelen van de dumpplaats als PD te waarborgen. Momenteel wordt op verschillende plaatsen gewerkt aan een politieprotocol en integrale protocollen. De integrale protocollen komen tot stand vanuit werkgroepen waarin bestuurlijke en strafrechtelijke partners vertegenwoordigd zijn.

Opsporing en vervolging

Start van een opsporingsonderzoek

Of een drugsafvaldumping of -lozing leidt toe een opsporingsonderzoek is mede afhankelijk van de beschikbaarheid van bruikbare tactische en forensische aanknopingspunten op de PD. Naast het inzien van nut en mogelijkheden van een opsporingsonderzoek blijkt ook beperkte capaciteit een bepalende rol te spelen, zowel bij de recherche als bij de LFO en het NFI. Het gevolg hiervan is dat vaak wordt gegaan voor de korte klap en er weinig zicht verkregen wordt op achterliggende criminele netwerken. Wanneer tot opsporing wordt overgegaan, is het veelal afhankelijk van de politie-eenheid of een drugsafvaldumping als een milieudelict of als een opiumdelict wordt beschouwd. In sommige eenheden worden beide sporen bewandeld.

Tactische en forensische aanknopingspunten

Ondanks het feit dat niet altijd een opsporingsonderzoek wordt gestart en een opsporingsonderzoek zich vaak beperkt tot de dumpingen en de uitvoerders daarvan, blijkt uit de bestudeerde zaken dat er wel degelijk waardevolle aanknopingspunten kunnen zijn op de PD. In gevallen dat er wordt doorgerechercheerd leidt deze backtracking tot de leveranciers, synthetische-drugsproductielocaties, opslagplaatsen en ook verdachten van een crimineel samenwerkingsverband (CSV). Belangrijke forensische en tactische rechermiddelen in de bestudeerde casussen waren: aangetroffen sporen op de PD, waaronder jerrycans en aangetroffen hardware of restafval; buurtonderzoek; het opvragen en uitlezen van camerabeelden; verklaringen van getuigen of verdachten; TCI-informatie;⁵ en heterdaadsituaties. Door de variatie aan aangetroffen aanknopingspunten lijkt het vooral afhankelijk van de specifieke situatie welke methoden het best ingezet kunnen worden. Ook vanaf het begin kijken naar de opsporing met een 'milieubrill', in plaats van een zaak alleen behandelen als een drugsdelict, heeft volgens de respondenten een toegevoegde waarde.

Afdoening

In de fase van de vervolging blijken de opsporingsonderzoeken in de meeste gevallen vruchten af te werpen. Twee derde van de verdachten van het dumpen in de bestudeerde casussen wordt veroordeeld en hier worden ook gevangenisstraffen voor opgelegd, variërend van 165 dagen (waarvan 20 voorwaardelijk) in combinatie met een taakstraf van 240 uur, tot drieënhalf jaar. In één zaak legt de rechter, vanwege de ernst van de dumping met lekkage, een hogere straf op dan geëist. Ontnemingen en bestuurlijke afdoeningen komen nauwelijks voor bij de dumpingen. Voor de producenten en andere leden van de CSV's gelden hogere gevangenisstraffen, al dan niet in combinatie met ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel.

5 Team Criminele Inlichtingen (voorheen CIE, Criminele Inlichtingen Eenheid).

Conclusie en aanbevelingen

Uit het onderzoek blijkt dat de drugsafvaldumpingen en met name de – gro-
tendeels onzichtbare – drugsafvallozingen een ernstig en omvangrijk probleem
vormen, waarbij de schadelijke gevolgen zich uitstrekken over verschillende
gebieden. De dumpingen lijken een ondergeschoven kindje te zijn aan het ein-
de van de keten van synthetische-drugsproductie, en kunnen schadelijke gevol-
gen hebben voor degenen die er fysiek mee in aanraking komen, voor het
milieu en voor de maatschappij, onder meer voor de volksgezondheid. Daarbij
is nog veel onbekend over de ernst en reikwijdte van die milieu- en maatschap-
pelijke risico's.

Uit het onderzoek blijkt echter ook dat de dumpingen een PD vormen die
een ingang kan bieden naar het aanpakken van de CSV's achter de synthetische-
drugsproductie. Hoewel hier momenteel vaak (bewust of onbewust) niet in
wordt geïnvesteerd, kunnen er concrete tactische en forensisch-technische
mogelijkheden zijn om vanuit een drugsafvaldump door te rechercheren naar
leveranciers, facilitators, productielocaties en CSV's. Daarmee vereisen drugsaf-
valdumpingen een ketenbenadering waarbij in eerste instantie twee sporen in
de aanpak worden bewandeld: generieke opsporing en milieuopsporing.
Afhankelijk van het gekozen doel van het opsporingsonderzoek en de tactische
mogelijkheden, kan vervolgens een (eventueel gecombineerde) koers bepaald
worden.

Voor de integrale benadering van het probleem wordt momenteel bij ver-
schillende politie-eenheden en provincies al een aantal belangrijke stappen
gezet. De gewenste opvolging hiervan is dat meer overkoepelend en eenduidig
invulling aan die integrale aanpak wordt gegeven. Daarnaast dient bij zowel
politie als alle ketenpartners de bewustwording versterkt te worden over het
belang van melden en aangifte doen, (eenduidig) registreren en correct hande-
len op de PD. In het laatste hoofdstuk van dit onderzoeksrapport wordt punts-
gewijs een aantal aanbevelingen gepresenteerd voor toezicht en handhaving,
opsporing, intelligence, strategie en beleid, en nader onderzoek.

Inhoud

Voorwoord	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	25
1.1 Groeiende aandacht voor milieucriminaliteit	26
1.2 Het dumpen van synthetisch drugsafval	28
1.2.1 Synthetische drugs, productievormen en stoffen	28
1.2.2 Synthetisch drugsafval	31
1.3 Het probleem voor politie en partners	33
1.4 Onderzoeksdoel en vraagstelling	33
1.5 Onderzoeksmethoden	36
1.6 Beperkingen	41
1.7 Leeswijzer	42
2 Omvang en ontwikkeling van dumpingen en lozingen	43
2.1 Databronnen en analyse	43
2.2 Geregistreerde dumpingen en lozingen (n=446)	44
2.2.1 Ontwikkeling van het aantal geregistreerde dumpingen/lozingen	45
2.2.2 Dumpingen versus lozingen	45
2.3 Geografische spreiding	47
2.3.1 Geografische spreiding van alle dumpingen en lozingen (n=446)	47
2.3.2 Ontwikkeling in geografische spreiding	48
2.4 Temporele spreiding binnen het jaar (n=446)	50
2.5 Locatietypering (n= 446)	51
2.5.1 Verdeling van de incidenten naar type locatie (n=446)	52

2.5.2	Lozingen naar type locatie (n=446)	52
2.6	Interpretatie van de cijfers	53
2.6.1	Mogelijke verklaringen voor de toename	54
2.6.2	Onderschatting	55
2.6.3	Recente ontwikkelingen	56
2.7	Resumé	58
3	Verschijningsvormen, modus operandi en uitvoerders	59
3.1	Verschijningsvormen	59
3.1.1	'Klassieke' vatendumpingen	61
3.1.2	Drugsafvalverbranding	63
3.1.3	Dumpingen met gedeeltelijke lozing	64
3.1.4	Opzettelijke lozingen	65
3.1.5	Achterlaten in opslag of productielocatie	71
3.1.6	Ontwikkelingen en verwachte verschijningsvormen	71
3.2	Wat wordt er gedumpt en geloosd?	72
3.2.1	Productievormen en typen stoffen	73
3.2.2	Hoeveelheid drugsafval per incident	73
3.2.3	Verpakkingswijze afval	74
3.3	Transport en locatie	76
3.3.1	Transportmethode	76
3.3.2	Geografisch gedrag	77
3.3.3	Type locatie	80
3.4	Voorzorgsmaatregelen	81
3.4.1	Afscherming	81
3.4.2	Voorzorgsmaatregelen milieu	83
3.5	De uitvoerders	83
3.5.1	Uitvoerders dumpingen	84
3.5.2	Facilitators	87
3.6	Resumé	88

4 Schadelijke gevolgen en risico's 89

4.1	Samenstelling drugsafval en risico's bij direct contact	89
4.1.1	Gevaarlijke stoffen in het drugsafval	90
4.1.2	Gezondheidsrisico's bij blootstelling	91
4.1.3	Wie loopt risico op blootstelling?	93
4.2	Schade en risico's bij specifieke vormen van lozen	98
4.2.1	Lozingen op de bodem	98
4.2.2	Lozingen op het oppervlaktewater	99
4.2.3	Lozingen op het riool	101
4.2.4	Lozingen in gierkelders	102
4.3	Dumpingen en lozingen in kwetsbare gebieden	104
4.3.1	Natura 2000-gebieden	104
4.3.2	Grondwaterbeschermingsgebieden en risico's voor drinkwaterwinning	105
4.4	Financiële schade	109
4.4.1	Kosten	109
4.4.2	Betaling van de kosten	111
4.5	Meetproblemen	111
4.6	Resumé	113

5 Werkwijze bij ontdekking van een dump 115

5.1	Detectie en melding	115
5.1.1	Detectie	115
5.1.2	De eerste melding	116
5.2	Werkwijze en rollen op de PD	117
5.3	Integrale aanpak	124
5.3.1	Provinciale werkgroepen en proeftuinen	124
5.3.2	Protocollen	125
5.4	Aandachtspunten	128
5.4.1	Integrale samenwerking	128
5.4.2	Melden en responsiviteit politie	130
5.4.3	Onbekend en onbemind bij blauw	131
5.4.4	Interne samenwerking	132
5.4.5	Opbouwen integrale informatiepositie	133
5.4.6	Het verhalen van de kosten	134
5.4.7	Afvalafvoerders	135
5.5	Resumé	136

6 Opsporing en vervolging 137

6.1	Aanvang opsporingsonderzoek	137
6.1.1	Opsporingsindicatie	137
6.1.2	Milieu- of opiumdelict?	139
6.2	Werkwijze en rollen in de opsporing	141
6.3	Waardevolle aanknopingspunten en opsporingsmethoden	147
6.3.1	Forensisch onderzoek	148
6.3.2	Tactisch onderzoek	149
6.3.3	Heterdaadsituatie	155
6.4	Gevolgen voor de verdachten	156
6.4.1	Strafrechtelijke afdoening	156
6.4.2	Overwegingen rechtbank bij drugsafvaldumpingen	157
6.4.3	Bestuurlijke afdoening en voeging gedupeerden	159
6.5	Aandachtspunten opsporing en vervolging	160
6.5.1	Inzien nut en mogelijkheden opsporing	160
6.5.2	Strikte afbakening van het onderzoek en de capaciteit	162
6.5.3	Insteken als milieu- of opiumdelict	163
6.5.4	Opsporing van lozingen	163
6.5.5	Beperkte inzet en capaciteit LFO en NFI	165
6.5.6	Wisselende inzet FO	165
6.5.7	Veiligstellen sporen	165
6.6	Resumé	166

7 Conclusies en aanbevelingen 169

7.1	Deel 1: fenomeenbeschrijving	169
7.1.1	Omvang, geografische spreiding en ontwikkeling (vragen 1 en 2)	169
7.1.2	Verschijningsvormen en 'criminele procesbeschrijving' (vraag 3)	170
7.1.3	Uitvoerders (vraag 4)	171
7.1.4	Schadelijke gevolgen en risico's (vraag 5)	171
7.2	Deel 2: aanpak	172
7.2.1	Detectie (vraag 6)	172
7.2.2	Werkwijze politie bij aantreffen (handhaving) en opsporing (vraag 7)	173
7.2.3	Andere betrokken ketenpartners (vraag 8)	174
7.2.4	Afdoening: gevolgen voor de uitvoerders (vraag 9)	174
7.2.5	Aandachtspunten bij de aanpak (vraag 10)	175
7.3	Deel 3: aanbevelingen	177

Literatuur	183	
Lijst met afkortingen	189	
Bijlagen	191	
1	Productieproces amfetamine en MDMA	191
2	Samenvattingen acht casussen	193
3	Lijst met interviewrespondenten	205
4	Deelnemers expertsessie	207
5	Figuur en tabellen bij hoofdstuk 2	208
6	Figuur en tabellen bij hoofdstuk 5	210

Inleiding

Op zaterdagmiddag 16 januari 2016 worden in een natuurgebied in het Noord-Brabantse Moergestel 21 lekkende en leeggelopen vaten met drugsafval gevonden. Het chemisch afval komt in de bodem en in een ven terecht. De locatie wordt afgezet als PD waarna er forensisch onderzoek verricht wordt. De ernstig verontreinigde grond moet worden afgegraven (NOS en BN DeStem, 16 januari 2016). Twee dagen later ruimt de politie bij een ander incident zo'n vijftien vaten met drugsafval en xtc-grondstoffen op in Kaatsheuvel (Brabants Dagblad, 18 januari 2016). Een week later, op dinsdag 26 januari, worden in het Brabantse Fijnaart twaalf gedumpte vaten in een sloot ontdekt. Politie en brandweer vinden driehonderd meter verderop een tweede dumpplaats met dertig tot veertig (mogelijk lekkende) vaten. Beide PD's worden onderzocht (BN DeStem, 27 januari 2016). Dezelfde nacht, van dinsdag op woensdag, worden in Hilvarenbeek 41 vaten met 2500 liter drugsafval gevonden op straat en in een sloot. De brandweer rukt met spoed uit (BN DeStem, 27 januari 2016). De volgende ochtend, op woensdag 27 januari, ontvangt de brandweer een melding van twintig vaten in een sloot in het Zeeuwse Sint Philipsland. Enkele uren later worden er op meerdere locaties in de omgeving tientallen vaten gevonden. Er ligt een rode substantie in de sloot die waarschijnlijk uit de lekkende vaten komt. Er worden nooddammetjes aangelegd om verdere verspreiding tegen te gaan; gemeente en waterschap gaan aan het werk om de sloten schoon te maken. Ook hier verricht de politie nader onderzoek (BN DeStem, 27 januari 2016).

Bovenstaande incidenten uit het zuiden van het land vonden plaats in januari 2016 binnen een tijdbestek van anderhalve week. Het is een willekeurige greep uit de mediaberichten⁶ en slechts een fractie van het aantal mediaberichten in de afgelopen jaren over het aantreffen van synthetisch drugsafval. Op basis van de verslaggeving lijkt het om een toenemende, ernstige vorm van milieucriminaliteit te gaan, terwijl de overheid moeilijkheden ondervindt in de aanpak.

6 Sommige zaken kunnen verband houden met elkaar, maar dat is ten tijde van dit schrijven niet vastgesteld.

Gedumpt en in vloeibare vorm geloosd chemisch drugsafval vormt een serieus en verontrustend probleem, dat ook als zodanig aangepakt moet worden. Achter de veelheid aan aangetroffen dumpingen, gaat een bloeiende productie van en handel in synthetische drugs schuil. De daders lijken eenvoudig met de dumpingen weg te kunnen komen. Als er opsporingsonderzoek plaatsvindt naar een aangetroffen dumping, wordt er zelden doorgerechercheerd naar de achterliggende producenten.

In dit boek wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de omvang, spreiding en kenmerken van drugsafvaldumpingen en -lozingen in Nederland, dat in opdracht van Politie en Wetenschap is uitgevoerd. De onderzoeksresultaten bieden aanknopingspunten om deze potentieel ernstige milieudelicten op te sporen, maar ook om tot de georganiseerde criminaliteit daarachter door te dringen, namelijk de productie en handel in synthetische drugs.

In deze inleiding wordt het probleem van het synthetische-drugsafval eerst wat uitgebreider toegelicht (§1.1 tot en met §1.3), waarna de opzet van het onderzoek en de gebruikte methode worden beschreven (§1.4 tot en met §1.6). Aan het eind van deze inleiding volgt een leeswijzer voor de rest van het boek.

1.1 Groeiende aandacht voor milieucriminaliteit

Milieucriminaliteit wordt door de United Nations Office of Drugs and Crime (UNODC)⁷ naast cybercrime, piraterij en illegale orgaanhandel benoemd als *emerging crime*. In milieucriminaliteit gaat wereldwijd meer geld om dan in diverse vormen van georganiseerde criminaliteit en de schade voor mens en planeet is groot. Schattingen wereldwijd lopen uiteen, maar illustreren dat milieucriminaliteit financieel concurreert met drugs- en mensenhandel (Spapens, 2012; United Nations Environmental Programme).⁸ Dat milieucriminaliteit lange tijd niet hoog op de politieke agenda stond, komt mede doordat er meestal geen directe persoonlijke slachtoffers mee gemoeid zijn, zoals bij zeden- of geweldsmisdrijven (Du Rées, 2009). Het gaat om criminaliteit met weinig aangiften waarvoor de politie zelf bewust capaciteit moet vrijmaken. Daarnaast vindt een aanzienlijk deel van de milieucriminaliteit plaats binnen de context van legale, vergunde bedrijfsactiviteiten (organisatiecriminaliteit), waarvoor van oudsher ook weinig aan-

7 www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/emerging-crimes.html.

8 www.unep.org.

dacht is geweest binnen politie en justitie. Bovendien is milieucriminaliteit complex met een diversiteit aan wet- en regelgeving en wegen economische belangen voor bestuurders soms zwaarder dan de schade, die vaak pas na langere tijd zichtbaar wordt (Neve, 2012; Spapens, 2012).

De laatste decennia ontstaat binnen wetenschap en praktijk steeds meer aandacht voor milieucriminaliteit. Binnen de criminologische wetenschap is de aandacht voor het onderwerp groeiende onder de paraplu *green criminology* (bijvoorbeeld Brisman & South, 2014; Lynch & Stretesky, 2003; White, 2011). Ook in Nederland wordt de laatste jaren verkennend (criminologisch) onderzoek gedaan naar verschillende verschijningsvormen van milieucriminaliteit, waaronder de verboden handel in planten en dieren (Van Uhm, 2016), internationale afvalstromen en 'e-waste' (Neve, 2013a; 2013b; Van Huijstee & Steinweg, 2012), handhaving en regel naleving in de chemische industrie (Kluin, 2014), criminaliteit en olie (Spapens e.a., 2013; Vollaard, 2013), asbest- en bodemcriminaliteit (Kemper-Eikenaar & Mehlbaum, 2011), en illegale ontbossing (Boekhout Van Solinge, 2012).

Milieucriminaliteit wordt in het Nationaal Dreigingsbeeld⁹ benoemd als aandachtsgebied voor de aanpak van ondermijnende en georganiseerde criminaliteit (Neve, 2012). De bestrijding van milieucriminaliteit is voor politie en OM een lastig thema, mede vanwege de versnipperde wetgeving en veelheid aan betrokken instanties (Spapens, 2012). Binnen de Nationale Politie is milieucriminaliteit integraal onderdeel van de basispolitiezorg. Binnen de basisteams zijn milieuagenten¹⁰ aangesteld die de verbinding moeten vormen tussen basispolitiezorg en opsporing. Binnen de opsporing is de milieutaak als specialisme ondergebracht in tien teams milieu, die onderdeel zijn van de Diensten Regionale Recherche (DRR). Binnen de opsporing vindt sturing en samenwerking plaats via de Strategische Milieukamer en de Milieukamer. De Strategische Milieukamer is in 2011 ingesteld, met vertegenwoordigers van het Functioneel Parket, politie, ILT-IOD¹¹ en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), en heeft de landelijke regie over de strafrechtelijke milieuhandhaving. De 'gewone' Milieukamer functioneert als een 'thematische stuurploeg'. In de praktijk wordt 70 procent van de beschikbare opsporingscapaciteit voor milieucriminaliteit toegekend aan door

9 Het NDB, opgesteld door de politie in opdracht van het college van procureurs-generaal, levert vierjaarlijks een beeld van de dreigingen op het gebied van de georganiseerde criminaliteit in Nederland.

10 Op ieder robuust basisteam is er per 60 fte, één agent die voor 20 procent van zijn tijd bezig is met milieu als taakaccent.

11 Inlichtingen- en Opsporingsdienst (IOD) van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT).

de Milieukamer aangewezen opsporingsonderzoeken (Landman & Morée, 2016). Dit onderstreept volgens Landman en Morée (2016) het belang van de informatiepositie van de politie en partners over diverse vormen van milieucriminaliteit, waarnaar de politie doorgaans zelf actief moet zoeken.

1.2 Het dumpen van synthetisch drugsafval

Drugsafvaldumpingen vormen een bijzonder fenomeen, omdat zij kunnen worden gezien als milieudelict, maar ook logistiek onderdeel zijn van een vorm van georganiseerde criminaliteit: de productie van en handel in synthetische drugs. Nederland is wereldleider op de markt van synthetische drugs. Na een daling vanaf 2004 is de productie van synthetische drugs, met name van amfetamine (speed) en MDMA (xtc), vanaf 2011 weer fors toegenomen. Xtc en amfetamine worden geproduceerd door grondstoffen op te koken met chemicaliën. Van een deel van de substantie wordt het werkzame poeder gemaakt (dat in geval van MDMA tot pillen geperst wordt). Het overige is (illegaal) afval. Afhankelijk van het type synthetische drug dat wordt geproduceerd (MDMA, amfetamine, methamfetamine), worden verschillende grondstoffen, hulpstoffen en een ander productieproces gebruikt, waarbij andersoortig afval vrijkomt. Hieronder wordt eerst wat toelichting gegeven op de productie van amfetamine en MDMA en welke stoffen daarbij gebruikt worden, die ook in het afval kunnen worden aangetroffen. Daarna wordt dieper ingegaan op het probleem van het drugsafval.

1.2.1 Synthetische drugs, productievormen en stoffen

MDMA (3,4-methyleendioxyamfetamine) is een semisynthetische stof, beter bekend als xtc, die meestal in pilvorm en soms in poedervorm (in een drankje) wordt geconsumeerd. Ook pillen met stoffen die sterk op MDMA lijken, zoals MDA, MDEA, MBDB en pillen die naast MDMA bijvoorbeeld amfetamine bevatten, worden xtc genoemd.¹² Amfetamine is een andere syntheti-

12 In 2014 bevatte 86 procent van de pillen alleen een MDMA-achtige stof (met name MDMA, sporadisch (in combinatie met) MDA of MDEA). Het gehalte MDMA in xtc-tabletten is in de laatste 5 jaar enorm gestegen; in 2009 was het gehalte 58 procent. Sinds 2010 worden steeds meer pillen met PMMA aangetroffen. Stoffen zoals DOB, MBDB, 4-MTA, strychnine, atropine, 4-fluormethamfetamine en BZP werden eerder aangetroffen, maar worden de laatste jaren in Nederland niet of nauwelijks meer aangetroffen (Van Laar & Van Ooyen-Houben, 2015).

sche drug, tevens bekend als speed, die meestal in poedervorm wordt gesnoven of wordt geslikt en soms wordt geïnjecteerd. Amfetamine werkt sterker stimulerend dan xtc, heeft geen entactogene werking en kent een groter risico van verslaving. Methamfetamine (meth of crystal meth) is sterker en nog verslavingsgevoeliger. Deze drug wordt soms gerookt.¹³ Na cannabis is xtc in Nederland de meest gebruikte drug en er wordt een toename in het aantal (zelfgerapporteerde) gebruikers geconstateerd. In 2014 waren er anderhalf keer zo veel xtc- als amfetaminegebruikers (Van Laar & Van Ooyen-Houben, 2015). Een aanzienlijk gedeelte van de in Nederland geproduceerde MDMA en amfetamine is bedoeld voor de buitenlandse markt.

Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS)

‘Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS) is een verzamelnaam voor stoffen die qua werking vergelijkbaar zijn met “traditionele” illegale drugs, maar (nog) niet onder de drugswetgeving vallen en vaak worden geproduceerd om deze te omzeilen. Soms worden deze stoffen toegevoegd aan andere drugs (vooral xtc of amfetamine), zonder dat de gebruiker hiervan af weet. Voor zover bekend blijft het gebruik van NPS in Nederland beperkt en is het vaak een tijdelijk fenomeen. Sinds 2012 is er echter een toename in het bewust gebruik van een aantal NPS (met name 4-fluor-amfetamine of 4-FA).’

Bron: Van Laar & Van Ooyen-Houben (2015, p.13).

Productiemethoden MDMA en amfetamine

Er zijn uiteenlopende productiemethoden voor MDMA en amfetamine in omloop. Bij iedere methode worden in het productieproces andere precursoren (grondstoffen) en chemicaliën gebruikt en komen verschillende afvalstoffen vrij.¹⁴ De belangrijkste grondstoffen die in de laatste jaren gebruikt worden zijn

13 Methamfetamine wordt in Nederland minder geproduceerd en sporadisch gebruikt (Van Laar & Van Ooyen-Houben, 2015). Het blijft in dit onderzoek verder buiten beschouwing.

14 Er zijn veel meer routes waarlangs amfetamine, MDMA en ook andere amfetamine-afgeleiden geproduceerd kunnen worden. We beperken ons tot de twee belangrijkste vormen en productieroutes. Voor andere voorbeelden zie bijvoorbeeld NVBR (2012).

PMK, BMK en APAAN, en ook worden piperanol en recentelijk glycerinezuur-derivaat genoemd. Chemicaliën die tijdens het kookproces worden gebruikt zijn bijvoorbeeld zoutzuur, mierenzuur en formamide. In bijlage 1 wordt het productieproces van de belangrijkste productievormen van amfetamine en MDMA toegelicht.

Ontwikkelingen in het productieproces

De veelgebruikte precursoren (grondstoffen) BMK en PMK werden voorheen geïmporteerd vanuit China en Rusland. Als gevolg van een strikte controle op de invoer van deze grondstoffen uit Rusland en China (barrière-aanpak), ontstond een tekort aan deze precursoren, waardoor de producenten overstapten naar niet gecontroleerde derivaten van PMK en BMK en chemische stoffen van waaruit zij zelf precursoren kunnen vervaardigen: zogenaamde pre-precursoren¹⁵ (KLPD, 2012; Vijlbrief, 2012). Een van die ‘nieuwe’ pre-precursoren was APAAN, die als pre-precursor in een conversieproces, door het te koken met een zuur (zoals zoutzuur) vrij eenvoudig omgezet kan worden in BMK (Vijlbrief, 2012).¹⁶ Precursoren voor PMK zijn bijvoorbeeld safrol, piperanol en PMK-glycidaat.¹⁷ Naast de productie op basis van APAAN wordt bij de productie van MDMA ook weer een andere stof gebruikt, glycerinezuurderivaat. Deze nieuwe stof is goedkoper, maar ook het productieproces zou eenvoudiger zijn en er vindt schaalvergroting plaats. Vanaf het moment dat de producenten overstapten op het gebruik van pre-precursoren, worden in Nederland ook conversielabs aangetroffen voor de productie van BMK en PMK uit pre-precursoren (KLPD 2012; Vijlbrief, 2012). Verwacht wordt dat in 2016 weer nieuwe pre-precursoren zullen opduiken.

15 Pre-precursoren: allerhande stoffen waarmee bekende precursoren zoals PMK en BMK gemaakt kunnen worden en die op zichzelf bekende (meestal legale) chemische stoffen zijn. Voorbeelden van pre-precursoren voor MDMA zijn safrol en piperanol, waarmee PMK gemaakt kan worden en daarmee vervolgens MDMA (KLPD, 2012, p.13).

16 Sinds december 2013 is APAAN ondergebracht in de (inter)nationale wet- en regelgeving. Tot eind 2014 werd er geen afname waargenomen in de beschikbaarheid ervan (Nationale Politie, 2014).

17 Momenteel signaleren de instanties dat er grote partijen van de pre-precursoren safrol, PMK-glycidaat en glycinezuur vanuit China naar chemische tussenhandelaren of rechtstreeks naar producenten worden geëxporteerd (Nationale Politie, 2014).

‘Het geld wordt verdiend door goedkoop in te kopen, de winst wordt vervolgens gemaakt door de marge op de verkoop. Oorspronkelijk werden de tabletten gemaakt met een heel ingewikkeld proces; door ontwikkeling is nu met eenvoudiger processen en goedkopere grondstoffen een grotere winst te behalen. Het zijn gewoon economische principes. Daarnaast zie je ook dat verschillende productieprocessen naast elkaar plaatsvinden. Nieuwe processen, tegelijkertijd met de oude bekende processen. [...] Vanaf 2006 wordt het steeds grootschaliger. Er worden voor tonnen aan grondstoffen tegenaan gegooid. Dat moet je dan ook weer terugverdienen.’ (respondent NFI)

1.2.2 Synthetisch drugsafval

Bij de productie komt vloeibaar afval vrij. Dit afval wordt illegaal gedumpt, geloosd of (tijdelijk) opgeslagen. Het aandeel afval is afhankelijk van de gebruikte grondstoffen en hulpstoffen, de productiemethode en de kwaliteit van het productieproces. Ontwikkelingen in het productieproces hebben dan ook invloed op het soort en de hoeveelheid vloeibaar afval die bij het productieproces vrijkomt. In 2010 was bijna 90 procent van alle aangetroffen drugsafval afkomstig van de productie van amfetamine; de resterende 10 procent van de productie van andere synthetische drugs waaronder MDMA (Vijlbrief, 2012). In 2011 was ruim 80 procent van de geregistreerde afvaldumpingen afkomstig van amfetamineproductie (Van Geffen, 2012). Schattingen zijn dat per kilo amfetamine ongeveer zeven liter chemisch afval vrijkomt.¹⁸ Bij de Landelijke Eenheid werd in 2012 geschat dat jaarlijks tussen de 350.000 en 700.000 liter afval uit de productie van amfetamine vrijkomt (Van Geffen, 2012). Bij het gebruik van pre-precursoren die in conversielabs worden omgezet in (illegale) precursoren, komt ook weer afval vrij.

Er zijn grote zorgen over de schade voor milieu, mens en maatschappij als gevolg van de drugsafvaldumpingen (Functioneel Parket, 2011; Vanlandschoot e.a., 2013). Tussen 2001 en 2005 vond een afname plaats van het aantal ‘xtc-gerelateerde dumpingen’ in Nederland, van 127 in 2001 tot 53 in 2005. Die daling is echter niet direct te verklaren door een daling van de productie (Neve e.a., 2007).¹⁹ De daling zet daarna door tot 35 dumpingen in 2010 (Vijlbrief,

¹⁸ We beschikken niet over deze schattingen voor MDMA.

¹⁹ Van 127 in 2001 naar 105 in 2002, 87 in 2003, 42 in 2004 en 53 in 2005.

2012). In de periode 2011-2013 is het aantal drugslaboratoria en dumpingen/lozingen van drugsafval in Nederland volgens de media en politiegegevens plotseling toegenomen met respectievelijk 75 en 94 procent. In 2012 worden er 29 laboratoria en 68 dumpingen ontdekt; het jaar erop 42 laboratoria en 120 dumpingen, waarvan het merendeel zich (nog steeds) in Noord-Brabant bevindt (*EenVandaag*, 9 augustus 2014; KLPD, 2012; *de Volkskrant*, 22 februari 2014).²⁰ Uit onderzoek van *EenVandaag* onder bijna 1200 inwoners van Limburg blijkt dat ruim 70 procent van deze burgers zich zorgen maakt over aantasting van het milieu door de lozing van synthetisch drugsafval. Daarnaast maakt zo'n 40 procent zich zorgen over de veiligheid vanwege de dumpingen en een op de vijf is bezorgd over de eigen gezondheid (*EenVandaag*, 9 augustus 2014).

Op basis van de bestaande (internationale) literatuur weten we echter vrij weinig over deze vorm van milieucriminaliteit. Drugsafvaldumpingen worden hooguit terloops aangehaald in het verlengde van de productie van en handel in synthetische drugs. In het Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit uit 2012 worden tal van afvaldumpingen beschreven, maar het achterlaten of lozen van synthetisch drugsafval wordt niet benoemd (Neve, 2012). In de Monitor Georganiseerde Criminaliteit (vierde ronde) wordt de logistieke aard van de handelsketen beschreven bij de handel in synthetische drugs. Er worden drie schakels onderscheiden: grondstoffen, productie (waarvoor apparatuur en kennis is vereist) en (internationale) afzetkanalen (Kruisbergen e.a., 2012). Kruisbergen en collega's (2012) benoemen de rol van 'uitvoerders' in enkele van de door hen onderzochte zaken, die worden ingehuurd voor het schoonmaken en verwijderen van afval van drugslaboratoria. Ook Spapens (2006) ziet het zich ontdoen van afval als onderdeel van de productieschakel. Het afval werd in de door hem bestudeerde gevallen achtergelaten op de productielocatie of ergens gedumpt. Soms werd het tijdelijk ergens opgeslagen, om later een grotere hoeveelheid in één keer te dumpen. Naar de wijze waarop de 'uitvoerders' zich van het vrijgekomen afval ontdoen, welke schade en risico's hierbij spelen en op welke wijze de politie bij een aangetroffen dumping of lozing het beste te werk kan gaan, is nog geen onderzoek gedaan.

20 www.npo.nl/eenvandaag/09-08-2014/AT_2015460.

1.3 Het probleem voor politie en partners

De inschatting van de politie is dat de aangetroffen dumpingen in vaten en jerrycans of andere verpakking slechts het topje van de ijsberg vormen. Er wordt vermoed dat er ook veel geloosd wordt, maar dat lozingen meer verborgen blijven. Over welke dumpings- en lozingsvormen er zijn, op welke manieren de overtreeders hun activiteiten proberen af te schermen en in hoeverre zij hun modus operandi aanpassen als gevolg van de toenemende aandacht van de politie, is weinig bekend. Tegelijkertijd schetsen de media een beeld van een politie die worstelt met de drugsafvalvondsten. Er is te weinig capaciteit vanuit de generieke opsporing om de achterliggende drugsnetwerken in beeld te brengen en effectief aan te pakken. 'We werken er met man en macht aan, maar er is meer dan we aankunnen. De politiek bepaalt de prioriteit, ik kan alleen zeggen dat ik me zorgen maak', zegt Neeltje Geldermans, landelijk officier synthetische drugs (BN DeStem, 30 april 2014). De problematiek is complex, net als de regelgeving en de situatie dat verschillende instanties betrokken kunnen zijn bij de verschillende facetten van het fenomeen: signaleren van de dumping of lozing, inschatten van gevaarstelling, opruimen van het afval, opsporen van de daders, loopjongens en/of facilitators, bodemsanering, wijze van afdoening enzovoort. Er is geen landelijk werkproces bij het aantreffen van drugsafval. Door wie kunnen en worden drugsafvaldumpingen gesignaleerd? Welke partijen worden er vervolgens ingeschakeld en hoe verrichten zij hun werkzaamheden? In hoeverre levert het aangetroffen drugsafval tactische aanknopingspunten op? Op deze en andere vragen betreffende het werkproces lijkt niet eenduidig antwoord te geven.

1.4 Onderzoeksdoel en vraagstelling

Bij verschillende politie-eenheden, provincies, gemeenten en andere ketenpartners bestaan vragen over de verschijningsvormen van drugsafvaldumpingen, de schadelijkheid ervan en de mogelijkheden tot gezamenlijk, veilig, eenduidig en meer effectief optreden bij de vondst van drugsafval. Deze kennisbehoefte heeft geresulteerd in een fenomeenonderzoek naar synthetische-drugsafvaldumpingen en -lozingen. Het doel van het onderzoek is zicht te verkrijgen op de aard en ontwikkeling van het fenomeen synthetische-drugsafvaldumpingen en -lozingen en daarbij concrete aanknopingspunten te kunnen identificeren voor de opsporing en een integrale aanpak van het probleem. Daarmee zijn de

onderzoeksresultaten relevant voor zowel basisteams en rechercheafdelingen van de politie, als voor ketenpartners die met dumpingen en lozingen te maken krijgen. Het onderzoek is een brede kennisinventarisatie over het fenomeen en biedt daarnaast een praktisch kader voor instanties hoe met aangetroffen dumpingen om te gaan. De afvaldumps worden in het onderzoek gepercipieerd als ernstige vorm van milieucriminaliteit op het snijvlak van georganiseerde criminaliteit. De dumpingen en lozingen kunnen dan ook een kansrijk aanknopingspunt zijn voor de opsporing van de achterliggende synthetische-drugsproductie en -handel.

Onderzoeksvragen

In het onderzoek staat de volgende probleemstelling centraal: wat zijn de kenmerken van synthetische-drugsafvallozingen en -dumpingen in Nederland en op welke wijze kan de politie deze vormen van milieucriminaliteit aanpakken? De probleemstelling valt uiteen in de volgende onderzoeksvragen, verdeeld in een deel 'fenomeenbeschrijving' en een deel 'aanpak'.

Deel 1 – Fenomeenbeschrijving

- 1 Wat is de omvang en geografische spreiding van het aantal aangetroffen dumpingen/lozingen van drugsafval in Nederland?²¹
- 2 In hoeverre is in omvang en spreiding een ontwikkeling aan te geven?
- 3 Op welke manier vindt dumping en lozing plaats? (verschijningsvormen en 'criminele procesbeschrijving')²²
- 4 Wie zijn de uitvoerders van het transport en de dumping/lozing?²³
- 5 Wat zijn de gevolgen, schade en risico's van de aangetroffen verschijningsvormen?²⁴

21 De geografische spreiding in Nederland, maar er kan ook gedacht worden aan de ligging ten opzichte van kwetsbare objecten als drinkwaterwingebieden en commerciële grondwateronttrekkingen, of beschermde natuurgebieden.

22 Verschijningsvormen dumpingen en lozingen, samenstelling dumps, wijze van verpakking, transport, type dumplocaties, wijze van achterlaten afval, mate van afscherming.

23 Antecedenten, rol in relatie tot de criminele organisatie.

24 Bijvoorbeeld schade en risico's voor de volksgezondheid, het milieu, drinkwaterbronnen, maar ook ondermijning, risico's voor de uitvoerenden die het afval aantreffen en opruimen, en andere vormen van schade.

Deel 2 – Aanpak

- 6 Hoe worden de dumpingen en lozingen gedetecteerd (en door wie)?
- 7 Wat is de werkwijze van de politie bij het aantreffen van drugsafval (handhaving versus opsporing)?²⁵
- 8 Welke andere actoren zijn er betrokken bij de aanpak?²⁶
- 9 Wat zijn de gevolgen voor de aangehouden verdachten?²⁷
- 10 Wat werkt goed en wat werkt minder goed in de aanpak (en waarom)?
- 11 Welke aanbevelingen voor de aanpak kunnen op basis van het onderzoek worden gedaan?

Onderzoeksafbakening en terminologie

Drugsafvaldumping wordt juridisch in het Wetboek van Strafrecht geschaard onder artikel 173a: het opzettelijk en wederrechtelijk in en op de bodem of oppervlaktewater brengen van afvalstoffen.²⁸ Daarnaast kan andere relevante wetgeving worden toegepast, zoals de Wet milieubeheer (Wmb), de Wet bodembescherming (Wbb), de Wet op de economische delicten (Wed) en de Waterwet (Wtw).

Het begrip ‘afvalstoffen’ is in het onderzoek afgebakend tot vloeibaar (deels chemisch) afval dat is vrijgekomen bij synthetische-drugsproductie. Andere afvaldumping, van bijvoorbeeld hennepsteelt, blijft buiten beschouwing. We spreken over drugsafval, dat bestaat uit zowel chemisch afval als andere afvalstoffen (zie verder hoofdstuk 4).

In het onderzoek worden dumping- en lozinglocaties als uitgangspunt genomen; in enkele gevallen komen ook opslag- en productielocaties in beeld, wanneer vanuit de dumpingen en lozingen is doorgerechercheerd.²⁹ Daarbij houden we zo veel mogelijk de term ‘productielocatie’ of ‘productie-inrich-

25 Voorgescreven werkwijze (protocol), werkproces handhaving, beslissing tot en verloop van rechercheonderzoek, waardevolle tactische aanknopingspunten.

26 Rollen en bevoegdheden, samenwerking met politie.

27 Wijze van afdoening, verhalen (schoonmaak)kosten.

28 Hierop staat een gevangenisstraf van maximaal twaalf jaar of een geldboete van de vijfde categorie, wanneer er gevaar voor de openbare gezondheid of levensgevaar voor een ander te duchten is. Er geldt strafverzwaring (maximaal vijftien jaar) wanneer er levensgevaar is met de dood tot gevolg.

29 Opslagplaatsen die worden gebruikt voordat het afval in de openbare ruimte of op grondgebied van derden wordt achtergelaten.

ting' aan in plaats van het begrip 'lab' of 'productielab'.³⁰ Doordat in de casuïstiek mede gekeken is naar de modus operandi rondom de afvaldumpingen, de verdachten en hun rol in het synthetische-drugsnetwerk, verschaft het onderzoek enig inzicht in (een deel van) de synthetische-drugsproductie. De kenmerken van de achterliggende synthetische-drugsproductie, de handel in synthetische drugs en de samenstelling van de criminele groeperingen hierachter vallen buiten de reikwijdte van het fenomeenonderzoek.³¹

Omvang en ontwikkeling van drugsafvaldumpingen zijn in kaart gebracht op basis van politieregistraties; het betreft drugsafvaldumpingen die bij de politie zijn gemeld of door de politie zijn aangetroffen en als zodanig zijn geregistreerd. Bij het bespreken van de resultaten wordt aandacht besteed aan de aard van het *dark number* (dat deel van de dumpingen en lozingen dat buiten het zicht van de politie blijft). De omvang, geografische spreiding en verschijningskenmerken worden in kaart gebracht over de laatste vijf beschikbare onderzoeksjaren: de jaren 2010 tot en met 2014. Bij afronding van het onderzoek (zomer 2016) zijn de jaarcijfers van het jaar 2015 nog opgevraagd en aan de resultaten toegevoegd. De cijfers van 2015 zijn echter niet meer meegenomen in de verdiepende analyses.

1.5 Onderzoeksmethoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn kwantitatieve en kwalitatieve methoden gebruikt. De onderzoeksvragen 1 en 2 zijn met behulp van een kwantitatieve analyse beantwoord, aangevuld met interviews (kwalitatief) om het verkregen kwantitatieve beeld te kunnen duiden. De overige onderzoeksvragen worden op basis van kwalitatieve methoden beantwoord. Het geheel aan onderzoeksmethoden wordt hieronder toegelicht.

30 De term 'laboratorium' impliceert dat de locatie op een specifieke professionele manier is ingericht en dit is in de ervaring van onze respondenten in een minderheid van de productielocaties het geval.

31 Dit onderzoek biedt wel ingangen om de CSV's achter de drugslaboratoria verder te onderzoeken, voor zover hiervoor bij de dumpingen en lozingen aanknopingspunten gevonden worden. Het huidige onderzoek verschaft daarmee mede zicht op de haalbaarheid van een eventueel vervolgonderzoek naar synthetische-drugsproductie en -netwerken.

Literatuur- en documentscan

Op basis van literatuur en met name documentatie van politie en ketenpartners³² is relevante juridische en beleidsmatige kennis verzameld met betrekking tot de onderzoeksvragen over fenomeen en aanpak. Zoals aangegeven, is er weinig wetenschappelijke literatuur beschikbaar over het onderzoeksonderwerp. In de afgelopen jaren hebben politie en ketenpartners wel verkennende scripties en beleidsdocumentatie geproduceerd waaruit wij hebben geput. De documentstudie draagt met name bij aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen over de bevoegdheden, taakstelling en werkprocessen van de betrokken instanties bij het aantreffen en onderzoeken van het drugsafval. De verkregen informatie is mede gebruikt om aanbevelingen te kunnen doen ten behoeve van de aanpak. De resultaten uit de literatuur- en documentscan zijn in de verschillende hoofdstukken met de onderzoeksresultaten geïntegreerd. Een deel ervan is verwerkt in de inleiding.

Systeemanalyse (n=446)

Om de onderzoeksvragen over de omvang en spreiding van de dumpingen en lozingen te beantwoorden, zijn landelijke politieregistraties van drugsafvaldumpingen veredeld en geanalyseerd. De analyse voorziet in een landelijk overzicht van het aantal aangetroffen en geregistreerde synthetische-drugsdumpingen en -lozingen en hun geografische locaties. Op basis van de cijfers is tevens een beeld geschetst van de ontwikkeling van het aantal geregistreerde incidenten en de geografische spreiding. Voor het landelijke beeld is gebruikgemaakt van de L&D-lijst³³ van de LFO (Landelijke Faciliteit ondersteuning bij Ontmantelen) van de Landelijke Eenheid, aangevuld met kwalitatieve gegevens van het Team Dumpingen van het landelijke expertisecentrum SD&P (Synthetische Drugs en Precursoren; tevens onderdeel van de Landelijke Eenheid). De onderzoeksperiode betreft vijf kalenderjaren: 2010 tot en met 2014. De L&D-lijst van de LFO bevat – onder andere – alle meldingen van dumpingen (waaronder lozingen) zoals geregistreerd door de LFO, en wordt periodiek verstrekt aan het

32 Zoals rapportages, visiedocumenten en werkinstructies bij politie-eenheden en partnerorganisaties.

33 'L' staat voor Labs en 'D' voor Dumpingen. In de lijst zijn alle verschijningsvormen van de productie van synthetische drugs opgenomen. Dumpingen, waaronder lozingen worden geschaard, zijn gemarkeerd met een 'D'.

expertisecentrum SD&P. Het Team Dumpingen vult deze lijst aan op basis van meldingen van de meldkamer en berichtgeving in openbare bronnen, waaronder mediaberichtgeving en incidentvermeldingen via sociale media als Twitter. De door het expertisecentrum gecontroleerde en aangevulde lijst vormt de basis van de gegevensanalyse. De betreffende analyses worden verder toegelicht in hoofdstuk 2.

Casestudies (n=8)

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen 3 tot en met 11 zijn acht zaken van drugsafvaldumpingen meer diepgaand onderzocht. Het betreft dumpingen of lozingen van drugsafval die hebben geresulteerd in een (afgerond) rechercheonderzoek. Bij de selectie van de acht zaken is gelet op de volgende criteria: zaak is gestart vanuit een aangetroffen dumping/lozing; (afgerond) rechercheonderzoek; diversiteit in 'dumpingen' en 'lozingen'; diversiteit in modus operandi; geografische spreiding (eenheden); de mate van beschikbare dossierinformatie (voldoende om de onderzoeksvragen onder 'fenomeenbeschrijving' te kunnen beantwoorden). Via de contacten bij het Team Dumpingen (SD&P), uitvraag in de eenheden (milieuteams, recherche) en via een sneeuwbalmethode kwamen negentien potentiële zaken in beeld. Daarvan bleken er negen ongeschikt, wegens het niet voldoen aan een van de gestelde criteria. Er vielen met name zaken af doordat deze niet vanuit een dumping of lozing waren vertrokken of omdat er geen opsporingsonderzoek was ingesteld naar de vondst. Bij de uiteindelijke selectie van de acht is gelet op diversiteit in deze zaken en beschikbare gegevens c.q. respondenten. De acht geselecteerde zaken zijn afkomstig uit zes van de tien politie-eenheden (Oost-Nederland, Noord-Nederland, Landelijke Eenheid, Zeeland-West-Brabant, Oost-Brabant, en Limburg). Het oudste onderzoek stamt uit 2003 en het meest recente uit 2015.³⁴ In drie casussen is (mede) sprake van een lozing. De acht zaken bevatten in totaal negentien (n=19) dumpingen en lozingen die in het politieonderzoek zijn betrokken.

Bij elke casestudie zijn het recherchedossier en rechterlijke uitspraken (indien beschikbaar) bestudeerd, aangevuld met interviews met in totaal

34 Het oudste onderzoek wordt nog steeds door een van de twee teamleiders gebruikt als casusmateriaal in het onderwijs, waardoor deze respondent nog zeer goed op de hoogte was van de details van de zaak. Derhalve is besloten de zaak in het onderzoek te betrekken.

zeventien betrokkenen van politie en ketenpartners.³⁵ De dossiers zijn bestudeerd op de betreffende rechercheafdeling bij de politie-eenheden. Per casus is minimaal één diepte-interview uitgevoerd met een betrokkene vanuit de recherche. Daarnaast zijn aanvullende interviews en/of kortere gesprekken gevoerd met betrokkenen vanuit OM (bijvoorbeeld de zaakofficier), gemeente of omgevingsdienst. Aan de hand van de recherchedossiers en de respondenten zijn gegevens verzameld over de aard van de aangetroffen drugsafvaldumpingen (n=19) (locatie, wijze van ondoening, omvang van de dump), de modus operandi bij de dumpingen, enige achtergrondkenmerken van de uitvoerders, de schade en risico's van de dumpingen/lozingen, de werkwijze van politie en ketenpartners bij het aantreffen van de dumpingen (handhaving), het verloop van het daaropvolgende rechercheonderzoek, en tot slot over de afdoening van de zaken. De gegevens zijn geregistreerd in een analyseformat dat de rode draad van de onderzoeksvragen volgt. De bevindingen uit de interviews zijn aan deze analyseformats toegevoegd.

Op basis van de ingevulde analyseformats zijn acht casussamenvattingen geschreven (zie bijlage 2).³⁶ Vervolgens zijn de gegevens voor de acht casussen samen per (sub)onderwerp kwalitatief geanalyseerd. De resultaten van deze kwalitatieve analyse, die betrekking hebben op negentien afvaldumpingen en -lozingen, zijn gecombineerd met de bevindingen uit de interviews en worden in de hoofdstukken 3 tot en met 6 beschreven.

Overige interviews

Los van de bestudeerde casuïstiek zijn aanvullende diepte-interviews en vijf kortere gesprekken gevoerd met ervaringsdeskundigen uit het werkveld. De respondenten zijn politiemedewerkers en personen van partnerorganisaties, zoals leden van de Teams Milieu, Landelijke Faciliteit ondersteuning bij Ontmanteling (LFO), recherche, Openbaar Ministerie, omgevingsdiensten, provincie, waterschappen en NFI. Deze algemene interviews leveren aanvullende data op voor het beantwoorden van alle onderzoeksvragen. Voor de acht casussen en de algemene interviews hebben we in totaal 27 respondenten gesproken. In bijlage 3 is een lijst opgenomen van alle geraadpleegde respondenten.

35 In twee gevallen werd dezelfde onderzoeker op twee momenten geïnterviewd omdat deze bij twee casussen betrokken was.

Het gaat dus om 15 individuele zaakrespondenten (in 17 interviews).

36 Bepaalde details in de casussen zijn vanwege privacyredenen veranderd, zonder afbreuk te doen aan de inhoud.

De interviews zijn met behulp van software voor kwalitatieve data-analyse gecodeerd (RQDA).³⁷ Aan de hand van de codes, die corresponderen met de verschillende items onder de onderzoeksvragen, zijn de uitgewerkte interviews inhoudelijk gecodeerd en vervolgens per code gezamenlijk geanalyseerd en in de verschillende hoofdstukken verwerkt.

Expertsessie

In de laatste fase van het onderzoek is een expertsessie georganiseerd met afgevaardigden van politie, OM, provincie, gemeente, omgevingsdienst, waterschappen, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en grondbezitters (zie bijlage 4). Door onvoorziene omstandigheden was de brandweer helaas afwezig. De expertsessie bestond uit drie delen. In het eerste deel zijn de voorlopige onderzoeksresultaten aan de aanwezigen voorgelegd, ter toetsing en ter aanvulling. In het tweede deel van de expertsessie is met de aanwezigen gebrainstormd over enkele bijzondere bevindingen en over de implicaties van de bevindingen voor het werkveld. Daartoe is een aantal vragen en stellingen gepresenteerd aan de hand waarvan discussie heeft plaatsgevonden. In het derde en laatste deel is aan de aanwezigen gevraagd wat de belangrijkste aandachtspunten voor het werkveld zijn en hoe zij de uitkomsten van de expertsessie zelf in de praktijk kunnen benutten. De hele sessie is genotuleerd door een lid van het onderzoeksteam. De notulen en de input uit de verschillende werkvormen zijn gebruikt voor het duiden van de reeds verkregen bevindingen in de hoofdstukken en voor het laatste hoofdstuk van dit boek.

Overige activiteiten

Als aanvulling op de beschreven onderzoeksmethoden heeft de hoofdonderzoeker bijeenkomsten bijgewoond van twee projectgroepen die zijn gevormd rondom de aanpak van drugsafvaldumpingen in de provincies Noord-Brabant en Limburg. Tevens is gedurende de looptijd van het onderzoek ter duiding van de (tussentijdse) resultaten regelmatig overleg gevoerd met het Team Dumpingen van het landelijke expertisecentrum SD&P en de LFO.

37 Huang Ronggui (2014). RQDA: R-based Qualitative Data Analysis. R package version 0.2-7.

1.6 Beperkingen

Het onderzoek kent verschillende beperkingen, waarvan de belangrijkste in deze paragraaf worden beschreven. Daarnaast zal in de resultatenhoofdstukken worden stilgestaan bij bepaalde beperkingen die van invloed zijn op de interpretatie van de bevindingen.

Een van de belangrijkste beperkingen van de systeemanalyse is dat we vertrekken vanuit politieregistraties om een beeld te krijgen van de omvang en ontwikkeling van drugsafvaldumpingen en -lozingen. Hierdoor zien we slechts een beperkt beeld, namelijk het bij de politie bekend geworden en als drugsafvaldumping geregistreerde deel. In hoofdstuk 2 wordt uitgebreid aandacht besteed aan deze en andere vertekeningen.

De dossierstudie berust op een selectief *convenience sample*, waarbij casussen zijn geselecteerd naar gelang de beschikbaarheid van zaken in de eenheden. Naar verwachting levert dit een overrepresentatie op van grotere, 'bekende' zaken. Een van de selectiecriteria was dat er rechercheonderzoek is gestart. Als gevolg daarvan zal er in de bestudeerde zaken sprake zijn geweest van opsporingsindicatie en bevat de selectie naar verwachting relatief veel heterdaadzaken. Kortom: we hebben een selectief deel van de dumpingen en lozingen bestudeerd. Dit was een bewuste keuze, aangezien de onderzoeksvragen onder meer gericht zijn op tactische aanknopingspunten. De acht zaken geven echter geen representatief beeld van mogelijke verschijningsvormen van drugsafvaldumpingen en -lozingen. Om het beeld te completeren maken we gebruik van de interviews, expertsessie en (beleids)documentatie.

Een derde beperking is dat relatief veel interviewrespondenten zijn verbonden aan de politie en het OM. Dit komt deels doordat in het onderzoek specifiek is gekeken naar de opsporing, maar ook doordat er interviews zijn gehouden met de teamchefs en rechercheurs van de onderzochte casussen.

Omdat in de praktijk, met name op het gebied van handhaving, een veelheid aan instanties bij de aanpak betrokken is en zij vanuit hun eigen perspectief waardevolle informatie hebben over het probleem, is geprobeerd om waterschappen, provincie, gemeente, omgevingsdienst, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en grondbezitters bij het onderzoek te betrekken. Vanuit deze instanties zijn respondenten betrokken bij de interviews. Vooral bij de expertsessie en het overige veldwerk zijn deze instanties geraadpleegd. Zo heeft een van de onderzoekers zich aangesloten bij twee bestaande projectgroepen van de provincies Noord-Brabant en Limburg, waaraan alle ketenpartners deelnemen.

Daarmee komen we bij een vierde onderzoeksknelpunt. Via de platformen,

de interviews en de expertsessie werd al snel duidelijk dat de werkwijze in de verschillende provincies en politie-eenheden sterk uiteenloopt en dat er ook aanzienlijke verschillen bestaan in ervaren belemmeringen. Dit bemoeilijkt het beantwoorden van de onderzoeksvragen over de aanpak. Geprobeerd is om te komen tot een rode draad van de belangrijkste overeenkomstige werkwijzen en daarnaast de belangrijkste verschillen (met achterliggende redenen) te beschrijven. Het is echter niet mogelijk om een uniforme aanpak te beschrijven; wel geven we in het voorlaatste en laatste hoofdstuk aan welke aandachtspunten in een te ontwikkelen uniforme aanpak van belang zijn.

Tot slot ligt de focus van dit onderzoek op drugsafvaldumpingen en niet op het achterliggende synthetische-drugsproductienetwerk. Bij de aanpak van het probleem kunnen deze twee facetten ons inziens niet los van elkaar worden gezien. Echter, om tot een groter probleeminzicht te kunnen komen, hebben wij er in dit onderzoek voor gekozen om één facet diepgaand te bestuderen. Tevens hebben synthetische drugsproductie en de drugsafvaldumpingen een grensoverschrijdend karakter, wat in dit onderzoek deels gesignaleerd wordt, maar wat niet diepgaand onderzocht kon worden.

1.7 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken worden de onderzoeksbevindingen besproken, waarbij we ruwweg de leidraad van de onderzoeksvragen volgen. In hoofdstuk 2 bespreken we de omvang en ontwikkeling van aangetroffen en bij de politie geregistreerde drugsafvaldumpingen. Vervolgens gaan we op basis van de casuïstiek, interviews, documentatie en expertsessie verder de diepte in. In hoofdstuk 3 worden de verschillende aangetroffen verschijningsvormen besproken, het ‘criminele werkproces’ van de uitvoerders en enkele kenmerken van de uitvoerders. In hoofdstuk 4 wordt uitgelegd welke schadelijke gevolgen de dumpingen en lozingen met zich meebrengen. In de hoofdstukken 5 en 6 bespreken we de aanpak, opgedeeld in het initiële handelen na de melding op de plaats delict (hoofdstuk 5) en de daaropvolgende opsporing (hoofdstuk 6). We sluiten het boek af met een conclusie en de belangrijkste aanbevelingen die uit het onderzoek volgen.

Omvang en ontwikkeling van dumpingen en lozingen

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de omvang en ontwikkeling van door de politie geregistreerde drugsafvaldumpingen en -lozingen in Nederland. Daarbij worden de resultaten beschreven van een analyse van landelijke politie-registraties, aangevuld met bevindingen uit de interviews, om de gevonden aantallen en het *dark number* te kunnen duiden.

Voordat we de onderzoeksresultaten beschrijven, geven we een toelichting op de gebruikte databronnen en analysemethode (§2.1). In §2.2 wordt een beeld gegeven van het aantal bij de politie geregistreerde dumpingen en lozingen en de ontwikkeling hiervan over de onderzochte periode van 5 jaar (2010-2014). In §2.3 geven we een beeld van de verdeling van de incidenten over de provincies (geografische spreiding), waardoor we zicht krijgen op eventuele 'hot spots' en de geografische ontwikkeling van de dumpingen en lozingen. In §2.4 bespreken we de temporele spreiding (verdeling van de incidenten over de maanden), gevolgd door §2.5 met een nadere typering van de locatie (bebouwd gebied, industrieterrein of buitengebied). We sluiten het hoofdstuk af met een bespreking van mogelijke registratie-effecten en andere factoren die invloed hebben op het interpreteren van de bevindingen (§2.6).

2.1 Databronnen en analyse

Zoals in hoofdstuk 1 (onderzoeksmethoden) is toegelicht, is gebruikgemaakt van de landelijke L&D-lijst³⁸ van de LFO, aangevuld met kwalitatieve gegevens van het Team Dumpingen van het landelijke expertisecentrum SD&P, om een beeld te schetsen van omvang en ontwikkeling van de drugsafvaldumpingen over vijf jaar (2010-2014).³⁹ Over de onderzoeksperiode van vijf jaar bevat de

38 'L' staat voor Labs en 'D' voor Dumpingen, zie hoofdstuk 1.

39 Als toevoeging op de systeemanalyse wordt aan het eind van dit hoofdstuk een voorlopig beeld geschetst van 2015. De cijfers over het jaar 2015 kennen mogelijk vertekening, vanwege een herprioritering van de LFO-inzet op dumpingen en lozingen. Daarover meer in de laatste paragraaf.

door het expertisecentrum veredelde lijst in totaal 446 incidenten van dumpingen of lozingen.⁴⁰ Het expertisecentrum registreert per L&D-incident aanvullende operationele en openbare brongegevens in afzonderlijke incidentmappen. Het gaat daarbij om foto's, mutatiemeldingen, het achterliggende LFO-inzetformulier, NFI-aanvragen, mediaberichten, enzovoort. Op basis van deze kwalitatieve gegevens hebben wij de lijst geschoond van incidenten die geen synthetische-drugsafvaldumping (of -lozing) betreffen en enkele aanvullende variabelen onderzocht. Deze variabelen zijn: het onderscheid tussen dumpingen en lozingen, geografische locatie, periode (maand) en een nadere locatietypering van de dumpingen en lozingen.

De L&D-lijst is opgesteld naar aanleiding van de meldingen die bij de LFO en het expertisecentrum bekend zijn. De medewerkers van het Team Dumpingen en vele andere respondenten geven aan dat lang niet alle dumpingen en lozingen in Nederland bij de politie bekend zijn. 'Gevoelsmatig zeggen wij wel dat we slechts het topje van ijsberg ontdekken', zegt een van hen. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk komen we hierop terug. In dit hoofdstuk schetsen we dus een beeld van de incidenten die wel bij de politie in beeld komen en als zodanig geregistreerd worden. We krijgen daarmee zicht op een ondergrens aan dumpingincidenten.

2.2 Geregistreerde dumpingen en lozingen (n=446)

Over een periode van vijf jaar (2010 tot en met 2014) zijn er, zoals gezegd, in totaal 446 meldingen van dumpingen en/of lozingen bekend bij het Team Dumpingen van de Landelijke Eenheid. Dit cijfer omvat het totaal van bij de politie bekende en landelijk geregistreerde ontdoeningen van synthetisch drugsafval. Daarbij is op voorhand nog geen onderscheid gemaakt tussen dumpingen en lozingen van synthetisch drugsafval (zie hoofdstuk 1 voor de definities).

40 De L&D-lijst bevat ook registraties van productieplaatsen. Deze zijn ten behoeve van de analyse buiten beschouwing gelaten. Daarnaast bleken 12 incidenten op de L&D-lijst niet te gaan om synthetisch drugsafval, maar om afval van hennepsteelt of afge-
werkte olie. Ook deze meldingen zijn uit het bestand geschoond.

2.2.1 Ontwikkeling van het aantal geregistreerde dumpingen/lozingen

In figuur 2.1 wordt de ontwikkeling van het aantal bij de politie geregistreerde dumpingen en lozingen weergegeven. De figuur laat een sterke stijging zien van het aantal geregistreerde dumpingen en lozingen, van in totaal 32 dumpingen en lozingen in 2010 tot 176 incidenten in 2014. In slechts vijf jaar tijd is het aantal (geregistreerde) dumpingen en lozingen vijfenhalf keer zo hoog.⁴¹ Gemiddeld stijgt het aantal dumpingen en lozingen jaarlijks met 53 procent; de sterkste stijging vond plaats van 2012 naar 2013 (stijging van 70 procent ten opzichte van 2012).

In het laatste jaar (2015) is een lichte afname in de registraties te zien.⁴² Begin oktober 2015 is het cijfermatige beeld voorlopig nog gelijk aan het voorgaande jaar. Leek het aantal meldingen in het eerste deel van 2015 beduidend lager ten opzichte van 2014, na de zomer nam het aantal meldingen weer toe. Over heel 2015 worden uiteindelijk 161 meldingen van drugsafvaldumpingen geregistreerd. Volgens het Team Dumpingen van het expertisecentrum SD&P is het cijfer over 2015 wellicht nog meer dan de voorgaande jaren een onderschatting van het werkelijk aantal dumpingen en lozingen. In 2015 komt de LFO volgens een nieuw protocol namelijk niet meer ter plaatse bij alle meldingen, en als resultaat worden ook niet meer alle dumpingen bij de LFO gemeld (men weet dan al dat de LFO alleen nog komt als ook de FO komt). In de laatste paragraaf wordt hier nader op ingegaan en worden meerdere verklaringen voor de forse toename besproken, waaronder registratie-effecten die doen vermoeden dat het geregistreerde aantal dumpingen en lozingen een onderschatting blijft.

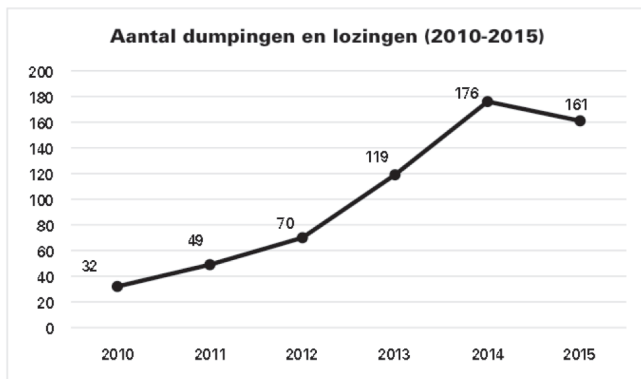
2.2.2 Dumpingen versus lozingen

In de registraties van de LFO en het Team Dumpingen wordt geen onderscheid gemaakt tussen het dumpen en het lozen van afvalstoffen; voor de LFO gaat het in beide gevallen om het ‘ontdoen van het afval’.⁴³ Voor ons is dit onderscheid

41 In 2014 is het aantal lozingen ten opzichte van indexjaar 2010 met 550 procent gestegen.

42 Het jaar 2015 valt buiten de onderzoeksperiode, maar voor het totaalbeeld is het cijfer van 2015 alsnog opgevraagd en toegevoegd aan figuur 2.1. De rest van de analyse in dit hoofdstuk heeft alleen betrekking op de dataset van 2010-2014.

43 Ook in BVH geldt er een standaardcode met betrekking tot het vastleggen van drugsafvaldumping en wordt geen onderscheid gemaakt tussen lozen of dumpen (respondent LFO).

Figuur 2.1: Ontwikkeling van dumpingen/lozingen van 2010-2015 (n=607)

wel relevant, met het oog op het bestuderen van de verschijningsvormen (hoofdstuk 3), de gevolgschade van beide vormen (hoofdstuk 4) en de wijze waarop de vormen gedetecteerd en aangepakt worden (hoofdstuk 5). Het expertisecentrum heeft per incident aanvullende kwalitatieve gegevens opgeslagen, zoals mutatierapporten en foto's van de PD's. Om toch enig zicht te krijgen op het aandeel lozingen in de LFO-registraties, zijn we op basis van deze gegevens per incidentregistratie nagegaan of we het incident zelf als dumping of lozing kunnen aanmerken. De resultaten zijn weergegeven in tabel 2.1.

Tabel 2.1: Dumpingen versus lozingen (2010-2014)

	Dumping		Lozing		Totaal	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
2010	30	94	2	6	32	100
2011	48	98	1	2	49	100
2012	66	94	4	6	70	100
2013	117	98	2	2	119	100
2014	168	95	8	5	176	100
Eindtotaal	429	96	17	4	446	100

In totaal zijn er over de periode van vijf jaar slechts zeventien lozingen in de dumpingregistraties opgenomen, naast 429 dumpingen. Het aandeel lozingen bedraagt daarmee 4 procent van het totaal aantal incidenten. De meeste lozingen zijn in Noord-Brabant geregistreerd (n=13), wat ten dele valt te verklaren uit de oververtegenwoordiging van Noord-Brabant in de totale registraties. Tevens is het mogelijk dat in Noord-Brabant relatief meer lozingen worden opgemerkt.

Vanwege deze beperkingen zijn er cijfermatig geen betrouwbare uitspraken te doen over een mogelijke ontwikkeling in de tijd van het aandeel lozingen in het totaal aantal dumpingen. De cijfers laten wel zien dat het grootste gedeelte van de lozingen in absolute zin geregistreerd werd in het laatste onderzoeksjaar (8 van de 17). Volgens een politierespondent komt dit door betere contacten met bijvoorbeeld Rijkswaterstaat, waterschappen en rioolwaterzuiveringen, waardoor meldingen beter gecommuniceerd en geregistreerd worden. Al met al geven de politieregistraties weinig lozingen weer, maar lijken de lozingen in het laatste jaar bewuster geregistreerd te worden.

Volgens de geïnterviewden geven de registraties geen betrouwbare indruk van het werkelijke aantal lozingen. Zo geeft een contactpersoon van de LFO aan dat het aantal lozingen volgens hem groter wordt, maar dat ze het inderdaad niet terugzien in de registraties. 'Afvalstoffen uit labs worden direct geloosd op het rioolsysteem. Het is ook de vraag of gemeenten dit wel signaleren en melden.' Ook uit aanvullende bronnen blijkt dat lozingen over het algemeen nauwelijks worden geregistreerd (Van Geffen, 2012). In de laatste paragraaf en in het volgende hoofdstuk komen we hier nog op terug.⁴⁴

2.3 Geografische spreiding

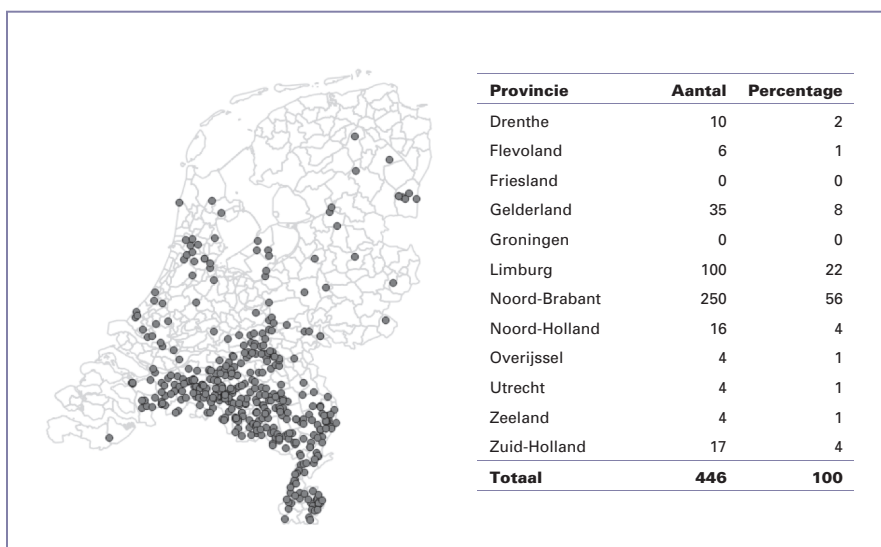
In deze paragraaf geven we een beeld van de geografische spreiding van de geregistreerde dumpingen over de provincies. Daarnaast gaan we na of er een ontwikkeling in geografische spreiding zichtbaar is over de jaren 2010-2014.

2.3.1 Geografische spreiding van alle dumpingen en lozingen (n=446)

Om een indruk te krijgen van de geografische spreiding van de geregistreerde dumpingen en lozingen hebben we de meldingen van alle jaren samen gerubriceerd naar provincie. De rubricering naar provincie heeft plaatsgevonden op basis van de plaatsnaam (adres) uit het L&D-bestand. In figuur 2.2 wordt een overzicht gegeven van het totale aantal dumpingen en lozingen per provincie.

44 Op ontwikkelingen in modus operandi bij het zich ontdoen van het drugsafval (verschijningsvormen) komen we in het volgende hoofdstuk terug.

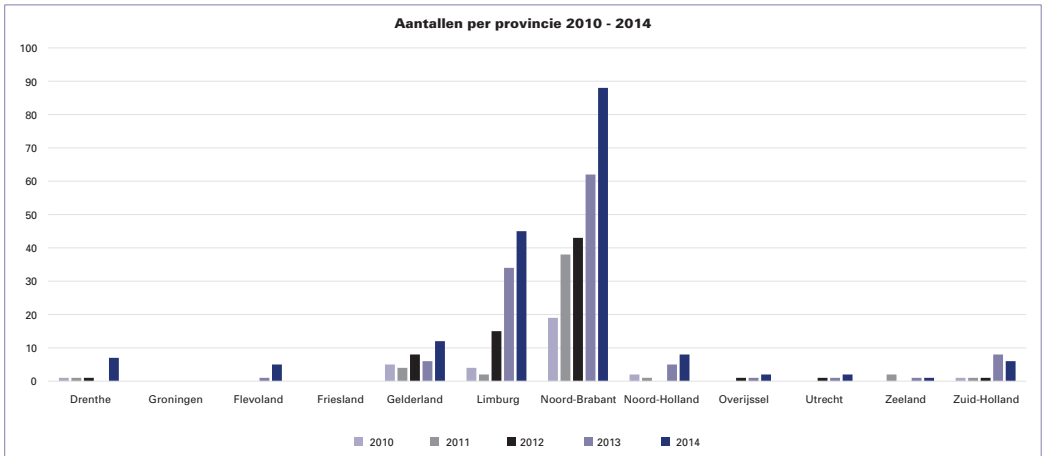
De geografische weergave in de figuur laat duidelijk zien dat de dumpingen zich concentreren in het zuiden van Nederland. Uit de tabel is af te lezen dat Noord-Brabant koploper is met ruim de helft van het totaal aantal dumpingen en lozingen (n=250; 56%), gevolgd door Limburg met ruim een vijfde (n=100; 22%). Gelderland volgt met 35 incidenten (8%) op de derde plaats. In Groningen en Friesland hebben volgens de registraties helemaal geen dumpingen/lozingen plaatsvonden. In Zeeland (n=4), Utrecht (n=4), Overijssel (n=4) en Flevoland (n=6) minimaal.

Figuur 2.2: Geografische spreiding dumpingen/lozingen 2010-2014 (n=446)

2.3.2 Ontwikkeling in geografische spreiding

Vervolgens wordt de spreiding van de dumpingen en lozingen over de provincies per onderzoeksjaar bekeken. Op die manier wordt de ontwikkeling van het aantal registraties per provincie inzichtelijk gemaakt. In figuur 2.3 is deze verdeling over de provincies en de jaren weergegeven. In bijlage 5 is een figuur opgenomen waarin de ontwikkeling in geografische spreiding over de verschillende jaren in overzichtskaartjes van Nederland is weergegeven (figuur B5.1).

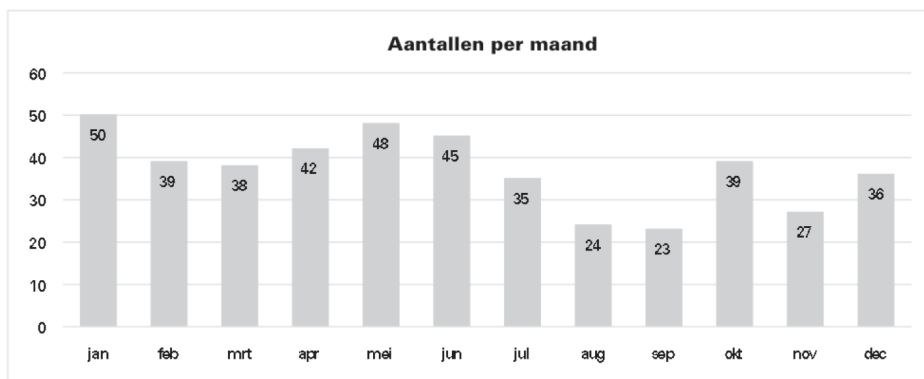
Figuur 2.3: Ontwikkeling dumpingen/lozingen per provincie (n=446)

Uit deze figuur is af te lezen dat de provincies Flevoland, Overijssel en Utrecht ‘nieuwkomers’ zijn; hun registraties beginnen pas in 2012 of in 2013. Noord-Holland, Zuid-Holland en Drenthe kennen een soortgelijke trend, aangezien een disproportioneel deel van hun dumpingen/lozingen in het laatste of de laatste twee onderzoeksjaren geregistreerd is. Figuur B5.1 illustreert dit duidelijk. Verder is af te lezen dat zowel Noord-Brabant als Limburg de laatste jaren een scherpe toename kennen van het aantal geregistreerde dumpingen en lozingen, hoewel de toename in het laatste jaar in Limburg achterblijft bij die in Noord-Brabant.

In de interviews horen we enkele geluiden die de uitbreiding naar de noordelijke provincies ondersteunen. Zo komen vanuit de provincie Gelderland veel vragen over dumpingen binnen bij de LFO (respondent LFO). Dit kan betekenen dat zich daar nieuwe spelers bezighouden met de synthetische-drugsproductie, maar ook dat bestaande spelers meer gespreid dumpen en/of produceren. De indruk van een andere politierespondent met landelijk overzicht is dat landelijk gezien nog steeds vooral geproduceerd en gedumpt wordt in het zuiden, maar dat er boven de rivieren inrichtingen zijn (van dezelfde criminele groeperingen) voor tabletteren en verpakken van de geproduceerde synthetische drugs en aanverwante zaken.

2.4 Temporele spreiding binnen het jaar (n=446)

Er is voor de totale groep dumpingen en lozingen nagegaan in welke maanden van het jaar de meldingen gedaan zijn, om te ontdekken of er bepaalde ‘piekmaanden’ dan wel rustige maanden zijn. Voor de analyse is de datum van het incident gebruikt, wat in de meeste gevallen de datum van het aantreffen van het afval is.⁴⁵

Figuur 2.4: Temporele spreiding over de maanden van het jaar (2010-2014; n=446)

Uit bovenstaand staafdiagram is af te lezen dat over de gehele onderzoeksperiode (2010-2014) het meest gedumpt is in januari (n=50) en in mei (n=48). De minste registraties vallen in september (n=23) en augustus (n=24). Gemiddeld worden er per maand 38 dumpingen geregistreerd. Op basis van deze figuur is echter niet te concluderen dat in deze maanden het meest dan wel het minst gedumpt wordt (en, verondersteld, geproduceerd). Wanneer we de temporele spreiding voor ieder jaar afzonderlijk bekijken, verkrijgen we een genuanceerder beeld: dan is er in ieder jaar wel een andere piekmaand te zien (zie bijlage 5, tabel B5.1).⁴⁶ De piekmaanden zouden kunnen worden veroorzaakt door verschillende dumpingen die aan één lab toegeschreven kunnen worden. Andersom

45 De geregistreerde datum is de (meld)datum die de LFO aan de dump gekoppeld heeft. Deze datum kan een of twee dagen afwijken van de daadwerkelijke meld- of pleegdatum. Wanneer er een melding van een dumping binnenkomt, kan het zijn dat de LFO een of twee dagen later pas onderzoek ter plaatse verricht.

46 In 2010 vonden de meeste dumpingen/lozingen plaats in september (n=7); in 2011 in april (n=9); in 2012 lag de piek in juni (n=13); in 2013 in maart (n=19); en in 2014 in januari (n=27).

is het ook denkbaar dat afval afkomstig van verschillende labs tijdelijk ergens wordt opgeslagen en vervolgens tegelijkertijd op één locatie wordt gedumpt.

Hoe dan ook: bezien over de afzonderlijke jaren blijkt er tamelijk willekeurig over de maanden gedumpt te worden. Bij de productie van synthetische drugs lijkt er over meerdere jaren bezien geen sprake te zijn van bepaalde 'piekmaanden' en bepaalde uitschieters zijn moeilijk te interpreteren.

Een voorzichtige uitzondering lijkt de maand september. Met uitzondering van het jaar 2010 lijkt er in september relatief weinig gedumpt te worden; de laatste twee onderzoeksjaren 2013 en 2014 zien we hier een laagtepunt. Een respondent van de LFO: 'Ook criminelen gaan op vakantie. Dus als er flink geruimd wordt in juni en juli, dan duurt het even voordat er weer een voorraad is om te dumpen.'

2.5 Locatietypering (n=446)

Op basis van de aanvullende gegevens die over de incidenten beschikbaar zijn, is nagegaan hoe de locatie van het dumpinggebied getypeerd kan worden.

Daarbij is aangesloten bij een indeling naar drie soorten locaties:

Bedrijfsterrein: gebied met industrie of bedrijfsgebouwen, waaronder ook RWZI's⁴⁷ en braakliggende grond nabij een bedrijfsterrein.

Buitengebied: gebied waar geen tot heel weinig bebouwing aanwezig is.

Woonwijk: gebied met aaneengesloten bebouwing van woonhuizen.

Om de locatie te categoriseren, is in eerste instantie gebruikgemaakt van deze standaardtypering door de LFO. Bij het onderzoek op de PD maken de LFO-medewerkers gebruik van een standaardformulier, waarop zij aankruisen wat voor type gebied het betreft. Niet bij elke dumping is echter een dergelijk formulier aangetroffen. Wanneer een formulier ontbrak, is gebruikgemaakt van andere aanknopingspunten in het digitale dossier, zoals foto's of krantenberichten. Als alternatief is het locatieadres van de dumping ingevoerd in Google Maps om met behulp van streetview een beeld te krijgen van de locatie. In het navolgende worden de resultaten besproken voor alle incidenten tezamen. Daarna wordt gekeken naar de locaties van de zeventien lozingen en tot slot naar eventuele veranderingen in locatietypering over de verschillende jaren.

47 Rioolwaterzuiveringsinstallaties.

2.5.1 Verdeling van de incidenten naar type locatie (n=446)

Van niet alle afvalmeldingen is het soort gebied bekend. Incidenten waaraan in het politieële databestand geen adres gekoppeld is, zijn als ‘onbekend’ betiteld (n=15). Voor 431 incidenten kon een type locatie worden bepaald. De resultaten van de analyse zijn weergegeven in tabel 2.2.

Tabel 2.2: Dumpingen en lozingen naar type locatie (n=446)

Type locatie	Aantal	Percentage
Bedrijfsterrein	37	8
Buitengebied	375	84
Woonwijk	19	4
Onbekend	15	3
Totaal	446	100

Verreweg de meeste geregistreerde dumpingen (waaronder de lozingen) vonden plaats in een buitengebied. Slechts een klein aantal incidenten werd herleid naar een woonwijk. Wanneer het type locatie per provincie wordt bekeken, wijken de bevindingen niet bijzonder af (zie tabel B5.2). Mogelijk spelen detectie- en registratie-effecten hierbij een rol. Een van die mogelijke effecten, betreft detectie en registratie van de lozingen. Een respondent van de LFO heeft de indruk dat er recentelijk (2016) een stijging is in het aantal dumpingen in woonwijken, gezien de stijging van aangetroffen voertuigen met drugsafval die daar geparkeerd stonden.

2.5.2 Lozingen naar type locatie (n=446)

Wanneer we kijken naar de verdeling van alleen de lozingen (n=17) naar de type locatie, dan zien we dat ook het overgrote deel van de lozingen in een buitengebied is geconstateerd (n=15). Van de overige twee lozingen is bekend dat één in een woonwijk plaatsvond en van één is alleen bekend dat er geloosd werd op het riool (maar niet in wat voor type gebied). Een beperking van de systeemanalyse is dat er relatief weinig lozingen geregistreerd zijn. Dit alles wil niet zeggen dat er in werkelijkheid nauwelijks in woonwijken of bedrijfsterreinen geloosd wordt. Lozingen in buitengebieden worden gedetecteerd door toezichthouders en voorbijgangers als gevolg van de geur en/of schade aan flora en fauna die achterblijft. Wanneer het afval rechtstreeks op bodem of oppervlak-

tewater gegoten wordt, kan de zeer sterke geur door aanwezig in de directe omgeving geroken worden. Tevens zijn er uit de casussen meerdere gevallen van heterdaadontdekking van lozing in het buitengebied bekend. In een van de door ons bestudeerde casussen werden in het buitengebied individuele jerrycans een voor een op de bodem geloosd, waar de dader dan ook al even mee bezig was toen hij door surveillerende agenten werd ontdekt (casus 5). Lozingen vanuit productielocaties zelf direct op het riool zijn lastiger te detecteren en worden veelal pas ontdekt door een melding en/of gerichte controle (zie verder hoofdstukken 3 en 5). Tevens worden lozingen bij productielocaties niet apart geregistreerd maar opgenomen in de registratie van het synthetische drugslab, waardoor ze niet meer uit de registraties te filteren zijn.

‘Ik zie gewoon de laatste jaren bij de meeste labs dat er ook via het riool geloosd wordt, zowel koelwater als afval. Ook zijn er voorbeelden van lozingen in de bodem. Lang niet altijd stelt de gemeente of een milieuteam onderzoek in.’ (respondent politie)

Mogelijk worden dus relatief meer lozingen in buitengebieden geregistreerd en is er een onderschatting van het aantal lozingen in woonwijken en bedrijfsterrainen. Dit wordt ondersteund door bevindingen uit de interviews; interviewrespondenten verklaren dat in de praktijk in woonwijken en op bedrijfsterrainen lozingen op het riool worden aangetroffen (zie verder hoofdstuk 3).

2.6 Interpretatie van de cijfers

Zoals gezegd, is het aantal dumpingen en lozingen slechts het gedeelte dat bij de politie bekend is geworden en als dusdanig is geregistreerd. In de eerste paragraaf werd al aangegeven hoe het komt dat er een aanzienlijk dark number bestaat.⁴⁸ Op basis van de interviews, de expertsessie en overige documentatie geven we in deze laatste paragraaf nog iets meer duiding aan de cijfers, waarbij we ingaan op mogelijke verklaringen voor de (geregistreeerde) toename van de dumpingen, verklaringen die wijzen op een onderschatting van het werkelijk

48 Een dump of lozing moet allereerst gemeld worden bij de politie, vervolgens moet de politie het oppakken, registreren en tevens doorgeven aan de LFO, wil het in het landelijke overzicht terechtkomen. Tegenwoordig worden bij de LFO ook dumpingen die niet door de LFO worden opgepakt, wel als dumping geregistreerd, zonder inzetgegevens (2016, nieuwe tellingenlijst). Ook geeft een LFO-respondent aan dat hij zelf meldingen over dumpingen vanuit sociale media opneemt in de LFO-lijst.

aantal dumpingen, alternatieve mogelijkheden om de omvang in te schatten en tot slot bespreken we recente ontwikkelingen uit het jaar 2015.

2.6.1 Mogelijke verklaringen voor de toename

Al met al is er tot 2015 een forse stijging te zien van het aantal synthetische-drugsafvaldumpingen. Er worden in de interviews en documentatie verschillende verklaringen aangedragen voor deze toename.

Een eerste verklaring die veel wordt genoemd is de toename van de synthetische-drugsproductie. Volgens een fenomeenverkenning van het Functioneel Parket (Nationale Politie, 2014) ligt de geschatte omvang van de totale amfetamineproductie in Nederland tussen 2008 en 2010 tussen de 30.000 en 130.000 kilo per jaar. Na 2012 wordt een ruime verdubbeling van het aantal MDMA- en amfetamineproductieplaatsen gesignaleerd, waarbij ook de schaalgrootte en productie-efficiëntie van de inrichtingen toeneemt (Nationale Politie, 2014). Meerdere rechercheafdelingen signaleren dat bestaande criminele groeperingen die al langere tijd actief zijn in de georganiseerde hennepcultuur, hun activiteiten uitbreiden naar de lucratieve synthetische-drugsproductie. Dit zien we ook terug in de bestudeerde casussen (bijvoorbeeld casus 4). Daarnaast worden de aangetroffen productie-inrichtingen groter, waarbij in sommige gevallen gesproken wordt van 'productiefabrieken'. Met de toenemende productie zou ook het aantal drugsafvaldumpingen stijgen.⁴⁹

Een tweede verklaring voor het toegenomen aantal dumpingen vormt de in hoofdstuk 1 genoemde ontwikkeling in het gebruik van pre-precursoren. Volgens meerdere bronnen (Nationale Politie, 2014; Vijlbrief, 2012; interviewrespondenten) is de extra productiestap in de conversielabs, naast de algehele productietoename, mede veroorzaker van het toegenomen aantal dumpingen. Andere bronnen wijzen erop dat niet alleen het aantal dumpingen toeneemt, maar dat ook de omvang per dumping toeneemt. Dit sluit aan bij de bevinding dat de productie-inrichtingen zich ontwikkelen in schaalgrootte en productie-efficiëntie.

49 Hierbij wordt door een politierespondent wel de kanttekening geplaatst dat er nog geen cijfermatige bevestiging is van de veronderstelde toegenomen productie, die aan die grotere productie-inrichtingen toegekend wordt. Hoe dan ook stelt hij dat een groot gedeelte van wat er gebeurt op het gebied van productie-, opslag-, tabletteer- en verpakkingsinrichtingen en ook afvaldumpingen nog steeds niet gezien wordt.

Tot slot zou de sterke toename van de afgelopen jaren ten dele het effect kunnen zijn van een groeiende aandacht van politie en andere instanties voor het probleem van synthetisch drugsafval, waardoor ook meer geregistreerd wordt. Volgens een respondent van de LFO wordt dit deels afgedwongen door de explosieve stijging van het aantal dumpingen, waardoor onder meer de ‘Intensivering Zuid-Nederland’ ontstond om het probleem het hoofd te bieden: ‘Er wordt sneller op locatie onderzoek gedaan dan vroeger, dus wordt er ook eerder ontdekt.’ In de zuidelijke provincies wordt bewust aandacht besteed aan het herkennen van drugsafvaldumpingen en -lozingen, het melden daarvan bij het bevoegd gezag en het registreren van de meldingen. Een respondent van de politie: ‘Brabant is begonnen met bewust aandacht en registreren, Limburg volgde. Verder heb ik geen idee of provincies registreren. Er zijn in ieder geval behoorlijke verschillen. In Tilburg zit een flinke club handhavers die zich actief bezighoudt met de problematiek en daar wordt aan voorlichting gedaan. Je ziet nu ook dat diezelfde handhavers steeds meer uitsijpelen naar omliggende gemeenten.’ Het synthetische-drugsproductieprobleem heeft hoe dan ook zijn wortels in de zuidelijke regio’s, wat mede te verklaren is door de historische aanwezigheid van georganiseerde criminele groeperingen in de grensstreek van Nederland en België (Vijlbrief, 2012; Hans Nelen in NOS, 4 april 2016), en is daar de laatste jaren explosief gegroeid.

2.6.2 Onderschatting

Wat betreft de beschrijvingen van dumpingen en lozingen in dit hoofdstuk, lijken er ook negatieve registratie-effecten en verklaringsfactoren te zijn; factoren die juist doen veronderstellen dat het aantal dumpingen en lozingen in werkelijkheid nog groter is.

Ten eerste wordt een onbekend aantal aangetroffen dumpingen niet gemeld bij de politie. Dit kan verschillende redenen hebben. Onze respondenten signaleren dat sommige grondeigenaren (bijvoorbeeld gemeenten, provincies, waterschappen, Staatsbosbeheer, particulieren) terughoudend zijn in het melden van een dumping of lozing, omdat de grondeigenaar verantwoordelijk is voor de kosten van het opruimen en/of de grondsanering.⁵⁰

⁵⁰ Mede om deze reden is een schadefonds in het leven geroepen op basis waarvan grondeigenaren de helft van de gemaakte kosten kunnen terugkrijgen. Zie verder hoofdstuk 5.

Ten tweede wordt een onbekend aantal dumpingen en lozingen helemaal niet ontdekt en derhalve nergens gemeld en geregistreerd. Lozingen zijn lastiger – ‘soms zelfs onmogelijk’ – te detecteren, waardoor het werkelijke aantal lozingen naar verwachting hoger is dan het geregistreerde aantal. Tegelijkertijd wordt in het bredere werkveld een relatieve toename van het aantal lozingen geconstateerd, onder meer op basis van metingen in het rioleringsstelsel, observaties van waterschappen en meldingen van lozingen in gierkelders. Kortom: het werkelijke aantal lozingen is waarschijnlijk een stuk groter dan de bij de politie bekend geworden lozingen.

In de derde plaats wijzen synthetische drugsdeskundigen van de politie erop dat (bepaalde verschijningsvormen van) dumpingen op een andere wijze dan ‘afvaldumping’ geregistreerd worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor het achterlaten van drugsafval in gestolen voertuigen, die al dan niet in brand worden gestoken. Mogelijk worden deze incidenten geregistreerd als ‘diefstal van voertuig’ of als ‘brandstichting’. Daarnaast wordt achtergelaten drugsafval in opslagplaatsen of bij/in een verlaten productie-inrichting, niet in de registraties als dumping meegenomen, maar geregistreerd onder de categorie labs en opslagplaatsen. Volgens een deskundige gaat het veelal om duizenden liters afval. Maar ook andere registratie-‘mismatches’ komen voor: ‘Er zijn registraties bekend in BVH⁵¹ van drugsafvaldumpingen onder “gevonden voorwerp”’, aldus een respondent.

Hoe dan ook onderstreept dit alles het belang van registratie en melding van dumpingen en lozingen, ook door ketenpartners. De registratieproblemen komen volgens meerdere respondenten mede voort uit het ontbreken van een landelijk protocol voor uniforme afhandeling en registratie van incidenten (zie verder hoofdstuk 5).⁵²

2.6.3 Recente ontwikkelingen

Zoals gezegd is in het jaar 2015 het aantal geregistreerde dumpingen ten opzichte van het jaar ervoor iets gedaald. Meerdere respondenten wijzen erop dat deze daling een registratie-effect kan zijn.

51 Basis Voorziening Handhaving (landelijk politie registratiesysteem).

52 Sinds oktober 2015 is er binnen de politie wel een landelijke BVH-code (M0111) waaronder drugsafvaldumpingen kunnen worden geregistreerd.

Een van de aangedragen verklaringen ligt in de nieuwe inzetcriteria voor de LFO, die het belangrijkste knooppunt voor de landelijke registraties is.⁵³ Vanwege de toenemende druk op de LFO, die wordt geraadpleegd en/of ingezet bij het aantreffen van productie-inrichtingen, opslag van bijvoorbeeld grondstoffen en bij dumpingen, zijn in 2015 nieuwe inzetcriteria voor de LFO geformuleerd. Er mag alleen LFO-onderzoek worden gedaan naar zaken die aan (een of meer van) deze inzetcriteria voldoen. Volgens enkele respondenten van de politie heeft dit invloed op het melden van aangetroffen dumpingen bij de LFO: eenheden melden zaken waarvan zij weten of denken dat de LFO toch niet gaat komen, nu niet meer bij de LFO. Hierdoor zouden er landelijk minder meldingen geregistreerd worden. Echter, volgens een respondent van de LFO zelf heeft de introductie van de nieuwe inzetcriteria nauwelijks tot geen invloed op de registraties.⁵⁴ 'In het verleden gingen we eigenlijk ook alleen naar de bijzondere dumpingen. Dat is nu "formeel" opgenomen in de "nieuwe" inzetcriteria van Landelijk Parket, LFO, en ondermijningsteams.' De nieuwe inzetcriteria hebben echter wel een nadelig effect op de intelligencepositie, doordat kleinere dumpingen niet altijd meer onderzocht worden.⁵⁵

'In het verleden werd nog een groot gedeelte "minder bijzondere, veelal kleinere" dumpingen achteraf bij de afvalinzamelaar of in het depot van de gemeente bemonsterd door de LFO en onderzocht en geanalyseerd. Dit was vooral nice to know-informatie omdat je dan bevestiging had dat het echt een "syndru"-dumping was, en waarmee je trends en ontwikkelingen met betrekking tot productieprocessen en dumpingen eerder ontdekte. Dat wordt nu tenietgedaan door die inzetcriteria.' (respondent politie)

Daarnaast valt het meerdere respondenten van de Landelijke Eenheid op dat recentelijk (in 2015) vanuit de provincie Limburg aanzienlijk minder dumpingen bij de LFO gemeld worden in vergelijking met Brabant.

53 Formeel wordt de landelijke registratie momenteel (2016) bijgehouden door de Dienst Informatieknooppunt (DIK) van de Dienst Landelijke Recherche (DLR), op de afdeling specialistische ondersteuning. Ten behoeve van Europese registratie (ERISSP) worden hier landelijke cijfers geregistreerd, waarbij men voornamelijk gebruikmaakt van de interne LFO-registraties, aangevuld met BVH-mutaties en andere bronnen (respondent LFO).

54 Ook dumpingen waarbij geen LFO-inzet volgt, worden door de LFO geregistreerd (2016, nieuwe tellingenlijst).

55 Dit komt mede doordat de LFO een beperkt aantal monsters mag laten onderzoeken door het NFI, aldus een respondent van de LFO.

‘Dumpingen van drugsafval zien wij dan wel via bijvoorbeeld Twitter voorbijkomen en we zien ook inzet van de veiligheidsregio Limburg-Noord, bijvoorbeeld brandweer en politie, waarbij het aanpakken beperkt blijft tot opruimen en afvoeren. Hierdoor zien we de dumping zowel statistisch als als een potentieel sporenobject verloren gaan.’

Voor deze achterblijvende meldingen wordt een aantal mogelijke verklaringen aangedragen. Er zou een bepaalde gelatenheid beginnen op te treden als er ‘weer een dumping’ wordt aangetroffen; het ontbreken van een gedeeld urgentiegevoel. Ook zou door de politie (nog) niet strak genoeg worden opgetreden vanuit protocollen.

2.7 Resumé

Over een periode van vijf jaar (2010-2014) zijn 446 aangetroffen dumpingen landelijk bij de politie geregistreerd. In die periode heeft een sterke toename aan incidenten plaatsgevonden. In 2015 is sprake van een lichte daling in de registraties. De meeste dumpingen worden in Noord-Brabant en Limburg aangetroffen en in het buitengebied. Er zijn maar weinig lozingen geregistreerd; vermoedelijk is het werkelijk aantal lozingen vele malen hoger en neemt dit toe ten opzichte van de dumpingen. Ook vanwege diverse andere redenen is er een onbekend dark number.

Verschijningsvormen, modus operandi en uitvoerders

In dit hoofdstuk wordt nagegaan op welke wijze er gedumpt en geloosd wordt. Dat doen we op basis van de gegevens uit de acht bestudeerde zaken en de interviews met de 26 respondenten uit het werkveld. De bevindingen worden indien mogelijk aangevuld met bevindingen uit de literatuur en de expertsessie.

Allereerst wordt ingegaan op verschillende verschijningsvormen die in de praktijk worden waargenomen bij dumpingen en lozingen. Op welke manier wordt het afval achtergelaten bij dumpingen en lozingen? Welke vormen kunnen we daarbij onderscheiden? Dit wordt uiteengezet in §3.1. In §3.2 beschrijven we welke stoffen er gedumpt worden, wat de hoeveelheid afval per incident is en hoe dit achtergelaten afval is verpakt. In §3.3 wordt ingegaan op de transportwijze en de locatiekeuze. Vervolgens (§3.4) wordt nagegaan in hoeverre de daders voorzorgsmaatregelen treffen teneinde de dumping of lozing af te schermen en teneinde milieuschade te voorkomen. In de laatste paragraaf gaan we in op de uitvoerders van de dumpingen en lozingen (§3.5).

3.1 Verschijningsvormen

Op welke wijze wordt het afval achtergelaten? Het voornaamste onderscheid is dat tussen *dumpingen*, het achterlaten van het afval in een bepaald type 'container' (een vorm van verpakking zoals een jerrycan, IBC-vat, of andere houder) en *lozingen*, het zich op een locatie ontdoen van het drugsafval in vloeibare vorm. Bij beide vormen worden in de praktijk verschillende werkwijzen gesignaleerd. In onze casussen gaat het veelal om 'klassieke dumpingen', maar er zijn ook zaken bij waarin zowel dumpingen als lozing plaatsvonden (zie tabel 3.1). In één zaak vonden meerdere lozingen plaats (aantal onbekend) en in één zaak was sprake van een dumping met een lekkage (lozing) naar de bodem.

Tabel 3.1: Dumpingen en lozingen in de acht casussen

Casus	1	2	3	4	5	6	7	8	Totaal
Dump	2	3	1			2	1+	2	11+
Lozing		1			2+	1			4+
Dump met lozing				1					1

+ meerdere, precieze aantal onbekend

Bij de dumpingen worden veelal nog andere soorten afval aangetroffen. Voorbeelden van andere afvalstromen zijn gebruikte gascilinders (zowel technisch gas, zoals waterstof, methylamine, zoutzuur, als brandstofgas, zoals propaan voor gasbranders) en andere hardware die in de productie-inrichtingen wordt gebruikt (ketels, slangen, defecte apparaten, koolstoffilters, handschoenen enzovoort). ‘We zien tussentijdse dumpingen om van vloeibaar afval af te komen en daarnaast het opruimen van een lablocatie, waarbij zowel chemicaliën als hardware gedumpt wordt’, aldus een respondent van de politie. Deze hardware wordt ook door de LFO ingezameld. Wanneer wij het in dit rapport hebben over synthetisch drugsafval, bedoelen we het vloeibare productieafval.

In het navolgende bespreken we verschillende verschijningsvormen van dumpingen en lozingen zoals die door onze respondenten in de praktijk gezien worden en die we deels ook in de casussen terugzien. In de praktijk kunnen ook combinaties voorkomen. We weten niet hoe vaak de verschillende vormen ten opzichte van elkaar voorkomen. De verschijningsvormen worden samengevat in tabel 3.2 en daarna toegelicht.

Tabel 3.2: Overzicht verschijningsvormen drugsafvalontdoening

1 Vatendump	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgvuldige vatendump • Onzorgvuldige vatendump • Vatendump in oppervlaktewater • Dump in voertuig/trailer/zeecontainer
2 Drugsafvalverbranding	<ul style="list-style-type: none"> • Dump in voertuig met brandstichting • Overige drugsafvalverbranding
3 Dumpingen met gedeeltelijke lozing	<ul style="list-style-type: none"> • Onzorgvuldige vatendump met lozing • Onvoltooide lozing vanuit vaten
4 Opzettelijke lozingen	<ul style="list-style-type: none"> • Puntlozing op bodem • Rijdende lozing op bodem • Lozing op riool • Lozing op oppervlaktewater • Ingegraven geperforeerde tank • Lozing in gierkelder • Lozing in autowasstraat • Mengen in reguliere afvalstromen
5 Opslag	<ul style="list-style-type: none"> • Opslag met onbekende bestemming • Achtergelaten in verlaten productielocatie

Bronnen: casuïstiek, interviews en expertsessie

3.1.1 ‘Klassieke’ vatendumpingen

‘De meeste dumpingen die ik gezien heb zijn dumpingen zoals je in het nieuws ziet: jerrycans en grote 200-liter vaten gevuld met afvalstoffen’, aldus een respondent van de gemeente. De ‘klassieke’ vatendumpingen zijn de dumpingen die letterlijk en figuurlijk het meest in het oog springen. We zien in de praktijk verschillende modi operandi bij klassiek dumpen. We bespreken vier bekende verschijningsvormen en een categorie ‘overige dumpingen’.

‘Zorgvuldige’ dump

Vaten, jerrycans of drums worden een voor een uit het voertuig getild en recht-op op de dumpinglocatie gezet. Volgens de interviewrespondenten komt dit regelmatig voor.

‘Ik zie eerder dat ze [jerrycans, vaatjes, red.] “netjes weggezet” worden met een stukje folie of zeil eronder. Of netjes naast elkaar geplaatst, dus niet zo snel mogelijk, maar met enige zorg weggezet. Die dumps hebben we het liefst, want dat is oppakken, wegvoeren en klaar.’ (respondent omgevingsdienst)

Deze handelwijze zien we in een van de door ons bestudeerde casussen terug. ‘De vaten die ze gedumpt hebben, hebben ze op de grond gezet. De vaten waren gesloten en ze hebben ze niet uit de auto getrap. Ook die partij in [gemeente] stond netjes uitgeladen.’ (rechercheur, casus 1)

‘Onzorgvuldige’ dump

Bij een ‘onzorgvuldige dump’ worden vaten en jerrycans ogenschijnlijk achteloos uit het voertuig gegooid. Dit uit zich in her en der verspreid liggende containers, al dan niet boven op elkaar, al dan niet verspreid over de weg, een berm en/of een sloot. Een andere modus operandi is de zogenaamde ‘lintdumping’, waarbij de partij uit het voertuig getrokken wordt door er een touw omheen te binden, het touw aan een boom te binden en de lading ‘uit het voertuig te rijden’. Deze vorm zou vooral voorkomen bij IBC-vaten (vanwege het onhandelbare gewicht). De respondenten geven tegenstrijdige informatie over hoe vaak

dit voorkomt, maar de vorm wordt door meerdere respondenten benoemd (respondenten politie, omgevingsdienst).⁵⁶

‘Vaak gaat het om IBC’s van 1000 liter, of jerrycans van 25 of 30 liter die dan in een busje staan en dan aan een touw worden vastgemaakt dat aan een boom wordt gebonden, en dan rijden ze weg. Als het dan eruit valt, heb je kans dat het kapotgaat. Het is allemaal loodzwaar, dus als je het er allemaal uit moet tillen, ben je lang bezig.’ (respondent politie)

Deze vorm van dumpen zien wij in twee van de acht casussen naar voren komen. Zo rapporteren verbalisanten van de politie in casus 8 dat op de PD negentien jerrycans, een lege drukcilinder, zes lege en zeven volle 200-liter-drumvaten en een kast met daarin twee ventilatoren zodanig waren achtergelaten dat het leek of ze van een verhoging, een aanhangwagen of laadruimte van een voertuig, gegooid of geduwd waren. De PD-foto’s in het dossier laten zien dat alles her en der door elkaar ligt, soms op een hoop in de bosjes.

Dumping in verpakking op oppervlaktewater

Een variant van de ‘onzorgvuldige dump’ is het dumpen van vaten, jerrycans of ander verpakkingsmateriaal met drugsafval in een oppervlaktewater zoals een sloot, ven of kanaal. In de praktijk worden veel van dit soort dumpingen aangetroffen omdat de vaten blijven drijven.

Ook in een van onze casussen gaan de uitvoerders zo te werk (casus 7). Hier worden vaten vanuit een busje in een sloot gedumpt. Dit wordt echter snel ontdekt door een passant, omdat overdag gedumpt wordt in een gebied met veel hondenuitlaters, de uitvoerder autopech krijgt en de vaten blijven drijven.

Dumpen in voertuig of trailer

Hierbij worden de jerrycans en vaten met drugsafval met auto, vrachtauto en/of aanhanger en al achtergelaten, bijvoorbeeld langs de snelweg. Op deze wijze worden hele opleggers en containers met afval aangetroffen. Het gaat

⁵⁶ Een van onze respondenten geeft aan dat hij deze laatste modus operandi niet vaak ziet, een ander geeft juist aan dat hij vaak voorkomt (beiden respondent politie).

veelal om gestolen voertuigen. Het achterlaten van een voertuig vol drugsafval kan met (poging tot) brandstichting gepaard gaan (zie §3.1.2).

In twee van onze acht casussen zien we deze modus operandi terug. In casus 3 werd het drugsafval bij alle zes bekend geworden dumpingen in vrachtauto's en/of opleggers achtergelaten, op een parkeerplaats langs de snelweg, bij een industriegebied of elders in een buitengebied. In casus 6 werd een trailer met drugsafval naar een verlaten loods gereden en daar achtergelaten. Onduidelijk is of dit de definitieve dumpingplaats zou zijn; de verdachten werden enkele dagen later aangehouden.

Overig

Tot slot wordt nog een aantal andere voorbeelden gegeven van manieren waarop drugsafval in jerrycans of andere verpakking gedumpt wordt. Zo ziet een respondent van een omgevingsdienst dat uitvoerders met een lading afval een bedrijventerrein oprijden en het afval bij dat bedrijf in een container gooien. Van Geffen (2012) noemt nog een voorbeeld waarbij de uitvoerders vaatjes met afval (deels) hadden begraven in de berm.

3.1.2 Drugsafvalverbranding

Meerdere respondenten en deelnemers aan de expertsessie wijzen erop dat voertuigen met drugsafval in brand worden gestoken. Met name de oplosmiddelen in het afval zijn sterk brandbaar (zie hoofdstuk 4). Een van onze politierespondenten: 'Ik heb dat meegemaakt met een gestolen vrachtwagen vol met IBC-vaten (1000 liter). De vrachtwagen werd naar de rand van het bos gereden en in brand gestoken. €70.000 schade aan het milieu.' Een andere politierespondent voegt toe dat deze modus operandi sinds begin 2016 weer steeds vaker wordt gezien, veelal in combinatie met gestolen voertuigen. De werkwijze van het in brand steken van voertuigen met drugsafval 'was een tijdje weg, maar is weer helemaal terug, met de nodige risico's en milieubelasting'. Ook Van Geffen (2012) ziet het verbranden van afval in verschillende voorbeelden, waaronder het laten uitbranden van een gestolen busje of vrachtwagen met drugsafval. Daarnaast signaleert hij dat een aantal 'klassiek gedumpte' vaten in brand zijn gestoken en zag hij een incident bij een MDMA-productielocatie waar vloeibaar afval bij de locatie zelf in een ton verbrand werd.

3.1.3 Dumpingen met gedeeltelijke lozing

Bij deze vorm vindt een ‘klassieke dumping’ plaats, waarbij de inhoud van een of meerdere vaten uit de verpakking lekt en in de bodem of oppervlaktewater terecht komt. Daarbij maken we nader onderscheid aan de hand van de oorzaak van de lekkage.

Onzorgvuldige vatendump met lozing

Vaten en jerrycans worden achteloos vanuit het voertuig op de bodem, in de berm of in een sloot gegooid, waarbij vaten openspringen en/of gaan lekken. Dit kan ook gebeuren in het eerder gegeven voorbeeld van lintdumping, of wanneer vaten door hard en slingerend rijden omvallen in het voertuig en daardoor gaan lekken. Tot slot kunnen vaten door de opgebouwde druk in het vat zonder al te veel toedoen van de uitvoerders openspringen.

Wij zien onzorgvuldige dumps waarbij lekkage optreedt terug in de helft van de bestudeerde casussen (casussen 1, 2, 4 en 6). Zo is in casus 6 een zeer onzorgvuldige chauffeur aan het werk:

‘Een vrachtauto met aanhangwagen reed over diverse wegen in het noorden van het land, en daar is hij afvalstoffen verloren, enkele jerrycans. Voorbijgangers merkten dit op en zij hadden last van irritatie aan de ogen. De vrachtwagen werd geparkeerd op een bedrijventerrein. Dit gebeurde stuntelig, en ook hierbij valt er een vat uit de wagen. De chauffeur was klungelig. De trailer werd afgekoppeld en drie vaten werden apart ernaast gezet. De chauffeur is toen weer weggereden. Een getuige verklaarde dat de uitvoerder een aantal vaten terugzette in de trailer. De trailer is gevonden nadat de brandweer na de melding het spoor vanaf de afgevallen vaten is gaan volgen.’ (respondent politie)

In casus 4 krijgt een van de uitvoerders een hoeveelheid chemisch afval over zich heen wanneer hij een vat uit de bus trekt. Daarna gooit hij alle vaten zo snel mogelijk uit de bus, waardoor er chemisch afval op de bodem terecht komt. Dit voorbeeld wordt meer uitgebreid beschreven in het volgende hoofdstuk (casusvoorbeeld in §4.1.3).

3.1.4 Opzettelijke lozingen

Als vierde bespreken we opzettelijke lozingen, waarbij het afval doelbewust in vloeibare vorm weggegooid wordt. Daarvan worden in de interviews uiteenlopende voorbeelden gegeven. Lozingen kunnen zowel bij de productielocatie zelf plaatsvinden, als op een andere locatie op afstand.⁵⁷

Puntlozing op bodem

Hiervan is sprake wanneer de uitvoerders het drugsafval op één punt op of in de bodem laten weglopen, al dan niet in de buurt van de productielocatie. Zo wordt een voorbeeld gegeven van een kuil die werd aangetroffen bij een grote productielocatie, waarin het afval werd geloosd. De betreffende productie-inrichting was nog in werking en er waren aanwijzingen dat de kuil zou worden dichtgegooid. Een respondent van de omgevingsdienst geeft een ander voorbeeld van een puntlozing bij een productielocatie: 'Ik heb gezien dat ze tien meter rijden en het dan gewoon in het bos leeg laten lopen, en daarbij met één vat werken. Dan denkt de politie bij het aantreffen van het vat in het lab dat ze maar één vat leeg hebben laten lopen, terwijl ze dat vat tien, twintig of wel honderd keer hebben kunnen vullen en laten leeglopen.' Ook Van Geffen (2012) ziet puntlozingen bij de productielocaties zelf. De meest eenvoudige variant is het lozen vanuit de productielocatie door middel van een slang in een uitgegraven gat in de bodem. Daarnaast zijn er praktijkvoorbeelden van puntlozingen in het buitengebied. Directe lozingen op de bodem worden bij toeval ontdekt, als ze al ontdekt worden. Een ander voorbeeld van een toevallig aangetroffen puntlozing:

'Er stonden spullen uit een lab; toen zijn we verder dat gebied in gelopen. We roken een sterke lucht, zagen dode planten. Vervolgens is de omgevingsdienst ingeschakeld om metingen te verrichten. Daaruit kwamen al geen verontrustende waarden meer, dus de plaats incident werd geen PD. Deze lozing werd bij toeval ontdekt, maar dit betekent wel dat het waarschijnlijk vaker gebeurt.' (respondent politie)

57 Omdat er slechts in een minderheid van de gevallen gesproken kan worden van een professioneel opgezet laboratorium, spreken we van 'productielocaties'.

Ook een dumper in een van de door ons bestudeerde casussen (casus 5) ging op deze wijze te werk. Hij werd op heterdaad aangehouden toen hij jerrycans naast zijn bus leeggoot op de bodem van een zandweg in een buitengebied. Tijdens het verdachtenverhoor verklaarde hij op deze wijze verscheidene lozingen te hebben uitgevoerd. Hij deed dit in opdracht van een criminele organisatie die hem tevens allerlei transportklussen liet opknappen.

‘Ik had een gehuurde bus bij me en vervoerde aceton en zoutzuur. X. heeft de bus meegenomen en was binnen drie kwartier terug. Toen hij terugkwam was de hele bus volgeladen met afvalvloeistoffen. In de buurt van de afgesproken locatie heb ik een achterafplaats gezocht om te dumpen. De lege cans heb ik thuis kapotgeknipt en legaal gestort.’ (verdachtenverhoor dossier casus 5)

Ingegraven geperforeerde tank

Een andere door de respondenten aangehaalde verschijningsvorm is het bij de productielocatie in de grond plaatsen van een IBC-vat met gaten. Dit is te zien als een bijzondere vorm van een puntlozing. Dit vat is door middel van een slang rechtstreeks aangesloten op het lab, waardoor het afval direct op het ondergrondse IBC-vat geloosd wordt. Via de gaten in het vat lekt het afval verder de bodem in. Het vat wordt soms wel 2 tot 2,5 meter onder de grond geplaatst. Wanneer een productielocatie ontdekt wordt, kan het vat gevonden worden. De respondenten zijn dit in de praktijk meermalen tegengekomen.

‘Rijdende’ lozing op de bodem

Een voorbeeld van een diffuse lozing op de bodem is het rijdend lozen van drugsafval uit een IBC-container op een aanhangwagen. Op de IBC-container met drugsafval is een kraan of slang gemonteerd die al rijdend wordt opengezet, of het vat wordt geperforeerd, waardoor het vloeibare afval over de bodem verspreid wordt. Bij een rijdende lozing is de concentratie op de bodem logischerwijs lager dan bij een puntlozing.

‘We hebben ook weleens gehad dat er een container in een busje staat, een gat in de vloer van het busje en dan een slang waarmee het dan al rij-

dend of op locaties wordt geloosd. Vaak gaan ze een bospad op en al rijdend laten ze de boel weglopen.’ (respondent politie)

Lozing op het riool

Dit komt met name voor bij de productielocaties zelf; het afval wordt via een slang op de wc of een andere afvoer (afvoerputje, wastafel) naar het riool geloosd. Lozingen op het riool vinden plaats vanuit woningen (woonwijk), op bedrijfsterreinen of vanuit panden in het buitengebied. Vooral productie-inrichtingen die in woonhuizen zitten, zouden afval vaak via het riool lozen (Nationale Politie, 2014). Deze modus operandi wordt ook door de politie gesignaleerd bij grotere productielocaties op industrieterrainen. De interviewrespondenten denken dat dit veel vaker voorkomt dan momenteel zichtbaar wordt.

‘Ik denk dat veel geloosd wordt op de riolering. Ik heb het zelf een paar keer gezien, een keer zat er een slangetje in de afvoer van de wastafel. [...] Ik denk dat dat wel de meest voorkomende lozingen zijn die er op dit moment zijn. Ik heb het bij labs al een paar keer gezien. En als je rapporten over metingen op de riolering leest: dat daar de geur van die stoffen in wordt aangetroffen waardoor het vermoeden bestaat dat er geloosd wordt, en soms ook daadwerkelijk resten worden gemeten, dan weet je zeker dat het is weggespoeld.’ (respondent gemeente)

De toename van lozingen op het riool wordt bevestigd door rioolwateranalyse in vijftig Europese steden, waaronder Amsterdam, Utrecht en Eindhoven (EMCDDA, 2015).⁵⁸ In Eindhoven zijn directe lozingen van amfetamine(-) en MDMA(-afval) in het riool gevonden, soms 25 kilo per week (KWR, 2015a; 2015b). Dit is ruim honderd keer meer dan de reguliere metingen zouden doen verwachten. Volgens hoogleraar Pim de Voogt,⁵⁹ vanuit KWR Watercycle Research Institute en de UvA verbonden aan het onderzoek, is de hoeveelheid gevonden MDMA-gerelateerde stoffen niet (alleen) te verklaren als gevolg van

58 In het onderzoek, o.l.v. het Europese SCORE-netwerk, is het rioolwater van ruim vijftig Europese steden en enkele steden in Canada en Australië chemisch geanalyseerd om het druggebruik van de bewoners in kaart te brengen. Pim de Voogt (KWR Watercycle Research Institute en UvA) en Erik Emke (KWR) analyseerden het rioolwater van de gemeenten Amsterdam, Utrecht en Eindhoven (KWR, 2015a).

59 Hoogleraar Chemie van (emerging) watercontaminanten, verbonden aan het KWR Watercycle Research Institute.

xtc-gebruik, maar is er sprake van lozingen door illegale synthetische-drugs-labs. Dit kunnen lozingen van het eindproduct zijn, bijvoorbeeld wanneer de producenten een inval van de politie vrezen, maar ook lozingen van het productiefval (NOS, 4 juni 2015).

Er worden twee modi operandi genoemd bij lozing op het riool. De eerste is een lozing waarbij direct een grote hoeveelheid chemisch afval door het toilet gespoeld wordt of in de afvoer gegoten wordt. Bij de tweede werkwijze wordt de lozing gespreid over een langere periode en vindt verdunning plaats. Vooral de eerste vorm kan schade opleveren (zie verder hoofdstuk 4).

Lozing op oppervlaktewater

In meerdere interviews, mediaberichten en ook in onze casuïstiek zien we voorbeelden van lozingen vanaf een talud in het kanaal of lozingen op ander oppervlaktewater zoals een sloot. Dit gebeurt op afstand van de productielocatie, maar ook bij productielocatie zelf. Als dergelijke lozingen ontdekt worden, is dit meestal dankzij een passant die het ziet gebeuren, of doordat toezichthouders niet lang na de lozing de effecten ervan waarnemen (dode vegetatie, dode vissen en/of de geur, zie ook hoofdstuk 4). Bij een van de genoemde voorbeelden wordt een lozing vanuit een busje op een sloot door een passant waargenomen. Een getuige ziet dat er een man bij die bus staat en dat vanuit die bus door middel van een slang in de sloot geloosd wordt. Een ander voorbeeld: 'In een geval bij het riviertje [...] hadden surveillanten een amfetaminelucht geroken. Dat bleek een lozing te zijn, daar hadden ze het in een talud geloosd' (respondent politie).

Maar ook zijn er voorbeelden van lozingen bij de productielocatie zelf, waarbij middels slangen, een buizenstelsel of een andere wijze van overdracht op een oppervlaktewater geloosd wordt. Een voorbeeld is de ontdekking van een grote productielocatie in casus 6, naar aanleiding van een melding over dode vissen in een beek. Vanuit de locatie wordt drugsafval op een gierkelder geloosd, van waaruit het afval via een slang weer op het oppervlaktewater wordt geloosd.⁶⁰

60 In hoofdstuk 4 wordt deze casus opnieuw aangehaald, waarbij we de schadelijke gevolgen en risico's voor het waterleven (milieu) en de drinkwaterwinning beschrijven.

Lozing in een gierkelder

Het in gierkelders opslaan van de afvalstoffen en het uitrijden van met gier vermengd afval over het land, zoals in 2015 bij het plaatsje Someren, is niet nieuw. De interviewrespondenten herkennen deze vorm uit de praktijk en ook in de mediaberichtgeving worden hiervan meerdere voorbeelden genoemd. Het afval wordt geloosd in gierkelders waar het wordt vermengd met de mest. De ammoniakgeuren van de mest maskeren de geur van het drugsafval. ‘Wat ze weleens doen is dat er boerderijen worden uitgezocht waar nog gierkelders liggen. Dan wordt het in die gierkelders opgeslagen en dan gaan ze weg. Dan heeft die boer wel een probleem, want die zit met duizenden liters aan drugsafval’ (respondent politie).

Vervolgens blijft de vervuilde mest achter in de kelder, wordt deze uitgereden over het land of opgehaald door mestafvalverwerkers. Het is mogelijk dat boeren hier bewust aan meewerken in ruil voor financiële compensatie, maar ook dat zij onbewust met drugsafval vervuilde mest over het land uitrijden of laten ophalen. ‘Afvalverwerkers kunnen ook denken dat ze gewone mest ophalen bij een boerenbedrijf, waar dan weer chemicaliën in kunnen zitten’ (respondent politie).

‘Maar ik durf wel te stellen dat er ook heel veel gewoon het land op gaat, waar helemaal niemand bij komt. Daar heb je ook geen zicht op. Het kan zijn dat een boer dat zelf doet, maar het kan ook zijn dat een loonwerker die mest komt ophalen, die dat zelf ook niet eens weet. Dan weet je helemaal niet waar het terecht komt of uitgereden wordt.’ (respondent omgevingsdienst)

Volgens respondenten van politie en omgevingsdienst, die ter plaatse komen bij dergelijke incidenten, is deze vorm van lozen onderbelicht en komt het vaker voor dan ‘incidenteel’.

‘Lozen van drugsafval in gierkelders en eventueel uitrijden over het land was al meer dan 15 jaar geleden bekend bij ons. Het is zeker niet de eerste keer. Recentelijk in januari (2016) heb ik zelf in een gierkelder bemonsterd bij een voormalig lab in [...] en aangetoond dat ook hier geloosd amfetamineafval in de gierkelder zit. Door de gemeente en omgevingsdienst wordt hier nu bestuurlijk tegen opgetreden.’ (respondent politie)

Vanaf 1 juni 2013 is door de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant in één jaar tijd vijf keer drugsafval aangetroffen in Brabantse gierkelders (Omroep Brabant, 12 augustus 2014). De komende jaren gaan, mede onder invloed van de economische crisis, duizenden boerenbedrijven stoppen. Het Openbaar Ministerie verwacht dat boeren daardoor in toenemende mate kwetsbaar zullen zijn als ze worden benaderd om synthetisch drugsafval in gierkelders op te slaan, en dat deze vorm van lozen daardoor zal toenemen (Nationale Politie, 2014).

Lozing in autowasstraat

Het lozen in een autowasstraat is een bijzondere variant van het lozen op het riool. De interviewrespondenten wijzen op een of twee concrete incidenten en aanvullende signalen,⁶¹ waaronder van het TCI,⁶² dat autowasserettes gebruikt worden om het chemisch afval te lozen. ‘Er zit een hele centrale onder een autowasserette, met benzineafscheiders en verdunningsmethoden. Gooi het er maar in en zet de kraan maar aan. Het gaat vervolgens heel langzaam het riool in’ (respondent omgevingsdienst).

Ook in casus 2 wordt een deel van een partij chemisch drugsafval in een wasstraat geloosd. De daders in deze casus gaan chaotisch te werk en laten veel sporen achter.

‘Het vermoeden bestaat dat de hele partij in het buitengebied gedumpt had moeten worden. Daar is de klep afgebroken terwijl er nog maar een deel was gedumpt. Ze zijn ervandoor gegaan en de rest hebben ze de volgende dag geloosd op een wasplaats.’ (respondent politie)

De daders hebben een 1000-liter-IBC-vat met drugsafval geloosd in een wasstraat. De volgende ochtend worden door werknemers afvalresten op de grond aangetroffen, doordat de riolering verstopt is geraakt. Ook zijn er sporen van het afval op de weg bij de wasstraat terug te zien. De daders blijken tevens op camera te zijn vastgelegd bij het binnenrijden en vertrekken uit de wasstraat.

61 Een van die signalen is dat een respondent van een omgevingsdienst bij een dumping jerrycans vond afkomstig van een autowascentrale.

62 Team Criminele Inlichtingen, voorheen Criminele Inlichtingen Eenheid (CIE).

3.1.5 Achterlaten in opslag of productielocatie

Ook wordt afval achtergelaten of (mogelijk tijdelijk) opgeslagen, bij de productielocatie of elders, met onbekende bestemming. Regelmatig worden er opslaglocaties aangetroffen met grondstoffen, maar ook met drugsafval. Soms worden hele productielocaties met opgeslagen afval verlaten en door instanties op die manier aangetroffen. Van Geffen (2012) noemt het voorbeeld van de vestiging van een productielocatie in een boerderij, waarbij de mestkelder in de stallen gebruikt wordt om het afval in te dumpen, of voorbeelden van een loods of vakantiehuisje die voor een bepaalde periode gehuurd worden. Wij horen herhaaldelijk voorbeelden van zeecontainers die vol afval worden aangetroffen. Onduidelijk is of er iets en, zo ja, wat er met deze afgevolde zeecontainers moest gebeuren.

‘Nou hebben we er vorig jaar eentje aangetroffen, dat was een opslagloods en daarachter stond een zeecontainer, gewoon in de buitenlucht, maar wel op het terrein van dat bedrijf. Die zeecontainer was helemaal afgevolde met amfetamine- en MDMA-afval. Die zeecontainer die zal nooit netjes afgevoerd worden naar een legaal verwerkingsbedrijf. [...] Deze week in [...] is een MDMA-lab aangetroffen met daarbij een afgesloten zeecontainer die vol zat met amfetamine-afval. Dat afval kwam dus niet uit dat MDMA-lab. Dus misschien is dit een nieuwe modus operandi om afval te verzamelen. Wat er daarna mee gebeurt, dat weet ik niet.’
(respondent politie)

3.1.6 Ontwikkelingen en verwachte verschijningsvormen

Tot slot noemen we enkele recente en verwachte ontwikkelingen in de verschijningsvormen. Allereerst wordt in 2015 en 2016 volgens respondenten van de Landelijke Eenheid een stijging van dumpingen in voertuigen waargenomen. We zagen in het voorgaande ook dat complete zeecontainers met drugsafval worden aangetroffen.

Ten tweede blijkt dat het aantal lozingen onderschat wordt en relatief stijgt. Op basis van de gepresenteerde cijfers in hoofdstuk 2, de bevindingen in de literatuur (Vijlbrief, 2012; Van Geffen, 2012; Vanlandschoot e.a., te verschijnen), mediaberichtgeving en de interviews met politie, gemeente, waterschap, omgevingsdienst en natuurorganisaties blijkt het aantal door de politie geregis-

treerde lozingen slechts een klein deel van het totaal aantal lozingen te zijn. Hoewel in toenemende mate waargenomen wordt dat bij/vanuit de productie-locaties geloosd wordt, benadrukken meerdere respondenten dat de politie lozingen over het algemeen niet of minimaal signaleert. De meeste lozingen worden volgens de geïnterviewden per toeval aangetroffen, bijvoorbeeld als er sprake is van vegetatieverandering of letsel bij dieren of mensen. Vanwege het slechte zicht op de verschillende vormen van lozing, de veronderstelde onderschatting van de (toenemende) omvang en de risico's die deze kunnen opleveren voor het milieu (zie verder hoofdstuk 4), worden de lozingen als zeer problematisch gezien.

Ten derde wordt door verschillende respondenten vermoed dat een deel van het drugsafval via legale (afval)routes verdwijnt. Ook in eerder onderzoek wordt aangehaald dat het drugsafval in de reguliere (chemische) afvalverwerking terecht kan komen, waarbij het afval verbrand wordt. Volgens een respondent van het OM zijn er daadwerkelijk aanwijzingen dat drugsafval wordt aangeboden aan reguliere afvalverwerkers, 'die dat spul dan aannemen'. Dit wordt door Van Geffen (2012) bevestigd, die drie bij de politie bekende incidenten beschrijft. Een politierespondent legt uit dat drugsafval relatief eenvoudig door ander chemisch afval gemengd kan worden, doordat alleen 'de papieren' gecontroleerd worden: 'Het risico is dan dat er onbewust chemicaliën gemengd worden. We hebben hierdoor al twee keer brand in een afvalverwerkingsbedrijf gezien.' Andere respondenten, alsook deelnemers aan de expertsessie, geven aan dat zij vermenging met de reguliere afvalbranche (nog) niet gezien hebben, maar dat zij een dergelijke constructie wel verwachten, zoals mengen in bio-vergisters.

3.2 *Wat wordt er gedumpt en geloosd?*

In deze paragraaf wordt op basis van de acht casussen, aangevuld met interviewbevindingen, nagegaan om welke productievormen van synthetische drugs het gaat, wat voor soort stoffen daarbij worden gedumpt of geloosd en op welke wijze de stoffen zijn verpakt. In het volgende hoofdstuk wordt verder ingegaan op het effect van de stoffen die geloosd worden op mens en milieu.

3.2.1 Productievormen en typen stoffen

In de inleiding zijn de belangrijkste kenmerken van de productie van MDMA en amfetamine toegelicht (zie ook bijlage 1). Daarbij werd beschreven dat amfetamine in Nederland met name geproduceerd wordt met een grondstof als BMK (via de Leuckartsynthese) en MDMA op basis van een grondstof als PMK (reductieve aminering). In de acht bestudeerde casussen zien we beide productievormen terug. In drie casussen gaat het om synthese van amfetamine middels de Leuckartsynthese, waarbij sporen van BMK (precursor), N-formylamfetamine (tussenproduct) en amfetamine worden aangetroffen. In drie andere casussen wordt aangetoond dat gebruikgemaakt was van PMK en reductieve aminering voor het produceren van MDMA (al dan niet naast productie met BMK). In de andere twee casussen worden sporen gevonden van de omzetting van APAAN naar BMK voor de productie van amfetamine (casussen 1 en 6).

3.2.2 Hoeveelheid drugsafval per incident

In deze paragraaf geven we een beschrijving van de hoeveelheid afval van de individuele dumpingen die zijn aangetroffen in de acht casussen. We kunnen niet nagaan of er een ontwikkeling is in de hoeveelheid afval per dump. Het aantal zaken is te klein om een ontwikkeling te kunnen onderbouwen en we weten niet hoeveel liter drugsafval via andere vormen van lozing verdwijnt.⁶³

In tabel 3.3 wordt een overzicht gegeven van de omvang van de individuele aangetroffen dumpingen en lozingen in de acht casussen. In het geval van de lozingen is de hoeveelheid afval in liters niet tot nauwelijks meer vast te stellen. De tabel bevat dan ook voornamelijk gegevens over de dumpingen. Alleen het vloeibare drugsafval dat tijdens de productie vrijkomt is in de tabel weergegeven. Het overige afval dat bij de dumpingen werd aangetroffen is in de tabel buiten beschouwing gelaten. Het gaat daarbij om lege jerrycans, lege vaten, emmers, glazen flessen, kartonnen dozen, plastic, slangen, persoonlijk vuilnis, wegwerphandschoenen, gashouders, enzovoort. Bij sommige dumpingen wordt veel van dat soort materiaal aangetroffen, wat tactische aanknopingspunten kan opleveren voor de recherche. In hoofdstuk 6 komen we daarop terug.

63 Sommige interviewrespondenten veronderstellen dat de hoeveelheid afval per dump toeneemt, parallel aan een schaalvergroting in de productie. Ook wordt 'extra' afval geproduceerd in de conversielabs. De geregistreerde afname van het totaal aantal dumpingen in 2015 zou dan ook weinig zeggen over de hoeveelheid gedumpt en geloosd drugsafval in 2015.

Tabel 3.3: Hoeveelheid drugsafval (liters) per dump (n=16) in de acht casussen

Aantal dumps (incidenten)		Hoeveelheid drugsafval ⁶⁴ per dump naar categorie (liters)					
Casussen	Incidenten per casus ⁶⁵	<500	500-1000	1000-2000	2000-5000	5000-10.000	>10.000
1 (2013)	1			1.500			
2 (2014)	2		*	*			
3 (2005)	5					7.400	13.500
						6.500	18.000
							19.500
4 (2014)	1			1.776			
5 (2006)	1		630				
6 (2014)	3					9.700	10.000
							11.230
7 (2015)	1		960				
8 (2003)	2	200			3.000		
Totaal	16	1	3	3	1	3	5

* Vat was deels gevuld, een deel weggelekt. Ruwe schatting van hoeveelheid op basis van de grootte van het vat

Uit de tabel is af te lezen dat van de zestien incidenten met voldoende gegevens om de omvang van de dump te berekenen, het in acht incidenten ging om meer dan 5000 liter drugsafval. Vijf dumpingen bevatten ieder meer dan 10.000 liter drugsafval; deze vijf incidenten horen bij twee casussen (casussen 3 en 6). De grootste dump van alle incidenten bevatte bijna 20.000 liter afval. De grote incidenten vonden plaats in 2005 en 2014. Zoals gezegd is het aantal incidenten te klein om uitspraken te doen over een ontwikkeling in de tijd.

3.2.3 Verpakkingswijze afval

De verpakkingsmaterialen van de klassieke dumpingen zijn jerrycans, drums en (IBC-)vaten in alle soorten en maten. Dit zien we ook in de acht casussen. Er worden dumpingen aangetroffen waarbij de vloeistof is verdeeld over 5- tot 25-literjerrycans. Een voorbeeld is een dump in casus 5 waarbij 630 liter afvalvloeistof verdeeld was over honderd 5-literjerrycans, drie 10-literjerrycans en vier 25-liter vaten. Daarnaast worden dumpingen aangetroffen met metalen drums, lege drukcilinders en klemdekselvaten van bijvoorbeeld 60, 100, 160 en 200 liter, al dan niet in combinatie met IBC-vaten van 1000 liter. Hierbij hebben de verdachten zwaarder materiaal nodig (vrachtauto met laadklep) of

64 Er is geen onderscheid gemaakt in het type afvalstof.

65 Alleen de incidenten met voldoende gegevens (n=16) zijn in de analyse betrokken. Van drie incidenten waren onvoldoende gegevens beschikbaar.

ander ‘grof geschut’ om het afval uit de bus te krijgen. De ‘grote’ dumpingen (meer dan 10.000 liter) uit de vorige paragraaf zijn de dumpingen in vrachtauto’s en trailers, waarbij de voertuigen inclusief afval achtergelaten worden. Het afval zit in 1000-liter-IBC-vaten die in de vrachtauto en/of trailer geladen zijn.

De jerrycans en vaten die worden gebruikt, zijn veelal de vaten waarin de grondstoffen worden aangeleverd. Wanneer de grondstoffen gebruikt zijn, worden de lege verpakkingen gebruikt om het afval in op te vangen, wat vervolgens wordt gedumpt of geloosd. Daarnaast wordt er volgens onze respondenten ook gehandeld in (lege) verpakkingen, van jerrycans tot IBC-vaten. Zo vertelt een respondent van de gemeente over een rechercheonderzoek naar synthetische-drugsproducenten, waarin een boer vaten verkocht aan verdachten die de gekochte vaten gebruikten om drugsafval te dumpen. De boer was in dit geval geen bewuste facilitator. In een van de door ons bestudeerde zaken bleken de gebruikte vaten afkomstig te zijn van een groot Nederlands chemisch bedrijf. Twee andere voorbeelden:

‘Wat me opvalt is dat het jerrycans zijn uit het reguliere bedrijfsleven. Er blijkt een levendige handel te zijn in die lege jerrycans; misschien moeten we daar eens iets op verzinnen. Lege jerrycans worden opgekocht.’
(respondent omgevingsdienst)

‘IBC’s, daar is een levendige tweedehandshandel in. Die zie je overal en nergens, bij boerderijen, bedrijven, maneges.’ (respondent politie)

Van belang voor de recherche is dat de verschillende soorten jerrycans, IBC’s, vaten en drums die worden gebruikt, soms nog stickers hebben waar de herkomst van de verpakking op te lezen is. Dit is van belang voor tactische aanwijzingen om bijvoorbeeld dumpingen te linken, maar ook om het bedrijf waar de vaten vandaan komen te kunnen benaderen (zie verder hoofdstuk 6).

In het geval dat het afval geloosd wordt, worden de lege jerrycans daarna hergebruikt of weggegooid, bijvoorbeeld door ze met een stanleymes kapot te snijden en in vuilniszakken af te voeren. Zo verklaart een verdachte in een van de bestudeerde casussen aan de recherche: ‘De lege cans heb ik thuis kapotgeknipt en naar de [legale] stort gebracht.’ Kleine vaatjes worden volgens de recherche ook wel gehalveerd en dan in elkaar geschoven. Vervolgens wordt het plastic afval weggegooid in een container, gewoon bij het huisvuil aan de straat gezet, of verbrand.

‘Die worden gewoon in vuilniszakken naar de stort gebracht. Of in containers gegooid en soms als die container te vol zat, gewoon in de fik gestoken. Hoe vaak bij dat kamp wel niet een container in de fik heeft gestaan, dat is onvoorstelbaar.’ (respondent politie)

3.3 Transport en locatie

In deze paragraaf wordt op basis van de interviews en de casussen beschreven op welke wijze het transport van het afval wordt uitgevoerd (als het op afstand van de productielocatie wordt gedumpt of geloosd). Er wordt nagegaan welke afstand daarbij wordt afgelegd tussen de dumpingen onderling en ten opzichte van de productie-inrichting, voor zover de locatie daarvan bekend is. Tot slot wordt besproken op welk soort locaties het afval wordt achtergelaten.

3.3.1 Transportmethode

Er worden verschillende vervoermiddelen gebruikt om de dumpingen uit te voeren. ‘Een aftands Golfje met jerrycans achterin tot complete vrachtwagens: alles is mogelijk’, aldus een respondent. Bij de kleinere dumpingen van een ‘behopbaar’ aantal jerrycans, kunnen auto’s worden gebruikt. Voor de grotere dumpingen worden vrachtwagens en/of aanhangers ingezet. Zoals ook bij de bekende incidenten van vrachtwagens met drugsafval die langs de snelweg op een parkeerplaats zijn achtergelaten. Deze vrachtwagens zijn dan meestal gestolen. Voor de middenmoot van de dumpingen worden, veelal gehuurde, bestelbusjes gebruikt, kleine vrachtwagentjes of kiepwagentjes. Dat baseren respondenten op de bandensporen die af en toe worden aangetroffen bij de dumpingen, getuigenverklaringen en heterdaadzaken. Ook in de casuïstiek zien we een verscheidenheid aan gebruikte transportmiddelen: van auto’s en kleine busjes, tot vrachtwagens, al dan niet met complete aanhangers of trailers. De busjes, vrachtwagens en trailers zijn meestal gehuurd of gestolen. Incidenteel gebruiken dumpers hun eigen auto.

De respondenten noemen een aantal verhuurbedrijven die zij in meerdere onderzoeken zijn tegengekomen. Het is niet goed vast te stellen of deze verhuurbedrijven weten met welk doel de door hen verhuurde bus gebruikt wordt. In casus 5 verklaart een medewerker van het verhuurbedrijf dat de uitvoerder van de dumpingen sinds een half jaar klant bij hen was. De busjes wer-

den gehuurd op naam van een niet KvK-geregistreerd tuinbedrijf. Alles werd vooruit en contant betaald. In casus 1 huren de daders het busje in België. Dit laten zij door iemand anders doen. Deze 'katvanger' is geen onbekende van de politie, maar vanwege capaciteitsgebrek is deze 'restinformatie' in het onderzoek niet opgevolgd.

Wat betreft het transport zelf kennen we meerdere voorbeelden uit de casuïstiek en de interviews van onvoorzichtig of zelfs roekeloos rijgedrag, waardoor vaten van het voertuig vallen, omvallen in het voertuig en gaan lekken. Zo hebben de uitvoerders in casus 1 geprobeerd om de politie 'eruit te rijden' met een busje vol met vaten. Een rechercheur die bij de zaak betrokken was: 'Ze waren behoorlijk door elkaar geschud en die vaten waren omgevallen. In het busje was lekkage.' Ook in casus 6 verliest de chauffeur (zonder aanwijsbare redenen) jerrycans met drugsafval tijdens het rijden, waardoor voorbijgangers irritatie aan de ogen oplopen.

In enkele gevallen wordt het afval niet getransporteerd, maar rechtstreeks vanuit de productielocatie geloosd. Zoals in een van de twee casussen met de grote dumpingen, waarbij vanuit de productielocatie via de gierkelder op een sloot geloosd wordt. Het drugsafval komt eerst via geboorde gaten in de vloer van de productie-inrichting in de onderliggende gierkelder terecht. De gierkelder is een tijdelijke opslag van waaruit het afval door middel van dompelpompen door slangen op een sloot geloosd wordt. De 'transportmethode' van het drugsafval is in dit geval een stelsel van slangen en een pomp.

3.3.2 Geografisch gedrag

Wat betreft het geografisch gedrag proberen we op basis van de recherche-dossiers een indruk te krijgen van de afstand van de dumpingen tot de productielocatie en van de afstand van aan elkaar gelinkte dumpingen onderling.

Afstand tot de productielocatie

Op basis van de beschikbare gegevens in de dossiers zijn over het eerste aspect, de afstand tot de productielocatie, geen betrouwbare uitspraken te doen. Onze interviewrespondenten lijken hier wisselende meningen over te hebben. Al met al lijken drie scenario's in de praktijk voor te komen: dumpingen of lozingen

bij de locatie zelf, dumpingen of lozingen in de directe omgeving van de productielocatie en soms enorm verspreide dumpingen.

Een respondent van de politie: 'Dat er ergens gedumpt wordt wil niet zeggen dat er een productielocatie in de buurt zit. Daar kan honderden kilometers tussen zitten, je gaat je eigen nest niet vervuilen. Maar echt goed zicht hebben we er niet op.' Uit de bestudeerde zaken blijkt dat er soms inderdaad aanzienlijke afstanden afgelegd worden vanaf de productielocatie tot aan de dumping. In één zaak ligt er zo'n 25 kilometer tussen productielocatie en dumpplaats; in een andere zaak gaat het om 120 kilometer. Volgens een politierespondent hebben ze in de praktijk ervaren dat bij dumpingen in de noordelijke provincies meermaals Limburgers en Brabanders betrokken waren, al is niet vastgesteld waar in die gevallen de productielocatie zat. Een van de onderzoekers die wij spraken geeft het voorbeeld van een gestolen vrachtwagen die teruggevonden wordt met 7000 liter chemicaliën afkomstig uit verschillende productielocaties. De vrachtwagen wordt gevonden op 17 kilometer afstand van de plek waar deze gestolen werd, maar heeft meer dan 300 kilometer gereden. Het vermoeden is dat het hier om professionele dumpers gaat die ingehuurd worden om bij meerdere productielocaties afval op te halen.

Andere respondenten wijzen juist weer op de risico's van verplaatsen over de weg en de angst voor ontdekking, en op een zekere gemakzucht bij een bepaald type daders. In een van de bestudeerde zaken haalde de uitvoerder het afval op, ging hiermee rijden, verliet redelijk snel bij een willekeurige afslag de snelweg om het daar te dumpen. Een onderzoeker uit een andere eenheid spreekt in dit opzicht over het type 'impulsdumper': die gaat rijden en wil het 'zo snel mogelijk ergens kwijtraken'. In een andere casus is duidelijk dat de dumpers vooraf alleen geïnstrueerd zijn waar zij de lege bus weer moeten achterlaten; zij kiezen dan gemakshalve een dumpinglocatie in de nabije omgeving van die plek.

'Ik denk, op basis van mijn ervaring van de afgelopen jaren, dat er geen grote afstanden afgelegd worden, dat de dumpinglocaties niet ver van het lab verwijderd zijn. Want het risico om enorme afstanden te gaan afleggen met afval is natuurlijk groot. In dit onderzoek rijdt de verdachte met het spul weg, maar hij rijdt maar een afslag verder, want hij wil dan van die zoi af. Wij zien geen bewuste grensoverschrijdingen ter voorkoming van ontdekking.' (respondent politie)

‘Elke dumper weet dat je zo kort mogelijk op de weg moet zitten omdat er een enorme geur uit zo’n vrachtwagen komt. Dan kun je het nog drie keer herverpakken, maar er blijft zo’n geur uitkomen, dat ruik je echt heel goed. En de controle op de wegen is goed. Politieauto’s zetten vaak busjes aan de kant, enkel om te controleren op inhoud. Dat doen we nog steeds niet vaak genoeg, maar we proberen het wel steeds meer te doen.’
(respondent politie)

Er wordt dus gedumpt op de productielocatie, in de directe omgeving van de productielocatie en soms enorm verspreid. Er is verder geen goed zicht op het geografisch patroon van dumpingen ten opzichte van de productielocatie. Dit komt mede doordat er weinig geïnvesteerd wordt in *case linkage* (Van Herwijnen, 2014; zie verder hoofdstuk 6).

Afstand dumpingen tot elkaar

Wat betreft de afstand van meerdere aan elkaar gerelateerde dumpingen ten opzichte van elkaar hebben we iets meer gegevens. Allereerst zien we dat er op dezelfde dag op meerdere locaties wordt gedumpt. Ten tweede wordt zichtbaar dat daarbij moeite wordt gedaan om enige afstand te overbruggen. Een voorbeeld uit een interview met een respondent van de gemeente:

‘Ze doen wel moeite om afstanden te overbruggen, dat idee heb ik wel. Bijvoorbeeld: we hadden een incident van drie dumpingen op één dag, die duidelijk verband met elkaar hadden. Een dumping in stad X, één in dorp Y op ongeveer 5 kilometer afstand en één aan de andere kant van stad X, hemelsbreed 6 kilometer verderop. Opgeteld moet je daar toch wel een eindje voor gaan rondrijden. De PD’s waren aan elkaar gelinkt op basis van overeenkomsten met jerrycans en ander onderzoek.’

Op basis van de dossiers en de interviews is niet op te maken in hoeverre er sprake is van calculerend geografisch gedrag, dat wil zeggen: of de dumpers verspreid dumpen als contrastrategie.

3.3.3 Type locatie

Wat betreft het type locatie waar wordt gedumpt en geloosd sluiten de bevindingen uit de dossiers en de interviews ten dele aan bij de bevindingen in het vorige hoofdstuk. Op basis van de registraties over de vijf onderzoeksjaren zagen we dat het overgrote deel van de dumpingen in het buitengebied plaatsvond. Daarbij maken we opnieuw de kanttekening dat in de registraties over die jaren nauwelijks lozingen te zien zijn. Op basis van de dossiers en de interviews zien we een grotere diversiteit in het type locatie. Volgens een van de respondenten is hier de laatste jaren een verschuiving in zichtbaar: ‘Tot een paar jaar geleden leek het allemaal buitengebied te zijn, dat er naar een stil hoekje gereden werd om het allemaal kwijt te raken. Dat gebeurt ook nog steeds wel, maar het gebeurt ook midden in woonwijken. Op een sportterrein, op een parkeerplaats.’

Het *buitengebied* zien we in de dossiers regelmatig terugkomen als dumping- of lozinglocatie. Het gaat om onopvallende locaties zoals langs de snelweg, dumpingen achteraf op bos- of landweggetjes, bij openbare parkeerplaatsen al dan niet langs de snelweg, bij een maisveld, dumpingen en lozingen in een kanaal, een sloot of ander oppervlaktewater.

Echter, op basis van de dossiers en de interviews zien we ook regelmatig incidenten in een woonwijk. Het gaat dan om lozingen op het riool, de lozing in een wasstraat binnen de bebouwde kom, maar ook om ‘klassieke dumps’ midden in een wijk. Een tekenend voorbeeld is een grote dump ‘recht voor de deur’ van het treinstation in het centrum van een middelgroot Brabants dorp. En in een van de dossiers wordt een partij afval aangetroffen in de achtertuin van de verdachte.

Dumpingen of lozingen bij *industrieterreinen* worden door de respondenten veelal genoemd in relatie tot de productielocatie die daar dan zit. Het gaat dan om lozingen op de riolering of ergens achteraf op het terrein. Maar industrieterreinen worden ook uitgekozen als ‘afgelegen locatie’ om te dumpen. In de dossiers zien we meerdere dumpingen op een industrieterrein, aan de openbare weg of in/bij een (leegstaande) loods.

Dit alles beziend, lijkt het type locatie voor een deel samen te hangen met de verschijningsvorm van de dumping. In woonwijken en op industrieterreinen zullen logischerwijs relatief meer lozingen (op het riool) vanuit de daar gevestigde productielocaties plaatsvinden. Daarnaast is het mogelijk dat bepaalde typen uitvoerders bepaalde locaties uitkiezen. Hiernaar zou nader onderzoek gedaan moeten worden.

3.4 Voorzorgsmaatregelen

In hoeverre nemen de uitvoerders bepaalde voorzorgsmaatregelen bij het dumpen? We kijken wat betreft voorzorgsmaatregelen naar de mate waarin de uitvoerders het dumpen afschermen om ontdekking te voorkomen en naar de mate waarin ze voorzorgsmaatregelen hebben getroffen om het milieu te beschermen.

3.4.1 Afscherming

In de voorgaande paragrafen zijn elementen voorbijgekomen die (ogenschijnlijk) wijzen op afscherming van het dumpen teneinde ontdekking te voorkomen. We zetten hiervan een aantal voorbeelden op een rij.

Modus operandi dumpen/lozen

Sommige verschijningsvormen hebben een aspect van afscherming in zich. Het lozen van drugsafval wordt genoemd als een methode om meer onopvallend van het drugsafval af te komen.

‘Nu de media massaal op de dumpingen zijn gedoken, is er een verschuiving zichtbaar van open en bloot naar onzichtbaarheid: criminelen weten dat de overheid en media op dumpingen met vaten gaan letten. Het gevolg is dat de crimineel het afval van synthetische drugs op een andere wijze gaat dumpen, bijvoorbeeld door meer te lozen in de bodem en oppervlaktewater.’ (respondent politie)

Daarbij zijn verschillende varianten aan bod gekomen die dit element van afscherming versterken. Bijvoorbeeld wanneer verdund op het riool wordt geloosd, middels een ingegraven geperforeerd IBC-vat, allerlei ingenieuze stellages in een aanhanger om al rijdend te lozen en aangelegde buizenstelsels vanuit de productielocatie naar een oppervlaktewater. Ook het in brand steken van drugsafval kan hieronder worden gerekend, en het mengen met andere vormen van afval (al dan niet via het reguliere afvalcircuit).

Afscherming transport

Bij het transport worden gehuurde en gestolen voertuigen gebruikt. Er zijn verschillende personen betrokken bij het huren en dumpen. Bij de gestolen voertuigen wordt soms gebruikgemaakt van andere kentekenplaten. Volgens sommige respondenten worden bij het dumpen bewust regionale en landsgrenzen overschreden als contrastrategie. Dit is echter moeilijk hard te maken; andere respondenten geven aan dat dadergroeperingen in het zuiden van Nederland van oudsher ook niet-criminele links hebben met België en dat een grensoverschrijdend karakter derhalve geen contrastrategie hoeft te zijn. Het grensoverschrijdend aspect verdient nader onderzoek.

Enkele respondenten wijzen erop dat afval van verschillende productielocaties door dezelfde uitvoerders wordt opgehaald en in één dump gecombineerd. Daarbij zou afval ook gemengd worden. Een onderzoeker: 'Deze dumpers doen dit beroepshalve, ze kennen de omgeving en ze kennen de methoden waarmee je kunt dumpen. Binnen de criminele netwerken krijg je dan een dumpingnetwerk dat dit op een professionele wijze doet.' Daarmee is echter nog niet 'bewezen' dat dit op een contrastrategie wijst. Mogelijk gebeurt dit omwille van bijvoorbeeld efficiëntie.

Overige vormen van afscherming

Andere voorbeelden van afscherming die in de interviews worden genoemd zijn het dumpen in de nachtelijke uren en dumpen op onopvallende locaties achteraf, hoewel men hier voorzichtig een verschuiving constateert naar meer opvallende c.q. 'brutale' vormen van 'klassieke dumps'.

Daarnaast worden voorbeelden gegeven die wijzen op sporenbewustzijn, zoals het gebruik van handschoenen (die ook als voorzorgsmaatregel voor de gezondheid van de uitvoerder gebruikt kunnen worden), het verwijderen van etiketten of serienummers van vaten, brandstichting, of 'ze besproeien alles in de bus met een brandblusser om sporen te vernietigen' (respondent politie).

Tot slot wijst een politierespondent op de wijze waarop de criminele organisaties het dumpen georganiseerd hebben, door als uitvoerders bepaalde personen (katvangers) in te zetten, wat ook getuigt van afscherming: 'Het gaat erom dat ze niet ontdekt worden. Vandaar dat ze een sukkel inhuren.'

3.4.2 Voorzorgsmaatregelen milieu

Bij lozingen is van enig milieubesef of de wil om het milieu te beschermen per definitie geen sprake. Bij de dumpingen is het onderscheid tussen de eerder besproken zorgvuldige versus onzorgvuldige dumpingen mogelijk relevant. In een enkel geval treffen de instanties zorgvuldig geplaatste dumpingen aan waarbij de vaten op een stuk zeil of plastic geplaatst zijn. Dat is de meest concrete aanwijzing dat bepaalde uitvoerders milieubesef lijken te hebben. In het verlengde daarvan zien verschillende respondenten het 'zorgvuldig dumpen' als een aanwijzing dat ze voorzichtig te werk zijn gegaan, hoewel de link met bewust handelen ten aanzien van het milieu daarmee nog niet aangetoond is. In de meeste gevallen is van het tegenovergestelde sprake: de dumpers houden in hun modus operandi geen rekening met de mogelijke gevolgen voor mens en milieu.

'Omdat die jerrycans kriskras door elkaar liggen, op z'n kant, uit een wagen gegooid. Ze kijken nergens naar. Daaraan zie je dat het ze echt niet interesseert.' (respondent gemeente)

'Dan komt de luiheid van de organisatie om de hoek kijken, dat ze dat allemaal maar te omslachtig vonden, dan beginnen ze te dumpen op de productielocatie. En daar ging de natuur van dood, de bomen gingen dood.' (respondent politie)

3.5 De uitvoerders

In deze laatste paragraaf bespreken we wat we weten over de uitvoerders van de dumpingen en lozingen. Dit onderzoek richtte zich niet op de synthetische-drugsproductie en criminele organisatie daarachter. In enkele zaken komt de criminele organisatie overigens wel in beeld.⁶⁶ Zo is de productiegroep in een van de zaken al vele jaren actief, heeft ze productielocaties in verschillende Nederlandse gemeenten en heeft ze nauwe banden met synthetische-drugsproducenten in België. Deze groepering verplaatst haar productieactiviteiten naar

⁶⁶ In veel rechercheonderzoeken naar drugsafvaldumpingen kan of mag niet worden doorgerechercheerd naar de producenten. In enkele van de door ons bestudeerde zaken kan wel worden 'gebacktrackt' en wordt de achterliggende criminele organisatie ten dele blootgelegd (zie verder hoofdstuk 6). Wij hebben de kenmerken van de criminele organisatie in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

België wanneer zij in beeld komt bij de politie inzake het onderzoek naar de dumping en gerelateerde aangetroffen opslag in de woning van de uitvoerder.

Hierna richten we onze aandacht eerst op de uitvoerders van de dumpingen en hun relatie tot de criminele organisatie, voor zover we daar zicht op kregen. Daarna bespreken we kort enkele typen facilitators bij het dumpen.

3.5.1 *Uitvoerders dumpingen*

Wie zijn de uitvoerders van het transport en de dumping/lozing? Welke antecedenten hebben zij en welke relatie hebben zij tot de achterliggende criminele groepering? Veelgehoord tijdens het onderzoek is het credo 'dumpers zijn stumpers'. Op basis van de eerdere bevindingen in dit hoofdstuk, is deze stelling op zijn minst discutabel. Afgaande op de soms ingenieuze verschijningsvormen en de vormen van afscherming die we in het onderzoek zijn tegengekomen, lijkt dit te ongenueanceerd. Om hier meer grip op te krijgen geven we in deze paragraaf een indruk van de uitvoerders van de dumpingen en lozingen in de acht bestudeerde casussen.

Globale typering en antecedenten

Al met al is op basis van het dossiermateriaal te constateren dat de uitvoerders in veel gevallen 'amateurdumpers' zijn, wat bijvoorbeeld weerspiegeld wordt in hun soms knullige werkwijze bij het dumpen. In enkele gevallen zien we een meer professionele aanpak van het dumpen, door meer geroutineerde uitvoerders. Helaas blijven deze personen meer buiten beeld, waardoor weinig bekend is over hun kenmerken en hun relatie tot de achterliggende criminele organisatie.

In twee casussen zijn geen verdachten gekoppeld aan de dumpingen en zijn er geen gegevens over antecedenten. In de overige zes casussen hebben de bekende uitvoerders (verdachten) ofwel geen antecedenten, ofwel het zijn een soort veelplegers (met name vermogenscriminaliteit), ofwel zij hebben een zwaarder antecedentenprofiel bestaande uit meerdere geweld-, vermogens- en/of WWM-antecedenten, al dan niet in combinatie met Opiumwetdelicten. In twee casussen hebben de uitvoerders helemaal geen antecedenten (een van de uitvoerders staat echter wel bekend als overlastgevend in de wijk). De personen zonder antecedenten zijn mensen met een andersoortige problematiek, zoals gokverslaving, financiële problemen en/of middelenverslaving. In de overige vier zaken hebben de

uitvoerders allemaal antecedenten. Een van hen staat bekend als veelpleger (alleen vermogensdelicten). In de overige drie zaken gaat het om zwaardere delictprofielen, waarbij in twee zaken tevens sprake is van Opiumwetantecedenten. Twee van de uitvoerders staan gesignaleerd; één voor een openstaande detentie van 8 maanden en één voor openstaande verkeersboetes.

Katvangers

In de casuïstiek zijn de meeste uitvoerders die daadwerkelijk bij de recherche in beeld gekomen zijn (op basis van een heterdaadaanhouding of meer uitgebreid recherchewerk) te omschrijven als katvangers. Zij worden door de achterliggende organisatie ingezet om het afval te dumpen of lozen.

In de meeste gevallen hebben de uitvoerders van de dumpingen en lozingen afstand tot de criminele groepering achter de synthetische-drugsproductie. Dit is tevens kenmerkend voor de rol van katvangers of stromannen. De uitvoerders geven in het verhoor aan weinig tot niets te weten van de criminele organisatie.

‘Ik denk niet dat het zoveel uitmaakt voor de organisatie dat de dumper gepakt wordt. Het is gewoon bedrijfsvoering. De druk is ook zo groot dat ze niet zo bang zijn dat iemand gaat praten. Plus ze weten niet zoveel.’
(respondent gemeente)

In een aantal gevallen hebben we informatie over de wijze waarop de uitvoerder met de producenten in contact is geraakt. In casus 5 is de uitvoerder gokverslaafd (geen antecedenten). De hoofdverdachte van de criminele groepering heeft hem vermoedelijk ontmoet in een casino. Een voorbeeld uit casus 6 (respondent politie): ‘De verdachten (chauffeur en opdrachtgever) kennen elkaar uit de kroeg. De opdrachtgever zit in een slecht milieu, al jaren. De chauffeur is de loopjongen.’

Met name kwetsbare personen met financiële problemen of verslavingsproblematiek zijn bevattelijk om zich in ruil voor een klein bedrag in te laten huren om dumpingen uit te voeren en staan mogelijk niet stil bij de risico's. ‘Geld is voor hen de drijfveer. Wanneer geld de drijfveer is, zullen verslaafden in het algemeen allerlei “werkzaamheden” aanpakken om geld te verdienen. Ze voeren de opdracht uit die hun gegeven wordt: daar de auto ophalen en op die plek dumpen’, aldus een politierespondent die aan vele synthetische-drugszaken heeft gewerkt.

‘Het gaat om mensen die uit een andere sociale werkelijkheid komen dan waar wij in zitten. Mensen die vaak schulden hebben, ze zijn heel kwetsbaar en vanuit die kwetsbaarheid stem je ermee in. Mensen hebben ooit een keuze gemaakt, waardoor ze afhankelijk zijn geworden en van daaruit kom je er steeds verder in.’ (respondent politie)

Een van de uitvoerders uit casus 4 is een bij de politie bekende veelpleger. Deze man staat ook in het criminele circuit bekend als iemand die voor geld ‘wel even klusjes wil doen’. Deze verdachte verklaart tijdens het politieverhoor dat er twee personen bij hem aan de deur zijn geweest. Die hebben tegen hem gezegd: ‘We willen dat jij voor ons een ritje verzorgt, daar krijg je een paar honderd euro voor. Zorg maar dat je de inhoud van die vrachtwagen ergens dumpst, maakt niet uit waar, als het maar ergens buiten de stad is en zorg dat je niet gezien wordt. Wij laten jou zien waar de vrachtwagen staat.’ Hij was ook geïnstrueerd waar hij de vrachtwagen weer moest achterlaten.

Multi-inzetbare uitvoerders

In andere casussen is van de uitvoerders bekend dat zij al langer actief zijn binnen de georganiseerde synthetische-drugscriminaliteit. In deze gevallen kennen de uitvoerders de andere leden van de groepering vaak al langer, soms al vele jaren. Zowel in casus 1 als in casus 3 en 5 zijn de uitvoerders duidelijk lid van de productiegroep: ze kennen de andere verdachten (gedeeltelijk) en verrichten verschillende werkzaamheden voor de synthetische-drugsgroepering. In enkele zaken kan op basis van verklaringen van dergelijke uitvoerders een groot deel van de criminele organisatie in beeld gebracht worden (en uiteindelijk aangehouden en veroordeeld worden).

Deze uitvoerders geven aan vaker voor de organisatie te dumpen en ook andere klusjes voor de organisatie op te knappen, zoals andersoortig transport, het opslaan van grondstoffen of drugsafval en in één geval (casus 5) geeft een uitvoerder aan ook meegeholpen te hebben bij de synthetische-drugsproductie in een van de productielocaties. Deze uitvoerder vervoerde en loosde drugsafval, en had tegen betaling al vele tientallen ritten gemaakt. Daarnaast vervoerde hij grondstoffen en eindproduct (xtc-pillen), en hij had de auto van een van de hoofdverdachten van het synthetische-drugsnetwerk op zijn naam staan. Hij zorgde voor andere loopjongens die in een van de productielocaties werkten, hielp mee met het opbouwen van een productie-inrichting en nam de coördinatie van de productie in deze inrichting over van een andere verdachte. Maar

ook deze uitvoerder bleek initieel vanwege zijn financiële problemen met de criminele organisatie in zee te zijn gegaan.

Uit het voorgaande blijkt in ieder geval dat er verschillende typen uitvoerders actief zijn in het veld. Degenen die in beeld komen bij de politie en over wie wij gegevens hebben uit de rechercheonderzoeken zijn in de meeste gevallen inderdaad de typische katvangers of loopjongens waaraan de respondenten refereren. Uit het onderzoeksmateriaal en de modus operandi van ook niet opgeloste dumpingen en lozingen kunnen we echter afleiden dat er tevens professionelere uitvoerders actief zijn, met sterkere links naar de criminele organisatie.

3.5.2 *Facilitators*

We zien vier mogelijke typen facilitators in relatie tot het dumpen (dus niet zozeer in relatie tot de achterliggende productie).

Allereerst de verhuurbedrijven van de voertuigen die worden gebruikt bij het dumpen. Deze verhuurders zouden volgens onze respondenten in veel gevallen redelijkerwijs kunnen vermoeden dat hun voertuigen gebruikt worden voor illegale activiteiten. Alleen al op basis van de sterke geur die de lading achterlaat. Ook is bekend dat vaten gaan lekken. Deze geur is zeer moeilijk te verwijderen. In sommige gevallen zijn de aanwijzingen sterker; bijvoorbeeld wanneer de recherche achterhaalt dat het betreffende leasebedrijf wel vaker klanten bedient uit het criminele milieu (respondent recherche).

Ten tweede de boeren, in wier gierkelders drugsafval geloosd wordt. Het is niet duidelijk in hoeverre deze boeren hiervan op de hoogte zijn. Geopperd wordt dat boeren bevattelijk zijn voor faciliterende dienstverlening, onder invloed van financiële problemen. Veel boerenbedrijven gaan de laatste jaren failliet.

In de derde plaats worden de leveranciers van vaten en drums genoemd. Vaten en drums worden opgekocht en/of verhandeld vanuit het reguliere bedrijfsleven of verkocht door boeren. Ongewild of mogelijk ook bewust leveren zij een bijdrage aan het dumpen van drugsafval.

Tot slot wordt gesproken over mogelijke betrokkenheid van legale afvalverwerkers als mogelijke route om van het afval af te komen. In eerder onderzoek zijn hiervan concrete voorbeelden gevonden. Het komt ook volgens deelnemers aan de expertsessie voor.

Tijdens de expertsessie vragen de deelnemers zich af of 'ongewild' of 'onbewust' faciliteren wel mogelijk is. 'Het ruikt enorm. En professionele afvalverwerkers herkennen dit afval. Het is moeilijk om het ongezien of onbewust te verwerken.' Een andere respondent geeft aan dat drugsafval er in de reguliere

afvalbranche ongezien doorheen kan gaan omdat meestal alleen de papieren gecontroleerd worden.

‘Er zijn contracten met bedrijven voor het aanleveren van afval, daar worden spullen opgehaald. Er wordt alleen naar de papieren gekeken en er worden dus geen monsters genomen, behalve soms als het vernietigd gaat worden. Het risico is dan dat er onbewust chemicaliën gemengd worden.’ (respondent politie)

3.6 Resumé

In de onderzochte casussen worden dumpingen het meest aangetroffen, maar door de interviewrespondenten worden in de praktijk ook veel soorten lozingen geconstateerd. De gesignaleerde verschijningsvormen zijn onder te verdelen in vijf categorieën: klassieke vatendumps, drugsafvalverbranding, dumpingen met gedeeltelijke lozing, diverse opzettelijke lozingen, en opgeslagen of op productielocaties achtergelaten afval. Respondenten verwachten een toename van lozingen en vermenging met reguliere afvalstromen te gaan zien.

Het afval bevat componenten van grondstoffen, hulpstoffen, sporen van het eindproduct en restafval, maar er wordt ook hardware bij de dumps aangetroffen. Bij de helft van de incidenten uit de dossiers wordt meer dan 5000 liter gedumpt, in bijna een derde van de gevallen bevat de dump meer dan 10.000 liter. De verpakkingen lopen uiteen van kleinverpakkingen tot 1000-liter-IBC-vaten. De grootte van de vervoermiddelen varieert logischerwijs ook. Vervoermiddelen worden gehuurd, gestolen en in enkele gevallen worden eigen auto's gebruikt (kleinere dumps). Het vervoer geschiedt soms zeer onzorgvuldig, waarbij vaten gaan lekken. Er is weinig zicht op het geografische gedrag. Het is mogelijk dat bepaalde typen uitvoerders bepaalde locaties uitkiezen en/of dat zij vooraf opdracht gekregen hebben om op een bepaalde locatie te dumpen. Er wordt veel gedumpt en geloosd in buitengebieden, maar ook in woonwijken en industrieterreinen. Verschillende elementen in de modus operandi wijzen op maatregelen van afscherming, vooral bij lozingen.

Er lijken drie typen uitvoerders actief; katvangers zonder antecedenten, incidenteel ingezette veelplegers en 'multi-inzetbare uitvoerders' met een zwaarder antecedentenpatroon, die vaker voor de organisatie dumpen en ook voor andere klussen kunnen worden ingezet. Er zijn verschillende mogelijke typen facilitators bij het dumpen aan te wijzen.

Schadelijke gevolgen en risico's

In het vorige hoofdstuk is uitgebreid ingegaan op de verschillende verschijningsvormen van drugsafvaldumpingen en -lozingen die in de praktijk worden gesignaleerd. In dit hoofdstuk zoeken we antwoorden op de vraag wat de gevolgen, schade en risico's zijn van deze drugsafvaldumpingen en -lozingen.

De risico's en mate van gevolgschade door dumpingen en lozingen zijn afhankelijk van tal van factoren. Van invloed zijn onder meer de vorm van de ontoedoen (dumping of lozing), de omvang van de verontreiniging, de samenstelling en stoffeigenschaften van de betreffende verontreiniging, kenmerken van het gebied waarin gedumpt/geloozd wordt en de mate van natuurlijke afbraak of verdunning in bodem of oppervlaktewater. In dit hoofdstuk gaan we nader in op enkele van deze factoren en mogelijke schadelijke gevolgen. Achtereenvolgens bespreken we de samenstelling en schadelijke kenmerken van het drugsafval en de gezondheidsrisico's (§4.1), de risico's voor mens en milieu bij vier vormen van lozen (§4.2), de mogelijke gevolgen van dumpingen en lozingen in kwetsbare gebieden (§4.3), de financiële schade (§4.4) en tot slot enkele meetproblemen bij het vaststellen van schadelijke gevolgen (§4.5).

4.1 Samenstelling drugsafval en risico's bij direct contact

Wat zit er nu precies in de blauwe vaten die in het land worden aangetroffen? Wat wordt er op oppervlaktewater en riool geloosd? Hieronder wordt de samenstelling van het afval van amfetamine- en MDMA-productie besproken en worden enkele schadelijke kenmerken beschreven van de chemicaliën die hierin kunnen worden aangetroffen (§4.1.1). Daarna wordt ingegaan op de gezondheidsrisico's bij direct contact met het afval (§4.1.2) en wordt besproken wie het risico lopen hieraan blootgesteld te worden (§4.1.3).

4.1.1 Gevaarlijke stoffen in het drugsafval

Het afval dat bij de productie van amfetamine en MDMA overblijft, is een cocktail waarvan de samenstelling wisselt, met bestanddelen uit het productieproces. Het bestaat uit een klein deel waar schadelijke stoffen in worden aangetroffen, waaronder bestanddelen van de grondstoffen (chemicaliën), en een deel met restafval (residu).⁶⁷ Ook reactieresiduen en de drugs zelf kunnen in het afval worden aangetroffen. De chemicaliën die in het afval kunnen worden aangetroffen zijn voornamelijk naftaleen, formamide, methanol, zoutzuur, mierenzuur, zwavelzuur, methanol, aceton, ethanol en ether. De samenstelling van het schadelijke deel hangt af van de productiemethode; elke productievorm heeft specifieke productiekenmerken, grond- en hulpstoffen (zie bijvoorbeeld NVBR, 2012; Van Geffen, 2012). Voor de twee voornaamste drugsvarianten, amfetamine en MDMA, lichten we toe welke stoffen hierbij als afval vrijkomen (op basis van NVBR, 2012; Van Geffen, 2012; en een respondent van het NFI). De productiemethoden zijn meer gedetailleerd toegelicht in bijlage 1.

Bij de productie van amfetamine (Leuckartsynthese, zie bijlage 1) ontstaat veel waterig afval met een sterke zuurgraad (lage pH). Boven op dit afval blijft een kleine olielaag achter 'met daarin alle narigheid'. De gevaarlijke stoffen voor mens en milieu zitten in deze olielaag, die onder meer grondstoffen (formamide, zoutzuur, mierenzuur of zwavelzuur), oplosmiddelen (methanol of aceton), tussenproducten (zoals N-formylamfetamine en BMK) en restanten amfetamine bevat. De methanol die bij de kristallisatie gebruikt wordt en na filtering achterblijft is ook afval. De hoeveelheid gevaarlijke stoffen hangt af van de kwaliteit van het productieproces (en de producenten), maar in de praktijk wordt vaak met een overvloed aan zuren gewerkt, die dan in het afval overheersen.

Bij de productie van MDMA (reductieve aminering, zie bijlage 1) komt met name oplosmiddel vrij, dat bij de kristallisatie wordt gebruikt. Dit is vaak aceton, maar kan ook methanol, ethanol of isopropylalcohol (IPA) zijn. Aceton is een zeer vluchtige vloeistof die zich gemakkelijk verspreidt, sterk brandbaar is en derhalve een acuut risico oplevert. Wanneer aceton in de bodem of oppervlaktewater komt, verandert de zuurtegraad, wat gevolgen heeft voor waterorganismen en bodemleven. Op termijn zal de zuurtegraad weer terugkeren naar normaal. Ook blijft bij een deel van het productieproces methylamine als afval achter, resten PMK, MDMA-olie en vaak een overvloed aan zoutzuur. Ook hier

⁶⁷ Zoals eerder aangegeven, laten we andere afvalstromen, waaronder de gebruikte hardware, buiten beschouwing.

is de aanwezigheid en verhouding van de stoffen afhankelijk van de productiekwaliteit.

Met het gebruik van een pre-precursor (een stof om grondstof mee te produceren) zoals APAAN ontstaat een nieuw probleem voor maatschappij en milieu: de extra stap die aan het productieproces wordt toegevoegd, het omzetten van APAAN naar BMK, levert veel (extra) drugsafval op, met name zure en bijtende vloeistoffen.

‘Het is drie delen zoutzuur opgelost in water, op één deel APAAN, waardoor je heel veel afval overhoudt. En het is ook nog eens een vrij zuur en agressief afval. Dus die jerrycans en vaten, dat ging ook regelmatig fout: lekkages. Je krijgt allemaal zoutzuurdampen of in ieder geval heel sterk zure vloeistoffen die dan overal en nergens geloosd worden.’ (respondent politie)

Bij de productie van MDMA en/of amfetamine zouden de afvalstoffen op basis van de Europese afvalstoffenlijst (EURAL) ingedeeld moeten worden onder ‘afval van organische chemische processen’.⁶⁸ Omdat er sprake is van organische oplosmiddelen en waterige vloeistoffen met een zeer hoge of zeer lage zuurgraad, kan het afval geclassificeerd worden als gevaarlijk afval. Volgens het NFI zijn de schadelijke eigenschappen van de ‘overige’ typen afval nog onvoldoende onderzocht om deze te kunnen classificeren als gevaarlijk afval (NFI, 2015b). In het navolgende worden de directe gezondheidsrisico's van verschillende chemicaliën in het afval besproken.

4.1.2 Gezondheidsrisico's bij blootstelling

De genoemde chemicaliën zijn op basis van de Europese verordening *Globally Harmonised System of Classification and Labelling of Chemicals* (kortweg GHS) geclassificeerd ten aanzien van onder meer hun gevaarstelling (en de daarbij nodige voorzorgsmaatregelen voor veilig gebruik).⁶⁹ De zogenaamde *International Chemi-*

68 In de EURAL wordt een overzicht van gevaarlijke afvalstoffen weergegeven (Bijlage III van de Richtlijn 91/689/EEG betreffende Gevaarlijke Afvalstoffen). Alhoewel het afval vrijkomt in een illegale context, kan op basis van de EURAL toch een inschatting worden gegeven van de schadelijke risico's van het afval.

69 De zogenaamde H- en P-zinnen (*hazard* en *precaution*) geven de gevaarstelling en voorzorgsmaatregelen aan wanneer men met deze stoffen werkt dan wel in contact komt.

cal Safety Cards (ICSC)⁷⁰ verschaffen van iedere stof informatie over de soorten gevaren bij blootstelling eraan. We schetsen de gezondheidsrisico's bij blootstelling aan enkele van de stoffen die in het drugsafval kunnen zitten.⁷¹

- Aceton, dat toegepast wordt bij de productie van MDMA, is zeer ontvlambaar, ontplofbaar en kan zowel door inademing als door huid- of oogcontact ernstige schade opleveren. De damp is zwaarder dan lucht en kan zich langs de grond verspreiden. Bij inademing kan het leiden tot keelpijn, hoesten, verwardheid, hoofdpijn, duizeligheid en bewusteloosheid. Bij oogcontact kan ernstige oogirritatie ontstaan, een gestoord zicht en beschadiging van de cornea.
- Naftaleen ontstaat bij de productie van amfetamine. De stof is brandbaar en bij verhitting kunnen ontplofbare mengsels worden gevormd. Bij inademing kan hoofdpijn, verwardheid, misselijkheid, braken, zweten, geelzucht en donkere urine ontstaan. De stof is ook giftig voor waterorganismen.
- Zoutzuur (waterstofchloride) is een kleurloos samengeperst vloeibaar gas. De oplossing in water is sterk zuur en bijtend. Bij contact met de huid kan bevriezing optreden en kunnen ernstige, diepe brandwonden ontstaan. Inademing kan leiden tot irritatie aan de luchtwegen en een moeizame ademhaling.
- Formamide is een kleurloze, stroperige vloeistof en is brandbaar. Wanneer er brand ontstaat, komen er irriterende of giftige gassen vrij. Wanneer formamide wordt ingeademd, kan dit hoofdpijn, misselijkheid en bewusteloosheid veroorzaken. De stof kan bovendien door de huid opgenomen worden.
- Mierenzuur is een kleurloze, rokende, brandbare vloeistof met een scherpe geur. Bij huidcontact kunnen ernstige brandwonden en blaren ontstaan; tevens kan de stof door de huid worden opgenomen. Inademing kan leiden tot keelpijn, hoesten, een brandend gevoel, moeizame ademhaling en bewusteloosheid. Wanneer de stof wordt ingeslikt, heeft dit keelpijn, brandend gevoel, buikkrampen, braken en diarree tot gevolg. Er wordt specifiek vermeld dat deze stof niet in het milieu terecht mag komen, onder meer vanwege de schadelijke gevolgen voor waterorganismen.
- Methanol is een zeer ontvlambare kleurloze vloeistof waarvan de damp zich goed met lucht vermengt en waarbij makkelijk ontplofbare mengsels worden gevormd. De stof is giftig bij inslikken, huidcontact en inademing. Wan-

70 ICSC Database geraadpleegd op 30 april 2016 via <http://www.ilo.org/dyn/icsc/showcard.home>.

71 Op basis van de ICSC Database, ICSC nr. 0087; ICSC nr. 0667; ICSC nr. 0163; ICSC nr. 0891; ICSC nr. 0485; ICSC nr. 0057.

neer de stof in het lichaam terechtkomt, ontstaat buikpijn, kortademigheid, braken, stuiptrekkingen en bewusteloosheid. De stof tast de organen aan.

Samenvattend is de blootstelling aan giftige en bijtende stoffen het belangrijkste gevaar wanneer iemand in contact komt met synthetisch drugsafval. Afhankelijk van de stof kan contact leiden tot ernstige gezondheidsklachten, zoals hoofdpijn, misselijkheid, ernstige brandwonden, irritatie aan ogen en luchtwegen, stuiptrekkingen en bewusteloosheid. Wie aan dit gevaar worden blootgesteld, bespreken we hieronder.

4.1.3 *Wie loopt risico op blootstelling?*

Op basis van de bestudeerde casuïstiek, de interviews, de expertsessie maar ook bestudeerde documentatie en mediaberichtgeving identificeren we meerdere groepen personen die risico lopen om aan het afval blootgesteld te worden.

Allereerst zijn dit de personen die het achtergelaten drugsafval het eerste aantreffen. Dit zijn in veel gevallen toevallige passanten (burgers), maar ook toezichthouders van bijvoorbeeld gemeente, omgevingsdienst, waterschap en provincie, de grondeigenaren of bijvoorbeeld politiesurveillanten. Er zijn meerdere voorbeelden bekend van passanten die gewond raken. In een van de bestudeerde casussen (casus 6) rijden de uitvoerders met een aanhangwagen met drugsafval rond, waarbij meerdere jerrycans van de wagen vallen. Een voorbijganger krijgt irritatie aan de ogen als gevolg van de lekkende jerrycans. Een van de zaaksrespondenten: 'Als die blootstelling langer is en de concentratie hoger, dan kunnen klachten en blijvend letsel ontstaan. Het was wat dat betreft zeker een risicovolle situatie.'

Ook zijn er meerdere voorbeelden bekend van kinderen die met synthetisch drugsafval in aanraking zijn gekomen. Een respondent van de politie vertelt over een incident bij een scoutingplaats. Kinderen schepten een gat in de bodem en daar kwam een klein rookpluimpje uit. 'Toen hebben wij een kraan laten komen, het laten wegtrekken, en toen bleek dat er een substantie van zoutzuur en aceton uitkwam. Dat was in de bodem geloosd, maar doordat die kinderen in de bodem gingen woelen kwam het vrij.' Ook dumpingen in jerrycans langs bijvoorbeeld een fietspad worden door de respondenten levensgevaarlijk genoemd, vanwege de vrije toegang die nieuwsgierige kinderen tot deze dumpingen hebben. In een ander bekend geval, dat vorig jaar veel stof deed opwaaien, raakten kinderen gewond nadat zij door een plas synthetisch

drugsafval waren gefietst. De bijtende stoffen in het afval veroorzaakten ernstige brandwonden aan de benen.

Gewonde kinderen na contact met drugsafval

Op 11 augustus 2015 zijn er vier kinderen gewond geraakt doordat ze door een plas met chemicaliën zijn gefietst. De chemicaliën bleken afkomstig uit een laboratorium voor synthetische-drugsproductie. Het drugsafval was geloosd op een bospad waarbij een plas van ongeveer drie meter omvang is blijven liggen. De kinderen zijn door de plas gereden en klaagden hierna over pijn aan hun benen. In het ziekenhuis werden eerste- en tweedegraadsbrandwonden vastgesteld.

Bron: NOS, 11 augustus 2015.

De tweede groep die risico loopt door ongewenste blootstelling aan het afval zijn de personen van de hulpdiensten die het eerste ter plaatse komen en degenen die vervolgens onderzoek verrichten op de PD. Met name wanneer de eerst aanwezigen op de PD onvoldoende bekend zijn met de risico's van het betreden van bijvoorbeeld een voertuig met daarin (lekkende) vaten of van het oppakken/verplaatsen van vaten, lopen zij risico. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op het belang van het werken volgens een uniform protocol, mede vanwege deze risico's (en ook vanwege mogelijk aanwezige sporen).

'Zolang je buiten blijft zijn er geen grote risico's. Je moet wel oppassen dat je die stoffen niet inademt, dat is niet gezond. Zolang je in de buitenlucht staat heb je wel genoeg verdunning. Op het moment dat je iets ruikt is het makkelijk, maar er zijn ook stoffen die niet geuren. Zoals ammoniak, als je dat ruikt, zit je al boven de geurdrempel. Iets van risico is er dus eigenlijk altijd. Wij hebben geen beschikking over perslucht, maar de brandweer en LFO wel. Er was in deze zaak geen letselschade. Het was in een agrarische omgeving, dat is natuurlijk anders dan in een woonwijk.' (respondent politie)

'De LFO zorgt wel dat de boel veilig is op het moment dat we [recherche] naar binnen willen, maar er zit altijd een risico in als je met je neus boven die rotzooi staat. Het eerste wat de LFO dus ook altijd doet is de ramen opengooien. Zo veel mogelijk lucht erbij.' (respondent politie)

In derde plaats lopen de dumpers zelf bijzonder risico, doordat zij met de vaten, jerrycans of andere verpakkingsmaterialen gaan rijden en sjouwen. In meerdere door ons bestudeerde voorbeelden gaan vaten tijdens het rijden of tijdens het sjouwen lekken of klappen hele vaten open. In een van de casussen krijgt de uitvoerder een golf drugsafval over zich heen wanneer hij een vat uit de bus probeert te halen. Terwijl hij op de vlucht is, wordt hij onwel. In onderstaand casusvoorbeeld verklaart de verdachte zelf aan de recherche wat er gebeurde.

Casusvoorbeeld: een uitvoerder raakt gewond

In de vrachtwagen stonden twee rijen kannen tegen de achterwand en enkele grote vaten. Verdachte 1 verklaart zelf dat hij niet wist dat het om synthetisch drugsafval ging en dat hij schrok toen hij de vaten zag:

‘Ik dacht toen: teringzooi, wat is dit nu weer. Ik dacht meteen: dit is laboratoriumtroep. Het was een zurige, kokhalzende lucht. Het slaat op je ogen en op je luchtwegen. Ik besloot toen om toch maar door te zetten, omdat ik geen problemen wilde krijgen. Ik begon met een groot vat. Toen ik daaraan trok sprong het open en kreeg ik een hoop troep over mijn borst en gezicht heen, ik moest bijna overgeven. Daarna ben ik als een bezetene die andere vaten en jerrycans eruit gaan halen en buiten gaan dumpen. Toen er nog één vat in stond, hoorde ik mijn partner zeggen: “auto”’.

Dit blijkt een passerende toezichthouder te zijn. De verdachten gaan er in de bus vandoor. Er staat dan nog een vat in de bus. De toezichthouder zet de achtervolging in. De verdachten rijden zichzelf ergens klem, waarna ze te voet vluchten. Via kleine straatjes in de stad loopt verdachte 1 naar huis. Onderweg stopt hij even omdat hij moet braken. “Thuisgekomen zei ik tegen mijn vrouw: “Wat een kankerlijers, ik zit helemaal onder het drugsafval.” Ik zei ook: “Dit komt op televisie, nu komen de poppen aan het dansen.”” Dan doet hij zijn kleding direct in de wasmachine en neemt hij een douche.

Bron: dossier casus 4.

In de vierde plaats lopen indirect betrokkenen bij de dumpingen of lozingen risico, zoals verhuurders van voertuigen, boeren (lozingen in gierkelders en uitrijden van mest over het land) en andere derden die een faciliterende rol spelen bij het ontdoen van het afval. Ook zij kunnen met (restanten van) het afval in aanraking komen en het risico lopen op blootstelling door inademing of contact met de huid.

In de vijfde plaats merken we op dat omwonenden en andere aanwezigen groot risico kunnen lopen wanneer drugsafval (tijdelijk) wordt opgeslagen in een woonwijk of op een bedrijventerrein. Zoals in de vorige deelparagraaf is beschreven, zijn meerdere van de afvalstoffen zeer ontvlambaar en is er bij meerdere stoffen ontploffingsgevaar. Ook zijn meerdere stoffen vluchtig en giftig bij inademing. Wanneer grote hoeveelheden van dergelijke afvalstoffen opgeslagen worden in een garage in een woonwijk, kunnen de gevolgen desastreus zijn. Volgens meerdere van onze respondenten is het 'wachten tot het een keer helemaal fout gaat'. Onderstaand voorbeeld illustreert het enorme risico dat in een van de bestudeerde casussen optrad, doordat een uitvoerder grote hoeveelheden afval, grondstoffen en andere materialen in zijn eigen woning had opgeslagen.

Casusvoorbeeld: bom in een woonwijk

'Omdat het een gewone reguliere woning was midden in een woonwijk, en omdat het één grote bom was in de woning van meneer X, had het daar goed fout kunnen gaan. In zijn woning werden de nodige chemicaliën gevonden. Op zolder 70 vaten met methanol. Op de slaapkamer stond methanol. In de achtertuin stonden vaten. En z'n garage zat vanaf de vloer tot tegen het plafond vol met 5 liter vaatjes aceton in kartonnen dozen. En daar stonden ook dikbuiken met butaangas. Bij amfetamine heb je te maken met een kookproces waarbij butaangas gebruikt wordt en dat stond hier allemaal bij elkaar. En een van die dikbuiken in die garage, die lekte butaan. Als hier iemand met een sigaret of zo... Het is hier goed afgelopen, maar de slijptol, die lag klaar om de vaten aceton door te slijpen. Nou, dan had z'n haar lelijk door de war gezeten, niet? En dat lag allemaal zo maar schots en scheef door elkaar.'

Bron: interview met twee rechercheurs van casus 5.

Gedurende de looptijd van ons onderzoek komt in de mediaberichtgeving een ander voorbeeld van opgeslagen drugsafval in een woonwijk voorbij.

Risicovolle opslag van drugsafval in woonwijk

Een lekkende gasfles in een garagebox in Weert heeft de brandweer zondagmiddag op het spoor gebracht van de opslag van vaten met drugsafval. Na klachten door de burens vond de brandweer in de box aan de Evertsenstraat een lekkende gasfles, waarna de omgeving werd afgezet. Mensen moesten binnen blijven en ramen en deuren dichthouden. De burens zijn naar de huisartsenpost gebracht vanwege het inademen van gas. De lekkende gasfles is naar een gemeentewerf gebracht, waar een speciale afdeling van de politie de inhoud van de vaten heeft geanalyseerd. Daarna is de afzetting opgeheven. Niemand raakte gewond, niemand is aangehouden. Afgelopen vrijdag werden nog zeven vaten van elk 200 liter drugsafval gevonden in een garagebox in Meerssen, bij Maastricht, ook in een woonwijk.

Bron: *Algemeen Dagblad*, 30 augustus 2015.

Tot slot, op de zesde plaats, lopen de producenten risico. Het afval komt vrij tijdens het productieproces zelf. Momenteel zijn er al diverse gevallen bekend van gewonden of doden in productielocaties door giftige dampen en de sterke brandbaarheid van de gebruikte stoffen. De producenten zijn zelden scheikundigen, de standaard gehanteerde productietechnieken zijn weinig professioneel: 'Het zijn sukkels die volgens een lijstje werken', aldus een politierespondent. 'We hebben heel veel incidenten gehad in conversielabs.⁷² In het begin deden ze het met zwavelzuur en daarna met zoutzuur. Daarbij kwamen veel zoutzuurdampen vrij en dat ging regelmatig fout.' Onder meer in april 2014 werden twee mannen dood aangetroffen in een productie-inrichting in Uden en ook in februari 2015 overleden twee personen als gevolg van het inademen van chemische dampen in een productie-inrichting in een woning in Den Bosch. Op internet zijn tal van berichten te vinden van brand en ontploffingen vanuit productielocaties. In november 2014 leidde dit tot Kamervragen.⁷³ In de lente van 2016 werd in een oude fabriek in een woonwijk in Tilburg een productielocatie ontmanteld, waar gedurende

72 Productielocatie waar pre-precursoren, zoals APAAN, worden omgezet in een precursor (grondstof) zoals BMK.

73 Bronnen: www.actueelnieuwsnederland.nl/artikel/100014755/identiteit-bekend-van-dodelijke-slachtoffers-drugslaboratorium-uden.html; www.nos.nl/artikel/2017804-mogelijk-tweede-dode-door-drugslab-den-bosch.html; zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29517-88.html.

weken of maanden 100 tot 150 kilo amfetamine geproduceerd was. De giftige dampen zijn via een korte schoorsteen in de buitenlucht geraakt en waarschijnlijk neergedaald in de kinderrijke woonwijk. 'De combinatie van het explosiegevaar en de uitstoot van giftige stoffen midden in een woonwijk is zeer zorgelijk', zei een woordvoerder van de politie (NOS, 16 april 2016).

4.2 *Schade en risico's bij specifieke vormen van lozen*

In deze paragraaf gaan we specifiek in op de gevaren bij vier vormen van lozen. Achtereenvolgens bespreken we wat de effecten zijn bij lozingen op de bodem (§4.2.1), lozingen op het oppervlaktewater (§4.2.2), lozingen op het riool (§4.2.3) en lozingen in gierkelders (§4.2.4), en welke gevolgschade dit kan hebben voor het milieu en de volksgezondheid. Later in dit hoofdstuk komen we nog terug op de risico's van lozingen op bodem en oppervlaktewater voor de drinkwaterbronnen.

4.2.1 *Lozingen op de bodem*

Wat zijn de gevolgen van het vrijkomen van synthetisch drugsafval op de bodem? Met name de zuren in het afval kunnen de pH-waarde van de bodem verstoren.

De pH van de bodem regelt het evenwicht en de gezondheid van de bodem. Organismen die een goede bodemstructuur bevorderen, zoals regenwormen en duizendpoten, hebben een neutrale leefomgeving nodig. Bij een neutrale bodem (pH 7)⁷⁴ en hoger zijn het voornamelijk bacteriën die overheersen. Schimmels komen met name voor in een bodem met een pH lager dan 5,5. Voor een goed functionerende bodem, die het bodemleven stimuleert, moet de pH zeker boven de 4,8 liggen (Handboek Bodem & Bodembemesting, z.d.; Koch Eurolab, 2015). Bodemverontreinigingen kunnen die natuurlijke pH-balans verstoren. Veel verontreinigingen worden verwijderd door natuurlijke afbraak in de bodem. Ook door interactie met reactieve bodembestanddelen, zoals humus, kalk, kleimineralen, ijzerhydroxiden en mangaanoxiden, zullen verontreinigin-

74 Een stof met een pH van 7,0 is neutraal. Een stof met een pH lager dan 7,0 is een zuur en een stof met een pH hoger dan 7,0 is een base.

gen afbreken en verdunnen. Natuurlijke afbraakprocessen kunnen echter enkele tot tientallen jaren duren (Van Beek & Kappelhof, 1998; Soilpedia, z.d.).⁷⁵

De afvalstoffen die vrijkomen bij de productie van MDMA en amfetamine hebben ofwel een zeer hoge zuurgraad (pH hoger dan 11,5) of een zeer lage zuurgraad, (lager dan 2) (NFI, 2015b). De drugsafvalstoffen zijn giftig voor het bodemleven. Als de zuurgraad van de bodem te hoog is door een piekbelasting (van een lozing met bijvoorbeeld aceton), gaat volgens een respondent van het NFI het bodemleven dood. Juist dit bodemleven is nodig om verontreinigingen af te breken. Naast de zeer zure of alkalische stoffen, zitten er in het afval ook diverse andere verontreinigingen die het bodemleven kunnen bedreigen, zoals naftaleen, andere grond- en hulpstoffen en de drugs (MDMA en amfetamine) zelf.

Wanneer op metingen van de betrokken hulpinstanties afgegaan wordt, lijkt de schade na een lozing op de bodem beperkt te blijven. Andere respondenten geven aan dat niet alles gemeten kan worden (zie verder §4.5). Bij kleinere lozingen lijken de gevolgen voor de bodem beperkt te blijven en hoeft er slechts een klein gebied gesaneerd te worden. Vooral bij een chronische of een zeer grote belasting zijn de gevolgen voor de bodem ernstig.

Tot slot wordt er niet altijd bodemonderzoek gedaan. Een respondent van de politie geeft aan dat er in de eenheid alleen bodemonderzoek wordt uitgevoerd als er zichtbare aanwijzingen voor bodemverontreiniging zijn.

4.2.2 Lozingen op het oppervlaktewater

Lozingen op het oppervlaktewater brengen verschillende risico's en schadelijke effecten met zich mee, waaronder het afsterven van het waterleven en risico's voor veestapel en gewassen bij boerengebruik van oppervlaktewater.

Afsterven van het waterleven

Net als bij lozingen in de bodem verandert de zuurgraad van het water door afvalstoffen in een oppervlaktewater te brengen, en gaat het zuurstofgehalte omlaag. Dit kan tot gevolg hebben dat vissen en andere waterorganismen ster-

⁷⁵ Deze snelheid is onder andere afhankelijk van het type afbraakproces (bij verschillende verontreinigingen zijn verschillende afbraakprocessen en bacteriën actief) en de milieucodities in de bodem.

ven. Het meeste oppervlaktewater heeft een pH van ongeveer 7,5. Voor de meeste waterplanten moet de pH tussen 6 en 8,5 liggen. Daalt of stijgt de pH onder of boven die waarden, dan zullen de planten sterven. De meeste vissen kunnen een pH lager dan 5 en hoger dan 9 niet verdragen. Kikkerdril, kikker-visjes, rivierkreeften en eendagsvliegen hebben een pH van ten minste 5,5 nodig om te overleven. Bij een pH van 4,5 zijn alle soorten dood (Klostermann, 1990).

Een lozing van een sterk zure of sterk basische stof, zoals de stoffen in synthetisch drugsafval, zal direct effect hebben op de waterhuishouding. Van naftaleen en mierenzuur wordt in de ICSC ook aangegeven dat ze waterorganismen doden. De ernstige gevolgen voor het waterleven worden in de interviews en casussen bevestigd. In een van de door ons bestudeerde casussen komt de politie een productielocatie aan de rand van een natuurgebied op het spoor, als gevolg van een lozing vanuit deze locatie. Inspecteurs van het Waterschap constateren vissterfte in een beek. Na onderzoek blijkt dat er vanuit een afgelegen locatie afvalstoffen zijn geloosd op de beek. In een loods bij de locatie worden een installatie voor de vervaardiging van amfetamine aangetroffen, honderden liters drugsafval en zuren. De lozing heeft een massale vissterfte in de naastgelegen beek tot gevolg gehad. Een respondent van de politie merkt op dat er waarschijnlijk nog niet zo lang geloosd werd, maar dat de gevolgen ernstig zijn: 'Alles was bruin en verdord, er is grote schade aan het milieu aangebracht.' Een ander ernstig voorbeeld is een lozing op een riviertje in Zuid-Limburg in 2011, waar over een lengte van 10 kilometer sprake was van ernstige vissterfte in de Rode Beek. Uit onderzoek van grondmonsters bleek dat aan de oever van het riviertje amfetamineafval was geloosd. De omvang van de lozing moest op basis van de milieuschade zeker honderden zo niet duizenden liters drugsafval geweest zijn (Van Geffen, 2012).

Risico's gebruik oppervlaktewater door boeren

Naast het afsterven van het waterleven kan een drugsafvallozing in het oppervlaktewater andere nare effecten opleveren. Boeren gebruiken het oppervlaktewater om de koeien te laten drinken. Een respondent geeft aan dat in relatie tot de hierboven genoemde lozing bij het natuurgebied is vastgesteld dat een aantal koeien ziek is geworden. Door het waterschap zijn boeren in de omgeving dan ook benaderd om tijdelijk geen water uit de sloot in te nemen voor het drinken van het vee. Dergelijke risico's zijn ook denkbaar bij het gebruik van

oppervlaktewater voor het besproeien van akkers en gewassen of bij het op de kant zetten van baggerspecie uit sloten.⁷⁶

Oppervlaktewater wordt ook gebruikt voor de drinkwaterwinning. Op de hieraan gerelateerde risico's komen we terug in §4.3.

4.2.3 Lozingen op het riool

Wanneer geloosd wordt op het riool, treden er verschillende soorten risico's op. Met name 'bulklozingen' op het riool zijn zowel risicovol voor het rioleeringsstelsel en omwonenden in de directe omgeving van de lozinglocatie, als voor de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI).

Het eerste risico betreft het risico op verstopping en zelfs 'knappen' van het riool. Bepaalde chemicaliën kunnen in het riool kristalliseren waardoor het riool verstopt raakt of ontploft. Zo knapt in 2010 een riolering in een woonwijk in Diemen als gevolg van lozingen op de riolering vanuit een synthetische drugsproductie-installatie in een woning. De verontreiniging die uit het geknapte riool vloeit, komt in aanraking met de drinkwaterleiding. De vluchtige componenten uit het drugsafval maken de drinkwaterleidingen poreus en dringen door tot in het drinkwater. Uit analyseresultaten van drinkwaterbedrijf Waternet blijkt dat in het drinkwater licht verhoogde gehalten van bepaalde oplosmiddelen en andere productieafvalstoffen aanwezig zijn (MWH, 2010).⁷⁷

'Er vormt zich ammoniumchloride met kristallen. Als je dat door het riool gooit, dan verstopt het en het stinkt en je krijgt problemen met afvalzuivering.' (respondent politie)

Een tweede risico betreft het doordringen van het drugsafval tot de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). Daarbij kunnen twee problemen optreden. Ten eerste zouden de RWZI's niet in staat zijn om alle (nieuwe) stoffen uit het drugsafval te herkennen en uit te zuiveren. Pim de Voogt, hoogleraar Chemie van (emerging) watercontaminanten, vreest dat waterzuiveringsinstallaties het vervuilde water niet meer schoon krijgen naarmate de vervuiling toeneemt (NOS, 4 juni 2015). Dit wordt bevestigd door de waterschappen en het NFI

⁷⁶ In een artikel in het vakblad voor boeren omschrijft ZLTO het op de kant zetten van sloopmaaisel met sediment als een 'stevig risico' voor de boer.

⁷⁷ Gemeten door Waternet zijn gehalten 1,3,5-methylbenzeen, naftaleen, 1,2-dichlooretheen en/of p-isopropylmethylbenzeen.

(NFI, 2015). De waterschappen nemen via laboratoriumanalyse druggerelateerde stoffen in het rioolwater waar. Ook zien zij dat het in de RWZI niet volledig 'uitgezuiverd' wordt. Uit onderzoek blijkt dat MDMA- en amfetaminecomponenten aanwezig zijn in de ingaande stroom op rioolwaterzuiveringen, maar ook in de uitgaande stroom (NFI, 2015; respondent NFI). Na de rioolwaterzuivering komt het in oppervlaktewater terecht. Tevens lijdt de waterzuiveringsinstallatie er zelf onder. 'Raderen in waterinstallaties die twintig jaar mee zouden moeten gaan, moeten heel vaak vervangen worden vanwege aantasting door chemicaliën', aldus een respondent van de politie.

Een tweede probleem is dat het drugsafval de werking van de RWZI verstoort. De bacteriën die gebruikt worden bij biologische waterzuivering zijn gevoelig voor grote veranderingen in de zuurgraad (KLPD, 2012). Een respondent van de LFO licht toe: 'We hebben een paar incidenten waarbij de bacteriën bij de zuiveringsinstallatie doodgaan, omdat het ineens te zuur of te basisch wordt.' Als gevolg wordt er (deels) ongezuiverd water geloosd op het oppervlaktewater. Met de eerder besproken risico's voor het waterleven, maar ook voor de drinkwaterwinning (zie §4.3).

'Het waterschap vindt dergelijke dumpingen bijzonder ernstig en heeft dat meerdere malen aangegeven. Dat betekent dat als het in het oppervlaktewater komt, het de biotopen gaat aantasten en vernietigen en dergelijke, of misschien dat de vissen het innemen en dat het op die manier wellicht toch nog een keer in de voedselketen terecht komt. Dat zou kunnen.' (respondent politie)

4.2.4 Lozingen in gierkelders

In het vorige hoofdstuk is het lozen in gierkelders bij de verschijningsvormen al aan bod gekomen. We gaan in deze paragraaf nog kort in op de risico's van het uitrijden van met drugsafval vervuilde mest op het land. Aanleiding voor de maatschappelijke bezorgdheid die momenteel rondom dit onderwerp heerst, was het eerdergenoemde incident dat plaatsvond in Someren, waarbij een boer met drugsafval vervuilde mest vanuit zijn gierkelder over zijn land heeft uitgereden. Johan van der Hout, gedeputeerde voor de provincie Noord-Brabant verklaart eind 2015 bij de NOS:

‘Er zijn boeren die onder druk worden gezet om hun kelder beschikbaar te stellen. In ruil daarvoor krijgen ze geld of blijven ze uit de problemen. Het gevolg is echter dat die boeren het drugsafval over de akkers uitrijden. Dat spul komt zo terecht in ons grondwater en onze voedselketen.’ (NOS, 3 december 2015)

Op 9 januari 2016 bericht de NOS dat er inderdaad MDMA-resten van xtc-productie zijn gevonden in de bladeren van maisplanten. Voor het eerst wordt geconstateerd dat opname van drugsafval in landbouwgewassen heeft plaatsgevonden. De maisplanten worden gebruikt als veevoeder. Het bericht veroorzaakt de nodige opschudding, vanwege het feit dat via het lozen van drugsafval MDMA-resten kennelijk in de voedselketen terecht kunnen komen.

Onze respondenten vinden het met name verontrustend dat er nog weinig bekend is over de mogelijke effecten van de gemeten stoffen op de korte en langere termijn voor de bodem en de voedselketen. Een respondent van het NFI geeft aan dat het NFI onderzoek heeft gedaan naar de opname van amfetamine in planten die op het land groeien waar de mest is uitgereden. Met enige terughoudendheid is aangetoond dat de drugs in lage concentraties gemeten worden in voedermais. Deze respondent maakt zich met name zorgen om de nog onbekende gezondheidseffecten bij herhaaldelijke belasting van het land.

‘Het gaat de voedselketen in. Alhoewel het lage concentraties betreft is het wel een chronische belasting, met name in Zuid-Nederland. Van de gezondheidseffecten weten we eigenlijk helemaal nog niets. Van de drugs zelf in de plant is de dosering bekend. High word je er niet van, maar aan de andere kant zitten er naast de drugs ook andere onbekende stoffen in de plant die kunnen accumuleren. Dan heb je het bijvoorbeeld over naftaleenachtige verbindingen. Daar weten we gewoon niks van. Er zou veel meer beleid gemaakt moeten worden op deze chronische belasting van de omgeving, zeker als het op grote schaal gebeurt.’ (respondent NFI)

Een andere respondent van de politie stelt zichzelf soortgelijke vragen:

‘Het is bekend dat veel afval van synthetische drugs wordt gedumpt in mest, die vervolgens wordt uitgereden op het land. Wat betekent dat voor de kwaliteit van de bodem? Wat nemen de gewassen wel of niet op? Wat komt er dus in de voedselketen terecht? Dat weten we niet. Weilanden bijvoorbeeld waar de koeien grazen; wat wordt er wel en wat niet opge-

nomen? Dat ligt onder andere aan de samenstelling van de stof. Het lijkt mij dat dat wel de moeite waard is om te bekijken.'

Zoals we in het vorige hoofdstuk zagen, is de verwachting dat deze vorm van lozen zou kunnen toenemen, met het oog op de boerenbedrijven die zich in toenemende mate in financiële problemen bevinden. Zij zijn hierdoor kwetsbaar als ze benaderd worden door synthetische-drugsproducenten die van hun afval af moeten.

4.3 Dumpingen en lozingen in kwetsbare gebieden

Uit de systeemanalyse in hoofdstuk 2 bleek dat een groot aantal van de geregistreerde dumpingen in het buitengebied plaatsvindt. Een deel van deze dumpingen vindt plaats in en nabij zeer kwetsbare gebieden. In deze paragraaf wordt ingegaan op dumpingen en lozingen in twee typen kwetsbare gebieden: Natura 2000-gebieden en grondwaterbeschermingsgebieden.

4.3.1 Natura 2000-gebieden

De biodiversiteit in Europa gaat hard achteruit. Natura 2000-gebieden zijn een netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden in de Europese Unie, waarvan er in Nederland ruim 160 aangewezen zijn. De kosten van het beheer van deze Europese gebieden met kwetsbare vegetatie en diersoorten worden op ongeveer 5,8 miljard euro per jaar geschat (Europese Commissie, 2013; Regiegroep Natura 2000, z.d.). Wanneer dumpingen en lozingen van synthetisch drugsafval in dergelijke kwetsbare gebieden plaatsvinden, kan dit des te ernstiger gevolgen hebben voor de flora en fauna die in deze gebieden beschermd moet worden. Daarom gaan we in deze paragraaf na in hoeverre de geregistreerde dumpingen plaatsvinden in deze kwetsbare gebieden.

Van de geregistreerde dumpingen en lozingen uit hoofdstuk 2 is nagegaan hoeveel incidenten plaatsvonden in of aan de rand van een Natura 2000-gebied. Uit deze analyse blijkt dat 44 dumpingen (n=446) in en nabij Natura 2000-gebieden plaatsvonden. Ook de lozing op de Veluwe uit een van onze casussen, waarbij sprake was van massale sterfte van vissen, waterdiertjes en flora in de sloot, vond plaats op 250 meter afstand van een Natura 2000-gebied. Een ander voorbeeld uit de analyse betreft zes verschillende dumpingen

die allemaal gelegen zijn binnen het Natura 2000-gebied De Rijktakken bij Tiel. Zie onderstaande figuur voor een geografische weergave.

Figuur 4.1: Geografische weergave dumpingen (n=6) in Natura 2000-gebied De Rijktakken

4.3.2 Grondwaterbeschermingsgebieden en risico's voor drinkwaterwinning

Drugsafvaldumpingen en -lozingen komen ook voor in kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden, waarbinnen drinkwaterwingebieden liggen. Drinkwater wordt met name in het buitengebied gewonnen omdat daar minder menselijke beïnvloeding plaatsvindt, waardoor er minder zuiveringsinspanning geleverd hoeft te worden op het grondwater. Dit geldt nog meer bij de zogenaamde 'zeer kwetsbare winningen'; het grondwater in zeer kwetsbare winningen is van nature nog schoner en wordt onttrokken vanaf een diepte van slechts tien meter beneden het maaiveld. Verstoring door activiteiten op het maaiveld kan direct effect hebben op de kwaliteit van het te onttrekken grondwater (Vanlandschoot e.a., te verschijnen). De grondwaterbeschermingsgebieden, met daarin de (zeer) kwetsbare drinkwaterwinningen, merken we dan ook aan als bijzondere risico-gebieden met betrekking tot drugsafvaldumpingen en -lozingen.

Voor Noord-Brabant en Limburg, de provincies met de meeste geregistreerde dumpingen en lozingen, is in kaart gebracht in hoeverre deze incidenten plaatsvonden in of aan de rand van een grondwaterbeschermingsgebied en in een kwetsbaar of zeer kwetsbaar drinkwaterwingebied. Daarbij benadrukken we de bevinding uit hoofdstuk 2, dat met name de – voor het milieu veel schadelijkere – lozingen in deze tellingen ontbreken.

Dumpingen in grondwaterbeschermingsgebieden Noord-Brabant

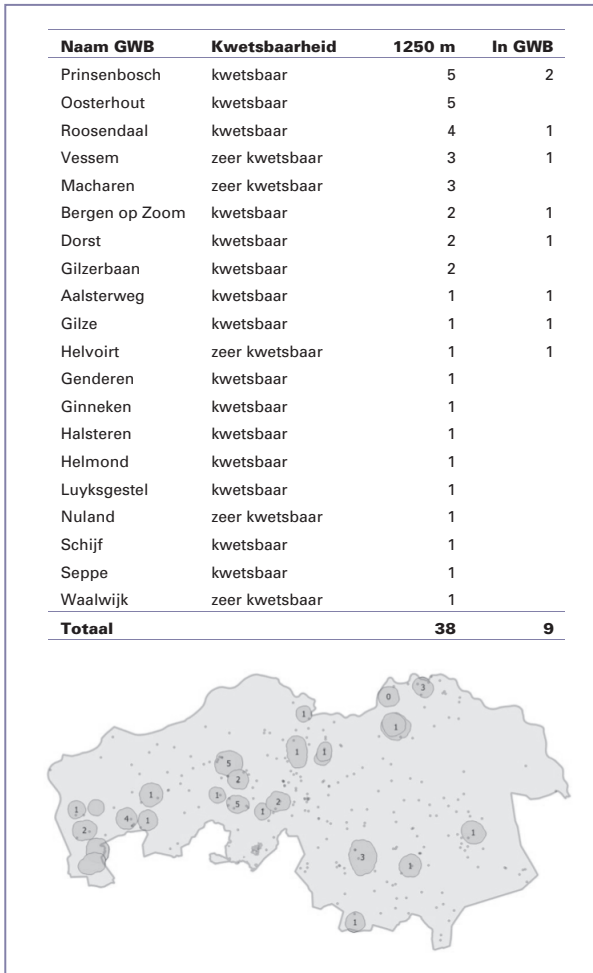
Uit de systeemanalyse blijkt dat in Noord-Brabant 19 procent (n=38) van de 250 dumpingen in de periode 2010-2014 binnen of aan de rand van een grondwaterbeschermingsgebied is uitgevoerd waar drinkwaterwinning plaatsvindt.⁷⁸ Daarvan lagen negen dumpingen in het beschermingsgebied zelf. In onderstaande tabel is per beschermingsgebied aangegeven wat de kwetsbaarheid van de waterwinning is, hoeveel dumpingen binnen een straal van 1250 meter plaatsvonden en hoeveel dumpingen daarvan binnen het gebied plaatsvonden. Uit de tabel is af te lezen dat ook negen dumpingen in de nabijheid van een zeer kwetsbare winning hebben plaatsgevonden.

Dumpingen in grondwaterbeschermingsgebieden Limburg

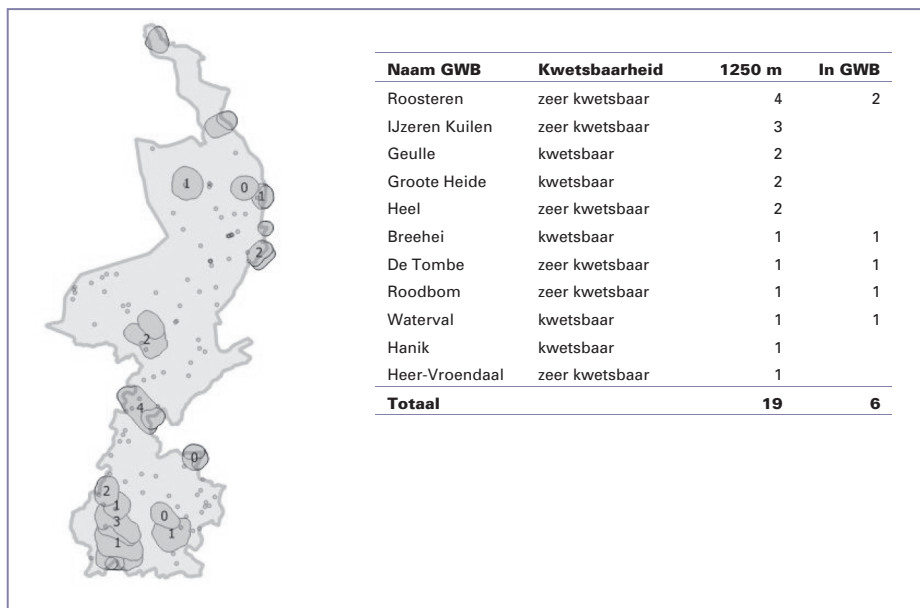
Dezelfde exercitie is uitgevoerd ten aanzien van de geregistreerde dumpingen in Limburg. Uit de systeemanalyse blijkt dat in de provincie Limburg 20 procent van de dumpingen in de periode 2010-2014 is uitgevoerd in of nabij een grondwaterbeschermingsgebied met drinkwaterwinning.⁷⁹ Ook hier is in de tabel opgenomen of het om een zeer kwetsbare (freatische) of minder kwetsbare (niet freatische) winning gaat. In meerdere gevallen gaat het om zeer kwetsbare winningen, wat betekent dat er oppervlakkig grondwater wordt onttrokken waarbij geen natuurlijke bescherming aanwezig is.

78 Bij de geografische analyse is een bufferzone van 1250 meter gehanteerd.

79 Gerekend met een buffer van 1250 meter.

Figuur 4.2: Aantal dumpingen bij grondwaterbeschermingsgebieden (GWB) in Noord-Brabant (n=38)

Figuur 4.3: Aantal dumpingen bij grondwaterbeschermingsgebieden (GWB) in Limburg (n=19)

Wat betekent dit voor het drinkwater?

Zuivering van grondwater is een veel oppervlakkiger proces dan zuivering van oppervlaktewater voor drinkwater, vooral bij de zeer kwetsbare winningen. Grondwater is van nature schoner dan oppervlaktewater en hierop wordt daarom minder zuiveringsinspanning geleverd. Niet alle verontreinigingen zullen uiteindelijk ook een (drink)waterwinning bereiken. Dit is mede afhankelijk van de omvang en aard van de verontreiniging (Vanlandschoot e.a., te verschijnen). Volgens onze respondenten blijkt uit onderzoek dat MDMA en amfetamine in oppervlaktewater en in ongezuiverde drinkwaterbassins aanwezig zijn. Als de verontreinigingen de winning wel bereiken, zullen de meeste stoffen verwijderd worden tijdens het zuiveringsproces. Echter, er wordt ook wel vermeld dat restanten MDMA achter kunnen blijven. Ook uit onderzoek van het Waterschap Aa en Maas blijkt dat MDMA niet goed wordt afgebroken in de waterzuiveringsinstallaties (NFI, 2015). Met name de onbekendheid met de stoffen in synthetisch drugsafval baart waterleidingbedrijven zorgen. Daarnaast blijven drugsproductiemethoden veranderen en kunnen nieuwe stoffen en verbindingen in het drugsafval verschijnen.

‘Als je nagaat dat veel labs nu lozen op riolering of oppervlaktewater, moet je je gaan afvragen in hoeverre het de kwaliteit van het drinkwater beïnvloedt. Krijg je die stoffen er nog wel uit? Zijn dit effecten die op de langere termijn pas zichtbaar worden?’ (respondent gemeente)

Samenvattend is uit deze paragraaf af te leiden dat tien procent van alle geregistreerde dumpingen in Nederland (2010-2014) heeft plaatsgevonden in of nabij een Natura 2000-gebied. In de piekprovincies Noord-Brabant en Limburg, heeft ongeveer 20 procent van de daar geregistreerde dumpingen plaatsgevonden in of nabij een grondwaterbeschermingsgebied. We weten niet of en hoeveel lozingen in de kwetsbare gebieden plaatsvinden. Nader onderzoek naar de impact van de dumpingen en lozingen op de drinkwaterwinning en de kwetsbare natuurgebieden is zeer wenselijk.

4.4 Financiële schade

Naast gezondheids- en milieuschade is ook sprake van financiële schade. In deze paragraaf wordt, op basis van de gegevens uit de acht bestudeerde zaken en de interviews met respondenten uit het werkveld, nagegaan wat de financiële schade van de dumpingen is, waaruit deze kosten bestaan en wie de kosten betaalt.

4.4.1 Kosten

Uit de casuïstiek en interviews komen kosten naar voren voor het opruimen en vernietigen van het drugsafval, schoonmaak van de locatie en herstel van het milieu, waaronder eventueel onderzoek aan de bodem of oppervlaktewater.

Totaalkosten (alle casussen en per incident)

In vier casussen konden de kosten aan de hand van de dossiers en interviews achterhaald worden, in één casus lukte dit grotendeels, en in drie casussen zijn de kosten niet te achterhalen of nog niet bekend. In de vijf casussen waarvan cijfers bekend zijn is in totaal een schade van €222.137 berekend.⁸⁰ In werke-

⁸⁰ Voor één incident is het niet duidelijk welk deel van de kosten voor de lozing is en welk deel voor de bijbehorende ontmanteling van de productielocatie. Als we deze casus buiten beschouwing laten, komt de totale schade op €186.794.

lijkheid zullen de kosten voor deze vijf casussen wellicht nog iets hoger liggen aangezien de gegevens voor één casus niet geheel bekend zijn. Sommige casussen omvatten één dumping of lozing, andere bevatten meerdere incidenten. De laagste kosten per incident zijn €3766 en de hoogste €30.680. De gemiddelde kosten per incident zijn €12.453.⁸¹ In de interviews en documentatie wordt vaak een gemiddelde van €20.000 genoemd (bijvoorbeeld Nationale Politie, 2014); sommige respondenten schatten €10.000, wat iets meer in lijn is met onze bevindingen.

Uit de dossiers blijkt dat de kosten gemaakt worden voor de inzet van personeel, materieel, veiligheidsmiddelen, onderaannemers, opruimen, transport, opslag, vernietiging, milieuherstel, rapportage en administratie. Voor twee incidenten hebben we een volledige kostenspecificatie. Daar blijkt de hoogste kostenpost ‘vernietiging’ respectievelijk ‘afvalverwerking’. De vernietiging van het drugsafval komt neer op de helft van de totale kosten bij het ene incident, bij het andere incident betreft ongeveer 80 procent van de kosten ‘afvalverwerking’.⁸²

Milieuherstelkosten

In de vijf casussen met een bekend kostenplaatje zijn naast kosten voor opruimen en/of vernietiging, kosten gemaakt voor (onderzoek naar) milieuherstel. Deze kosten variëren, maar lopen in de duizenden euro's. In één casus gaat het om herstelwerkzaamheden op twee locaties, bestaande uit het verwijderen van gelekte vloeistof met behulp van absorptiemateriaal en sanering van vervuilde grond. Het is onbekend hoe hoog deze kosten waren. In een tweede casus is ongeveer een vierde (€3272) van het totale schadebedrag (€12.628) toe te schrijven aan herstelwerkzaamheden. In de derde casus heeft er voor één incident (de lozing op oppervlaktewater) herstel van het milieu plaatsgevonden. Dit betreft schoonmaken van het water en bodemsanering, waarvan de kosten €6480 bedragen.⁸³

In de overige twee zaken (casussen 1 en 7) is wel onderzoek gedaan naar milieuschade, maar is geen schade vastgesteld. De onderzoekskosten bedroegen in het ene geval €2162 (casus 1) en waren in het andere geval onbekend (casus 7).

81 Binnen de vijf casussen is van veertien incidenten bekend welke kosten er waren. Daarnaast zijn van één incident de kosten gedeeltelijk bekend.

82 Er wordt niet gespecificeerd wat hieronder valt, maar te denken valt aan opruimen van het drugsafval en vernietiging ervan.

83 Dit zijn tevens de enige kosten die voor dit incident bekend zijn.

4.4.2 Betaling van de kosten

In de interviews wordt genoemd dat de grondeigenaar de kosten dient te betalen en dat dit verschillende partijen kunnen zijn. In zes bestudeerde casussen is informatie beschikbaar over welke partijen voor de kosten hebben opgedraaid. De gemeenten draaien verreweg het vaakst op voor de kosten. Zij betalen bij acht van de veertien incidenten de schade (verdeeld over vijf casussen). Dit komt neer op een bedrag van €108.125.⁸⁴ Verder worden er drie keer kosten betaald door een particuliere grondeigenaar en twee keer door een waterschap. De volgende partijen komen allen één keer aan bod: politie, brandweer, defensie, Rijkswaterstaat, een gerechtelijk arrondissement en de Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM) (België).

Vanwege de hoge kosten is er momenteel vaak getouwtrek tussen partijen over wie de kosten dient te betalen. In het geval van herstelwerkzaamheden kan het daardoor soms lang duren voor deze verricht zijn. Ook na afloop blijft soms onduidelijkheid bestaan. 'Het probleem wordt als een hete aardappel doorgeschoven. De kosten van het opruimen zijn al gemaakt, maar achteraf is er geen duidelijke probleemeigenaar voor deze kosten' (respondent gemeente).

Er is momenteel een waarborgfonds waaruit kosten van dumpingen (deels) betaald kunnen worden. Op het verhalen van de kosten wordt verder ingegaan in hoofdstuk 5.

4.5 Meetproblemen

In deze laatste paragraaf besteden we nog kort aandacht aan een gegeven dat we in de loop van dit hoofdstuk vaker tegenkwamen. Bij alle besproken vormen van lozen in het milieu, op het riool of in mest, worden we gewezen op problemen met het meten van de schadelijke stoffen. Ook in de expertsessie is dit een aandachtspunt.

Meermalen horen we dat wanneer politie en hulpdiensten op een lozinglocatie aanwezig zijn, het afval nog sterk kan worden geroken en de milieuschade duidelijk zichtbaar is aan de hand van verdorde, verbrande of anderszins aangestaste vegetatie, maar dat de werkzame bestanddelen waarop wordt gemeten niet (meer) worden aangetroffen. In drie bestudeerde casussen hebben milieuherstelwerkzaamheden plaatsgevonden (casussen 3, 4 en 6), maar kon geen of

84 Hierbij is de ontmanteling van een productielocatie niet meegerekend.

nauwelijks milieuschade worden vastgesteld. Onze interviewrespondenten geven herhaaldelijk aan dat het na een lozing zeer moeilijk is om de schade aan het milieu vast te stellen. Bepaalde werkzame bestanddelen kunnen na een tijdje niet (meer) worden gemeten, terwijl ter plaatse en/of op foto's van de PD te zien is dat de vegetatie volledig dood is. Zelfs als het synthetisch drugsafval nog zeer sterk te ruiken is, is het door middel van metingen niet meer vast te stellen.

‘Twee keer zijn we in panden geweest waarin je een sterke lucht rook bij de wc en de wastafel. We roken het wel, maar de concentratie was te laag om nog werkzame stoffen te meten, dus we konden geen strafbaar feit vaststellen, alleen het vermoeden dat er geloosd werd.’ (respondent omgevingsdienst)

Daarnaast zijn de specialisten eenvoudigweg niet in staat om alle schadelijke stoffen uit het drugsafval te detecteren. De instanties, waaronder het NFI en de waterschappen, kunnen niet alle bestaande stoffen in de watermetingen opnemen. Technisch gezien liggen hier volgens het NFI nog wel mogelijkheden, maar dat vereist een aanzienlijke investering. Voor de waterschappen zou het in de praktijk ondoenlijk zijn om alle bekende en alle nieuwe stoffen die zich voortdurend aandienen, te meten en detecteren. Hoe dan ook benadrukken onze respondenten dat het verontrustend is, dat we niet precies weten wat er aan (schadelijke) stoffen door de rioolwaterzuivering heen komt.

‘Je hebt een soort acuut gevaar door die organische stoffen, als je er in gaat lopen of in gaat spelen. Op de lange termijn, milieutechnisch gezien, zit het gevaar in de meervoudig gebonden varianten, zoals naftaleen maar ook de grondstoffen. Een groot deel van deze stoffen is door het NFI te detecteren, maar niet alle stoffen zijn met de huidige methoden te detecteren. Het zou wel kunnen, maar dat is kostbaar.’ (respondent NFI)

Tot slot is gebleken, dat er nog heel weinig bekend is over de effecten van een chronische milieubelasting, of zoals een respondent eerder in dit hoofdstuk aangaf: de effecten van een accumulatie van schadelijke stoffen.

‘Ik heb een rapport gezien van de waterschappen waarin heel helder staat dat het amfetaminedeel niet afgebroken wordt en gewoon in het ecosysteem terecht komt. Niemand weet wat dat doet. Daar maak ik me wel zorgen over. Wat doet die amfetamine in ons ecosysteem? En al die andere

stoffen? Een deel wordt afgebroken, van een ander deel weten we niet of het wordt afgebroken. We kunnen het niet uitleggen, dus dat is al een probleem op zich.' (respondent omgevingsdienst)

4.6 Resumé

Het drugsafval bestaat uit een deel met schadelijke chemicaliën (grondstoffen, tussenproduct, oplosmiddelen, zuren, drugs) en een deel waterig restafval. De blootstelling aan giftige en bijtende stoffen is het belangrijkste gevaar voor degenen die ermee in aanraking komen. De schade voor het milieu bestaat uit een verstoring van de pH-waarde van de bodem en oppervlaktewater, wanneer bepaalde concentraties zuren geloosd worden, en daardoor kunnen bodem- en waterleven ernstig worden beschadigd of afsterven. Lozingen op het riool kunnen de riolering doen klappen en/of de werking van de RWZI verstoren, waardoor ongezuiverd water in het oppervlaktewater terecht kan komen. Wanneer met drugsafval besmette mest op het land uitgereden wordt, levert dit risico's op voor de voedselketen. Tot slot is er extra risico wanneer in kwetsbare natuurgebieden of drinkwaterwingebieden geloosd wordt. In alle gevallen zijn er problemen met het meten van de schadelijke stoffen. Niet alle stoffen kunnen worden gemeten en er is weinig bekend over de effecten van chronische vervuiling. De kosten van het opruimen van het drugsafval liggen gemiddeld rond de €12.500 en komen voor rekening van de grondeigenaar, in de meeste gevallen is dat de gemeente.

Werkwijze bij ontdekking van een dump

Wat gebeurt er nadat er een dumping of lozing wordt aangetroffen? Wie doet wat? Op basis van de acht casussen, interviews en de expertsessie wordt hier in dit hoofdstuk nader naar gekeken. In §5.1 staat de detectie en de melding van drugsafvaldumpingen centraal; hoe wordt het drugsafval ontdekt en hoe verloopt het proces vervolgens? §5.2 gaat nader in op de werkwijze en rollen van de betrokkenen op de plaats delict (PD), waarna in §5.3 gekeken wordt naar de ketenaanpak. In §5.4 wordt een aantal aandachtspunten uitgelicht met betrekking tot de werkwijze op de PD. In hoofdstuk 6 vervolgen we met het werkproces van opsporing en vervolging.

5.1 Detectie en melding

In deze paragraaf kijken we naar de eerste fase van de aanpak; hoe wordt het drugsafval ontdekt en op welke wijze wordt hierop gereageerd?

5.1.1 Detectie

Uit de casussen en interviews blijkt dat het drugsafval ontdekt kan worden door verschillende partijen, zoals burgers, boswachters, politieambtenaren, waterschappen, handhavers in het buitengebied (groene BOA's) en andere toezichthouders of grondeigenaren. Respondenten geven aan dat het drugsafval in de meeste gevallen ontdekt wordt door burgers. Dit wordt bevestigd in de bestudeerde casussen: van de negentien ontdekte dumpingen gebeurt dit in elf gevallen door burgers. Een uitzonderlijk voorbeeld is te vinden in casus 7, waarbij een passant door een dumper om hulp gevraagd wordt omdat hij autopech heeft, nadat hij net drugsafval in een sloot gedumpt heeft. Tijdens het helpen ziet de passant het drugsafval en maakt zich met een smoes uit de voeten. Thuis angekommen belt de passant de politie.

In het algemeen komt het minder vaak voor dat een dumping op heterdaad wordt ontdekt. Een heterdaadontdekking door politie of andere toezichthouders zien we wel in drie casussen. In casus 1 valt de politie een vrachtwagen met drugsafval op, doordat deze met gedoofde lichten rijdt en vervolgens niet wil stoppen voor het stopteken van de politie. In casus 4 ziet een toezichthouder een ‘verdachte vrachtwagen’ op een doodlopende weg:

‘Die toezichthouder zag de vrachtwagen vanaf de snelweg op het pad staan en is vanaf de snelweg naar het pad toe gereden. Op dat moment stond een tweede verdachte vijftig meter van de vrachtwagen af. Die heeft de eerste verdachte [red: de hoofdverdachte die vanuit de vrachtwagen aan het dumpen was] gewaarschuwd. Die stopt per direct met datgene waarmee hij bezig is, springt in die vrachtwagen en geeft gas, rijdt de toezichthouder zo voorbij, stopt waar de tweede verdachte staat, die stapt in, en dan rijden ze weg. De toezichthouder ziet de dumping, belt via 112 de meldkamer en rijdt daarna achter die vrachtwagen aan.’
(respondent politie)

Er wordt niet altijd melding bij politie of brandweer gemaakt van een aange troffen dumping of lozing, zo blijkt uit de interviews. Grondeigenaren, zoals gemeenten, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, waterschappen of particulieren kiezen er ook voor om het afval zelf te laten opruimen, om zo kosten te besparen, omdat ze niet verwachten dat de politie er iets mee doet of om een andere reden. Een respondent van de politie: ‘De eigenaar van de grond is juridisch het haasje. Er spelen allerlei belangen mee. “Ga ik zo’n opsporingsteam erbij halen? Nee, want dan moet het ook allemaal officieel afgevoerd worden en dat kost nog meer geld.”’

5.1.2 De eerste melding

Wanneer wel een melding gemaakt wordt, kan deze bij verschillende instanties binnenkomen. Dit is meestal de meldkamer van de politie, zo blijkt uit de interviews en de casussen. Andere kanalen zijn de gemeente, brandweer, Staatsbosbeheer of waterschappen, maar we kunnen niet zeggen hoe vaak deze een melding ontvangen. ‘In bossen is het vaak Staatsbosbeheer, de boswachter die daar rondloopt en door mensen op de hoogte wordt gebracht dat ergens iets ligt. Hij

gaat er dan naartoe', aldus een politierespondent.⁸⁵ Het vervolg hangt af van de handelswijze van de betreffende meldkamer of instantie.

Meerdere respondenten wijzen erop dat de meldkamer van de politie niet alle meldingen doorzet naar een basiseenheid van de politie of rechercheafdeling, en dat deze meldingen ook niet altijd geregistreerd worden. Bij de meldkamer wordt een dumping soms gezien als 'afval opruimen', een gemeentetaak en geen politietaak. Melders worden dan direct doorverwezen naar de gemeente. Zo vertelt een politierespondent dat hij op een vrijdagmiddag het volgende opving via de portofoon: 'Kunt u misschien maandag de gemeentereiniging bellen, want er staan hier wat jerrycans.' Hij is vervolgens zelf ter plaatse gaan kijken en trof daar een dumping van synthetisch drugsafval aan.

In verschillende politie-eenheden zijn echter afspraken gemaakt over de werkwijze door de meldkamer bij een melding van een (mogelijke) drugsafvaldumping. Een voorbeeld is Noord-Nederland, waar een melding altijd doorgezet wordt naar de basiseenheid, die vervolgens het Team Milieu inschakelt. In Tilburg wordt door de meldkamer van de politie tevens de piketambtenaar van Team Toezicht en Handhaving van de gemeente geïnformeerd.

5.2 Werkwijze en rollen op de PD

Zowel binnen de politie als ketenbreed is er (nog) geen sprake van een uniforme werkwijze van de verschillende betrokken partijen op de PD (zie hierover ook §5.3.1). In deze paragraaf maken we een beschrijving van de werkwijze op de PD op basis van de incidenten in de acht casestudies.⁸⁶ Tabel 5.1 geeft een overzicht van de verschillende partijen en de voornaamste rol die zij spelen. Onder de tabel wordt per partij een uitgebreidere uitleg gegeven, waarbij ook informatie uit de interviews is gebruikt.

85 Over hoe vaak deze partijen vervolgens alsnog een melding doen bij de politie kunnen we ook geen uitspraken doen.

86 Dit waren allemaal zaken waarbij de politie is ingeschakeld en waarbij vervolgens een opsporingsonderzoek is gestart.

Tabel 5.1: Partijen en rollen op de PD (op basis van de acht casussen)

Onderdeel	Taak op PD
Basisteam/district politie	<ul style="list-style-type: none"> • PD veiligstellen • partners inschakelen • coördinatie PD
Brandweer	<ul style="list-style-type: none"> • veiligheidsonderzoek • bergen
LFO*	<ul style="list-style-type: none"> • bemonstering • inventarisatie
FO*	<ul style="list-style-type: none"> • sporenonderzoek
Grondeigenaar	<ul style="list-style-type: none"> • schade inventariseren • afvoerder inschakelen
Rijkswaterstaat en waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • signaleren en onderzoeken lozingen • schade inventariseren • afvoerder inschakelen • adviseren bij lozingen
Omgevingsdienst	<ul style="list-style-type: none"> • onderzoek naar bodemverontreiniging • toezien op sanering bodem
Afvalverwerker	<ul style="list-style-type: none"> • schoonmaak- en herstelwerkzaamheden • afvalstoffen afvoeren en opslaan • vernietigen
Milieuadviesbureau	<ul style="list-style-type: none"> • adviseren over opruiming/schoonmaak • toezicht houden op opruiming/schoonmaak
Recherche	<ul style="list-style-type: none"> • coördinatie PD • aanvullende opsporingshandelingen sturen

*LFO en FO doen sporenonderzoek op de PD of op de opslagplaats/depot

Basisteam/district politie

De melding gaat vanuit de meldkamer doorgaans naar de basiseenheid van het betreffende gebied. Dit is bij elf incidenten in de acht casussen het geval. Zij kunnen een eenheid naar de PD sturen om de omgeving af te zetten voor de veiligheid en ter bescherming van eventuele sporen. Uit het voorgaande bleek al dat de meldkamer dit niet in alle gevallen doet. Het basisteam ter plaatse maakt de eerste afwegingen met betrekking tot eventuele opsporing. Een respondent van de politie: ‘De blauwe eenheid ter plaatse bepaalt in overleg met een operationeel commandant of er een beroep wordt gedaan op de LFO of FO; dit is sterk afhankelijk van degene die ter plaatse komt.’ Verschillende factoren lijken bij deze afweging mee te spelen: of er een standaardprocedure is die gevolgd wordt bij een dumping of lozing; of deze procedure bekend is bij degene die ter plaatse is gekomen; en van de inschatting of er bruikbare sporen aanwezig zijn (ook wel *daderindicatie* genoemd). Indien er geen recher-

cheteam is ingelicht, wordt de PD-coördinatie gedaan door de Officier van Dienst Politie (OvD-P) of Operationeel coördinator⁸⁷ van het basisteam of district. Deze zorgt ook voor het inschakelen van de brandweer en het inlichten van de grondeigenaar.

Brandweer

De brandweer is in alle casussen ingeschakeld en is verantwoordelijk voor de veiligheid vanwege de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen. Hiervoor komt een Adviseur Gevaarlijke Stoffen (AGS) ter plaatse. De brandweer bepaalt of er sprake is van explosiegevaar en kan de zuurtegraad van de stoffen (of dampen) meten. Vervolgens bepaalt zij of de locatie veilig is, zodat de LFO en de FO ter plaatse kunnen gaan. Ook helpt zij in enkele casussen met opruimen, zoals in casus 2 waar de brandweer de vaten uit de sloot heeft gehaald.

‘De brandweer heeft die vrachtwagen leeg- en schoongemaakt met volledige beschermingsmiddelen zoals gaspak en perslucht. En dan is het opletten, want als er eventueel sporen zijn... Maar de brandweer prevaleert. De aanpak gaat wel in overleg. Natuurlijk als je al van een afstandje ziet dat er bepaalde sporen zijn die je graag veiliggesteld hebt, dan vraag je aan de brandweer om dat onaangeroerd te laten. Zeker gebeurt dat. Maar als het onveilig is, komt er niemand bij. Dan zijn zij leidend.’
(respondent politie)

Landelijke Faciliteit ondersteuning bij Ontmantelen (LFO)⁸⁸

De LFO valt onder de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie. Wanneer er drugsproductieplaatsen dienen te worden ontmanteld, biedt de LFO hier ondersteuning bij. Ook bij het opruimen van opslagplaatsen van druggerelateerde chemicaliën en dumpingen van druggerelateerde chemische afvalstoffen werken zij mee (Neve e.a., 2007). Een respondent van de LFO: ‘Wij ontmantelen, het is gewoon het forensisch onderzoeken van alle synthetische drugspro-

87 Dit is de nieuwe naam van de voormalige wachtcommandant of chef van dienst.

88 Een uitzondering is casus 8. Hier heeft de FO (toen technische recherche) monsters genomen conform de *Aanwijzing bemonstering en analyse milieudelicten* van het OM en deze ingestuurd naar het NFI.

ductieplaatsen, opslagplaatsen, dumpingen.’ In overleg met de eenheid voert de LFO de volgende taken uit ten aanzien van de drugsafvaldumping:

- fotografisch vastleggen van de verpakkingen en etiketten;
- monsternamen van de afvalstoffen;
- monsters aanbieden bij het NFI.

De medewerkers van de LFO gaan na of er veilig gewerkt kan worden op de dumpinglocatie en nemen monsters om te analyseren om welke stoffen het gaat. Bij lekkages (lozingen) gebeurt dit ter plaatse, maar bemonstering gebeurt ook in het depot bij de inzamelaar die het afval meegenomen heeft. Over de inzet en de rol van de LFO ten opzichte van het bredere politieonderzoek:

‘De politie belt ons en dan gaan wij kijken wat we ermee gaan doen. We leggen dan wel even de bal terug. Ze denken dat de LFO “de dumpingen doet”, maar nee, wij zijn ook maar een onderdeel van de keten. Het begint daar. En dat besef moet er meer zijn. Wat willen jullie ermee, en dan kunnen wij het deel van het bemonsteren doen. Maar de verantwoordelijkheid ligt bij de politie-eenheid die de melding krijgt.’
(respondent LFO)

Forensische Opsporing (FO)

De FO van de eenheid kan ter plaatse komen om sporenonderzoek te doen, indien zij ingeschakeld wordt door bijvoorbeeld de basiseenheid. In de door ons bestudeerde casussen is de FO steeds aanwezig geweest, maar uit de interviews blijkt dat dit niet altijd zo gaat. De inzet van de FO varieert per eenheid. Zo wordt de FO in Noord-Nederland standaard ingeschakeld bij een dumping en doet deze daar altijd beperkt sporenonderzoek: wel sporendragers (DNA en dactyl-sporen), maar geen bandensporenanalyse. In deze eenheid wordt de locatie van dumping of lozing standaard als een PD behandeld met bijbehorend sporenonderzoek. De respondenten van het Team Milieu geven aan dat standaardinzet van de FO daar haalbaar is, gezien het beperkte aantal dumpingen in de eenheid. In de politie-eenheid Limburg komt de FO meestal niet bij een dumping, omdat zij dit zien als een taak voor de LFO, mede vanwege de gevaarstelling op de PD. Een respondent van de LFO herkent dit en geeft aan: ‘Als de FO ter plaatse onderzoek wil doen en zij twijfelt aan de veiligheid, dan gaan wij voor hen ter plaatse om te zorgen dat zij veilig hun werk kunnen doen.’

Ook de FO doet het onderzoek (deels) in de opslag. Een mogelijke reden, genoemd in de interviews, is dat de grondeigenaar (vaak de gemeente) de locatie snel weer veilig wil stellen, waardoor de eerste prioriteit ligt bij het opruimen van het afval.

Grondeigenaar

Zoals in hoofdstuk 4 al aan bod kwam, is de grondeigenaar verantwoordelijk voor het afvoeren van het afval en het herstellen van eventuele schade. Uit de casussen blijkt dat grondeigenaren voornamelijk gemeenten zijn. Daarnaast kunnen de grondeigenaren andere partijen zijn, zoals Staatsbosbeheer, of particulieren, onder wie boeren. Een respondent van de LFO vertelt dat particuliere eigenaren maar een klein gedeelte van de grondeigenaren vormen.

Uit de interviews en de casussen blijkt dat de grondeigenaar zelf bepaalt welk bedrijf hij inschakelt om het afval af te voeren. In gemeenten waar men vaker met dumpingen en/of lozingen te maken heeft, wordt vaak gebruikgemaakt van een vaste afvalafvoerder. Daarnaast is de grondeigenaar verantwoordelijk voor het herstellen van andere milieuschade, zoals het saneren van met synthetisch drugsafval vervuilde grond. Deze taak wordt door de gemeente vaak uitgezet bij de omgevingsdiensten.

Rijkswaterstaat en de waterschappen

Rijkswaterstaat en de waterschappen hebben een verantwoordelijkheid als bevoegd gezag wanneer het gaat om dumpingen of lozingen direct op het oppervlaktewater en rechtstreeks op de rioolwaterzuiveringsinstallatie, of bij dumpingen op percelen die zij als grondeigenaar in beheer hebben. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de rijkswateren en het waterschap voor de overige wateren. Tevens hebben deze partijen een signalerende rol. Wanneer een verontreiniging invloed heeft op de waterkwaliteit, krijgen ze vanuit hun meetnetten een alarmmelding en kunnen ze een vervolgonderzoek opstarten om de oorzaak te achterhalen. Dit speelt in casus 6, waar naar aanleiding van onderzoek door het waterschap een gierkelder in beeld kwam, van waaruit met een slang afvalstoffen werden geloosd in het oppervlaktewater.

Omgevingsdienst

Het waterschap is bevoegd gezag wanneer het gaat om directe lozingen op het oppervlaktewater; bij indirecte lozingen via het riool is de gemeente bevoegd gezag en verantwoordelijk voor het schoonmaken. Een respondent van een waterschap legt uit dat de controletaak bij indirecte lozingen voorheen bij de waterschappen lag, maar met de komst van de Waterwet⁸⁹ een taak van de gemeenten is. De gemeente heeft dit belegd bij omgevingsdiensten.

‘Omdat de gemeenten zich die taak in veel gevallen nog niet eigen hadden gemaakt, is met de komst van de omgevingsdiensten de taak niet goed bij hen in beeld. Daardoor krijgen de omgevingsdiensten niet veel tijd (geld) om hier toezicht op te houden.’ (respondent waterschap)

De gemeente mandateert de omgevingsdienst om nader onderzoek te doen. De waterschappen kunnen hierbij wel gevraagd worden om advies. De omgevingsdiensten zijn ook de partij die wordt ingeschakeld wanneer sprake is van een lozing op de bodem. Zo ook in casus 4, waar de omgevingsdienst het onderzoek instelt naar de bodemverontreiniging, toezicht houdt bij het opruimen en saneren, en de afvoerder en een milieuadviesbureau inschakelt.

Afvalverwerkingsbedrijven

In opdracht van de grondeigenaar wordt er een bedrijf ingeschakeld om het drugsafval af te voeren, op te slaan en (na onderzoek) te laten vernietigen. Uit de dossierstudie komen verschillende bedrijven naar voren die zich bezighouden met de opruim-, schoonmaak- en herstelwerkzaamheden. Voor zover dit te achterhalen was, zijn er tien bedrijven ingeschakeld. Daarnaast hebben grondeigenaren zelf werkzaamheden afgehandeld. Welk bedrijf ingeschakeld wordt is afhankelijk van de grondeigenaar. Gemeenten hebben vaak een langlopend contract met een bepaalde partij.

Er blijken grote verschillen te zijn in de kosten die afvalverwerkingsbedrijven doorberekenen. In de casuïstiek komen we een bedrijf tegen waar de betreffende gemeente en politie graag mee samenwerken en dat ongeveer

89 De Waterwet is op 22 december 2009 in werking getreden en regelt o.a. het beheer van oppervlaktewater en grondwater. www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/waterwet/, geraadpleegd 28 april 2016.

€2000 per dumping rekent, terwijl andere bedrijven een bedrag van €10.000 à €20.000 factureren per dumping. Vanzelfsprekend hangt het prijskaartje af van de omvang van de dumping en de nodige werkzaamheden, maar bepaalde ruimings- en verwerkingsbedrijven vragen voor gelijksoortige werkzaamheden structureel meer dan andere bedrijven. Meerdere respondenten geven aan dat de kosten van werkzaamheden onnodig opgevoerd worden. ‘Zo worden er bijvoorbeeld speciale expansievaten meegenomen om de vaten in te plaatsen, terwijl het voldoet om de bestaande vaten te voorzien van een nieuw en veilig deksel en deze te sealen’ (respondent politie).

De hoge kosten zouden worden berekend vanuit de gedachte ‘de gemeente betaalt toch wel’. Onze respondenten verklaren dat gemeenten niet altijd weten wat een reële kostenberekening voor de uitgevoerde werkzaamheden is. Voor het afvalverwerkingsbedrijf kan dit een lucratieve business zijn. ‘Die commerciële bedrijven, die verdienen daar goud geld aan’, aldus een respondent. Naast verschillen in prijzen worden er door respondenten ook verschillen in ‘sporenbewustzijn’ gesignaleerd: niet elke afvoerder gaat even zorgvuldig om met mogelijke sporen (zie verder §5.4.7).

Milieuadviesbureaus

Naast de afvalvervoerders is er nog een commerciële partij die verdient aan de dumpingen en lozingen. Grondeigenaren schakelen soms een milieuadviesbureau in om te adviseren over de juiste wijze van het opruimen van afval. Ook omgevingsdiensten kunnen bij een lozing een milieuadviesbureau inschakelen om nader onderzoek te doen naar de aard van de lozing en om de vervuilde grond te saneren of daarover te adviseren. Een respondent van een gemeente geeft aan dat dit veelvuldig gebeurt:

‘Vanwege het kostenplaatje en het “gedoe” ontstaat het risico dat de omgevingsdienst helemaal niet meer ingeschakeld wordt; hij huurt namelijk zelf ook weer een adviesbureau in om de metingen te doen en om het af te graven. Hij is intermediair bij het wegzetten daarvan.’
(respondent gemeente)

De inzet van een milieuadviesbureau zien we terug bij drie casussen. In casus 1 heeft een milieuadviesbureau onderzoek gedaan naar vervuiling van de bodem. In casus 4 heeft de omgevingsdienst een milieuadviesbureau ingeschakeld om

toezicht te houden op de sanering, en in casus 7 heeft een ecooloog advies gegeven over de milieuschade en sanering.

Recherche

De recherche heeft in alle casussen opsporingsonderzoek verricht, maar is niet in alle gevallen ook aanwezig geweest op de PD. In vijf van de acht casussen komt er een rechercheteam op de PD. Wanneer de recherche niet aanwezig is, ligt de coördinatie van de PD bij de OvD-P. Wanneer er wel een rechercheteam aanwezig is op de PD, neemt het de coördinatie van de PD over: het schakelt de LFO in en stemt af met de brandweer en de gemeente. In vier casussen was het aanwezige rechercheteam een Team Milieu, in één geval was dit een team van de districtsrecherche. In hoofdstuk 6 wordt nader ingegaan op de rol en werkwijze van de rechercheteams.

5.3 Integrale aanpak

In de bovenstaande paragrafen is de rol van de verschillende betrokken partijen toegelicht. In de acht casussen zijn de politierespondenten doorgaans tevreden over de samenwerking met de andere partijen op de PD. Momenteel lopen in Limburg en Noord-Brabant initiatieven om een integrale aanpak van dumpingen en lozingen van drugsafval structureel vorm te geven. In deze paragraaf besteden we aandacht aan deze initiatieven, waaronder het opstellen van een gezamenlijk protocol.

5.3.1 Provinciale werkgroepen en proeftuinen

In Limburg is in 2015 onder de vlag van het Masterplan Limburg Drugslab-Vrij (2015) een expertmeeting ‘Samen sterk tegen dumpen’ georganiseerd. Het doel van deze meeting was om bewustzijn te creëren bij de verschillende betrokken partijen uit het publieke domein: provincie Limburg, OM, politie, Belastingdienst en andere publieke partijen. Uit een bijgewoond overleg van deze werkgroep blijkt dat zij zich eind 2015 nog in een verkennende fase bevond. Samen met vier pilotgemeenten wordt nagegaan hoe toezicht ingezet kan worden in de aanpak van synthetische-drugsproductie en dumpingen.

Deze proeftuinen starten gefaseerd in 2016. Daarnaast is men binnen de werkgroep ook bezig met een gezamenlijk protocol voor dumpingen en lozingen, waarover meer in de volgende paragraaf.

In Noord-Brabant is er de werkgroep 'Samen tegen dumpen'. Deze werkgroep is in 2014 begonnen met het organiseren van vier bijeenkomsten voor alle overheidspartijen die te maken krijgen met een dumping, om ervaringen uit te wisselen en informatie te delen.⁹⁰ Deelnemers zijn gemeenten, provincie Noord-Brabant, waterschappen, OM, politie, omgevingsdiensten en veiligheidsregio's. Gestelde doelen van het projectplan zijn informatie-uitwisseling, samenwerking, bewustwording en een eenduidige werkwijze. Als onderdeel hiervan is men ook hier bezig met het opstellen van een protocol.

Hoewel uit de projectplannen, bijgewoonde overleggen en gespreksverslagen blijkt dat de werkgroepen overeenkomsten vertonen in hun doelstellingen en aanpak, is de samenwerking en afstemming tussen beide werkgroepen ten tijde van dit onderzoek beperkt: er wordt wel informatie uitgewisseld (onder andere over de protocollen), maar er wordt (nog) niet samen opgetrokken.

5.3.2 Protocollen

Onderdeel van een integrale werkwijze is dat elke partij weet wat zijn rol is bij het aantreffen van synthetisch drugsafval. Hoewel er op verschillende plekken wel lokaal of regionaal gewerkt wordt met een protocol of afspraken over een eenduidige werkwijze, wordt er niet volgens een landelijk protocol gewerkt, ook niet binnen de politie. En indien er een protocol is, betekent dit volgens de respondenten nog niet dat er altijd (consistent) mee wordt gewerkt. Hoe dan ook wordt het belang van een eenduidig protocol door meerdere respondenten genoemd, al verschillen de meningen of dit een landelijk protocol moet zijn. 'De werkwijze zou landelijk moeten zijn geregeld, want we hebben één politie... Maar je ziet gewoon dat er per politie-eenheid een eigen protocol is. Ze proberen nu wel op elkaar af te stemmen en het komt ongeveer wel overeen' (respondent politie).

Via onze respondenten en contactpersonen hebben we verschillende protocollen gekregen waar in de praktijk bij het aantreffen van drugsafvaldumpingen mee gewerkt wordt. In totaal hebben we achttien protocollen verzameld ten tijde van ons onderzoek, waarvan er acht ontwikkeld zijn door de politie (zie bijlage 6).

90 Projectplan 'Samen tegen dumpen' (persoonlijke communicatie).

Protocollen politie

De protocollen die binnen de politie worden gehanteerd, zijn opgesteld door verschillende politieonderdelen: de LFO, districten, basis- en recheteteams, en zijn bedoeld voor het specifieke district of basisteam waar het protocol ontworpen is. In Noord-Nederland is in samenwerking met het Team Milieu een protocol opgesteld door en voor de meldkamer. De protocollen zijn doorgaans gericht op de eenheden die het eerst ter plaatse zijn. Er worden protocollen toegepast voor ‘chemisch afval’, ‘gevaarlijke afvalstoffen’ of in het bijzonder voor synthetische drugs (afval). Hoewel er veel verschillen zijn, zijn er ook meerdere elementen die we in verschillende politieprotocollen zien terugkeren.

Allereerst wordt aandacht besteed aan veiligheidsmaatregelen voor het omgaan met en betreden van een drugsafval-PD. Afstand houden en een bovenwindse benadering zijn elementen die in meerdere politieprotocollen genoemd worden. Een politierespondent geeft aan dat er discussie is over de mate waarin de basisteams aandacht moeten hebben voor sporen op een PD: ‘Je mag namelijk niet verwachten dat een niet-geïnstrueerde of -geofende politieagent op een PD gaat kijken naar sporen, zoals handschoenen of sigarettenpeuken tussen de vaatjes, vanwege natuurlijk de eigen veiligheid.’ Hier verschillen de protocollen: soms wordt wel aangegeven dat ‘het blauw’ actief naar aanwijzingen moet zoeken in plaats van alleen veiligstellen.

Ten tweede geven alle protocollen aan welke partijen ingeschakeld dienen te worden, zoals de LFO, de gemeente of een piketnummer van een Team Milieu. Wanneer in een protocol wordt aangegeven dat het Team Milieu ingeschakeld moet worden, impliceert dit dat de dumping of lozing als een milieudelict wordt aangepakt. Hierin verschillende de gevonden protocollen.

Sommige protocollen besteden uitgebreidere aandacht aan eventuele sporen, bevoegdheden en strafrechtelijke bepalingen die van toepassing zijn. Onderdeel van het protocol van de districtsrecherche Hart van Brabant (Politie Zeeland-West-Brabant) is dat iedere dumpplaats als een PD moet worden beschouwd en welke stappen daarbij moeten worden genomen (zie figuur B6.1 in bijlage 6). Het protocol van de LFO (*Handleiding Ontmantelen*) is het meest uitgebreid. Dit beschrijft de werkwijze van de LFO, maar ook die van andere betrokken partijen, zoals de brandweer, de gemeente, het OM en de regiopolitie.

Binnen de politie is het Team Ondermijning van de eenheid Limburg bezig met het doorontwikkelen van een protocol voor de politie (*Regeling Aantreffen (onbeheerde) Riscodragende stoffen, RAR*), waarbij ook aandacht is voor het handelen door partners. Dit protocol kan volgens de opstellers landelijk geïmplemen-

teerd worden.⁹¹ Ook het uitgangspunt van dit protocol is dat een dumping altijd als een PD wordt gezien. Een betrokken respondent:

‘Een van de doelen is ook om meer gebruik te maken van de ogen-en-orenfunctie die het blauw (basisteam) heeft, omdat ze veel buiten zijn en dingen kunnen herkennen en plaatselijke bekendheid hebben. Alleen moeten ze dan wel weten waar ze op moeten letten, en dat is nu niet het geval.’ (respondent politie)

Tot slot heeft het informatieknooppunt Team Dumpingen van de Landelijke Eenheid samen met de Politieacademie per 1 juli 2016 een mobiele webapplicatie gelanceerd die aangeeft hoe te handelen bij het aantreffen van synthetisch drugsafval.⁹² Deze app is niet alleen bedoeld voor politiemedewerkers van alle eenheden, maar ook te gebruiken door toezichthouders en burgers. De app geeft voor elk type gebruiker aan hoe deze dient te handelen op de PD en bij wie melding gedaan moet worden. Het Team Dumpingen werkt momenteel ook samen met de Politieacademie aan een landelijk meldkamerprotocol.

Protocollen ketenpartners

Daarnaast hebben we een aantal protocollen van ketenpartners verzameld (zie B6.2). Ook hier zijn er verschillen in opstellers (zoals Rijkswaterstaat, gemeenten, verschillende waterschappen en omgevingsdiensten) en reikwijdte. Zo zijn er twee protocollen gevonden van waterschappen die specifiek gericht zijn op de rol van het waterschap wanneer er verontreiniging van het oppervlaktewater heeft plaatsgevonden. Andere protocollen richten zich op de werkwijze van verschillende ketenpartners.

Het meest uitgewerkte protocol, waarin aandacht is voor de taken en verantwoordelijkheden van alle betrokken partijen, is de *Regeling Verwijdering Calamiteuze Stoffen (RVCS)*. Deze is in 2014 opgesteld door de omgevingsdienst Zuid-oost-Brabant en is in 2015 doorontwikkeld voor de provincie Noord-Brabant. Respondenten geven aan dat men binnen de werkgroep ‘Samen tegen Dumpen’ bezig is met het gebiedsbreed implementeren van het protocol RVCS. Onderdeel

91 Dit protocol wordt ook gebruikt voor het politiedeel van de protocollen van de integrale werkgroepen in Noord-Brabant en Limburg.

92 Voor de app, zie: webapps.politieacademie.nl/naslagwerk/synthetischedrugs.

van het protocol is dat de kosten voor het opruimen middels een verdeelsleutel worden gedragen door de deelnemende gemeenten. Beoogd wordt om deelname te verbinden aan het waarborgfonds dat door de provincie is opgericht voor grondeigenaren om de schade van (het opruimen van) drugsafvaldumpingen te verhalen. Tevens wordt verkend of Rijkswaterstaat en de waterschappen bij het protocol betrokken kunnen worden.

In het Masterplan Limburg Drugslab-Vrij van het RIEC⁹³ Limburg is het ontwikkelen van een protocol benoemd als een van de activiteiten. Hierbij vindt overleg plaats met Team Ondermijning van politie Limburg. Het onderdeel over de werkwijze van de politie is gebaseerd op de eerdergenoemde RAR.

Met betrekking tot samenwerking geven respondenten aan dat de twee provinciale werkgroepen overleg hebben, maar dat ze niet gezamenlijk aan één protocol werken. Wel nemen ze onderdelen van elkaar over, wanneer ze vinden dat dit een goede toevoeging is voor hun gebied.

5.4 Aandachtspunten

Uit de dossierstudie, de interviews en de expertsessie zijn verschillende aandachtspunten naar voren gekomen met betrekking tot detectie, melding en werkwijze bij het aantreffen van drugsafval. Deze aandachtspunten worden in deze paragraaf beschreven. Door verschillen in de werkwijze, spelen de belemmeringen in de verschillende politie-eenheden niet overal in dezelfde mate.

5.4.1 Integrale samenwerking

Meerdere respondenten geven aan dat samenwerking tussen de politie en bestuurlijke partners verbeterd kan worden. Betrokken respondenten van het OM, de provincies en de omgevingsdiensten geven aan dat het ontwikkelen van een integrale aanpak om verschillende redenen niet eenvoudig is, ondanks de bereidheid van de betrokken partijen om de problematiek samen aan te pakken. Zo geeft een respondent van een omgevingsdienst aan dat hij graag actief wilde samenwerken met het informatieknoppunt synthetische drugs van de politie, maar dat daar vanuit zijn eigen organisatie geen geld voor was. Maar ook het

93 Regionaal Informatie- en Expertisecentrum.

bestaan van verschillende organisatiebelangen en financiële afwegingen spelen een rol.

‘In die zin ben ik wel realistisch; het is gewoon een enorm complex probleem, waarin veel deelbelanghebbers opereren. Het richten van doelen, het afstemmen van activiteiten, dat is gewoon lastig, dat blijkt. Dit soort problemen aanpakken in je eigen koker, dat lukt niet meer. [...] En het nieuwe, het andere, het samenwerken, het soms opgeven van je deelbelang, dat geldt voor alle partijen die daar betrokken in zijn, dat is gewoon niet makkelijk.’ (respondent OM)

Een belangrijke stap naar een integrale samenwerking is werken volgens een protocol waarin de afspraken tussen de partijen zijn vastgelegd. Afgaande op de bevindingen in §5.3.2 lijkt momenteel sprake te zijn van een ongecoördineerd en onoverzichtelijk geheel van in gebruik zijnde protocollen. Uit de interviews zijn een aantal uitdagingen naar voren gekomen die het bemoeilijken om een eenduidig protocol te formuleren. Een eerste uitdaging is om het protocol werkbaar te houden, met voldoende overzicht, terwijl ook de mate van gedetailleerdheid van belang is. Zo geeft een respondent van het NFI aan dat een eenduidig protocol niet altijd mogelijk is, vanwege de complexe aard van verschillende stoffen die allemaal een eigen werkwijze vragen. Een tweede genoemde uitdaging is om ervoor te zorgen dat alle partijen die ermee moeten werken op de hoogte zijn van het bestaan en de inhoud ervan. Daarbij moet er voldoende bewustwording zijn bij de betrokken partijen en aansluiting tussen verschillende organisatorische niveaus binnen instanties:

‘Op beleidsniveau, bijvoorbeeld, is dat bewustzijn wel aanwezig. Toezicht, op het operationeel niveau, dat is zo diffuus. Maar hoe kun je de verbinding met het bestuur, het tactisch en het operationeel niveau krijgen? En in al die lijnen moet je overzicht krijgen.’ (respondent OM, betrokken bij protocol Limburg)

Een derde uitdaging is het op één lijn krijgen van de verschillende partijen bij het vaststellen van een gezamenlijk protocol. Dit wordt bemoeilijkt doordat er verschillende werkwijzen zijn in de politie-eenheden en provincies. Zo is het uitgangspunt in Noord-Nederland om bij een dumping altijd het Milieuteam in te schakelen, terwijl dit in Limburg standaard het Team Ondermijning is. Integrale samenwerking krijgt nu vooral vorm op regionaal niveau, waarbij de

respondenten aangeven dat het al een enorme klus is om de partners binnen een regio op één lijn te krijgen. ‘Als je weet hoeveel moeite het kost om dit in de nieuwe organisatie, en dan spreek ik alleen maar over Oost-Brabant, geïntroduceerd te krijgen, dat was een crime’ (respondent politie).

Vanwege deze uitdagingen beperken ambities zich dan ook vaak tot een provincie of politie-eenheid, wat tot gevolg heeft dat er een wildgroei aan verschillende handleidingen en protocollen ontstaat. De eerdergenoemde mobiele webapplicatie van de politie probeert een eerste algemeen handelingschema te verstrekken dat door verschillende partijen op een PD gebruikt kan worden.

5.4.2 Melden en responsiviteit politie

Wanneer het gaat om de detectie en melding, ervaren de betrokken partijen verschillende barrières, waarvan een aantal aan bod gekomen zijn. In de eerste plaats worden niet alle aangetroffen dumpingen en lozingen bij de politie gemeld. Hierdoor ontbreekt overzicht van de totale omvang en ontwikkeling (zie hoofdstuk 2), kan de veiligheid bij het opruimen van het drugsafval niet worden gegarandeerd en kan er geen opsporingsonderzoek gestart worden. De onbekendheid van de omvang lijkt nog groter bij lozingen, omdat deze lastiger te herkennen zijn.

Daarnaast geven meerdere respondenten aan dat de meldkamer van de politie de melding niet altijd doorzet naar een basisteam maar soms ook verwijst naar de gemeente, omdat medewerkers van de meldkamer ten onrechte denken dat de politie niet de aangewezen partij is om op te treden bij een ‘afvaldump’. Een respondent van een omgevingsdienst: ‘Zeker toen we er ruchtbaarheid aan begonnen te geven en mensen begonnen te melden via 112, kregen de melders van de politie te horen: “Daar komen we niet voor.”’

Ook willen niet alle gedupeerde grondeigenaren aangifte doen na een melding. In casus 7 heeft het researchteam het waterschap over moeten halen om aangifte te doen, omdat deze dit in eerste instantie niet wilde. Aan de andere kant moet de politie ook bereid zijn om de aangifte op te nemen. Volgens een respondent gebeurt dit ook niet altijd.

5.4.3 Onbekend en onbemind bij blauw

Tijdens de expertsessie werd benadrukt hoe belangrijk het is dat de politie die als eerste ter plaatse is, weet hoe ze moet handelen. Als eerste ter plaatse zijn vaak de ‘blauwe collega’s’ van het betreffende wijkteam. Meerdere respondenten geven aan dat deze politieambtenaren niet altijd weten hoe te handelen bij een dumping en waar ze op moeten letten. Een respondent van een gemeente geeft aan dat deze taak voor de politie ook ‘geen feestje’ is, omdat de agenten soms uren op de PD moeten blijven. In zijn ervaring leidt dat er soms toe dat de PD wordt verlaten voordat de gemeente is gearriveerd. ‘Er is sprake van een gevaarstelling, maar hierover is vaak geen kennis bij blauw. Mensen blokkeren als ze ermee worden geconfronteerd en ze willen ervan af.’ Een geïnterviewde geeft een voorbeeld waarbij een dumping wordt weggeschreven als een ‘gevoonden voorwerp’, zodat er geen opvolging hoeft plaats te vinden. Al met al worden drugsafvaldumpingen in deze gevallen niet herkend of erkend als een PD.

‘Om te beginnen wordt een dumping gezien als het storten van afval en het is “vooral zaak dat de gemeente het opruimt”. Ik vind dat er veel te laat wordt herkend dat een dumpingplaats een PD is en dus als zodanig moet worden behandeld.’ (respondent politie)

‘De inschatting of de FO dient te komen voor het veiligstellen van sporen, ligt op dit moment enkel bij de geüniformeerde collega die ter plaatse is gekomen. In de praktijk zien we dat zodoende vele PD’s niet als zodanig aangemerkt worden en dat er sporen verloren gaan (en daarmee de oplossingsindicatie).’ (respondent politie)

Wanneer er geen PD wordt aangemerkt, is de kans groot dat er ook geen opsporingsonderzoek komt. Om deze reden wordt in sommige protocollen dan ook nadrukkelijk aandacht besteed aan het beschouwen van een drugsafvalincident als een PD, het veiligstellen van sporen en eventuele andere opsporingshandelingen.

5.4.4 Interne samenwerking

De interne samenwerking binnen de politie vindt op verschillende niveaus plaats: medewerkers van de meldkamer, de basisteams (blauw), recherche-teams, de FO en de LFO kunnen bij een incident met elkaar te maken krijgen. Over de samenwerking tussen de recherche en het blauw is niet bij alle casussen veel bekend; soms (zoals in casus 3) neemt de recherche het onderzoek over als alle handelingen op de PD al zijn afgerond en is er ook geen sprake geweest van nauwe samenwerking. Een respondent van het Team Milieu uit casus 1 zegt hierover: ‘Blauw komt vaak als eerste op een PD. Dan zouden wij het misschien wel anders doen, maar daar heb je geen sturing op. Het zou schelen als blauw direct het Milieuteam zou inschakelen.’ Een respondent van een ander rechercheteam is ook kritisch op de interne samenwerking:

‘De interne samenwerking kan verbeterd worden. Er is nog te weinig samenwerking met het blauw, maar ook met de regionale FO en het Milieuteam. De FO vindt dat dumpingen niet voor hen zijn, bij hen zit er geen opsporingsinzet in. Zij zien dit als iets voor de LFO. Zij komen echter sporadisch naar de PD bij een dumping.’ (respondent politie)

In andere gevallen is wel positieve ervaring opgedaan met de samenwerking tussen recherche en blauw. Dit is onder andere het geval in casus 2, waarbij naast het wijkteam ook direct het Team Milieu wordt ingelicht en beide ter plaatse zijn. Het Team Milieu coördineert en er zijn gezamenlijke handelingen uitgevoerd, zoals het buurtonderzoek ter plaatse. De teamchef van het Team Milieu geeft aan erg tevreden te zijn over deze samenwerking. Ook in casus 4, waarbij sprake is van een heterdaadsituatie, komt er naast het blauw ook iemand van de districtsrecherche ter plaatse en wordt er nauw samengewerkt.

In de onderzochte casussen zijn de respondenten doorgaans tevreden over de samenwerking met de LFO. ‘Met de LFO is het altijd heel prettig samenwerken. Die staan altijd paraat, dat is ongelooflijk. Ze zijn zo gedreven, en super kundig.’ Wel zijn sommige respondenten kritisch over de beperkte capaciteit van de LFO (zie hierover §6.5.5). Aan de andere kant geeft een respondent van de LFO aan dat de communicatie vanuit de eenheden beter kan:

‘In hoeverre er tactisch onderzoek wordt verricht, daar hebben we weinig zicht op. Als wij vragen om te laten weten wanneer we iets in kunnen sturen (naar het NFI, red.), dan blijft het heel lang stil of je hoort hele-

maal niks meer. Omdat er uit veel onderzoeken toch geen verdachte komt, vragen we vaak puur informatie op bij het NFI; wat wordt er gedumpt, wat voor afval is het, zijn er bijzonderheden? Dat willen we weten en bijhouden.'

5.4.5 Opbouwen integrale informatiepositie

Meerdere respondenten geven ook aan dat er weinig zicht is op de problematiek, omdat er onvoldoende centraal geregistreerd en veredeld wordt. Als de LFO komt, dan registreren zij het wel, maar de LFO komt niet altijd meer, rechtstreekse afvoer door de grondeigenaar wordt niet centraal geregistreerd en ook is nauwelijks zicht op registratie door andere ketenpartners, bijvoorbeeld in het Boa Registratie Systeem (BRS). Buitengewone opsporingsambtenaren (BOA's) zoals boswachters en gemeentelijke milieuhandhavers hebben een signalerende functie in de buitengebieden. De waterschappen en Rijkswaterstaat kunnen lozingen signaleren. Deze signalen worden echter nog nergens bij elkaar gebracht en geanalyseerd.

'Grootste knelpunt is dat we niet beschikken over een centraal informatiepunt waar alle informatie bij elkaar komt zodat men in staat is veel beter te acteren. Allerlei eigenbelangen en regels van de verschillende (overheids)organisaties verzetten zich tegen het bundelen van informatie. Het gericht en echt samenwerken bij de aanpak van een bepaald probleem is en blijft dus moeilijk tot onmogelijk.' (respondent politie)

Mede door knelpunten in de registratie, is ook de intelligencepositie zwak. Bij de politie ligt op dit vlak mogelijk een rol voor de milieuagenten die zijn aangesteld in alle basisteams en milieu als taakaccent hebben. Hoewel we deze milieuagenten niet zijn tegengekomen bij de analyse van de casussen en in de protocollen, zouden zij binnen hun taakaccent wel informatie kunnen verzamelen over milieu-incidenten. Ook kan de milieuagent vanuit deze informatiepositie een brug slaan tussen de basispolitiezorg en de Teams Milieu van de regionale recherche.

5.4.6 Het verhalen van de kosten

Uit het vorige hoofdstuk bleek al dat aan het opruimen van het drugsafval kosten zijn verbonden voor de grondeigenaren, die al snel in de duizenden euro's lopen. Schattingen van respondenten lopen uiteen van gemiddeld €10.000 tot €20.000 per incident. Volgens gedeputeerde Johan van Hout kostte het opruimen van xtc-afval in Noord-Brabant in 2013 alleen al 1,5 tot 2 miljoen euro.⁹⁴

Bij de provincie Noord-Brabant kunnen gedupeerde grondeigenaren (landelijk) subsidie aanvragen als tegemoetkoming in de kosten die ze gemaakt hebben om drugsafval op te ruimen. Voor de jaren 2015 en 2016 is afgesproken dat het Rijk hiervoor jaarlijks één miljoen euro ter beschikking stelt.⁹⁵ De subsidie bedraagt maximaal 50 procent van de gemaakte kosten. Uit een recente evaluatie blijkt dat hier nog niet veel gebruik van wordt gemaakt.⁹⁶ Voor 2015 zijn er in de eerste vier maanden van 2016 slechts 98 aanvragen gedaan en is er ongeveer €400.000 aan subsidie uitgekeerd. Een respondent geeft aan dat dit mogelijk komt doordat de politie niet altijd aangifte opneemt, waardoor grondeigenaren ook geen beroep kunnen doen op het schadefonds. Dit laatste komt ook naar voren in de expertsessie. Tijdens een bijgewoonde bijeenkomst van de werkgroep 'Samen tegen dumpen' kwam daarnaast ter sprake dat het fonds geen uitkomst biedt bij schade door lozingen. Ook wordt in de expertsessie aangegeven dat om in aanmerking te komen voor de subsidie, het aantoonbaar moet gaan om drugsafval, terwijl er niet altijd bemonsterd en geanalyseerd wordt (door de LFO).

In sommige gevallen kunnen de kosten in de fase van de vervolging verhaald worden op daders. Het is echter lang niet altijd zo dat er verdachten zijn in een zaak. Een ander probleem dat hierbij veel genoemd wordt, is dat verdachten veelal schulden hebben en het verhalen van schade daardoor lastig is.

94 Trouw (21 februari 2014). 'Gebruik geld van criminelen om xtc-afval op te ruimen'.

www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3601020/2014/02/21/Gebruik-geld-van-criminelen-om-xtc-afval-op-te-ruimen.dhtml, geraadpleegd op 28 april 2016.

95 Zie www.brabant.nl/subsites/subsidiedrugsafval.aspx.

96 Brabant.nl (7 april 2016). 'Minder subsidieaanvragen opruimen drugsafval dan verwacht'.

5.4.7 Afvalafvoerders

Drugsafvalruiming is een booming business. Er zijn verschillende bedrijven actief die zich bezighouden met het opruimen en opslaan van afval uit de dumping. De grondeigenaar bepaalt welke afvoerder hij inschakelt en vaak heeft een gemeente met een bepaald afvalbedrijf een overeenkomst gesloten.

In zowel interviews als de expertsessie wordt benadrukt dat ruimings- en afvalverwerkingsbedrijven vanuit een commercieel oogpunt handelen, wat in de praktijk ten koste kan gaan van een reële prijs en de kwaliteit van de werkzaamheden. Meerdere respondenten wijzen erop dat sommige bedrijven gemeenten veel te veel laten betalen. Zo wordt een bedrijf genoemd dat (onnodige) luxe en dure apparatuur inzet, maar ondertussen geen goed werk levert. De LFO zou hebben afgeraden om zaken te doen met dit bedrijf omdat zij niet over de benodigde vergunningen zouden beschikken.

‘Een beetje dumping is al gauw zo’n €10.000 aan opruiming en vernietiging, enzovoort. En de bedrijven die dat doen, maken daar ook wel een beetje misbruik van, naar mijn idee. Ze schrijven daar behoorlijk vette rekeningen voor, want “de gemeente betaalt toch wel”, het moet toch gebeuren.’ (respondent politie)

Naast de te hoge kosten, is de zorgvuldigheid waarmee de afvalafvoerders omgaan met eventuele sporen een punt van aandacht. Respondenten benoemen ‘onkunde’ in de werkwijze van de bedrijven. Zo zouden bedrijven vaak maar één medewerker sturen, die de dumping moet categoriseren, inpakken, opruimen, enzovoort, wat onwenselijk is met het oog op de veiligheid en de nauwkeurigheid bij het veiligstellen van sporen. Dit kan ten koste gaan van het technisch onderzoek, omdat uit de casussen en de interviews blijkt dat de LFO en de FO vaak onderzoek doen op de opslagplaats (depot). ‘De praktijk is dat blauw de PD ruim afzet, dat een bedrijf [als afvoerder] de spullen inlaadt zonder te kijken naar eventuele sporen, en dat later een dumping dus niet uitgerechercheerd kan worden’, aldus een respondent van de politie.

Het bovenstaande geldt uiteraard niet voor alle afvalverwerkingsbedrijven. Respondenten geven ook aan dat er ook afvoerders zijn die juist deskundig en betrouwbaar zijn, die geen overmatige kosten in rekening brengen voor onnodige werkzaamheden en die bovendien goed weten welke sporen belangrijk zijn voor de opsporing. Hiermee werken zij dan ook het liefst samen.

5.5 Resumé

In dit hoofdstuk is de werkwijze besproken van de politie en andere actoren vanaf het moment van ontdekking tot de afhandeling op de PD. Op het gebied van detectie en melding blijkt dat burgers vaak het drugsafval ontdekken en de politie bellen. Deze komt echter niet altijd, omdat de meldkamer ook wel terugverwijst naar de gemeente om het afval op te ruimen. Mede hierdoor is onder grondeigenaren de meldingsbereidheid niet altijd even groot.

Als er wel gemeld en doorgezet wordt, dan komen in de casussen altijd de politie, brandweer, grondeigenaar, LFO, FO en de afvalafvoerder ter plaatse. Er is landelijk nog geen sprake van een eenduidig protocol, maar regionaal en lokaal zijn er wel verschillende protocollen in omloop en zijn werkafspraken gemaakt. Momenteel wordt op verschillende plaatsen gewerkt aan politie- en integrale protocollen. De integrale protocollen komen tot stand vanuit werkgroepen waarin bestuurlijke en strafrechtelijke partners vertegenwoordigd zijn. Uit de interviews blijkt dat de samenwerking nog in de kinderschoenen staat, ook al zien verschillende respondenten wel bestuurlijke mogelijkheden voor de aanpak.

In het volgende hoofdstuk wordt nader gekeken naar de opsporing en vervolging bij dumpingen en lozingen van synthetisch drugsafval.

Opsporing en vervolging

In dit hoofdstuk wordt besproken hoe de opsporing verloopt naar aanleiding van het aantreffen van een dumping of lozing en welke actoren daarbij betrokken zijn. De bevindingen berusten op de acht casestudies, interviews, de expertsessie en beleidsbronnen. In §6.1 wordt de aanvang van het opsporingsonderzoek beschreven, waarbij twee zaken van belang zijn: in hoeverre wordt er een opsporingsindicatie gezien en wordt het onderzoek ingestoken vanuit een milieu- of een opiumperspectief? In §6.2 worden de verschillende rollen en werkwijzen besproken van de betrokkenen in het opsporingsonderzoek. Vervolgens wordt in §6.3 beschreven welke waardevolle aanknopingspunten de PD kan leveren voor de opsporing. In §6.4 beschrijven we de vervolging en daaruit voortvloeiende consequenties voor de verdachten in de acht bestudeerde casussen. In §6.5 worden ten slotte de belangrijkste aandachtspunten voor de opsporing en vervolging besproken.

6.1 Aanvang opsporingsonderzoek

In hoofdstuk 5 is al beschreven dat niet alle dumpingen en lozingen tot een opsporingsonderzoek leiden; respondenten geven zelfs aan dat er in de meeste gevallen geen opsporingsonderzoek volgt. In deze paragraaf wordt gekeken naar de werkwijze wanneer een dump of lozing wel tot een opsporingsonderzoek leidt. Vervolgens wordt besproken wie daarin welke rol vervult.

6.1.1 Opsporingsindicatie

In de interviews en expertsessie wordt aangegeven dat het plaatsvinden van een opsporingsonderzoek naar aanleiding van een dumping of lozing afhankelijk is van het aantreffen van bruikbare sporen op de PD. In de praktijk noemt men dit 'daderindicatie' of 'opsporingsindicatie'. Of er een opsporingsonderzoek plaatsvindt, is daarmee in belangrijke mate afhankelijk van het eerste handelen op de

PD door de basisteams. Collega's van het 'blauw' komen het eerst ter plaatse, kunnen de PD afzetten om sporen veilig te stellen, de LFO en FO inschakelen en contact opnemen met een rechercheteam. In de besproken protocollen in hoofdstuk 5 is het initiële handelen op de PD, waaronder het veiligstellen van sporen dan ook een belangrijk onderdeel.

In de praktijk schatten de respondenten de bruikbaarheid van mogelijke sporen op de PD wisselend in. Zo geeft een respondent van de LFO aan: 'Bij dumpingen, als je alleen maar puur de jerrycans hebt, ga je weinig daderindicatie vinden.' Er moet dan 'meer moeite' gedaan worden op de PD. Volgens andere respondenten zijn er vaak wel bruikbare sporen te vinden, maar gaan deze verloren als gevolg van de initiële inschatting en prioritering (zie ook §5.4.3.). Een expertsessiedeelnemer hierover: 'Als de LFO niet komt, doet de FO ook niks.' Deze respondent doelt op een heersende cirkelredenering in sommige eenheden: de LFO komt met name ter plaatse wanneer er opsporingsindicatie is, maar dit hangt weer af van de aanwezigheid van aangetroffen bruikbare sporen, waarbij men zich (mede) afhankelijk acht van bemonstering door de LFO. Ook wordt soms (ten onrechte) te snel aangenomen dat er geen bruikbare sporen zijn. 'Het backtracken van chemicaliën biedt veel meer kansen dan mensen zich realiseren. Jammer dat de LFO niet komt als er geen daderindicatie is. Iedere foto kan ergens toe leiden. En dat wordt niet beseft' (respondent politie).

In alle bestudeerde casussen heeft opsporingsonderzoek plaatsgevonden, waarbij we zijn nagegaan hoe die beslissing tot stand is gekomen. In drie casussen was sprake van een heterdaadsituatie, waarmee inherent sprake is van daderindicatie. In casus 7 was er een duidelijke getuigenverklaring die de start van het onderzoek inluidde. In casus 2 gaf de teamchef aan dat zij er in de eenheid naar streven om bij een dumping of lozing altijd op zoek te gaan naar bruikbare sporen, zolang de beschikbare capaciteit dit mogelijk maakt. Casus 3 speelde in 2005/2006. Een betrokken rechercheur uit dit onderzoek geeft aan dat er toen nog niet veel dumpingen waren, waardoor er nog uitgebreid forensisch onderzoek heeft plaatsgevonden, terwijl hij verwacht dat dit nu veel minder gebeurt door de grote hoeveelheid dumpingen en de beperkte beschikbare capaciteit.

6.1.2 Milieu- of opiumdelict?

Bij aanvang van het opsporingsonderzoek wordt doorgaans de keuze gemaakt om de dumping te behandelen als een milieu- of een opiumdelict. De keuze voor een van beide blijkt een langlopende discussie binnen de politie en het OM:

‘Er is een jarenlange discussie binnen politie Nederland, dat zodra het over drugsafvaldumpingen gaat, de Milieuteams en milieuofficieren van justitie deze niet als milieuzak zien maar vooral als synthetische-drugszaak en dus opsporing. In de praktijk zijn er tientallen voorbeelden van dumpingen met heterdaadsituaties, die men bij Milieuteams trachtte onder te brengen, maar die botweg geweigerd werden.’ (respondent politie)

Respondenten geven aan dat de gebruikelijke werkwijze per eenheid verschilt. In Noord-Nederland is afgesproken dat het Team Milieu⁹⁷ alle dumpingen en lozingen onderzoekt. In de eenheid Zeeland-West-Brabant werkt het volgens een respondent anders: ‘Hier zegt het Team Milieu in geval van een drugsafvaldumping: dat is een opiumdelict, niet voor ons maar voor een districtsrecherche.’ In de eenheid Limburg is afgesproken dat het Team Ondernijning (onderdeel van de Generieke Opsporing) het onderzoek doet, omdat het zich richt op de aanpak van synthetische drugs. Daarnaast is de eerste invalshoek mede afhankelijk van de basisteams: met welk team nemen zij contact op?

In de expertsessie gaven deelnemers aan dat dumpingen in het verleden door het OM werden gezien als een drugsdelict, maar dat hier een kentering in is te zien. Meerdere respondenten geven aan dat bij een drugsafvaldumping altijd sprake is van een milieudelict, en op basis van de aangetroffen stoffen is tevens sprake van een drugsdelict. In de expertsessie gaven deelnemers aan dat bij voorkeur op beide sporen moet worden ingezet.

In de onderzochte casussen zijn zowel Milieuteams als generieke rechteerteams betrokken. In drie onderzochte casussen (casussen 5, 6 en 8) is de keuze gemaakt om het onderzoek op te splitsen in een milieu- en een opiumdeel. In casus 5 is in eerste instantie op twee sporen ingezet, maar is op een bepaald moment op de PD besloten dat het onderzoek geen milieuzak meer was, maar vanwege de vele opiumwetmisdrijven overgedragen werd aan een ander

97 Deze teams zijn te vinden in elke eenheid. Zij vallen onder de Dienst Regionale Recherche en heten formeel ‘thematische opsporing milieuteam’. Zij zijn een samenvoeging van de voormalige Regionale en Interregionale Milieuteams (RMT’s en IMT’s).

rechercheteam. In casus 6 is het onderzoek gesplitst en zijn de twee deelonderzoeken onafhankelijk en parallel aan elkaar uitgevoerd door twee onderzoeksteams (milieu en generiek) onder leiding van twee officieren (resp. Functioneel Parket⁹⁸ en generiek parket van het OM).

Opsporingsmogelijkheden

Uit de interviews komt naar voren dat insteek op milieu of commuun in verschillende fasen van het onderzoek gevolgen heeft. Zo valt opsporing van milieudelicten onder het Functioneel Parket en worden opiumdelicten behandeld door het generiek parket. Van belang is dat het insteek op een milieudelict in de opsporingsfase extra mogelijkheden kan bieden. Een officier van het FP kan ondersteuning bieden bij het zoeken naar de optimale mogelijkheden voor de opsporing.⁹⁹

Zo geldt er een lagere drempel voor opsporingsbevoegdheden; aanwijzingen zijn voldoende in plaats van een concrete verdenking. Op basis van een aanwijzing kan toegang tot een woning worden verschaft, kunnen monsters worden genomen, verpakkingen geopend en vervoermiddelen worden onderzocht.

‘In de commune criminaliteit veronderstelt het Wetboek van Strafvordering dat er een redelijk vermoeden van schuld is, maar milieucriminaliteit valt onder de Wet economische delicten en dan heb je genoeg aan de aanwijzing dat er een economisch delict is ontstaan. Dus er is een lagere graad van waarschijnlijkheid nodig dat iemand iets heeft gedaan.’
(respondent OM)

98 Het Functioneel Parket (FP) is een specialistisch, landelijk opererend onderdeel van het OM, dat zich toelegt op de bestrijding van complexe fraude en milieucriminaliteit en op het afwikkelen van complexe ontnemingszaken (www.om.nl).

99 Het Functioneel Parket probeert kennis te verspreiden over het strafrechtelijk vervolgen van drugsafvaldumpingen met aandacht voor de mogelijkheden van milieuwetgeving en de toegevoegde waarde van de Wet economische delicten (Wed) ten opzichte van het Wetboek van Strafrecht.

Vereiste procedures en bewijslast

Wanneer vervolging plaatsvindt op basis van milieuwetgeving, stelt dit andere vereisten aan de processen-verbaal. De milieurelevante onderdelen moeten daarin goed naar voren komen. Een voorbeeld hiervan is het uitwerken van de gevaarstelling. Een officier van het FP zegt hierover:

‘Kijk, dat is gewoon iets waar je tegenaan loopt. Soms zijn het gewoon vaten en hoe is dan het gevaar? Dan moeten ze dus heel goed beschrijven: “het vat druppelde” of “het was halfvol of halfleeg”. Of het vat zat op zo’n manier dicht dat dit makkelijk geopend kon worden. Dat zijn allemaal dingen die je in het begin helder moet hebben om daarop in het eindproces terug te kunnen komen.’ (respondent OM)

Een andere algemene bepaling is of er voldoende zorg is betracht om milieuschade te voorkomen. Ook dit biedt mogelijkheden voor het bewijs, indien voldoende geconcretiseerd. Een respondent geeft aan dat dit kan door bijvoorbeeld te omschrijven dat de vaten los vervoerd werden, waardoor de kans zou ontstaan dat ze uit het voertuig zouden vallen.

Ook bij het bemonsteren en analyseren van de monsters kunnen verschillen gelden afhankelijk van de gekozen insteek. Zo kunnen er andere eisen worden gesteld aan de bemonstering voor het sporenonderzoek bij milieudelicten, bijvoorbeeld met betrekking tot de benodigde hoeveelheden voor analyse.

6.2 Werkwijze en rollen in de opsporing

In deze paragraaf worden op basis van de casussen en interviews de verschillende actoren besproken die een rol spelen tijdens de opsporing, waarmee wordt aangesloten op de rolbeschrijving in hoofdstuk 5. Tabel 6.1 geeft een overzicht, daaronder worden de rol en werkwijze toegelicht.

Tabel 6.1: Rollen in de opsporing

Onderdeel	Rol c.q. taak
Recherche	<ul style="list-style-type: none"> • uitvoeren opsporingsonderzoek • tactische keuzes maken
OM	<ul style="list-style-type: none"> • leiden van het onderzoek
LFO*	<ul style="list-style-type: none"> • bemonstering • inventarisatie
FO*	<ul style="list-style-type: none"> • sporenonderzoek
NFI	<ul style="list-style-type: none"> • monster- en sporenanalyse
FIOD	<ul style="list-style-type: none"> • toezicht houden op chemicaliën • deelonderzoeken/opsporingshandelingen met betrekking tot de herkomst van chemicaliën
Politie in het buitenland	<ul style="list-style-type: none"> • gevolg geven aan rechtshulpverzoeken
Bestuurlijke partners	<ul style="list-style-type: none"> • aangifte doen • voegen van schadeclaim bij vervolging

* De rol van de LFO en de FO zijn ook besproken in hoofdstuk 5

Recherche

De uitvoering van het opsporingsonderzoek kan, zoals gesteld, geschieden door verschillende rechercheafdelingen, afhankelijk van de gemaakte keuzes in de betreffende eenheid. In de acht bestudeerde casussen is in vijf gevallen een Team Milieu of RMT¹⁰⁰ betrokken, vier keer de regionale of districtsrecherche, in één zaak een Team Ondermijning en in één zaak de Nationale Recherche. In drie casussen¹⁰¹ zijn zowel een Milieuteam als een ander rechercheteam betrokken geweest bij het opsporingsonderzoek.

Volgens Van Geffen (2012) is de rol van de Teams Milieu bij synthetische-drugsafvalzaken meestal beperkt. De Teams Milieu zijn maar zelden betrokken bij dumpingen en wanneer ze dit wel zijn, is dat doorgaans in een coördinerende rol ten aanzien van derde partijen (Van Geffen, 2012). Dit zien we niet helemaal terug in onze casussen. De rol van de Teams Milieu in de vijf casussen waarbij zij betrokken zijn, verschilt.

In de casussen 1 en 2 zijn de Teams Milieu eindverantwoordelijk voor het opsporingsonderzoek. In casus 1 neemt het Milieuteam de coördinatie van het onderzoek over, nadat alle handelingen op de PD al verricht zijn en het sporenonderzoek al is gedaan. De coördinatie ter plaatse ligt bij de Officier van Dienst

100 Op 1 januari 2015 zijn, met de start van de Nationale Politie, de voormalige RMT's overgegaan naar Teams Milieu. In dit rapport wordt gesproken over Team Milieu, maar dit kan ook een voormalig RMT betreffen.

101 Casussen 5, 6 en 8.

(OvD). In casus 2 wordt het Milieuteam direct ingeschakeld en heeft het ook de coördinatie ter plaatse. Een betrokken politierespondent van het Team Milieu uit casus 1 geeft aan een voorkeur te hebben om meteen ingeschakeld te worden door het blauw:

‘Het Milieuteam is gespecialiseerd in opsporing, blauw in handhaving; zij zijn meer gericht op het afwerken van incidenten. Zij kijken daardoor vaak niet verder dan het incident op zich en door hun werkwijze kunnen sporen gemist worden. Het Milieuteam is bovendien beter op de hoogte van milieugerelateerde werkprocedures zoals de calamiteitenregeling. Tegenwoordig wordt door blauw wel sneller het Milieuteam ingeschakeld.’

In de casussen 5, 6 en 8 is sprake van een taakverdeling tussen een generiek rechercheteam en een Milieuteam. Het Team Milieu beperkt zich in deze gevallen tot de dumping, omdat dit wordt gezien als het milieudeel.

In casus 7 ligt de uitvoering van het onderzoek bij een van de regionale Teams Ondernijning.¹⁰² Respondenten van een regionaal ondernijningsteam geven aan dat de teams opgericht zijn om georganiseerde hennepsteelt en synthetische drugs aan te pakken en dat ze zich richten op zaken met een looptijd van drie dagen tot drie maanden. Vanwege deze beperking geven ze zelf aan dat ze zich vooral bezighouden met ‘kleine vissen’. De teams zijn er in principe tot oktober 2016. Een rechercheur van dit team zegt hierover: ‘Het risico is wel dat Team Ondernijning een tijdelijk team is en dit moet straks wel ingebed worden in de organisatie. De vraag is dan: wie gaat het oppakken?’

Openbaar Ministerie/Functioneel Parket

Het onderzoek kan naar gelang de invalshoek, worden geleid door een generieke officier van justitie of een officier van het FP (dit laatste wanneer de zaak wordt opgepakt als milieuzak). Met uitzondering van een enkele zaak, waarin de samenwerking met de officier als ‘stroef’ wordt beschreven, zijn de rechercheurs in de onderzochte casussen positief over de samenwerking, zoals in casus 3:

102 In oktober 2014 zijn er drie regionale teams en één landelijk Team Ondernijning. De regionale ondernijningsteams in Noord-Brabant, Limburg en Zeeland bestaan uit 25 medewerkers en het Ondernijningsteam van de landelijke recherche bestaat uit 50 medewerkers. (Politie.nl, 2014).

‘Heel goed. Hij is vanaf het begin betrokken geweest en ik heb nooit een betere officier meegemaakt. Een officier die zeer betrokken was. Die zeker één keer per week – soms sloeg hij een week over – bij de briefing zat. En niet alleen het overleg met de teamleiding, maar met het hele team. Meedenken, meesturen, echt heel goed. Ik heb zelden meegemaakt dat die afstand zo kort was.’ (respondent politie)

Als problematisch worden gevallen aangehaald waarbij er verschillende officieren betrokken waren of dat er een wisseling van de wacht heeft plaatsgevonden. Wanneer het onderzoek gesplitst is in een milieu- en een drugsdeel, kan het zijn dat er twee officieren bij één onderzoek zijn betrokken. Dit is bijvoorbeeld het geval bij casus 6, waarbij een deel van het onderzoek gedaan werd door het Team Milieu en een ander deel door een generiek rechteam. Aan het deelonderzoek van het Team Milieu was een officier van het FP verbonden en aan het andere deelonderzoek een officier van het regionale parket. De betrokken officier van het FP geeft aan dat dit achteraf niet handig was, omdat er geen totaaloverzicht van de zaak was. In casus 8 vond midden in de zaak een overdracht plaats van het FP naar een generiek team, waarmee de insteek verschoof van een milieudelict naar een algemeen delict. Een betrokken respondent geeft aan dat deze verandering voor de politie onverwacht kwam en als belemmering in het opsporingsonderzoek werd ervaren:

‘Midden in het onderzoek gebeurde er nog iets onvoorziens. De leiding van het onderzoek werd van het FP verlegd naar het OM. Het FP gaat over milieudelicten, fraude en economische delicten. Het OM over commune misdaad en drugsdelicten. Derhalve vond men dat het FP niet meer van toepassing was. Dit betekende ineens een wisseling van de wacht en een nieuwe OvJ op de zaak.’ (respondent politie)

LFO en FO

Wanneer de LFO heeft bemonsterd om vast te stellen om wat voor stoffen het gaat en de PD eventueel heeft veiliggesteld, verrichten de forensisch-technisch onderzoekers van de FO sporenonderzoek op de PD of in het depot. Overigens gaat de LFO alleen op de PD bemonsteren als dit vanwege de omstandigheden noodzakelijk is, of als de FO of brandweer dit met het oog op de veiligheid zoeken. In de meeste gevallen kan de brandweer de PD veiligstellen; incidenteel

doet zij een beroep op de LFO voor ondersteuning of advies. De voorkeur van de LFO gaat uit naar bemonsteren in een gecontroleerde setting bij de afvalinzamelaar in het depot.

‘Als wij op een locatie ter plaatse gaan bemonsteren en zo’n vat breekt... Wij worden op zo’n locatie [PD, red.] meer blootgesteld, dus je moet meer veiligheidsmiddelen gaan gebruiken. Bij de inzamelaar staan puntafzuiwing, bakken en water. Als er iets verkeerd gaat, kan ik me wassen, enzovoort. Dat doen wij liever omdat dat ook voor ons prettiger en veiliger is. Dus als het niet nodig is, gaan wij niet ter plaatse.’ (respondent LFO)

Ook de FO gaat niet altijd ter plaatse om sporenonderzoek te doen; dit is sterk afhankelijk van de inschatting van de aanwezigheid van sporen door de politieambtenaren ter plaatse. In hoofdstuk 5 is hier uitgebreid aandacht aan besteed. In §6.3.1 gaan we in op het type sporenonderzoek dat door de FO wordt verricht en welke opbrengsten voor het opsporingsonderzoek hieruit komen.

Nederlands Forensisch Instituut (NFI)

Het NFI onderzoekt de monsters die door de LFO genomen worden en naar het NFI zijn opgestuurd. Het NFI kan op basis van zijn analyses aangeven welke stoffen er in de monsters aangetroffen worden en kan hieruit afleiden welke productiemethode er is gebruikt. Het NFI onderzoekt ook sporen die zijn verzameld door de FO, zoals door middel van DNA-onderzoek.

Over de samenwerking met het NFI is men in de casussen doorgaans tevreden. De LFO en het NFI werken vaak nauw samen en respondenten geven aan dat ‘de lijntjes kort zijn’. Wel speelt dat bij het NFI beperkte capaciteit is voor monsteranalyse: ‘De capaciteit is geprioriteerd. Een x-aantal kan ingestuurd worden. De ingewikkelde zaken ziet het NFI sowieso altijd’, aldus een respondent van het NFI. Volgens dezelfde respondent heeft de LFO voldoende kennis om in het veld te selecteren welke monsters opgestuurd moeten worden naar het NFI. Een respondent van de LFO geeft aan dat de LFO nog maar sporen van tien dumpingen per maand mag aanleveren en dat ze veel meer sporen heeft dan ze kan opsturen: ‘We hebben een aantal vriezers staan met monsters van diverse zaken die in afwachting zijn van prioritering, zodat we ze kunnen aanleveren. Dus ja, dat is nou eenmaal waar we aan vastzitten, dat kunnen we niet veranderen.’

Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD)

De FIOD speelt een rol in drie casussen,¹⁰³ onder meer vanuit zijn opsporingsrol van strafbare feiten in de handhaving van de Wet voorkoming misbruik chemicaliën, in dit geval drugsprecursoren.¹⁰⁴ Dit omvat in relatie tot synthetische drugs de opsporing van de herkomst van aangetroffen chemicaliën en verpakkingen.¹⁰⁵ Wanneer etiketten op vaten gegevens van een leverancier bevatten, kan de FIOD contact opnemen met de leverancier en zo achter de gegevens van de besteller komen, aldus een rechercheur. In casus 6 kwam een beautysalon in beeld die verdachte bestellingen van aceton had gedaan. Los van de batchnummers kon er geen directe koppeling worden gemaakt naar de hoofdverdachte. Dit deelonderzoek is toen afgesplitst en overgenomen door de FIOD. Ook kan de FIOD een rol spelen met betrekking tot ontneming. In casus 8 heeft de (toenmalige) FIOD-ECD berekend hoeveel bindmiddel er gekocht was door de verdachte en hoeveel tabletten daarmee geproduceerd konden worden. In dezelfde casus heeft de Belastingdienst geprobeerd om geld terug te vorderen van de verdachten.

Politie in het buitenland

De dumpingen vinden veelal plaats in de eenheden die dicht tegen Duitsland en België aanliggen. In drie casussen is sprake van grensoverschrijdende politiesamenwerking. In casus 3 hebben de rechercheurs een positieve ervaring opgedaan met de Duitse politie, die op verzoek van de Nederlandse politie contact opneemt met de (legale) chemicaliënleverancier en observaties verricht ten behoeve van het Nederlandse onderzoek. In dit onderzoek is ook samengewerkt met de Belgische politie; deze verricht doorzoeken en er wordt informatie uitgewisseld. Over de samenwerking in casus 5: 'De samenwerking met Belgische collega's kwam eerst stroef op gang, doordat Nederland eerder geen gehoor gaf aan een oproep vanuit België om een gerelateerde zaak in onderzoek te nemen. [...] Het is geven en nemen' (respondent politie).

In dezelfde casus is ook nauw samengewerkt met de Poolse politie in verband met het tappen, verhoren en aanhouden van verdachten. De betrokken

103 Casussen 3, 6 en 8.

104 Artikel 13 Wet voorkoming misbruik chemicaliën.

105 Belastingdienst, datum onbekend.

politierespondent geeft aan deze samenwerking als ‘zeer positief’ te hebben ervaren. Ook in casus 8 is sprake van samenwerking. In dit onderzoek loopt een parallelonderzoek in België naar een productielocatie. Met behulp van een rechtshulpverzoek kunnen de Nederlandse rechercheurs een verdachte horen die daar is aangehouden. Ook worden er Belgische processen-verbaal beschikbaar gesteld aan het Nederlandse rechteam.¹⁰⁶

Bestuurlijke partners

De samenwerking met bestuurlijke partners in de opsporing van drugsafvaldumpingen is vaak beperkt tot communicatie over de aangifte en de schade die de bestuurlijke partners hebben geleden, zodat dit toegevoegd kan worden aan het dossier. In de bestudeerde casussen vindt weinig afstemming plaats met bestuurlijke partners over de mogelijke inzet van bestuursrechtelijke middelen. Een respondent van de omgevingsdienst is kritisch over de samenwerking: ‘Sommige rechercheurs weten je echt goed te vinden voor je kennis, heel positief, maar je merkt bij de politie ook “cowboygedrag”; dat je er niet bij betrokken wordt omdat het “hun onderzoek” is.’

6.3 Waardevolle aanknopingspunten en opsporingsmethoden

In deze paragraaf worden opsporingsmethoden beschreven die door de betrokken rechercheurs als waardevol zijn ervaren in de onderzoeken naar drugsafvaldumpingen en -lozingen. Er worden tactische en forensisch-technische aanknopingspunten genoemd aan de hand waarvan een opsporingsonderzoek gestart kan worden en er wordt aangegeven welke rechemiddelen vruchten hebben afgeworpen. Aangezien er acht casussen met verschillende kenmerken bestudeerd zijn, worden de meeste rechemiddelen en aanknopingspunten slechts twee of drie keer genoemd. Er zijn dan ook geen algemene uitspraken te doen over ‘wat werkt’; dit is afhankelijk van het type dumping of lozing, de gekozen invalshoek van het onderzoek en de aanknopingspunten op de PD. Wel geeft het overzicht aan dat een dump gevarieerde mogelijkheden biedt voor de opsporing. In tabel 6.2 wordt een overzicht gegeven van de genoemde waarde-

¹⁰⁶ In 2016 wordt door een recherchekundige student van de Politieacademie onderzoek verricht naar het grensoverschrijdende karakter van dumpingen in het grensgebied van Nederland en België, en de internationale politietsamenwerking daarbij.

volle aanknopingspunten en opsporingsmethoden in de acht casussen. Onder de tabel worden deze toegelicht.

Tabel 6.2: Overzicht waardevolle aanknopingspunten casussen

Herkomst	Aanknopingspunten
Forensisch onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> • Dacty • DNA • hardware • chemische samenstelling afval • overig
Tactisch onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> • tappen • observaties • mastgegevens • peilbakens plaatsen • camerabeelden uitkijken • track & trace • financieel onderzoek betaalgedrag • opvragen administratie • legale facilitators (leveranciers chemicaliën, autoverhuur) • <i>case linkage</i> • verklaringen getuigen en verdachten
Overig	<ul style="list-style-type: none"> • TCI-info • ervaren expertise inzetten • overkoepelende opsporingsstrategie

6.3.1 Forensisch onderzoek

Sporen op de PD spelen een belangrijke rol in vrijwel alle onderzochte casussen, waarbij er een grote variatie is van typen sporen die waardevol zijn gebleken voor het onderzoek. Bij een dumping waar naast de verpakkingsmaterialen nog ander afval aanwezig is, is volgens de respondenten de kans aanzienlijk dat hier bruikbare sporen bij zitten. Daarentegen zijn er bij een lozing doorgaans weinig sporen te vinden (zie ook de hoofdstukken 3 en 4).

Naast traditionele sporen zoals vingerafdrukken en DNA, blijkt dat aangetroffen hardware en de vaten of jerrycans waar het drugsafval in zit, waardevol kunnen zijn. Zo werden in casus 2 geperste vaten aangetroffen, die gelinkt konden worden aan een vatenperser die op een productiesite was aangetroffen. Daarnaast kunnen de etiketten op vaten met chemicaliën aanknopingspunten bieden richting de leverancier en de afnemers (zie §6.2). In casus 8 werd tussen het overige afval leeg verpakkingsmateriaal van bindmiddel gevonden, wat bleek te zijn gebruikt bij de productie van synthetische drugs. Dankzij de codes

op het verpakkingsmateriaal kon via de leverancier de koper (verdachte) getraceerd worden.

Ook huisafval dat soms aangetroffen wordt bij een drugsafvaldumping kan waardevol blijken, zo geven meerdere respondenten aan. ‘Er was een vuilniszak bij bijvoorbeeld; dan ga je die doorspitten en vind je bonnen van een benzine-station en restaurants en meer herleidbaar materiaal. Qua opsporingsindicatie en -opvolging is dat natuurlijk fantastisch.’ Een andere rechercheur vult aan: ‘Die vuilniszak vertelt mij exact hoe die mensen leven. Papiertjes, etensresten, plastic handschoenen, wat leidt tot DNA. Dat is het mooiste wat je kunt vinden.’

6.3.2 Tactisch onderzoek

Ook wanneer er op de PD weinig of geen aanknopingspunten zijn, laten de casussen zien dat er nog mogelijkheden zijn voor de opsporing. Naast het verzamelen van sporen op de PD, blijken de tactische keuzes bepalend voor het verloop van het onderzoek, zowel in de beginfase van het onderzoek als bij het verdere verloop.

Keuzes en rechermiddelen in de beginfase

Hoewel in sommige casussen de recherche pas in een latere fase (na het onderzoek op de PD) bij het onderzoek betrokken wordt, geven respondenten aan dat tactisch onderzoek in de beginfase cruciaal is. De teamchef uit casus 2: ‘Zeker in het voortraject zo veel mogelijk informatie verzamelen. Getuigenverklaringen zien te krijgen, netwerkscan, buurtonderzoek.’ Hij geeft aan dat dit belangrijk is, omdat er niet altijd technisch bewijsmateriaal is te vinden op de PD, waardoor aanvullende informatie nodig is om tot de dader te komen. Een ervaren teamchef van een Team Milieu presenteert een aantal vragen en aandachtspunten voor rechercheurs op de PD:

‘Hoe ga je het onderzoek benaderen? Getuigen: wie is de eigenaar van de grond? Wie komt er in de buurt? Doe buurtonderzoek, kadastraal onderzoek. Locatie en geografisch onderzoek: waar is het precies? Hoe ziet de locatie eruit? En de omgeving? Hoe ziet de dumping eruit? Wat weet je over de tijdspanne?

Hoe kun je tot subjecten komen: wat ligt er om te onderzoeken? Wat

is de herkomst? *Case linkage*: zijn er meer gelijksoortige dumpingen/drugstype? Raadpleeg systemen, analisten, MO-vergelijkingen. Wat is uitzonderlijk, wat valt op, wat is apart?’

Bijzondere opsporingsmiddelen en recherchestrategieën

Aan het begin van dit hoofdstuk is aangegeven dat er vaak geen rechercheonderzoek wordt gedaan bij een dumping of lozing, vanwege het gebrek aan ‘daderindicatie’. Uit de geanalyseerde casussen is echter een variatie aan bijzondere opsporingsbevoegdheden en andere opsporingsmethoden naar voren gekomen als waardevolle aanknopingspunten. Respondenten uit de casussen noemen onder andere tappen, observaties, mastgegevens uitlezen, het plaatsen van een peilbaken en het uitkijken van camerabeelden. Hoewel er door de variatie in de casussen geen generaliserende uitspraken kunnen worden gedaan in de trant van ‘wat werkt het best’, geeft dit wel aan dat er veel mogelijkheden zijn om rechercheonderzoek te doen en dat is in de onderzochte casussen ook de moeite waard gebleken. Een aanknopingspunt levert niet altijd direct hard bewijs op, maar kan wel ondersteunend werken of weer leiden naar nieuwe sporen. Zo legt een rechercheur in casus 6 uit hoe tappen een meerwaarde heeft gehad in dit onderzoek.

‘Maar er zijn wel meteen een aantal telefoontaps ingezet. Dat resulteerde erin dat we informatie kregen, bijvoorbeeld over die vrachtwagen. En er zijn ook BOB-middelen¹⁰⁷ ingezet. Daarnaast zijn er van de telefoons historische gegevens opgevraagd, dat gebeurt allemaal wel, om te proberen meer bewijs te vinden. De verdachten hebben al eerder feiten gepleegd. [...] De taps waren dus heel waardevol, maar ook de historische gegevens. Daardoor kun je aantonen dat zij daar in de twee weken daarvoor misschien vijf keer geweest zijn. En als je dan helemaal aan de andere kant van het land woont, heb je wat uit te leggen. Deze informatie kun je in het verhoor gebruiken.’ (respondent politie)

Naast de meer klassieke rechermiddelen als tappen en observaties, komen er ook andere methoden naar voren uit de casussen. Zo wordt er bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar het pingedrag van verdachten, waarmee ze aan de dumpinglocaties kunnen worden verbonden.

107 Bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB).

‘Als ik kijk naar het financieel onderzoek, dan denk je in eerste instantie: dat gaat niks worden, want die lui hebben geen vermogen. Maar dan zie je die pintransactie. En dan hebben we hem al. Dat je denkt van ja, goh. En ik vraag me af of we dat van tevoren zo bewust hebben gedaan. Maar nu is het heel logisch.’ (respondent politie)

In de casussen 2 en 4 zijn mastgegevens (telecomgegevens) uitgelezen om de verdachten op de PD te kunnen situeren. In casus 2 wordt het uitlezen van mastgegevens gezien als een waardevolle onderzoeksmethode, waarmee ze de verdachte kunnen linken aan de PD's, terwijl dit in casus 4 hoogstens een aanwijzing opleverde dat de verdachte 'in de buurt van een mast was', maar onvoldoende bewijs.

In casus 3 is het plaatsen van een peilbaken een belangrijke opsporingsmethode gebleken. In deze casus was een peilbaken geplaatst bij een vat chemicaliën dat besteld was voor de productie van synthetische drugs. Het vat werd (samen met de rest van de bestelling) opgehaald en werd in een oplegger achtergelaten op een parkeerplaats. Hier werd het vervolgens weer opgehaald door andere verdachten, waardoor de producenten en later ook de opslagplaats en de productielocatie in beeld kwamen.

Tot slot heeft het opvolgen van TCI-informatie in één casus een belangrijke bijdrage geleverd aan het onderzoek. In casus 7 kwamen de twee verdachten in beeld via TCI-informatie¹⁰⁸ die verstrekt werd aan het rechteam.

Case linkage: verbinden van meerdere PD's

Een combinatie van forensisch en tactisch onderzoek is case linkage. Hierbij wordt gekeken of er verbanden zijn tussen afzonderlijke zaken door een analyse van de PD, modus operandi, fysieke bewijsmiddelen, enzovoort (Turvey & Freeman, 2011). In meerdere casussen en interviews is duidelijk dat door middel van case linkage meerdere dumpingen aan elkaar gekoppeld kunnen worden.¹⁰⁹ Hoewel respondenten aangeven dat dit geen direct bewijs is, kan dit wel de start

108 TCI staat voor Team Criminele Inlichtingen; dit team verzamelt heimelijk informatie over ernstige misdrijven op basis van informanten.

109 Bijvoorbeeld aan de hand van overeenkomsten in het verpakkingsmateriaal, de samenstelling van het afval en andere tactische en forensisch-technische sporen.

zijn van een opsporingsonderzoek (zoals in de casussen 3 en 8) en van daaruit weer tot andere aanknopingspunten leiden.

Een voorbeeld van case linkage is te zien in casus 3. In deze zaak vonden dumpingen plaats over een langere periode (twee jaar) in meerdere landen. Vanwege het vermoeden dat dezelfde personen verantwoordelijk waren voor de dumpingen, is een analyse uitgevoerd op basis van het aangetroffen bewijsmateriaal, waarbij gekeken is naar de samenstelling van het afval (gebruikte chemicaliën), verpakkingsmateriaal, aangetroffen hardware op de PD, dactyloscopische (dacty-)sporen, DNA-sporen, batchnummers van chemicaliën, modus operandi (het gebruik van hetzelfde gestolen voertuig, de locatietypering) en andere tactische aanwijzingen, waarbij verschillende overeenkomsten werden ontdekt. Hierdoor konden niet alleen vijf dumpingen, maar ook een opslagplaats en twee productieplaatsen (in Nederland en België) aan elkaar gelinkt worden. In deze casus heeft Europol de initiële analyse gedaan om overeenkomsten te vinden tussen de sporen, waarna het rechercheteam deze heeft aangevuld.

Zowel in casus 1 als in casus 3 konden door middel van chemisch profileren verschillende dumpingen aan elkaar gelinkt worden. Met chemisch profileren kunnen stoffen van een batch¹¹⁰ aan elkaar gelinkt worden. Een chemisch profiel is het unieke patroon dat door de chemische samenstelling wordt gevormd, dat na analyse zichtbaar wordt. Het NFI heeft op dit gebied de nodige ervaring opgebouwd. Alle chemische profielen worden in een database bewaard en wanneer er een link kan worden gelegd tussen twee partijen (bijvoorbeeld uit een productieplaats en uit een dump), geeft het NFI dit door aan de Landelijke Eenheid (Van Wermeskerken, 2009). Een voorbeeld uit casus 1:

‘We doen zo’n zaak niet alleen, daar hebben we ook de LFO voor. Zij zijn ook die bewuste avond, of de dag erop, geweest. Die hebben de dumping in het bos en de partij in de vrachtwagen in beeld gebracht. Ze maken als het ware een DNA-profiel van elke partij. Kennelijk is de samenstelling van dat afval zo specifiek, dat ze het later terug kunnen brengen. Het is een technisch verhaal. Maar wat ze ook hebben gedaan is de partij heel minutieus omschreven en gefotografeerd. Slangen die gebruikt zijn, aansluitingen van slangen op vaten, batchnummers. En wat wil het toeval: we kunnen die partij in het bosperceel linken aan de partij in de vrachtauto, maar daarnaast konden ze haar nog linken aan een partij die een dag ervoor is gedumpt.’ (respondent politie)

110 Een *batch* is de hoeveelheid amfetaminen die in één productiegang wordt gemaakt (Van Wermeskerken, 2009).

De beperkende factor met betrekking tot case linkage bij drugsafvaldumpingen is capaciteit. En hoewel case linkage mooie aanknopingspunten op kan leveren, is het op zichzelf niet altijd voldoende, aldus een politierespondent:

‘Er is nagegaan of de dumping gekoppeld kon worden aan een soortgelijke dumping die zij elders aantreffen. De medewerker van de LFO die de dumping onderzocht, herkende direct een aantal overeenkomsten: gelijksoortige jerrycans met dezelfde etiketten. Er kon echter onvoldoende worden vastgesteld voor verdenking.’

Tot slot wordt binnen de politie momenteel gekeken naar de mogelijkheden van geografisch profileren bij dumpingen en lozingen, om hiermee tot de mogelijke locatie van de productie-inrichting te komen (Team Ondermijning in Limburg; Van Herwijnen, 2014). Hoewel de inzet van geografisch profileren aantrekkelijk kan zijn in het opsporingsonderzoek, omdat mensen en middelen hierdoor efficiënter ingezet kunnen worden, zijn er ook kritische kanttekeningen te plaatsen bij de inzet hiervan bij synthetisch drugsafval. De methode is kansrijk wanneer sprake is van zogenaamde ‘stropers’; daders die opereren vanaf een vast vertrekpunt (meestal de woning; in dit geval de productielocatie) en binnen een bepaald afgebakend delictgebied opereren (Van der Kemp, 2014). Het is echter maar de vraag hoe vaak de uitvoerders van dumpingen daadwerkelijk vertrekken vanaf de productielocatie. Uit de casussen blijkt dat de dumpers ver weg van de productie-inrichting dumpen, of dat ze het afval op een andere locatie ophalen waar bijvoorbeeld een ingeladen bus klaarstaat. Uit de praktijk blijkt dat case linkage in combinatie met tactische recherchemiddelen wel kansrijk kan zijn om opslag- en/of productielocaties in beeld te brengen.

Legale facilitators

In sommige onderzoeken kunnen legale facilitators een belangrijke rol spelen. In hoofdstuk 3 werd al beschreven dat er verschillende soorten facilitators betrokken zijn bij drugsafvaldumpingen en ander afval dat op de PD wordt aangetroffen. Uit de onderzoeken blijkt dat deze een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het identificeren van de verdachten en het traceren van locaties van productie-inrichtingen of opslag van grondstoffen, afval en/of eindproduct.

Dit speelde onder andere in casus 2, waarbij de verdachten bij het dumpen een gehuurde bestelbus gebruikten. Dankzij camerabeelden wordt het kenteken

al in een vroeg stadium van het onderzoek achterhaald, maar op advies van de Landelijke Taskforce Ondermijning is in eerste instantie besloten om geen contact op te nemen met het autoverhuurbedrijf. Als alle andere sporen doodlopen, komt het team via het autoverhuurbedrijf alsnog achter de naam van de eerste verdachte. Deze bleek een significante sociale relatie met iemand te hebben in het gebied waar de dumpingen plaatsvonden, die later geïdentificeerd is als de tweede verdachte.

In drie van de bestudeerde casussen speelt de leverancier van de chemicaliën een belangrijke rol in het onderzoek. Een voorbeeld is casus 3. Hier kwamen de leveranciers van chemicaliën in beeld via de batchnummers op de vaten in het afval. Via de chemicaliënfabriek kon de leverancier getapt worden en kon een bakken in zijn volgende bestelling geplaatst worden, waarna ook de producerende verdachten in beeld kwamen.

Verklaringen

Verklaringen, van zowel verdachten als getuigen, blijken ook in een aantal casussen een belangrijke rol te spelen. In twee gevallen heeft de verklaring van een verdachte van een dumping of lozing een waardevolle bijdrage geleverd, zoals in casus 4: 'Beide verdachten zijn onmiddellijk gehoord. Dat is ook het leukste in deze zaak; uiteindelijk heeft eerst verdachte B, dacht ik, een bekentenis afgelegd, en daarna ook verdachte A. Dus beide verdachten hebben ook bekend' (respondent politie).

In casus 5 is ook sprake van een bekende verdachte die verklaart over 'tientallen' andere ritten die hij heeft gemaakt om afval te dumpen. In casus 6 spreekt een verdachte over andere ritten met drugsafval die hij in opdracht heeft gemaakt, maar het blijft onduidelijk of hij daadwerkelijk de uitvoerder van deze dumpingen is.

Een belemmering is dat verdachten niet altijd waarheidsgetrouw verklaren. In casus 7 noemen de betrokken onderzoekers liegende verdachten als knelpunt tijdens het onderzoek. Ook een onderzoeker in casus 6 geeft dit aan, maar onderschrijft wel het belang van een verklaring: 'We hebben de verdachten gehoord, die geven aan niks te weten. Dan gaat het erom of je het kan bewijzen en dat is lastig.'

Hoewel er vaak geen getuigen zijn van de dumping, omdat het afval in afgelegen gebieden wordt gedumpt of in het donker als er weinig mensen op straat zijn, hebben in de casussen 2 en 4 getuigenverklaringen een belangrijke rol

gespeeld. In casus 2 inzake de tijdlijn, omdat getuigen de gebruikte bestelbus hadden zien weggrijden, waarna camerabeelden opgevraagd zijn. In deze casus zijn via (lokale) media getuigen opgeroepen om zich te melden en is buurt-onderzoek uitgevoerd.

6.3.3 Heterdaadsituatie

Bij een heterdaadsituatie zijn er meteen meerdere aanknopingspunten, zoals informatie over de verdachte(n), de mogelijkheid de verdachte(n) te verhoren en bijvoorbeeld de beschikbaarheid van het gebruikte vervoermiddel ten behoeve van sporenonderzoek. Een rechercheur over casus 6: 'Je treft verdachten aan op de PD en daardoor komt je onderzoek direct in een andere fase terecht.' In casus 4 is sprake van een heterdaadsituatie: de dumpers worden betrap door een toezichthouder. Na een achtervolging vluchten de verdachten en laten ze de auto achter.

Casusvoorbeeld: heterdaadsituatie

Tijdens het afzetten van de PD en het onderzoek ter plaatse, ook naar de weggerende verdachten, wordt het kenteken van de personenauto en de bus nagetrokken. Kenteken personenauto wordt intern verspreid en hierop slaan andere surveillanten aan. Die herkennen dit kenteken als in gebruik bij verdachte A. Tussendoor (vanaf PD dumpingen) belt een rechercheur met iemand van het Heterdaadteam, waarop een politieambtenaar van het Heterdaadteam bij de woning van verdachte A gaat posten. Die komt niet veel later bij de woning aangelopen.

Bron: dossier casus 4.

Als er een verdachte is, dan helpt dit om te komen tot (een) volgende verdachte(n).

'We hadden ook een tweede verdachte. We zijn toen in de systemen gaan kijken, met wie de verdachte veel optrok, en dat is makkelijk als je een veelpleger hebt, want die kom je veel tegen in de systemen. Toen bleek dat hij heel veel samen optrok met een goede kennis, daar pleegde hij veel inbraken mee.' (respondent politie)

Concluderend kan gesteld worden dat er in de bestudeerde zaken een ruime variatie aan aanknopingspunten is geïdentificeerd die waardevol zijn gebleken in het opsporingsonderzoek. Uit de interviews komt het belang van de juiste focus in de beginfase naar voren, door breed te kijken naar mogelijke aanknopingspunten voor de opsporing. Wat deze aanknopingspunten zijn, verschilt sterk per onderzochte zaak en is afhankelijk van de specifieke context en de aard van de dumping of lozing. Wel laten de onderzochte casussen zien dat wanneer er geïnvesteerd wordt in de opsporing, dit resultaat oplevert. Dit wordt mede toegelicht in de volgende paragraaf.

6.4 Gevolgen voor de verdachten

Als laatste gaan we aan de hand van de acht bestudeerde casussen, interviews en rechtbankverslagen in op de gevolgen van de dumpingen en lozingen voor de aangehouden verdachten. Er is gekeken naar de afdoening per zaak, waarbij naast de gevolgen voor degenen die hebben gedumpt of geloosd, ook de gevolgen voor de producenten zijn beschreven, wanneer deze voor de betreffende zaak zijn vervolgd.

Allereerst wordt de strafrechtelijke afdoening bekeken, vervolgens worden de overwegingen voor veroordeling en vrijspraak uit de vonnissen behandeld en ten slotte wordt de bestuursrechtelijke afdoening besproken.

6.4.1 Strafrechtelijke afdoening

In zes van de acht casussen heeft een strafrechtelijke afdoening plaatsgevonden.¹¹¹ Van de strafrechtelijke afdoeningen hebben er vijf betrekking op dumpen of lozen (waarvan twee gecombineerd met de productie van synthetische drugs) en één enkel op de productie van synthetische drugs. In dit laatste geval werden de verdachte producenten ook verdacht van het dumpen van afval, maar de vervolging richtte zich op de productie. In de tenlastelegging van de zes afgedane zaken wordt zowel de overtreding van milieuwetgeving (bijvoorbeeld Wet milieubeheer, Wet bodembescherming, Wed) als van opiumwetgeving genoemd.

Acht verdachten in deze zes zaken zijn vervolgd voor lozen of dumpen. Van hen zijn er twee vrijgesproken voor dumpen en één kreeg een gedeeltelijke

¹¹¹ De andere twee zaken zijn nog niet voorgekomen.

vrijspraak. Aan de overige verdachten zijn gevangenisstraffen opgelegd. De laagste straf is een detentie van 165 dagen (120 voorwaardelijk) in combinatie met een taakstraf van 240 uur; de hoogste straf is een detentie van drie jaar en zes maanden.

In drie zaken zijn ook verdachten veroordeeld voor de productie van synthetische drugs. Van de in totaal veertien verdachten van productie is er één volledig vrijgesproken en één gedeeltelijk. De overige twaalf verdachten krijgen straffen opgelegd variërend van een gevangenisstraf van zes maanden inclusief een werkstraf van 240 uur, tot een gevangenisstraf van elf jaar inclusief een verbeurdverklaring voor diverse zaken. Acht van de veertien verdachten krijgen een gevangenisstraf van meer dan drie jaar opgelegd.

In casus 3 is wederrechtelijk verkregen voordeel ontnomen van bijna €7,5 miljoen. Hierin is het bedrag verrekend dat de daders hebben bespaard door het drugsafval te dumpen in plaats van wat generieke verwerking zou kosten, wat werd berekend op €71.520. In casus 5 is wederrechtelijk verkregen voordeel ontnomen van €3500. In deze zaak is daarnaast bij drie verdachten een verbeurdverklaring opgelegd.

Uit de afdoeningen is op te maken dat de straffen voor productie van synthetische drugs hoger liggen dan voor dumpen of lozen, hoewel in enkele gevallen ook voor dumpen en lozen hoge gevangenisstraffen worden opgelegd.

6.4.2 Overwegingen rechtbank bij drugsafvaldumpingen

Welke overwegingen had de rechtbank bij het uitspreken van het vonnis? Op basis van de vonnissen wordt voor zowel bewezenverklaringen als niet-bewezenverklaringen in enkele casussen uitgelegd wat belangrijke overwegingen van de rechter waren.

Bewezenverklaring drugsafvaldumping

Van belang in de zaken waarin de daders voor het dumpen of lozen zijn veroordeeld, is voor de rechter dat de verdachten de aanmerkelijke kans hebben aanvaard op bepaalde gevolgen. Zo had een verdachte gezien wat er in de vrachtwagen stond, en wordt de andere verdachte verweten dat hij de lading niet geïnspecteerd heeft. Ook wordt beschreven dat de verdachte, gezien de goederen die hij aantrof en de geur, had moeten weten waar het om ging. Mede gelet

op mediaberichtgeving mag het volgens de rechter ‘als feit van algemene bekendheid aangemerkt worden dat de handelingen schade aan het milieu zouden kunnen veroorzaken’. In een van de zaken is de medeverdachte ook veroordeeld. Er was volgens de rechter sprake van een bewuste samenwerking. De medeverdachte gaf namelijk opdracht voor de rit, er werd over gesproken met de verdachte en de medeverdachte heeft de sleutels van de vrachtwagen aan de verdachte overhandigd. In een van de zaken heeft de rechter een hogere straf opgelegd dan door de officier van justitie werd geëist, aangezien de rechter de dumping, waarbij een 60 liter vat chemicaliën op de bodem was leeggelopen, en de gevolgen voor de samenleving zeer ernstig achtte. In het oordeel stelt de rechtbank:

‘De verdachte heeft milieuwetgeving overtreden door samen met medeverdachte illegaal afvalstoffen (afkomstig van de productie van amfetamine) in de natuur te dumpen. Het betrof een forse hoeveelheid van meer dan tachtig vaten/jerrycans. Hij heeft door zijn handelwijze inbreuk gemaakt op voorschriften die beogen het milieu en de bodem te beschermen en heeft zijn eigen commerciële belangen laten prevaleren boven het maatschappelijk belang van een schoon en veilig milieu. Door het niet op reguliere wijze afvoeren van afvalstoffen ontstaat er een zeer grote kans op milieuschade, waarbij tevens een zeer hoge kostenpost voor de samenleving ontstaat omdat deze afvalstoffen zorgvuldig moeten worden verwijderd en er alsnog voor een verantwoorde verwerking van deze afvalstoffen moet worden zorggedragen. Ook in het onderhavige geval zijn aanzienlijke saneringskosten gemaakt, onder meer omdat een 60 liter vat met chemicaliën is omgevallen en is leeggestroomd in de bodem. De rechtbank acht voor de door verdachte gepleegde delicten in beginsel een forse gevangenisstraf passend en geboden. Dit met name gelet op de ernst van de delicten en de hoeveelheid chemicaliën die zijn gedumpt. In zoverre ziet de rechtbank ook aanleiding om af te wijken van de eis van de officier van justitie en zal de rechtbank een hogere straf opleggen dan is geëist. Ten nadele van verdachte houdt de rechtbank rekening met het feit dat verdachte in het verleden al veelvuldig met justitie in aanraking is geweest.’ (vonnis in casus 4)

Vrijspraak

In een andere zaak wordt de hoofdverdachte veroordeeld, maar de medeverdachte juist vrijgesproken. De overweging hiervoor is dat niet bewezen kan worden dat er bij de medeverdachte van opzet sprake was wat betreft een nauwe en bewuste samenwerking. Hij was niet de huurder of bestuurder van de vrachtwagen in kwestie. Ook kan niet vastgesteld worden in hoeverre hij bekend was met de inhoud van de vrachtwagen en hetgeen is gedumpt. In verband met een tweede dumplocatie wordt gesteld dat het niet bewezen is dat medeverdachte hier aanwezig was. Er is wel DNA aangetroffen van deze persoon, maar dit was op verplaatsbaar materiaal.

In de zaak waar sprake was van zowel een dumping als een lozing is wel de dumping bewezen verklaard, maar niet de lozing. De overweging van de rechter is dat de verdachte wel op de locatie aanwezig was, maar dat niet bewezen is dat hij daadwerkelijk de lozing heeft verricht. Hiervoor ontbreekt het bewijs. In deze zaak wordt ook een productielocatie aangetroffen. Er volgt echter een vrijspraak voor de productie van synthetische drugs omdat de aangetroffen stoffen geen grondstoffen waren die bestemd waren voor productie. De productie kan daarom niet bewezen worden. In een van de andere zaken was de uitvoerder van het dumpen ook medeplegen van het bevorderen van de productie van amfetamine (art. 10a Opiumwet) ten laste gelegd. De rechtbank zag het dumpen van afvalstoffen niet als voorbereidingshandeling voor de productie van synthetische drugs en kwam tot vrijspraak voor dit feit.¹¹²

6.4.3 Bestuurlijke afdoening en voeging gedupeerden

In de meeste casussen is geen sprake van bestuursrechtelijk optreden. In een van deze zaken is daadwerkelijk sprake van een bestuurlijke sanctie en wordt twee keer een dwangsom opgelegd (zie onder). In drie gevallen voegen de gedupeerde partijen zich in het strafproces om de geleden schade vergoed te krijgen.

¹¹² Het OM heeft tegen deze vrijspraak appèl ingesteld.

Last onder dwangsom

In één casus wordt een dwangsom opgelegd door het waterschap voor de lozing in een sloot. Ook wordt in deze zaak een dwangsom opgelegd door de gemeente voor het ruimen van afval in een gierkelder. Tegen de dwangsom door het waterschap is bezwaar aangetekend, maar dit is afgewezen. De verdachte dient een bedrag van €6480 te betalen. Het is niet helemaal duidelijk wat er met de dwangsom door de gemeente gebeurd is. Hier zou ook bezwaar tegen zijn aangetekend, maar de uitkomst is onbekend.

Voeging in strafproces

Voor de dumping in dezelfde zaak is geen dwangsom opgelegd, maar heeft de gemeente zich gevoegd in het strafproces en is aan de verdachte een schadevergoeding opgelegd voor €23.227. In twee andere casussen heeft de gemeente zich ook civiele partij gesteld in het strafproces om de kosten te verhalen. In een van deze zaken is door de rechter een schadevergoeding opgelegd. Deze is echter een stuk lager dan de gemaakte kosten en slechts voor een van de twee dumpingen. Zowel uit het dossier als uit de interviews wordt niet duidelijk waar dit verschil vandaan komt. Het opgelegde bedrag is €1511 terwijl het schadebedrag voor deze dumping €3766 bedraagt. Dit wordt niet toegelicht in het vonnis van de rechtbank. In de overige vijf casussen is bestuursdwang niet van toepassing geweest.

6.5 Aandachtspunten opsporing en vervolging

Ook in dit hoofdstuk is op basis van de dossieranalyse, interviews en beleidsdocumentatie al een aantal aandachtspunten voorbijgekomen die een rol spelen bij de opsporing en vervolging. In deze paragraaf worden de belangrijkste aandachtspunten op een rij gezet.

6.5.1 Inzien nut en mogelijkheden opsporing

Een belangrijk aandachtspunt is draagvlak bij de betrokken partijen over het verrichten van opsporingsonderzoek bij een dumping of lozing. Het nut van

opsporingsonderzoek wordt vaak niet gezien, of er wordt niet aan gedacht. De respondenten denken verschillend over het belang van opsporing bij een dumping of lozing. Een respondent van de LFO:

‘Bij de dumping vind je meestal geen waardevolle tactische aanknopingspunten. Dan moet je aan de voorkant zitten. Na de dumpingen is het al gebeurd. Ze gooien alles bij elkaar, het is niet per batch gedumpt, dus je kunt er weinig conclusies uit trekken, het zegt heel weinig.’

Een andere respondent van een omgevingsdienst die nauw betrokken is bij de problematiek sluit zich hierbij aan: ‘Ik ken slechts een handjevol zaken waarin ze van een dump een dader hebben kunnen maken. Ik zou er acuut mee stoppen en aan de voorkant gaan zitten. Aan die opsporing hebben ze nog niks.’ Hij geeft aan juist meer te zien in mogelijkheden van bestuurlijke partners, omdat deze ook meer kennis over milieu hebben.

Andere respondenten zien echter wel mogelijkheden en pleiten juist voor meer onderzoek op de PD. Zij geven aan dat de PD een belangrijke informatiebron is met veel tactische en technische aanknopingspunten. Dit sluit aan bij onze bevindingen in §6.3 waaruit blijkt dat er veel verschillende mogelijke aanknopingspunten zijn.¹¹³ Aanvullend benadrukt een respondent van de politie om niet alleen naar de dumping te kijken, maar om te kijken naar de hele keten, waaronder de aanschaf van chemicaliën en de productie.

Een uitgebreid beschreven aandachtspunt is dat er onvoldoende gezocht wordt naar daderindicatie. Respondenten schetsen het beeld dat er veel meer mogelijkheden zijn dan er nu benut (kunnen) worden. Bijvoorbeeld, standaard buurtonderzoek doen of camerabeelden opvragen die gericht zijn op uitvalswegen. Ook noemt een politierespondent dat er bij het TCI veel informatie beschikbaar is over subjecten en productielocaties, maar dat deze blijft liggen omdat er bij de recherche onvoldoende capaciteit is om het te verwerken. De casussen laten zien dat wanneer wel wordt geïnvesteerd in het opsporen van de achterliggende criminele netwerken, deze wel in beeld komen en er veroordelingen volgen. Dit is het geval bij de casussen 3, 5 en 8.

113 Daarbij merken we op dat het gaat om opsporingsonderzoeken die in meerdere gevallen gestart zijn omdat men opsporingsindicatie zag (waaronder heterdaadsituaties). Hiervoor en hierna wordt echter ook aangegeven dat deze opsporingsindicatie niet altijd voldoende wordt herkend.

6.5.2 Strikte afbakening van het onderzoek en de capaciteit

In navolging van het vorige punt wordt door meerdere rechercheurs onderstreept dat zij niet altijd de mogelijkheid krijgen om zaken helemaal uit te lopen. Het onderzoeksteam krijgt vaak de opdracht het onderzoek te beperken tot de dumpingen en de verdachten van de dumpingen, en niet verder uit te weiden. Uit de interviews komen diverse voorbeelden naar voren. Een rechercheur, werkzaam bij een Team Milieu, geeft aan dat zij vanwege capaciteitstekort nadrukkelijk de opdracht kregen om zich enkel bij het milieudelict te houden en geen onderzoek te doen naar de productielocatie:

‘Er waren toen ontzettend veel TGO’s.¹¹⁴ En een TGO gaat altijd voor op een milieudelict. Mijn baas zei toen: “Luister vriend, ik vind het fijn dat je dat gaat doen, maar houd het wel bij milieu. Alsjeblieft geen lab, want ik heb geen mensen.” Er was dus een capaciteitsprobleem. Ik heb het op milieugebied opgelost, een proces-verbaal opgemaakt, maar je weet dat het afval van een lab afkomt. En waarschijnlijk niet eens zo ver weg. We hadden ook telefoons. We durfden er al bijna niet in te kijken. Dat hebben we dus niet uit den treure uitgerechercheerd. De opdracht was gewoon om voor die twee verdachten een proces-verbaal op te maken omdat zij die dumping hadden gedaan.’ (respondent politie)

Een andere politierespondent geeft aan dat hij hoopt dat de ondermijnings-teams wel de ruimte hebben om door te Rechercheren. Uit de interviews met leden van een Team Ondermijning blijkt dat zij zich ook richten op de kortlopende zaken en niet investeren in de achterliggende criminele organisaties. Of zoals een rechercheur het noemt, ze houden zich bij de ‘kleine vissen’, waarvan hij hoopt ‘dat de structuur daar last van heeft’. Dit sluit aan bij een eerder besproken strategie van het OM om zwaardere straffen te eisen voor dumpers om daarmee het criminele proces te verstoren.

Het gevolg van de strikte afbakening is volgens de respondenten dat nieuwe verdachten worden ‘weggezet’ als ‘restinformatie’. In de praktijk betekent dit dat de rechercheurs zich enkel richten op de verdachten van de dumping vanuit het milieudelict en dat het achterliggende netwerk (onder andere van producenten en opdrachtgevers) niet in beeld komt. Meerdere respondenten van researcheteams geven aan dat de onmogelijkheid om door te Rechercheren

114 Team Grootschalige Opsporing.

negatieve gevolgen heeft voor de aanpak van synthetische drugscriminaliteit. ‘Als er onvoldoende capaciteit van de politie beschikbaar wordt gesteld ten behoeve van de opsporing van drugscriminaliteit en evenzo de prioriteit daartoe laag blijft, zal er weinig vooruitgang worden geboekt in de strijd tegen drugscriminaliteit’ (respondent politie).

6.5.3 Insteken als milieu- of opiumdelict

In dit en het vorige hoofdstuk is de insteek van de opsporing vanuit een gemeen (opiumdelict) of milieudelict al meerdere malen aan bod gekomen. Bij aanvang van het onderzoek wordt deze keuze doorgaans gemaakt op basis van wat gebruikelijk is in de betreffende eenheid. Behalve bij de politie, wordt hier ook bij het OM wisselend mee omgegaan, door de zaak te laten leiden door een officier van het FP of van een generiek parket. De aanbeveling is om in de beginfase eerst na te gaan welk spoor het meest veelbelovend is. Er kan uiteenlopende (milieu) wetgeving worden toegepast op drugsafvaldumpingen en -lozingen, waaronder de Wet milieubeheer (Wmb), de Wet op de economische delicten (Wed), maar bijvoorbeeld ook de Wet bodembescherming (Wbb) en de Waterwet (Wtw). Bij de Teams Milieu en het FP is doorgaans de kennis en expertise aanwezig om onderzoek te verrichten naar milieudelicten. Het vroegtijdig betrekken van deze expertise (al dan niet in samenwerking met een generiek rechteam) maakt dat in de beginfase alle mogelijkheden optimaal worden verkend en eventueel ook kan worden besloten tot een aanpak vanuit een gecombineerd perspectief.

6.5.4 Opsporing van lozingen

Zoals reeds werd aangehaald in de vorige hoofdstukken wijzen meerdere respondenten op het gevaar dat er relatief meer geloosd dan gedumpt wordt, omdat de aandacht nu gericht is op de dumpingen en lozingen lastiger te detecteren zijn. Met name bij lozingen is het lastig om aanknopingspunten te vinden voor de opsporing. Respondenten geven aan dat sporen vaak weglopen, bijvoorbeeld via het riool, waardoor het lastig is om een lozing van drugsafval aan te tonen. Tevens is het bij lozingen moeilijk om milieuschade aan te tonen (zie ook hoofdstuk 4).

‘Nu is de situatie zo dat de mensen van de zuiveringen merken dat hun proces verstoord is. Zij moeten dan contact leggen met de omgevingsdienst. Die weten niet hoe ze moeten gaan zoeken, als ze al kunnen/mogen gaan zoeken. Omdat zij een groot belang hebben, wordt per verstoring bepaald of zij de omgevingsdienst bij gaan staan. Om te kunnen zeggen of de lozingen iets te maken hebben met de productie van xtc of amfetamine, moet dat per voorval bekeken worden. Dit om vast te stellen welke stof de boosdoener is.’ (respondent waterschap)

Een andere moeilijkheid is dat bij veel rioolwaterzuiveringen geen pieken (van vervuiling) worden gemeten, omdat er veel verdunning optreedt en bacteriën mogelijk zelf een deel van de schadelijke stoffen omzetten. Ook mag niet elk onderzoekslab analyses uitvoeren met betrekking tot de aanwezigheid van synthetische drugs en zijn er niet voor alle stoffen normen vastgesteld. Daarnaast vergt het veel tijd en expertise om de herkomst van een lozing vast te stellen.

‘Als zij (waterschappen, red.) een melding krijgen dat ergens geloosd is – het gaat dan om een alarmmelding van de waterkwaliteit –, dan huren ze een gespecialiseerd bedrijf in voor onderzoek. Dit bedrijf plant dit in en gaat een aantal dagen later onderzoek doen. Zij beginnen dan bij de plek waar de alarmmelding is geweest en gaan dan terugrechercheren. Dit is een enorme klus en het duurt wel twee tot drie weken voordat het herkomstonderzoek afgerond is. Herkomstonderzoek is bijna ondoenlijk, zoals het nu is.’ (respondent politie)

Een expert van het NFI ziet echter ook mogelijkheden. Wanneer er meerdere lozingen aan elkaar gelinkt kunnen worden, kan dit een aanwijzing zijn voor een productielocatie in de buurt. Een andere mogelijkheid die door meerdere respondenten wordt genoemd is de inzet van een zogenaamde *e-nose* (elektronische neus), die indicaties geeft van de aanwezigheid van een productielocatie op basis van geurmetingen. Een respondent van de omgevingsdienst vertelt over een pilot in Bergen op Zoom waar een apparaat wordt ontwikkeld dat gebruikt kan worden voor de opsporing en voor toezicht en handhaving. Deze *e-nose* kan op verschillende punten in het riool geplaatst worden en hiermee kan gemeten worden of en waar er een lozing op het riool plaatsvindt.

6.5.5 Beperkte inzet en capaciteit LFO en NFI

Hoewel men in de casussen zeer positief is over de werkwijze van de LFO, is de LFO niet meer in staat om bij alle dumpingen te komen. Dit vanwege de beperkte capaciteit, maar ook omdat van slechts een beperkt aantal dumpingen sporen aangeleverd kunnen worden bij het NFI. Aan de hand van inzetcriteria wordt afgewogen en geprioriteerd welke dumpingen in behandeling worden genomen. Het algemene uitgangspunt voor de LFO is dat de inzet een meerwaarde moet hebben voor de opsporing. Dit wordt (mede) afgeleid uit het feit of er op de dumping-PD tactisch en technisch onderzoek gedaan wordt, onder meer door de FO. Daarmee blijft de verantwoordelijkheid bij de politie-eenheid om te bepalen of op een PD opsporingsonderzoek wordt verricht. Voor de LFO is de opvolging van de eenheidsrecherche dus leidend, terwijl de politie juist de komst van de LFO afwacht om opsporingsonderzoek te kunnen indiceren. Hoe dan ook, meerdere respondenten noemen het gebrek aan capaciteit bij de LFO als een serieus probleem. De respondenten geven aan dat de beperkte capaciteit ook leidt tot tactische problemen. Bijvoorbeeld wanneer op een PD materialen worden aangetroffen met DNA-sporen, maar het drie tot vier maanden kan duren totdat het resultaat van analyse terugkomt, vanwege de overbelasting bij het NFI.

6.5.6 Wisselende inzet FO

In de onderzochte casussen heeft altijd FO-onderzoek plaatsgevonden bij het drugsafval en dit heeft in deze gevallen vaak geleid tot bruikbare sporen voor de opsporing (zie §6.2). Toch blijkt uit de interviews dat de FO niet altijd ter plaatse komt bij het aantreffen van synthetisch drugsafval. Zo wordt door respondenten aangegeven dat in Limburg de FO vaak niet komt, omdat zij vinden dat dumpingen voor hen geen sporenzet hebben en dit alleen iets is voor de LFO. In Noord-Nederland daarentegen is het standaard dat de FO wordt ingeschakeld bij een dumping.

6.5.7 Veiligstellen sporen

Uit dit hoofdstuk is gebleken dat technische sporen waardevolle aanknopingspunten bieden in het opsporingsonderzoek. In hoofdstuk 5 is aangegeven dat

hierover nog veel onbekendheid heerst bij het blauw, en respondenten geven aan dat bij het blauw ook geen specialistische sporenexpertise verwacht kan worden. Het niet tijdig veiligstellen van sporen heeft echter grote invloed op het opsporingsonderzoek. Hoewel forensische onderzoekers vanwege veiligheid en gecontroleerde omstandigheden de voorkeur uitspreken voor bemonsteren in het depot, wijzen andere respondenten op de risico's die verbonden zijn aan het nemen van sporen op het depot van de afvalafvoerder in plaats van op de PD. Een respondent van het NFI: 'Als je de dumpingen uit hun verband ruikt en ergens anders gaat neerzetten, dan mis je toch een deel van de sporen. Als je wat met een dumping wilt, dan moet je dat ter plaatse doen.' Bij lozingen spelen ook snelheid en verandering van het sporenbeeld mee. Een politie-respondent uit casus 5 vertelt over de waarde van snel bemonsteren in deze casus:

'Bij dit incident volgde de bemonstering nog best snel na de lozing. Wat je moet weten is dat de oplosmiddelen over het algemeen worden gedumpt, zoals aceton en methanol, en dat zijn allemaal vluchtige stoffen. Die stoffen verdwijnen gewoon in de lucht, verdampen en zijn foetis. Het enige wat we terugvonden waren de zuren, zoals zoutzuur. Dat lost niet op in de buitenlucht.' (respondent politie)

6.6 Resumé

Bij de opsporing kunnen verschillende rechteamteams aanwezig zijn: zowel een thematisch Team Milieu als een team vanuit de generieke opsporing, zoals de districtsrecherche of een Team Ondermijning. In sommige gevallen wordt er samengewerkt tussen thematische (milieu) en generieke opsporing, hoewel andere respondenten aangeven dat hier verbetering in mogelijk is.

Ondanks het feit dat respondenten aangeven dat het nut van opsporing niet altijd wordt ingezien, blijkt uit de casussen dat sporen op de PD wel degelijk tot waardevolle aanknopingspunten kunnen leiden. Wanneer wordt doorgerechercheerd, kan dit leiden tot achterliggende leveranciers, verdachten van productie en strafrechtelijke afdoeningen. Naast forensisch sporenonderzoek spelen tactische keuzes, zoals buurtonderzoek of camerabeelden opvragen, een belangrijke rol. Verklaringen van getuigen of verdachten, TCI-informatie of een heterdaad-situatie bleken van waarde in de onderzochte casussen. Door de variatie aan aangetroffen aanknopingspunten lijkt het vooral afhankelijk van de specifieke situatie

welke methoden het best ingezet kunnen worden. Ook vanaf het begin kijken naar de opsporing met een ‘milieubrill’ heeft volgens de respondenten een toegevoegde waarde ten opzichte van een zaak alleen behandelen als een drugsdelict.

Wanneer gekeken wordt naar de gevolgen van de opsporing voor de uitvoerders van de dumpingen, dan blijkt dat de verdachten in de casussen (gedeeltelijk) veroordeeld worden en dat hier dan ook gevangenisstraf voor wordt opgelegd. Ontnemingen en bestuurlijke afdoeningen komen bijna niet voor.

De respondenten geven verschillende aandachtspunten aan: naast het inzien van nut en mogelijkheden van opsporing, blijkt beperkte capaciteit een belangrijke rol te spelen, zowel bij de recherche als bij de LFO en het NFI. Het gevolg hiervan is dat vaak wordt gegaan voor de korte klap en er weinig zicht verkregen wordt op achterliggende netwerken en mechanismen.

Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk worden de conclusies gepresenteerd uit het uitgevoerde fenomeenonderzoek naar synthetische-drugsafvallozingen en -lozingen, waarbij de volgende vraagstelling centraal stond:

Wat zijn de kenmerken van synthetische-drugsafvallozingen en -dumpingen in Nederland en op welke wijze kan de politie deze vormen van milieucriminaliteit aanpakken?

De conclusies uit het onderzoek worden besproken aan de hand van de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 1. Hierop is antwoord gezocht door middel van bestandsanalyse van geregistreerde dumpingen over een periode van vijf jaar, acht casestudies van afgesloten opsporingsonderzoeken naar dumpingen en lozingen, interviews met diverse betrokkenen uit het werkveld, literatuur- en documentanalyse, en een afsluitende expertsessie. We presenteren de conclusies in drie delen: het fenomeen (§7.1), de aanpak (§7.2) en tot slot de hieruit voortvloeiende aanbevelingen (§7.3).

7.1 Deel 1: fenomeenbeschrijving

7.1.1 Omvang, geografische spreiding en ontwikkeling (vragen 1 en 2)

Op basis van de landelijke systeeminformatie van de politie zijn er in de onderzoeksperiode van vijf jaar 446 dumpingen geregistreerd. Lang niet alle incidenten worden bij de politie bekend en niet alle bekende incidenten worden eenduidig geregistreerd. Er lijkt met name een onderregistratie van lozingen te zijn. De dumpingen worden overwegend geregistreerd in het zuiden van het land. Meer dan de helft van het totaal aantal dumpingen heeft plaatsgevonden in Noord-Brabant en iets meer dan een vijfde in Limburg. Deze dumpingen liggen vooral in het buitengebied. Over de vijf onderzochte jaren (2010-2014) is een scherpe toename te zien in het aantal geregistreerde dumpingen. Hoewel de aantallen laag zijn, worden in het laatste onderzoeksjaar ineens meer dumpin-

gen in het midden en noorden van het land geregistreerd.¹¹⁵ In 2015 neemt het totaal aantal registraties licht af. Dit betekent volgens de betrokkenen niet dat het aantal dumpingen afneemt; in dat jaar zou de meldingsbereidheid afgenomen zijn. Daarnaast signaleren de geïnterviewden in de praktijk een toename van het aantal lozingen, wat als mogelijk gevolg wordt gezien van de verscherpte aandacht voor dumpingen. Dit zou mede de afname van het aantal geregistreerde dumpingen in 2015 kunnen verklaren.

7.1.2 Verschijningsvormen en ‘criminele procesbeschrijving’ (vraag 3)

Afhankelijk van de productiemethode is het vloeibare drugsafval een cocktail van bestanddelen van grondstoffen, hulpstoffen zoals oplosmiddelen en zuren, en sporen van de drugs zelf.¹¹⁶ De dumpingen kunnen relatief klein van omvang zijn, maar er worden ook enorme gedumpte hoeveelheden van tienduizenden liters aangetroffen, in grote IBC-vaten (1000 liter).

In de praktijk worden verschillende typen dumpingen (in een afgesloten verpakking) en lozingen (vloeibare verwijdering) aangetroffen. Er wordt ‘klassiek’ gedumpt in vaten, waarbij lekkage (lozing) kan ontstaan wanneer onzorgvuldig met de vaten wordt omgegaan (bijvoorbeeld uit het voertuig gegooid of omgevallen tijdens het rijden). Ook wordt drugsafval, soms met voertuig en al, verbrand. Daarnaast wordt een veelheid aan soorten lozingen onderscheiden, die in de registraties grotendeels onzichtbaar blijven. De daders hanteren tal van modi operandi om het vloeibare drugsafval zo op de bodem, in een oppervlaktewater, in het riool of elders (bijvoorbeeld een gierkelder) te lozen. Als laatste wordt drugsafval aangetroffen in opslaglocaties (met onbekende bestemming) en in verlaten productielocaties.

Voor het vervoer worden meestal gehuurde of gestolen busjes en vrachtauto’s ingezet, soms zelfs trucks en trailers. Soms worden vrachtwagens inclusief drugsafval achtergelaten. Er is weinig zicht op het geografisch patroon van dumpingen ten opzichte van de productielocatie, mede doordat er weinig geïnvesteerd wordt in *backtracking* en *case linkage*. Naast het buitengebied wordt gedumpt en geloosd bij productielocaties in woonwijken en op bedrijfsterreinen. Hoeveel liter afval geloosd wordt op bodem, riool en oppervlaktewater is niet vast te stellen.

¹¹⁵ Gelderland, Noord-Holland, Drenthe, Flevoland.

¹¹⁶ Bij een drugsafvaldumping worden ook andere soorten afval achtergelaten, zoals ‘hardware’ van productie-inrichtingen.

Er is in wisselende mate sprake van afscherming en voorzorgsmaatregelen. Bij de klassieke dumps valt op dat de uitvoerders deels ‘onopvallende’ locaties uitkiezen waardoor het dumpen zelf onopvallend geschiedt, maar de vaten worden in de meeste gevallen wel ‘open en bloot’ achtergelaten. Met name bij de lozingen zien we modi operandi die detectie bemoeilijken en waaruit blijkt dat de daders geen enkele zorg hebben voor de gevolgen voor het milieu en de volksgezondheid.

7.1.3 Uitvoerders (vraag 4)

Er lijken verschillende typen uitvoerders actief bij het dumpen. Degenen die in beeld komen bij de politie zijn in de meeste gevallen katvangers of loopjongens met een ‘kwetsbaar’ profiel. Op basis van het onderzoeksmateriaal kunnen we afleiden dat er tevens professionelere uitvoerders actief zijn.

Verder wordt een aantal sectoren in de bovenwereld genoemd in relatie tot het faciliteren van het dumpen en lozen. Zo zou er een levendige handel bestaan in lege vaten, worden veelal voertuigen gebruikt die zijn gehuurd bij autoverhuurbedrijven, zijn er signalen van mengen met legale afvalstromen (in combinatie met fraude/vervalsing van documentatie) en worden boerenbedrijven in financiële nood als kwetsbaar gezien voor verzoeken tot lozingen in gierkelders. Het is niet duidelijk of dergelijke facilitators bewust een bijdrage leveren aan het dumpen en lozen.

7.1.4 Schadelijke gevolgen en risico's (vraag 5)

Uit het onderzoek komen verschillende vormen van schade en risico naar voren op het gebied van mens, milieu en maatschappij. Allereerst kan directe blootstelling aan de gevaarlijke stoffen in drugsafval schadelijke gezondheidsgevolgen hebben. Afhankelijk van de samenstelling valt te denken aan misselijkheid, duizeligheid, braken, irritatie aan ogen en luchtwegen, brandwonden of bewusteloosheid. Burgers, onder anderen spelende kinderen, lopen dit risico wanneer ze op het drugsafval stuiten, maar ook hulpverleners en handhavers ter plaatse, de dumpers zelf en indirect betrokkenen (zoals verhuurders van de bestelbus waarmee gedumpt is). Ten tweede zijn er diverse schadelijke gevolgen voor de bodem en het oppervlaktewater, zoals het afsterven van waterleven en het afsterven van bodemmechanismen. Een deel van de dumpingen vindt plaats

in kwetsbare Natura 2000-gebieden. Ten derde zijn er indirecte risico's voor de volksgezondheid. Lozingen in het riool kunnen zorgen voor verstopping en het knappen van de riolering, maar ook de werking van de rioolwaterzuiveringsinstallatie verstoren. Het dumpen van het afval in gierkelders brengt het risico met zich mee dat het afval over het land uitgereden wordt, waarbij inmiddels vastgesteld is dat het in de voedselketen terecht kan komen. In Noord-Brabant en Limburg vindt een vijfde van de geregistreerde dumpingen plaats bij een grondwaterbeschermingsgebied, waar grondwater wordt gewonnen voor drinkwater.

Hoe groot de risico's zijn is momenteel nauwelijks te zeggen. We weten niet hoe vaak en hoeveel er op verschillende manieren geloosd wordt. Wanneer lozingen wel ontdekt worden, zijn de schadelijke stoffen bij onderzoek aan bodem en water vaak niet meer te meten, terwijl de geur nog sterk aanwezig kan zijn en de milieuschade soms zichtbaar is. Bovendien is het technisch niet mogelijk om alle bestaande stoffen met de meetnetten van de betreffende instanties te detecteren. Kortom: we weten feitelijk niet precies hoeveel en welke schadelijke stoffen er door de rioolwaterzuivering heen komen, welke schadelijke stoffen er via opname in gewassen in de voedselketen terecht kunnen komen en wat de schadelijke effecten van deze en de bekende stoffen zijn op de bodem, de drinkwaterwinning en de voedselketen. Dit vereist alertheid en nader onderzoek.

Tot slot kunnen de drugsafvaldumpingen, als schakel in de synthetische-drugscriminaliteit en als vorm van milieucriminaliteit met de genoemde risico's voor mens, milieu en maatschappij, als ondermijnende criminaliteit worden gezien. Het gaat om een maatschappijontwrichtende activiteit, met (potentieel) ingrijpende gevolgen voor maatschappelijke systemen, instituties, sociale verbanden en structuren.

7.2 Deel 2: aanpak

7.2.1 Detectie (vraag 6)

Het ontdekken van lozingen blijkt voor politie en partners erg lastig: er zijn vaak weinig sporen aanwezig of de lozingen blijven geheel onontdekt. In de meeste gevallen worden dumpingen ontdekt door burgers, maar ook toezicht-houders zoals boswachters, groene BOA's, politie en waterschappen kunnen dumpingen en lozingen detecteren. Meestal wordt het drugsafval onbeheerd

aangetroffen; in mindere mate komt het voor dat de dumping op heterdaad wordt ontdekt. Grondeigenaren maken niet altijd melding van de dumping of lozing bij gemeente, brandweer of politie.

7.2.2 Werkwijze politie bij aantreffen (handhaving) en opsporing (vraag 7)

Er is nog geen eenduidige werkwijze van de politie bij het aantreffen van drugsafval. De meldkamer herkent een drugsafvalmelding ten eerste niet altijd als een ‘zaak voor de politie’: soms volgt geen opvolging. In andere gevallen wordt de melding meestal doorgezet naar een basiseenheid. Afhankelijk van de eenheid kan ook een Team Milieu of een ander rechercheonderdeel ingelicht worden. De politie die als eerste ter plaatse komt, regelt doorgaans het afzetten van de PD en het inschakelen van andere partijen.

Of een dumping of lozing leidt tot een opsporingsonderzoek is voornamelijk afhankelijk van de beschikbaarheid van bruikbare aanknopingspunten op de PD. De LFO is in principe verantwoordelijk voor de inventarisatie en bemonstering van het drugsafval. De FO kan (maar dit gebeurt niet altijd) ook ingezet worden om overige sporen te verzamelen en forensisch-technisch onderzoek te verrichten. Sommige eenheden zien drugsafvaldumpingen ‘standaard’ als een milieudelict en andere eenheden juist als een opiumdelict. Wanneer een opsporingsonderzoek gestart wordt, geschiedt dit, afhankelijk van het gestelde doel en de invalshoek, door de thematische opsporing (bijvoorbeeld een Team Milieu) of de generieke opsporing (bijvoorbeeld districtsrecherche of een Team Ondermijning bij de DRR¹¹⁷). Afhankelijk van de gekozen insteek overziet een officier van het FP of van een generiek parket van het OM het opsporingsonderzoek.¹¹⁸

Uit de bestudeerde zaken en de interviews blijken op de PD verschillende waardevolle aanknopingspunten te zijn voor de opsporing, waaronder backtracking naar leveranciers en synthetische-drugsproducenten. Dit kunnen forensisch-technische sporen zijn, maar ook blijkt een breed arsenaal aan ‘klassieke’ tactische rechermiddelen inzetbaar. Ook het verbinden van meerdere incidenten op basis van overeenkomstige sporen of MO, zoals aangetroffen verpakkingsmiddelen en chemicaliën (case linkage), biedt mogelijkheden.

117 Dienst Regionale Recherche, waar de teams Generieke Opsporing zijn ondergebracht, die ook de verantwoordelijkheid dragen voor de aanpak van zware georganiseerde criminaliteit en ondermijning.

118 Soms wordt een gesplitst onderzoek uitgevoerd waarbij de milieuopsporing zich richt op de dumping en de uitvoerder(s) daarvan, en generieke opsporing onderzoek verricht naar de producenten.

7.2.3 Andere betrokken ketenpartners (vraag 8)

Naast de politie zijn er verschillende andere partijen betrokken bij de aanpak. Op de PD komt doorgaans de brandweer ter plaatse; zij zijn verantwoordelijk voor het veiligheidsonderzoek. De grondeigenaar is verantwoordelijk voor het inventariseren van de schade en het afvoeren van het afval. Hiervoor huren zij een afvalverwerkingsbedrijf in. In geval van een lozing op de bodem doet de omgevingsdienst (in opdracht van de gemeente) onderzoek naar eventuele bodemverontreiniging en ziet hij toe op eventuele bodemsanering, al dan niet uitgevoerd door een milieud adviesbureau. Wanneer de LFO bemonstert, verricht het NFI de monster- en sporenanalyse. Daarnaast kunnen bijzondere opsporingsdiensten zoals de FIOD betrokken zijn, bijvoorbeeld wanneer (deel)onderzoek verricht wordt naar leveranciers van chemicaliën. De rol van bestuurlijke partners is in de praktijkzaken beperkt tot die van aangever, waarbij ze zich met hun schadeclaim kunnen voegen bij de rechter. Momenteel zijn er integrale werkgroepen in Noord-Brabant en Limburg waarbij geprobeerd wordt om tot een gezamenlijke aanpak te komen.

7.2.4 Afdoening: gevolgen voor de uitvoerders (vraag 9)

De verdachten van de dumpingen worden gedeeltelijk veroordeeld voor het dumpen. In de bestudeerde casussen die zijn afgedaan worden twee van de zes verdachte uitvoerders vrijgesproken.¹¹⁹ De overige vier uitvoerders worden door de rechter veroordeeld tot soms aanzienlijke gevangenisstraf voor het dumpen. De laagste straf is een detentie van 165 dagen (waarvan 120 voorwaardelijk) en een taakstraf van 240 uren; de hoogste straf is drieënhalf jaar detentie. Ontnemingen en bestuurlijke afdoeningen komen weinig voor in relatie tot dumpingen. In enkele gevallen wordt een last onder dwangsom opgelegd. Daarnaast voegt de gemeente zich in enkele gevallen als benadeelde.

In de zaken waarin is doorgerechercheerd naar de achterliggende criminele groepering heeft dit geloond: er zijn gevangenisstraffen variërend van zes maanden tot elf jaar opgelegd aan de producenten en handlangers, veelal in combinatie met ontneming en verbeurdverklaring.

¹¹⁹ Het gaat in het ene geval om een rijder en in het andere geval kan het uitvoeren van een lozing niet bewezen verklaard worden (maar wel een dumping).

Binnen het OM is aandacht voor de mogelijkheden om synthetische-drugsafvalzaken via de Wet op de economische delicten (Wed) te vervolgen, ook al is dit landelijk nog geen gemeengoed.

7.2.5 Aandachtspunten bij de aanpak (vraag 10)

Wat werkt goed en wat werkt minder goed in de aanpak? Uit het onderzoek blijkt dat de PD's van de dumpingen waardevolle tactische aanknopingspunten kunnen hebben voor de opsporing. Er worden successen geboekt bij het opsporen en vervolgen van de uitvoerders, maar er blijken ook kansrijke mogelijkheden te zijn om bij de achterliggende CSV's te komen, bijvoorbeeld via leveranciers van grondstoffen. Hiermee zijn de drugsafvaldumpingen een potentieel uitgangspunt in de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Er wordt in de eenheden en de provincies momenteel hard gewerkt aan het verbeteren van de aanpak van de dumpingen en er zijn veel gedreven deskundigen die met alle mogelijke middelen pionieren in de aanpak. Sommige aandachtspunten uit dit onderzoek worden momenteel dan ook al verbeterd, zoals het ontwikkelen van een uniforme werkwijze. Sinds 2015 is er een landelijke code voor het registreren van dumpingen in het BVH-systeem van de politie (Basisvoorziening handhaving). Verschillende teams en eenheden hebben een protocol ontwikkeld voor het omgaan met PD's van drugsafvaldumpingen en de Politieacademie ontwikkelt in samenwerking met een expert van de Landelijke Eenheid, naast een (reeds gelanceerde) webapplicatie voor de handelswijze op de PD, een meldkamerprotocol. Daarnaast wordt in de zuidelijke provincies gewerkt aan een integrale aanpak van drugsafvaldumpingen en worden bestuurlijke mogelijkheden verkend. Er is een waarborgfonds voor grondeigenaren om tegemoet te komen aan de kosten die een drugsafvalvondst met zich meebrengt, waarmee hopelijk de aangiftebereidheid omhooggaat.

Uit het onderzoek zijn echter ook aandachtspunten naar voren gekomen voor handhaving en opsporing, die voor verbetering vatbaar zijn. Deze zijn in de tabellen 7.1 en 7.2 weergegeven. Onder de tabellen worden de belangrijkste aspecten toegelicht.¹²⁰

120 De aandachtspunten zijn uitvoerig besproken in de hoofdstukken 5 en 6.

Tabel 7.1: Aandachtspunten detectie, melding en werkwijze PD per fase

Overkoepelend			
<ul style="list-style-type: none"> interne samenwerking integrale samenwerking 		<ul style="list-style-type: none"> bestendige informatiepositie werkwijze conform protocol 	
Detectie	Melding	Werkwijze PD	Opruimen
<ul style="list-style-type: none"> <i>dark number</i> ontdekken lozingen 	<ul style="list-style-type: none"> meldingen respons politie 	<ul style="list-style-type: none"> eenduidige werkwijze kennis handelen erkennen als PD 	<ul style="list-style-type: none"> kosten verschillen tussen afvoerder veiligstellen sporen

Zoals gezegd, worden niet alle dumpingen en lozingen ontdekt, maar de ontdekte dumpingen en lozingen worden ook niet altijd gemeld bij de politie en vervolgens worden niet alle meldingen op de juiste manier opgepakt en doorgezet naar de basisteams. Niet alle dumpingen worden gezien als een PD, niet bij alle politieambtenaren is duidelijkheid over hoe te handelen, over de veiligheidsrisico's op de PD en over de impact van het handelen op de opsporing. Tevens blijft de intelligencepositie met betrekking tot dumpingen en lozingen achter. De kosten van het opruimen lopen uiteen, maar bedragen in de bestudeerde zaken gemiddeld €12.500. Tussen de (vele) commerciële afvalverwerkingsbedrijven bestaan grote verschillen in prijs voor gelijksoortige werkzaamheden en in de zorgvuldigheid ten aanzien van veiligheid en sporen. Dit laatste is relevant, omdat de LFO en de FO vaak sporenonderzoek doen op het depot van de afvalverwerkers.

De aangifte is het startpunt van alles: voor het opsporingsonderzoek en de vervolging, voor de intelligencepositie en strategisch beleid. Vaak wordt door de grondeigenaren, in veel gevallen de gemeente, een aangifte achterwege gelaten. Om de meldingsbereidheid onder grondeigenaren te vergroten wordt de aangifte in Noord-Brabant en Limburg gekoppeld aan deelname aan een waarborgfonds voor schadevergoeding, dat tegemoetkomt in de helft van de kosten. Voor lozingen lijkt het fonds vooralsnog geen uitkomst te bieden.

Tabel 7.2: Aandachtspunten opsporing en vervolging

Overkoepelend		
<ul style="list-style-type: none"> capaciteit 		<ul style="list-style-type: none"> mogelijkheid om door te rechercheren
Startfase	Forensisch onderzoek	Tactisch onderzoek
<ul style="list-style-type: none"> benadering vanuit milieu- en opsporingsperspectief tactische benadering 	<ul style="list-style-type: none"> komst FO en LFO veiligstellen sporen lozingen 	<ul style="list-style-type: none"> inzicht in tactische mogelijkheden inzicht mogelijkheden wetgeving

Schaarste van capaciteit is in de opsporing een gegeven en er wordt dan ook regelmatig afgebakend tot het onderzoeken van enkel (de verdachte(n) van) de dumpingen. Bij de dumpingen staat dit op gespannen voet met de tactische en technische aanknopingspunten die de PD biedt om door te rechercheren (back-tracking). Ook de beperkte capaciteit van de LFO om te bemonsteren speelt mee; dit gebeurt momenteel met name als er ‘daderindicatie’ is. In de praktijk blijken FO en recherche echter niet altijd in staat om zelf opsporingsindicatie in te schatten. Bemonsteren is essentieel om een causaal verband aan te tonen tussen dumplocatie en productielocatie (case linkage), en voor andere aspecten van het opsporingsonderzoek. Hoe dan ook worden lang niet alle sporen op de juiste manier veiliggesteld en blijkt er vaak meer (tactische en technische) opsporingsindicatie dan aanvankelijk ingeschat. Met name opsporingsmogelijkheden om vanuit de dumpingen tot de achterliggende logistieke keten van de synthetische-drugscriminaliteit te komen blijven onbenut. Tot slot wordt in meerdere eenheden bij drugsafvaldumpingen bij voorbaat een ‘standaardkeuze’ gemaakt voor opsporing vanuit milieuperspectief of generieke opsporing, terwijl beide perspectieven in verschillende situaties (of naast elkaar) kansrijk kunnen zijn.¹²¹ Een lastig probleem voor de politie vormen de lozingen, die meer onzichtbaar blijven en die minder tactische aanknopingspunten bieden.

7.3 Deel 3: aanbevelingen

Uit het onderzoek blijkt dat we bij drugsafvaldumpingen en -lozingen te maken hebben met een ernstig probleem, dat tevens een kansrijk perspectief biedt om tot de achterliggende keten van de synthetische-drugproductie te komen. Elke drugsafvaldump is een PD, waar generieke en milieupersporing (thematische opsporing) in beginsel samen optrekken en de mogelijkheden verkend worden om ook de logistieke keten achter de uitvoerders van de afvaldumping bloot te leggen: de leveranciers, andere facilitators, productielocaties en het criminele samenwerkingsverband. Afhankelijk van de mogelijkheden die de PD voor beide routes biedt, kan het opsporingsdoel en de bijbehorende invalshoek worden bepaald.

121 Naast het Wetboek van Strafrecht kan uiteenlopende (milieu)wetgeving worden toegepast op drugsafvaldumpingen en -lozingen, waaronder de Wet milieubeheer (Wmb), de Wet op de economische delicten (Wed), maar bijvoorbeeld ook de Wet bodembescherming (Wbb) en de Waterwet (Wtw).

Op basis van de conclusies en de aanbevelingen uit de expertsessie hebben we puntsgewijs een aantal aanbevelingen geformuleerd, die als onderdeel van een handelingskader of als belangrijke randvoorwaarden kunnen worden gezien. Daarmee adresseren we de laatste onderzoeksvraag (vraag 11). De aanbevelingen bevinden zich op verschillende abstractieniveaus en zijn aan verschillende partijen geadresseerd: van een handelingsperspectief op en rondom de PD voor politie en ketenpartners, en aanbevelingen gericht op de informatie- en intelligencepositie, tot een strategisch perspectief voor beleid en nader onderzoek.

1. Toezicht en handhaving

Politie

- Hanteer een landelijke instructie voor de meldkamer voor dumpingen en lozingen.
- Benadruk bij surveillance en ‘milieuagenten’ de rol van signaleren en registreren ten behoeve van preventie en repressie. Registreer altijd onder de landelijke BVH-code (M0111) voor dumpingen.
- Behandel iedere dumpplaats als een PD, met aandacht voor de *chain of evidence*. Zorg voor gecontroleerde depotzetting wanneer de PD snel schoongemaakt dient te worden.
- Werk daarbij conform een (landelijk) basisprotocol voor drugsafvaldumpingen en -lozingen. Iedere politieambtenaar die het eerst ter plaatse komt op een dumping-PD werkt volgens een duidelijke ambtsinstructie. Een mobiele applicatie zoals onlangs gelanceerd door de Landelijke Eenheid en de Politieacademie, kan daarbij zeer behulpzaam zijn.¹²²

Integrale aanpak: politie en ketenpartners

- Blijf aandacht creëren voor het belang van doormelden naar de politie (BOA’s, waterschappen, gemeenten, toezichthouders, andere grondeigenaren). Zoek samenwerking met groene BOA’s, als ogen en oren voor de politie in het buitengebied. Groene BOA’s signaleren, politie volgt op.
- Informeer gemeenten over nut en noodzaak van het doen van aangifte (in combinatie met mogelijkheden van subsidiëring vanuit een schadefonds)

¹²² Daarbij signaleren we dat de context in verschillende provincies en politie-eenheden individuele aanscherpingen van een landelijk protocol moet toestaan; het gaat tot op bepaalde hoogte om maatwerk.

en van de mogelijkheid tot voeging als benadeelde in de strafzaak. Maak werkafspraken over melden en aangifte doen.

- Selecteer afvalverwerkers aan de hand van eenduidige criteria; doe zaken met betrouwbare en kundige partners.
- Investeer in en experimenteer met bestuurlijke mogelijkheden, zoals delen van bestuurlijke informatie (convenanten), gericht toezicht (zoals controles) in risicogebieden voor dumpingen en lozingen, en het opmaken van bestuurlijke rapportages parallel aan een opsporingsonderzoek.
- Verder uitwerken van een gezamenlijk (basis)protocol en/of mobiele applicatie waarin taken en werkwijze van verschillende betrokkenen op de PD uiteen worden gezet. Een digitale applicatie biedt het voordeel dat deze op locatie te raadplegen is en zowel overzicht als gedetailleerdheid van informatie biedt, door alleen relevante informatie weer te geven voor de betreffende gebruiker.
- Organiseer meermalen per jaar bovenregionale kennis- en kennendagen, zodat deelnemers van verschillende instanties en provinciale/regionale projectteams elkaar persoonlijk leren kennen, voortschrijdende inzichten en ervaringen met elkaar kunnen delen en elkaar in de dagelijkse taakuitoefening beter weten te vinden.

2. Opsporing (recherche en OM/FP)

- Verken in de beginfase opsporingsmogelijkheden vanuit zowel gemeen strafrecht als milieuperspectief: laat thematische (milieu) en generieke opsporing samen optrekken op de PD. Het doel van het onderzoek wordt bepaald of bijgesteld vanuit de mogelijkheden die er liggen om door te rechercheren naar de achterliggende criminele structuur. Verken daarbij de mogelijkheden van een 'tweesporenaanpak', met het oog op de mogelijke afdoeningen.
- Zet een breed instrumentarium aan opsporingsmethoden in; benut zowel tactische als forensische mogelijkheden.
- Ga bij lozingen op oppervlaktewater, riolering en bodem na of er opsporingsmogelijkheden zijn; zoek advies bij waterschap, omgevingsdienst of Rijkswaterstaat. Zoek indien gewenst andere expertise (zie ook het laatste punt onder 'strategie en beleid').
- Indien mogelijk: bemonsteren. Zorg ten minste voor afstemming tussen tactische recherche, FO en LFO over bemonsteren en forensisch onderzoek

in relatie tot het tactische onderzoek. Weten wat gedumpt wordt is niet alleen van belang voor de opsporing, maar ook voor de intelligencepositie, statistiek, beleidsbeslissingen en wetenschappelijk onderzoek.

- Investeer in case linkage: probeer meerdere dumpingen aan elkaar te koppelen op basis van bijvoorbeeld chemisch profileren, forensisch-technische sporen en tactische sporen.
- Besteed aandacht aan leveranciers van chemicaliën en andere facilitators zoals autoverhuurbedrijven, als ingang om verdachten van het CSV in beeld te brengen. Zoek daarbij de samenwerking met bijvoorbeeld FIOD en Belastingdienst.

3. Intelligence

- Ga na of milieuagenten ingezet kunnen worden om informatie te verzamelen voor de gebiedsscans (milieuscan) van de basiseenheden.
- Probeer de informatie en intelligence-achterstand op het gebied van lozingen in te halen. Bijzondere aandacht voor het signaleren en registreren van lozingen met behulp van bestuurlijke informatie en informatie van ketenpartners.
- Investeer in landelijke informatiepositie door centrale verzameling en veredeling van data over aangetroffen dumpingen en lozingen. Het verzamelen en analyseren van alle informatie op het gebied van dumpingen is een belangrijke bron voor inzicht in de ontwikkelingen in dumpingsmethoden, maar ook in de productie- en voorbereidingsprocessen binnen de CSV's, waaronder trends in aanvoerlijnen, nieuwe grondstoffen en pre-precursoren.
- Koppel informatie en intelligence over dumpingen en lozingen aan intelligence over aangetroffen productie-inrichtingen en opslagplaatsen.
- Voer met behulp van centrale intelligence strategische analyses uit ten behoeve van opsporing en toezicht. Mogelijke toepassingen voor de opsporing zijn:
 - case linkage: dumpingen en lozingen aan elkaar koppelen op basis van bijvoorbeeld chemisch profileren, geografisch profileren en/of tactische overeenkomsten;
 - backtracking: vanuit een dumping terugrechercheren naar leveranciers van grondstoffen, productie-inrichting en/of verdachten van het CSV;
 - geografische analyse: het identificeren van risicogebieden voor dumpin-

gen en lozingen op basis van analyses van locaties van dumpingen, lozingen en productielocaties (denk aan lozingen op het riool).

4. Strategie en beleid (politie, OM en ketenpartners)

- Zie een drugsafvaldumping niet als een geïsoleerd milieudelict, maar als kansrijk uitgangspunt voor het oprollen van de criminele keten daarachter. Drugsafvaldumpingen zijn onderdeel van en kansrijk uitgangspunt in de aanpak van ondermijning.
- Werk aan een landelijk bewustzijn van nut en noodzaak van signaleren, registreren, melden en opsporen van dumpingen en lozingen, zowel binnen als buiten de politie. Werk aan eenduidige en consistente registratie, ook door BOA's.
- Besteed aandacht aan monitoring en onderzoek de risico's van dumpingen en lozingen in kwetsbare gebieden zoals grondwaterbeschermingsgebieden. Zoek expertise en samenwerking met instanties als waterschappen, Rijkswaterstaat, RIVM. De politie kan een geografische benadering hanteren door kwetsbare gebieden op te nemen in de Omgevingskaart milieu.¹²³
- Maak de huidige integrale samenwerking minder vrijblijvend door bijvoorbeeld bepaalde contactmomenten op te nemen in het vaste handelingsperspectief.
- Verken de mogelijkheden van een (gecombineerde) bestuurlijke aanpak, waaronder het opmaken van een bestuurlijk dossier, in combinatie met een strafrechtelijke aanpak.
- Creëer een handelingsperspectief ten behoeve van signalering via legale facilitators zoals leveranciers van grondstoffen en lege IBC-vaten, en autoverhuurbedrijven.
- Investeer structureel in een landelijk expertise- en opsporingsteam voor dumpingen en lozingen, zodat (deels versnipperde) expertise over drugsafvaldumpingen en -lozingen verder ontwikkeld en geborgd wordt. Een landelijk team kan meerdere functies hebben:
 - 1 verzamelen en analyseren van data;
 - 2 opsporing;
 - 3 landelijk expertisecentrum (intelligence, onderzoek en beleid);
 - 4 kennisknooppunt en bruggenbouwer (politie en ketenpartners).

¹²³ De Omgevingskaart milieu biedt zicht op de milieuproblematiek vanuit het gezichtspunt van de politie.

Een dergelijk centraal knooppunt voor dumpingen en lozingen dient gelieerd te zijn aan landelijke synthetische drugsexpertise en kan tevens bijdragen aan diverse van de hiervoor genoemde aanbevelingen.

5. Nader onderzoek (strategische analyse en wetenschappelijk onderzoek)

- Verricht onderzoek naar mogelijke kwetsbare sectoren in relatie tot het dumpen en lozen van drugsafval (afvalbranche, autoverhuur, landbouwbedrijven), alsook de mogelijkheden tot monitoring en preventie in deze sectoren.
- Nader onderzoek naar de samenwerking tussen groene BOA's en (de rol van) de politie in het buitengebied is wenselijk.
- Verder onderzoek naar en implementatie van techniek voor chemisch-technische detectie van drugsafval in het riool en in de RWZI, bijvoorbeeld door toepassing van een *e-nose*. Onderzoek de mogelijkheden van backtracking naar productie-inrichtingen in woonwijken en op industrieterreinen, op basis van chemische detectie van drugsafval in het rioleringsstelsel.
- Er is nader onderzoek nodig naar de omvang van (verschillende typen) lozingen en naar de chemisch-toxicologische invloed van verschillende lozingroutes van schadelijke stoffen op bodem, grondwater en oppervlaktewater, met name in grondwaterbeschermingsgebieden. Dergelijk onderzoek is tevens relevant voor de normering van (nieuwe) schadelijke stoffen.

Literatuur

- Beek, C.G.E.M. van & Kappelhof, J.W.N.M. (1998). 'Drinkwater'. *Chemische feitelikheden*, 26(151), 1-13.
- Belastingdienst (datum onbekend). 'Drugsprecursoren'. Geraadpleegd 9 mei 2016, via www.belastingdienst.nl/bibliotheek/handboeken/html/boeken/HVGM/drugsprecursoren-taakverdeling.html.
- Boekhout van Solinge, T. (2012). 'Ontbossing en criminologie'. *Justitiële Verkenningen*, 28(2), 9-28.
- Brisman, A. & South, N. (2014). *Green Cultural Criminology: Constructions of Environmental Harm, Consumerism and Resistance to Ecocide*. Londen: Routledge.
- Du Rées, H. (2009). 'Can criminal law protect the environment?' In: R. White (red.), *Environmental Crime, A Reader*. Portland, Oregon: Willan Publishing, 638-655.
- EMCDDA (2015). *Europees Drugsrapport 2015*. Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving.
- Europese Commissie (2013). *De economische voordelen van Natura 2000*. Factsheet. Europese Unie.
- Functioneel Parket (2011). *Strategische blik op milieucriminaliteit*. 's-Gravenhage: Openbaar Ministerie.
- Geffen, B. van (2012). *Vloeibaar synthetisch drugsafval*. Master Thesis Recherchekunde. Apeldoorn: Nederlandse Politieacademie.
- Handboek Bodem & Bodembemesting (z.d.). 'Effect pH op bodemleven'. Commissie Bemesting Akkerbouw/Vollegroondsgroententeelt, geraadpleegd op 30 april 2016, via www.handboekbodemenbemesting.nl/nl/handboekbodemenbemesting/Handeling/pH-en-bekalking/Effect-pH-op-bodemleven.htm.

- Herwijnen, A. van (2014). *Wegwijs in dumpen. Geografische daderprofilering in de strijd tegen de productie van synthetische drugs*. Masterproject Wetenschap en Opsporing. Apeldoorn: Politieacademie.
- Huijstee, M. van & Steinweg, T. (2012). 'E-waste: de donkere kant van de electronicaconsumptie'. *Justitiële Verkenningen*, 38(2), 39-53.
- International Chemical Safety Cards (ICSC) Database, geraadpleegd op 30 april 2016 via www.ilo.org/dyn/icsc/showcard.home.
- Kemp, J. van der (2014). *Modus via. Verfijning van geografische daderprofilering*. Amsterdam: Uitgeverij BOXPress.
- Kemper-Eikenaar, F. & Mehlbaum, S. (2011). *Van verkenning naar interventiestrategie: Asbest- en bodemcriminaliteit in de regio Amsterdam-Amstelland*. Amsterdam: Regio-politie Amsterdam-Amstelland.
- KLPD (2012). *Synthetische drugs en precursoren, criminaliteitsbeeldanalyse 2012*. Woerden: KLPD – Dienst Nationale Recherche.
- Klostermann, J. (1990). *Waterkwaliteit in Zuid-Holland. Handleiding voor onderzoek van oppervlaktewater*. Vlaardingen: Vereniging Tegen Milieubederf.
- Kluin, M.H.A. (2014). *Optic compliance: enforcement and compliance in the Dutch chemical industry*. Delft: TU Delft.
- Koch Eurolab (2015). 'Zuurgraad regelt opname andere elementen'. Geraadpleegd op 30 april 2016, via www.eurolab.nl/text-pH-v.htm.
- Kruisbergen, E.W., Bunt, H.G. van de & Kleemans, E.R. (2012). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: WODC.
- KWR (2015a). *Nieuwe resultaten Europese rioolwateranalyse. Beeld Nederlands gebruik constant, groei aantal dumpingen*, geraadpleegd op 15 april 2016 via www.kwrwater.nl/drugsinhetriool.
- KWR (2015b). *Overzicht van de resultaten van 2014*. Geraadpleegd op 15 april 2016 via www.kwrwater.nl/drugsinhetriool/grafieken.
- Laar, M.W. van & Ooyen-Houben, M.M.J. van (2015). *Nationale Drug Monitor 2015*. Utrecht/Den Haag: Trimbos-Instituut/WODC.
- Landman, W. & Morée, R. (2016). 'De ontwikkeling van de politiemilieutaak in Nederland'. *Cahiers Politiestudies: Groene criminologie en veiligheidszorg*, 1(38), 139-156.
- Lynch, M.J. & Stretesky, P.B. (2003). 'The meaning of green: Contrasting criminological perspectives'. *Theoretical Criminology*, 7(2), 217-238.

- MWH (2010). *Uitvoeringsplan sanering grond en grondwater Schelphenhoek 69-87 te Diemen*. Arnhem: MWH.
- Nationale Politie (2014). *Synthetische drugs, dumping en precursoren*. Fenomeendocument. Son/Den Bosch, december 2014.
- Neve, R. (2012). *Milieucriminaliteit in Nederland. Een inventarisatie voor het Nationaal dreigingsbeeld 2012. Deel 1 Eindrapport*. Zoetermeer: Korps Landelijke Politiediensten/Dienst IPOL.
- Neve, R. (2013a). 'Criminele praktijken in internationale afvalstromen'. *Tijdschrift voor de Politie*, 75(7), 15-18.
- Neve, R. (2013b). *Geglobaliseerde afvalcriminaliteit: illegale praktijken in de afvalstromen naar Afrika en China: verslag van een onderzoek voor het Nationaal dreigingsbeeld 2012*. Zoetermeer: Dienst Landelijke Informatieorganisatie.
- Neve, R.J.M., Ooyen-Houben, M.M.J. van, Snippe, J. & Bieleman, B. (2007). *Samenspannen tegen XTC. Eindevaluatie van de XTC-nota*. Groningen/Den Haag: WODC/Intraval.
- NFI (2015a). *Briefrapportage; Lozen van afvalstoffen van synthetische drugsproductie*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, kenmerk: 2014.12.17.040 AER203 Milieuconsult.
- NFI (2015b). *Standaardverklaring. Milieuaspecten van het onbeheerd achterlaten van afvalstoffen van MDMA en amfetamineproductie*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- NVBR (2012). *Operationele Handreiking Ongevalsbestrijding Gevaarlijke Stoffen (OHOGS)*. Arnhem: NVBR.
- Politie.nl (4 september 2014). 'Extra slagkracht aanpak zware criminaliteit Zuid-Nederland.' Geraadpleegd op 1 april 2016, via www.politie.nl/nieuws/2014/september/4/08-extra-slagkracht-aanpak-zware-criminaliteit-zuid-nederland.html.
- Rechtbank Roermond (29 januari 2007). 'Uitspraak Parketnummer 04/976401-06'.
- Regiegroep Natura 2000 (z.d.). *Naslagwerk Natura 2000*. Geraadpleegd op 4 mei 2016, via www.natura2000.nl/pages/naslagwerk.aspx
- Soilpedia (z.d.). *Wat is natuurlijke afbraak?* Geraadpleegd op 30 april 2016, via www.soilpedia.nl/Wikipaginas/wat-is-natuurlijke-afbraak.aspx.
- Spapens, T. (2006). *Interactie tussen criminaliteit en opsporing. De gevolgen van opsporingsactiviteiten voor de organisatie en afscherming van XTC-productie en -handel in Nederland*. Antwerpen/Oxford: Intersentia.

- Spapens, T. (2012). *De complexiteit van milieucriminaliteit. De aard van het misdrijf, de opsporing en de samenwerkingsrelaties*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Spapens, T., Bruinsma, M., Hout, L. van & Jong, J. de (2013). *Vuile olie. Onrechtmatig verwerken en mengen van olieproducten als vormen van milieucriminaliteit*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Turvey, B.E. & Freeman, J. (2011). 'Case linkage: Offender modus operandi and signature'. In: B.E. Turvey (red.), *Criminal profiling: An introduction to behavioural evidence analysis*. Oxford: Academic Press/Elsevier, 331-360.
- Uhm, D.P. van (2016). *Uncovering the Illegal Wildlife Trade: inside the world of poachers, smugglers and traders*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Vanlandschoot, A., Nieuwdorp, A., Oudshoorn, R., Jong, F. de & Haex J. (2013). *Zicht op ondermijning binnen milieucriminaliteit*. Apeldoorn: Politieacademie. Landelijk Milieu Expertisecentrum.
- Vanlandschoot, A., Schoenmakers, Y., Mac Gillavry, D., Poelarends, C., Zanden, N. van, Kerkhof, G. & Mos, A. (te verschijnen). *Criminaliteit en drinkwater. Fenomeenverkenning 2014-2015*. Apeldoorn: Nationale Politie.
- Vijlbrief, M.F.J. (2012). 'Looking for displacement effects: exploring the case of ecstasy and amphetamine in the Netherlands'. *Trends in Organized Crime*, 15, 198-214.
- Vollaard, B. (2013). *Preventie van illegale olielozingen op de Noordzee: een onderzoek naar strategisch gedrag van scheepvaartverkeer*. Tilburg: Tilburg University/Politieacademie.
- Wermeskerken, H. van (2009). 'Elke pil zijn profiel'. *Blauw Opsporing*, 11, 16-19.
- White, R. (2011). *Transnational Environmental Crime. Toward an Eco-Global Criminology*. London: Routledge.

Mediabronnen

- Algemeen Dagblad (30 augustus 2015). 'Lekkende gasfles leidt naar drugsafval'. Geraadpleegd op 15 april 2016, via www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/4132120/2015/08/30/Lekkende-gasfles-leidt-naar-drugsafval.dhtml.

- BN DeStem (16 januari 2016), '21 lekkende vaten met drugsafval gedumpt aan Servennenstraat Moergestel'. Geraadpleegd via www.bndestem.nl/misdad-112/21-lekkende-vaten-met-drugsafval-gedumpt-aan-servennenstraat-moergestel-1.5631817.
- BN DeStem (27 januari 2016), 'Vaten met vermoedelijk drugsafval gedumpt in Fijnaart'. Geraadpleegd via www.bndestem.nl/regio/moerdijk/fijnaart/vaten-met-vermoedelijk-drugsafval-gedumpt-in-fijnaart-1.5665873.
- BN DeStem (27 januari 2016), '41 vaten met in totaal 2500 liter drugsafval gevonden in Hilvarenbeek'. Geraadpleegd via www.bndestem.nl/regio/brabant/41-vaten-met-in-totaal-2500-liter-drugsafval-gevonden-in-hilvarenbeek-1.5665014.
- BN DeStem (27 januari 2016), '46 vaten in de sloot bij Sint-Philipsland en Poortvliet'. Geraadpleegd via www.bndestem.nl/regio/bergen-op-zoom/sint-philipsland/46-vaten-in-de-sloot-bij-sint-philipsland-en-poortvliet-1.5665539.
- BN DeStem (30 april 2014). 'De drugsbazen winnen in Brabant'. Geraadpleegd via www.bndestem.nl/regio/brabant/de-drugsbazen-winnen-in-brabant-1.4338627.
- Brabants Dagblad (18 januari 2016), 'Politie ruimt vaten met drugsafval in Kaatsheuvel'. Geraadpleegd via www.bd.nl/regio/112-nieuws/politie-ruimt-vaten-met-drugsafval-in-kaatsheuvel-1.5638316.
- Brabant.nl (7 april 2016). 'Minder subsidieaanvragen opruimen drugsafval dan verwacht'. Geraadpleegd op 28 april 2016, via www.brabant.nl/actueel/nieuws/2016/april/minder-subsidieaanvragen-opruimen-drugsafval-dan-verwacht.aspx.
- deVolkskrant (21 februari 2014). 'Elke dump is een plaats delict'. Geraadpleegd via www.volkskrant.nl/archief/elke-dump-is-een-plaats-delict~a3600954.
- EenVandaag (9 augustus 2014). 'XTC-afval op landbouwakkers'. Terug te kijken via www.npo.nl/eenvandaag/09-08-2014/AT_2015460.
- NOS (4 april 2016). 'Noord-Brabant is hotspot voor drugscriminaliteit'. Geraadpleegd op 4 april 2016, via www.nos.nl/artikel/2097162-noord-brabant-is-hotspot-voor-drugscriminaliteit.html.
- NOS (16 januari 2016). 'Drugsafval gedumpt in Moergestel en Tilburg'. Geraadpleegd via www.nos.nl/artikel/2080879-drugsafval-gedumpt-in-moergestel-en-tilburg.html.

NOS (5 juni 2015). 'Veel meer drugsafval gedumpt in Brabants riool'. Geraadpleegd op 15 april 2016, via www.nos.nl/artikel/2039425-veel-meer-drugsafval-gedumpt-in-brabants-riool.html.

NOS (3 december 2015). 'Drugsafval steeds vaker gedumpt in riool of gierkelder'. Geraadpleegd op 15 april 2016, via www.nos.nl/artikel/2072719-drugsafval-steds-vaker-gedumpt-in-riool-of-gierkelder.html.

Omroep Brabant (12 augustus 2014). 'Brabantse gierkelders populair bij drugsdumpingen: in ruim jaar tijd al vijf vondsten'. Geraadpleegd op 21 augustus 2016, via www.omroepbrabant.nl/?news/215282792/Brabantse+gierkelders+populair+bij+drugsdumpingen+in+ruim+jaar+tijd+al+vijf+vondsten+.aspx

Trouw (21 februari 2014). 'Gebruik geld van criminelen om xtc-afval op te ruimen'. Geraadpleegd op 28 april 2016, via www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3601020/2014/02/21/Gebruik-geld-van-criminelen-om-xtc-afval-op-te-ruimen.dhtml.

Lijst met afkortingen

AEB	Afvalenergiebedrijf Amsterdam
AGS	Adviseur Gevaarlijke Stoffen (brandweer)
APAAN	alpha-phenylacetoacetonitrile
BMK	benzyl methyl keton
BOB	Bijzondere opsporingsbevoegdheden
BOA	Bijzondere Opsporingsambtenaar
BRS	BOA-Registratiesysteem
BVH	Basisvoorziening Handhaving
CIE	Criminele Inlichtingen Eenheid (Nu: TCI)
CSV	Crimineel Samenwerkingsverband
DR	Districtsrecherche
DRR	Dienst Regionale Recherche
EURAL	Europese afvalstoffenlijst
FIOD	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
FO	Forensische Opsporing
FP	Functioneel Parket
GHS	Globally Harmonised System of Classification and Labelling of Chemicals
GMK	Gemeenschappelijke Meldkamer
IBC	Intermediate Bulk Container
ICSC	International Chemical Safety Cards
ILT-IOD	Inlichtingen- en Opsporingsdienst (IOD) van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)
LE	Landelijke Eenheid
LFO	Landelijke Faciliteit ondersteuning bij Ontmantelen
MDMA	methyleendiooxymethamfetamine
MO	modus operandi
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
NVBR	Nederlandse Vereniging voor Brandweezorg en Rampenbestrijding
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
OM	Openbaar Ministerie
OvD	Officier van Dienst

PD	Plaats Delict
PMK	piperonyl methyl keton
RIEC	Regionaal Informatie- en Expertisecentrum
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMT	Regionaal Milieuteam
RWS	Rijkswaterstaat
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SD&P	Synthetische Drugs en Precursoren
TCI	Team Criminele Inlichtingen (voorheen: Criminele Inlichtingen Eenheid; CIE)
TGO	Team Grootschalige Opsporing

Bijlagen

1 Productieproces amfetamine en MDMA

De precursoren BMK en PMK zijn de basisgrondstoffen voor amfetaminen en MDMA. De precursor BMK wijst op productie van amfetamine middels de zogenaamde *Leuckartsynthese*. Vaak wordt in monsters van het afval de stof N-formylamfetamine aangetroffen, een tussenproduct dat ontstaat na de eerste kookstap van BMK, en een stof zoals mierenzuur. De precursor PMK wijst op het productieproces van MDMA, gesynthetiseerd middels *reductieve aminering*.

Productieproces amfetamine via Leuckartsynthese

In Nederland is de belangrijkste productiemethode voor amfetamine de Leuckartsynthese. De productie bestaat uit twee kookstappen. Eerst wordt de grondstof BMK samen met formamide verwarmd en wordt mierenzuur toegevoegd. Hieruit ontstaat het olieachtige tussenproduct N-formylamfetamine. Dit wordt afgescheiden en verdund met een oplosmiddel (vaak methanol) en in de tweede kookstap verwarmd met zoutzuur of zwavelzuur, waarmee het reageert. Na nog wat stappen, waaronder een zuivering met natronloog (caustic soda), ontstaat amfetaminebase. Deze olieachtige vloeistof wordt met behulp van een oplosmiddel (methanol, aceton) omgezet in amfetaminekristallen, waarvan poeder wordt gemaakt (NVBR, 2012; Van Geffen, 2012; Wermeskerken, 2009; Rechtbank Roermond, 29 januari 2007).

Productieproces MDMA (xtc) via reductieve aminering

De productie van MDMA uit PMK geschiedt door middel van 'reductieve aminering'. De grondstof PMK wordt samen met methylamine en een oplosmiddel (zoals methanol/ethanol) omgezet naar een tussenproduct. Dit tussenproduct wordt met behulp van een reductiemiddel gereduceerd tot een donkerbruine

olieachtige vloeistof met een hoog percentage MDMA. Het hele productieproces vindt in één reactievat plaats (*one-pot-reactie*). De MDMA-base wordt verdund met een oplosmiddel (zoals aceton), en door toevoeging van een zuur (bijvoorbeeld zoutzuur(gas)) wordt ze gekristalliseerd tot een zoutpoeder, gefiltreerd, gedroogd en vergruisd tot MDMA-poeder (NVBR, 2012; Van Geffen, 2012).

2 Samenvattingen acht casussen

Enkele details uit de bestudeerde casussen zijn veranderd omwille van anonimisering.

Casus 1

De dumping

Op een nacht zien twee politieursurveillanten een vrachtwagen zonder licht over een bospad rijden. Zodra deze de verharde weg opdraait, gaan de lichten aan. De surveillanten volgen de wagen, met Belgisch kenteken, die gehuurd blijkt te zijn. De wagen rijdt met hoge snelheid richting België en stopt niet na een stopteken van de politie. Er volgt een achtervolging. Slingerend rijdt de vrachtwagen via België uiteindelijk weer naar Nederland, stopt daar, waarop twee verdachten worden aangehouden. In de laadruimte worden meerdere witte vaten en ander materiaal aangetroffen. De vaten zijn omgevallen en gaan lekken. De surveillanten sluiten de deuren van de wagen en wachten op de forensische opsporing (FO). Twee andere surveillanten zijn intussen poolshoogte gaan nemen bij het bospad waar de vrachtwagen initieel gesignaleerd werd. Langs het bospad worden andere vaten aangetroffen. Deze staan rechtop en lekken niet. De Officier van Dienst laat brandweer, LFO en FO ter plaatse komen. Met beschermende kleding en perslucht haalt de brandweer de vrachtwagen leeg. De FO en LFO doen onderzoek in de vrachtwagen en op het bosperceel, en zetten hun onderzoek voort in de opslagplaats van de afvalverwerker. De dumping blijkt 1500 liter vloeibaar afval uit amfetamineproductie te betreffen.

Het opsporingsonderzoek

Op basis van LFO-bevindingen kan de dumping gelinkt worden aan een dumping een dag daarvoor. Daar werd door een voorbijganger drugsafval gevonden, bestaande uit meerdere halfvolle vaten, kartonnen dozen, een glazen stolp en handschoenen. Het DNA op een van de handschoenen matcht met het DNA van een van de aangehouden verdachten (bijrijder) van de dumping met de Belgische vrachtwagen. De dag na de vondst wordt ook opsporingsonderzoek gestart door het milieuteam. Hun onderzoek beperkt zich tot de dumping en de twee verdachten. De dag na de aanhouding worden de verdachten door het milieuteam verhoord. De chauffeur blijkt antecedenten te hebben op het gebied van vermogen, geweld, opium en wapenwet. Hij heeft schulden en ontvangt

een uitkering. Hij heeft de vrachtwagen gehuurd, maar dit is door iemand anders betaald. Ook de bijrijder heeft veel antecedenten. Hij blijkt lid van een beruchte motorclub. De in verzekeringstelling wordt veertien dagen verlengd. Het opsporingsonderzoek bestaat uit onderzoek aan (historische) telecomgegevens, sporenonderzoek, DNA-onderzoek en verdachtenverhoren.

De gevolgen

De chauffeur wordt veroordeeld tot zeven maanden detentie voor overtreding van artikel 13 van de Wet bodembescherming. De bijrijder wordt vrijgesproken. De dumpingen hebben geen grote risico's voor de volksgezondheid opgeleverd, doordat het gesloten vaten betrof. Het harde en slingerende rijden, waardoor de vaten omvielen en gingen lekken, was wel riskant. Er lijkt geen milieuschade te zijn. De surveillanten liepen risico op blootstelling aan aceton-damp en contact met zuur. De kosten van ruimen, opslag en verwerken van de tweede afvaldump bedragen bijna €4000, betaald door de politie. De kosten van de dump de dag ervoor zijn ruim €11.500, voor rekening van de grondeigenaar. De grondeigenaar heeft zich als civiele partij in de strafzaak gevoegd om schadevergoeding te krijgen. Dit wordt deels toegewezen.

Casus 2

De dumping

In dezelfde gemeente vinden in twee dagen tijd drie dumpingen en een lozing plaats, alle in de vroege avond. De eerste dumping wordt in een open veld gedaan met een gehuurde bestelbus. Een getuige ziet de bus wegrijden, waarna hij in het veld gaat kijken. De dag erop vinden twee dumpingen plaats op een parkeerterrein in het buitengebied en bij een industrieterrein. Bij de tweede dump gaat een van de vaten lekken. Later blijkt dat de laadklep van de bestelbus stuk is gegaan. Hierdoor krijgen de uitvoerders de IBC (1000 liter vat) niet uit de bestelbus en rijden ze naar een wasstraat om het afval daar op de afvoer (riool) te lozen. De werknemers vinden 's ochtends drugsafval op de grond, doordat de riolering verstopt is geraakt. Ook liggen er afvalsporen op de weg bij de wasstraat. Er worden drie deels gevulde IBC's en een tiental lege jerrycans teruggevonden. Uit de analyse van het NFI blijkt dat het afval afkomstig is van amfetamineproductie middels de Leuckartsynthese, en dat het N-formylamfetamine, amfetamine en diverse gerelateerde syntheseverontreinigingen bevat.

De dumpingen zijn uitgevoerd door twee mannen die familie zijn van elkaar.

De jongere man is door de andere uitvoerder benaderd om een bestelbus te huren en 'te helpen met een klusje'. De initiatiefnemer vertrok met de bestelbus en kwam later terug met de gehuurde bus vol drugsafval. De mannen hebben het afval samen gedumpt, waarna de bestelbus weer is teruggebracht. De opdrachtgevers en de productielocatie zijn in het onderzoek niet in zicht gekomen.

Het opsporingsonderzoek

Bij het aantreffen van het afval bellen getuigen de politie. De meldkamer geeft de melding door aan het basisteam, dat het eerst ter plaatse is. Omdat het drugsafval betreft, schakelen zij het Regionale Milieuteam in, dat de regie van het onderzoek op zich neemt. Zij laten naast de LFO ook de FO komen om sporenonderzoek te doen. Door het onderzoeksteam worden verschillende opsporingsmethoden ingezet. Er worden camerabeelden uitgelezen van routes en locaties (zoals de wasstraat) waar de bestelbus is gezien of waarschijnlijk langs is gekomen naar of van de dumping. Met behulp van deze camerabeelden wordt het kenteken geïdentificeerd, en komt via het autoverhuurbedrijf de eerste verdachte (jongere man) in beeld. Via onderzoek op sociale media komt de recherche de tweede uitvoerder op het spoor. Door het uitlezen van telefoonmastgegevens kunnen de verdachten bij de locaties van de dumpingen en de lozing gesitueerd worden. Ook door middel van financieel onderzoek kunnen de verdachten aan de locaties gekoppeld worden. Tot slot vindt de FO een onderdeel van de bestelbus dat was afgebroken.

De gevolgen

Bij de tweede dump is een kleine hoeveelheid afval gelekt in de berm. Hier is een kleine hoeveelheid grond afgegraven. Bij de wasstraat is er afval in het riool gelekt, wat is verwijderd door een pomp. Wel zijn er mensen blootgesteld aan de wasem van de achtergebleven afvalstoffen, zowel bij de wasstraat als bij het autoverhuurbedrijf. De schade van de gemeente bedraagt €20.000 en van de wasstraat bijna €10.000. De verdachten zijn nog niet vervolgd.

Casus 3

De dumping

In een periode van ruim twee jaar vinden er zes vergelijkbare dumpingen plaats in België, Duitsland en Nederland. Het afval wordt in gestolen trailers achtergelaten op verschillende locaties, meestal op een parkeerplaats langs de snelweg.

Het gaat om grote hoeveelheden amfetamine- en xtc-afval, variërend van 7 tot 24 ton.¹²⁴ In de containers wordt ook ander afval aangetroffen, zoals geplette vaten, lectuur en persoonlijk afval. Vier hoofdverdachten worden verantwoordelijk gehouden voor de productie en de dumpingen. Deze verdachten kenden elkaar al langer. Er zijn vermoedens dat ze eerder betrokken waren bij de productie van synthetische drugs. Doorgroeiërs in de criminaliteit, met antecedenten in veelvoorkomende criminaliteit, zoals autodiefstal. De hoofdverdachten hebben geen legaal inkomen en uit het onderzoek blijkt ook betrokkenheid bij hennepsteelt, vuurwapenbezit en witwassen. Het vermoeden bestaat dat zij werken voor een grotere criminele groepering. Er zijn twee productielocaties gevonden en twee opslaglocaties voor chemicaliën. De chemicaliën zijn geregeld door een andere groepering. Andere verdachten spelen een faciliterende rol door de opslag- en verhuurlocaties ter beschikking te stellen, als chauffeur en bij het regelen van hardware.

Het opsporingsonderzoek

Omdat de dumpingen over een langere tijd op meerdere locaties en in meerdere landen plaatsvonden, werken meerdere opsporingsinstanties samen; de Nationale Recherche (voormalige Unit Synthetische Drugs), de FIOD, de Belgische en Duitse politie. Dankzij een analyse van Europol en aanvullend forensisch onderzoek kunnen de dumpingen aan elkaar gelinkt worden. Er zijn overeenkomsten in onder meer DNA en dacty-sporen, hardware (unieke afdruk in de geplette vaten), verpakkingsmaterialen en chemicaliën (gelijke leveranciers). Er wordt een grote leverancier in Duitsland geïdentificeerd, waarbij tevens de verdachte in beeld komt die de bestellingen plaatste en ophaalde. Er wordt een baken geplaatst in een recente bestelling, waarop de opslaglocaties en later een van de productielocaties in beeld komen. De productieverdachten worden op heterdaad aangehouden in een productie-inrichting.

De gevolgen

Bij een aantal dumpingen is milieuschade ontstaan. Op één locatie is er een onbekende vloeistof weggelekt die het wegdek aantastte. Ook uit een andere container heeft drugsafval gelekt. In één geval gaat het om een uitgebrande zeecontainer, waarbij 600.000 kilo vervuilde grond afgegraven moet worden. Twee politiemensen krijgen diarree en buikkrampen na het openen van een container en het inademen van de dampen. De grondeigenaren hebben samen onge-

¹²⁴ De gebruikte productiemethoden zijn de Leuckartsynthese en reductieve aminering.

veer €100.000 kosten aan afvoer- en herstelwerkzaamheden. De hoofdverdachten worden veroordeeld tot gevangenisstraffen van negen, acht, zeven en vijf jaar. Er wordt wederrechtelijk verkregen voordeel berekend van ongeveer zevenenhalf miljoen euro.

Casus 4

De dumping

Op een middag rijdt een toezichthouder op de snelweg. Op een parallel gelegen landweg ziet hij een zwarte vrachtauto staan. Hij vertrouwt het niet, rijdt het betreffende pad op, waarop de vrachtauto hem met hoge snelheid passeert. Aan het eind van het pad ziet de toezichthouder een grote hoeveelheid jerrycans liggen. Hij doet melding van het incident en achtervolgt de vrachtauto, die zich klemrijdt op een doodlopend weggetje. Twee inzittenden springen uit de vrachtauto en vluchten te voet een wijk in. De gealarmeerde politie komt ter plaatse, onder wie een rechercheur van de districtsrecherche (DR). De politie vindt een grote hoeveelheid vaten, waarvan één is leeggelopen op de bodem. De locatie wordt veiliggesteld als PD en de omgevingsdienst van de gemeente, de FO en de brandweer arriveren. De omgevingsdienst doet onderzoek naar bodemverontreiniging. 's Avonds arriveert de LFO. De LFO telt in totaal ruim tachtig jerrycans en vaten met een totale inhoud van bijna 1800 liter vloeibaar afval afkomstig van amfetamineproductie. De volgende dag, na afronding van het onderzoek door LFO en omgevingsdienst, wordt de door het leeggelopen vat vervuilde grond gesaneerd. Hiervoor wordt een bedrijf ingehuurd waar de politie bij drugsafvaldumpingen in de regel mee samenwerkt. De vervuilde grond wordt opgeslagen en vernietigd.

Het opsporingsonderzoek

De DR start een opsporingsonderzoek naar de verdachten en de dumping. Op basis van getuigenverklaringen en gegevens over de auto is binnen enkele uren na de dumping al een eerste verdachte in beeld. Een heterdaadteam wordt ingeschakeld om te posten bij de woning van de verdachte, die hier niet veel later verschijnt en op heterdaad wordt aangehouden. Hij staat bekend als veelpleger. De volgende dag wordt de rijder buiten heterdaad aangehouden. Dit is een goede bekende van de hoofdverdachte en hij heeft ook antecedenten. Er volgen onder meer woningdoorzoeking, histo-onderzoek, sporenonderzoek, DNA-onderzoek en verdachtenverhoren. Uit de verhoren blijkt dat de chauffeur de

bus in opdracht van ‘een bekende jongen uit de onderwereld’ in een nabijgelegen dorp had opgehaald. Hij moest het afval ‘ergens’ dumpen en de bus vervolgens achterlaten bij een afgesproken locatie aan de rand van de stad. De recherche ziet onvoldoende aanknopingspunten om door te rechercheren naar de opdrachtgevers van de dumping.

De gevolgen

Risico voor het milieu en de volksgezondheid is dat er een vat chemicaliën was leeggestroomd. De volgende dag was een activiteit voor kinderen in het gebied gepland. Daarom heeft de omgevingsdienst per direct bodemonderzoek laten uitvoeren en de grond laten saneren. Ook de hoofdverdachte liep een gezondheidsrisico. Hij verklaarde dat een vat openging en hij een grote hoeveelheid drugsafval over zich heen gekregen had. De financiële schade, zijnde de kosten van het bodemonderzoek, opruimen en vernietigen van drugsafval en grond, bedragen samen ruim €12.600. De uitvoerders worden veroordeeld tot gevangenisstraffen van 165 en 133 dagen (waarvan een deel voorwaardelijk) voor het dumpen van amfetamineafval (art 10.1 lid 1 Wet milieubeheer en art. 13 Wet bodembescherming) en vrijgesproken voor de bevordering van amfetamineproductie (art. 10a Opiumwet). De gemeente probeert de kosten van opruiming, sanering en vernietiging van het afval te verhalen.

Casus 5

De lozing

In de vroege avond treffen twee surveillerende agenten een bus aan op een bospad. Naast de bus zit een persoon op zijn knieën vloeistof uit jerrycans op de bodem te gieten. De verdachte wordt op heterdaad aangehouden voor het ogenschijnlijk lozen van drugsafval op de bodem. In de bus staan ruim honderd jerrycans en naast de bus staan zes jerrycans zonder dop schuin op hun kant. In totaal gaat het om ongeveer 630 liter afvalstoffen. De agenten schakelen het milieuteam en de FO in. Kort na de aanhouding wordt de woning van de bekende verdachte doorzocht. De woning, garage en achtertuin staan vol met (afval)vloeistoffen en grondstoffen van synthetische drugs; het gaat in totaal om duizenden liters. Daarnaast wordt 73 kilo xtc (ruim 240.000 tabletten) gevonden.

Het opsporingsonderzoek

Vanwege de enorme gevaarzetting in de woning worden brandweer en LFO ingeschakeld. Gezien de aanwezigheid van grondstoffen en xtc-tabletten wordt het onderzoek overgedragen aan de DR. Het milieuteam richt zich verder op de milieuovertredingen (lozing). De gevaarlijke stoffen worden afgevoerd en opgeslagen door een afvalbedrijf. Door de FO wordt uitgebreid sporenonderzoek verricht op de PD van de lozing, in de woning van de verdachte en in het depot. De regionale milieurecherche onderzoekt de lozing en de milieuovertredingen in de woning. Het NFI bevestigt dat het gaat om afval van MDMA-productie. Tijdens het verhoor verklaart de verdachte het afval te hebben geloosd in opdracht van twee personen die leidinggeven aan een criminele organisatie die zich bezighoudt met productie van en handel in synthetische drugs. Hij heeft voor hen al tientallen rit-ten gemaakt, waarbij hij grondstoffen en eindproduct vervoerde en afvalstoffen dumpte. Voor het dumpen werden gehuurde bussen gebruikt. Meestal reed hij vanaf de snelweg bij een willekeurige afslag het buitengebied in en loosde het afval op de bodem of in een kanaal. Op basis van de verklaringen worden nog vier dumpinglocaties onderzocht. Verder verklaart de verdachte over twee productielocaties in België en Nederland en over verschillende andere uitvoerende verdachten. Er wordt uitgebreid tactisch onderzoek verricht naar de aanwijzingen die de verdachte verstrekt. Een onderzoek richt zich op de verdachte van de lozing en er worden deelonderzoeken gestart naar de genoemde productielocaties, naar de criminele organisatie en naar het witwassen van de opbrengsten, onder meer in samenwerking met de FIOD. Er wordt aanzienlijk lang doorgerechercheerd om sluitende bewijslast op te bouwen, alvorens de hoofdverdachten van het netwerk worden aangehouden en verhoord.

De gevolgen

Op de lozinglocatie wordt nauwelijks milieuschade geconstateerd. De vluchtige stoffen zijn inmiddels verdampt, enkel de zuren worden nog gemeten. Het risico voor de volksgezondheid in deze zaak is vooral gerelateerd aan de enorme gevaarzetting in de woning van de uitvoerder. De woning is een bom die op scherp stond, midden in een woonwijk. Mede hierdoor wordt de verdachte veroordeeld tot drieënhalf jaar detentie. Ook de hoofdverdachten van het CSV worden veroordeeld, onder meer tot celstraffen van elf, negen, vijfenhalf en drie jaar. Hun wederrechtelijk verkregen vermogen wordt berekend op bijna 23 miljoen euro. Er vindt ontneming plaats middels beslag op meerdere woningen, auto's, sieraden en geld.

Casus 6

De dumping en lozing

Een voorbijganger vindt twee vaten die van een rijdende vrachtwagen met trailer gevallen zijn en belt de politie. De meldkamer schakelt de brandweer in en die komt ter plaatse. Ook wordt een surveillanceauto van het basisteam ingelicht die gaat rondkijken in de buurt. De brandweer zet de ruimte rondom de vaten af. Er komt damp van het 25-liter vat op de weg en het lekt. Met water wordt er verdund en afgevoerd naar het riool. Er blijken meer vaten van de trailer gevallen te zijn. De brandweer volgt het spoor van de vaten en komt zo terecht bij de aanhanger die op een bedrijventerrein geparkeerd staat; de vrachtwagen is spoorloos. Ze belten de politie en stellen de verloren vaten veilig. De surveillance komt ter plaatse en in verband met eventueel explosiegevaar zetten ze het gebied rondom de trailer helemaal af. De politie belt het milieupiket. Zij komen ter plaatse en overleggen met de LFO, die adviseert om alles op te ruimen en naar een depot over te brengen. Er staan meerdere vaten in de trailer met ongeveer 10.000 liter aan stoffen. De brandweer spoelt alles schoon met water. De volgende ochtend wordt alles opgeruimd en afgevoerd door twee afvalverwerkingsbedrijven. LFO en FO doen onderzoek in het depot. Het afval bestaat uit mierenzuur, zoutzuur en formamide, gebruikt voor het vervaardigen van amfetamine. Het milieuteam laat het kenteken van de vrachtwagen signaleren.

Dan blijkt deze dumping te linken aan een lozing en een lab die enkele dagen later worden aangetroffen doordat er dode vissen in een beek drijven. Het waterschap verricht hier onderzoek naar. Er loopt een bruine substantie door een slang de sloot in en er hangt een penetrante lucht. De slang staat in verbinding met een gierkelder op het terrein waar tevens een woonhuis met aanverwante loods en IBC-tanks vol met een onbekende vloeistof aangetroffen. In een open loods worden vaatwerk en mengkannen gevonden. Rondom de loods hangt een sterke chemische lucht en in de loods hangt een blauwe damp. Het waterschap heeft het Milieuteam van de politie ingeschakeld. Het Milieuteam doet onderzoek naar de lozing en een gecertificeerd bedrijf krijgt opdracht voor het schoonmaken van het oppervlaktewater. Tegelijkertijd observeert de politie het terrein en kan twee verdachten aanhouden die nietsvermoedend op het terrein verschijnen. De LFO wordt vervolgens ook in kennis gesteld. Zij komen later die avond ter plaatse en constateren dat het om een amfetamineproductie-inrichting gaat.

Het opsporingsonderzoek

De daaropvolgende dagen doen zowel LFO als FO onderzoek op het terrein. De productielocatie wordt ontmanteld door de LFO. Een afvalverwerker voert het afval en de randapparatuur af. Diverse monsters worden door de LFO ingezonden naar het NFI. Op basis van de uitslag ziet de LFO een duidelijke overeenkomst met het aangetroffen afval bij het eerdere incident. Ook wordt de link gelegd door de gezochte vrachtwagen. De recherche treft die vrachtwagen (zonder de trailer) aan bij de productie-inrichting en dan blijkt dat deze gestolen is. In de politiesystemen is te zien dat de trailer elders is aangetroffen. Verdachte 1 blijkt de chauffeur van de vrachtwagen te zijn. Verdachte 2 heeft verdachte 1 ingeschakeld en hem de sleutels van de vrachtauto gegeven. Verdachte 2 wil niets verklaren over zijn opdrachtgever. Beiden hebben antecedenten. Verdachte 1 is een loopjongen, verdachte 2 zit al jaren in het criminele milieu. Rondom de PD van de trailer wordt technisch onderzoek en buurtonderzoek gedaan. Ook worden camerabeelden en verkeersgegevens van zendmasten opgevraagd. In het parallelonderzoek gebeurt ook technisch onderzoek, onderzoek naar gebruikers- en historische gegevens. De verdachten worden beiden verhoord. De recherche heeft de opdracht om alleen deze productielocatie te onderzoeken, niet het achterliggende CSV.

De gevolgen

De gevallen drugsafvalvaten brengen risico's voor de volksgezondheid met zich mee. Het vat op de openbare weg heeft gezondheidsklachten bij een voorbijganger opgeleverd. Bij de trailer bestaat explosiegevaar en daarbij kunnen gevaarlijke dampen vrijkomen. Er is geen schade aan het milieu. Op het terrein bij de productielocatie zijn ook risico's. Er liggen veel chemicaliën bij elkaar. Als er dan brand ontstaat, is dit een risico voor derden en de volksgezondheid. Ook de lozing is potentieel gevaarlijk. Koeien die het water uit de sloot drinken, kunnen ziek worden. Ook is er schade aan het milieu door de lozing in de sloot, die voor zover mogelijk hersteld wordt. De financiële schade ten aanzien van de gedumpte vaten is €23.225. De gemeente voegt zich in de strafzaak en dit bedrag wordt toegewezen. Met betrekking tot de productie-inrichting is er €35.350 schade en met betrekking tot de lozing in de sloot ongeveer €6500. Ten aanzien van beide schadeposten wordt een dwangsom opgelegd aan de eigenaar van de loods. Voor de schade aan de sloot wordt hoger beroep afgewezen en zal het inningstraject starten. De verdachten krijgen beiden een gevangenisstraf van acht maanden opgelegd inzake de synthetische-drugsproductie. De verdachten (onder wie de eigenaar van het pand) worden niet veroordeeld voor de lozing in de sloot, waarvoor apart dossier is opgemaakt.

Casus 7

De dumping

Op een middag is een man bezig om vaten met drugsafval te dumpen in een sloot. Wanneer hij wil vertrekken blijkt zijn accu leeg te zijn. Hij vraagt een voorbijganger om hulp. De voorbijganger heeft de vaten gezien en belt thuis de politie, die vervolgens de achtergelaten bus bij de sloot aantreft. Als de verdachte zich later meldt om zijn bus als gestolen op te geven, wordt hij aangehouden. Later blijkt dat hij onwel is geworden door de dampen van het afval en daarvoor snel van de vaten af wilde.

De dumping betreft 46 vaten, ongeveer 960 liter vloeibaar afval. Uit onderzoek van het NFI blijkt dat het gaat om amfetamine, N-formylamfetamine en gerelateerde Leuckartsynthese-verontreinigingen. Het drugsafval was verpakt in vaten van 20-25 liter die los in de bus stonden. De dumper is een man van begin twintig. Hij heeft geen werk, schulden en heeft niet-drugsgerelateerde antecedenten: zware mishandeling, diefstal en verduistering. Hij verklaart dat hij door iemand anders gevraagd is om te dumpen en heeft hiervoor een paar honderd euro gekregen. Deze andere verdachte (V2) heeft geen inkomen en alleen enkele openstaande boetes. Wel heeft de politie het vermoeden dat hij 'fulltime crimineel' is en klusjes opknaapt voor een criminele motorbende. Op deze achterliggende groepering is echter geen zicht gekregen in het onderzoek. Deze tweede verdachte heeft ook twee andere personen gevraagd om drugsafval op te slaan en hij blijkt een loods te hebben waar een hennepkwekerij wordt aangetroffen.

Het opsporingsonderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd door een Team Ondermijning. Voorafgaand aan de dumping hadden zij al een TCI-tip gekregen dat 'verdachte V2 een dumping van drugsafval gaat doen'. Op zijn adres treffen zij echter alleen een leeg bestelbusje aan met de sleutel er nog in. Later, tijdens zijn melding van 'een gestolen bus', wordt V1 aangehouden op basis van overeenkomsten in het signalement van de getuige bij de sloot. Twee dagen later komt er een tweede TCI-tip binnen over een garagebox die door een derde verdachte als opslagplaats gebruikt zou worden. Deze verdachte geeft aan dat hij dit doet voor V2. V2 wordt hierop aangehouden en uit een doorzoeking blijkt dat hij ook nog een garagebox heeft waar afval wordt aangetroffen en dat hij een loods heeft waar een hennepkwekerij wordt aangetroffen. Door middel van *track & trace* in de gehuurde bestelbus van V2 kan hij gelinkt worden aan de verschillende opslaglocaties. Aansluitend

komt er nog een TCI-tip binnen over een drugslab. Deze wordt doorgezet naar de landelijke recherche en is apart van het Team Ondernijning afgehandeld. Het is onduidelijk of het aangetroffen afval afkomstig is van dit lab.

De gevolgen

Door de dumping heeft geen milieuschade plaatsgevonden, omdat de vaten niet lekten. De kosten die het waterschap heeft gemaakt voor het opruimen zijn nog niet bekend. De zaak is nog niet voor de rechter geweest.

Casus 8

De dumpingen

In een gemeente wordt een drugsafvaldump gevonden in het buitengebied. Een bospad en aangrenzende struiken liggen vol met ongeveer dertig grote ijzeren vaten gevuld met vloeistof en een verzameling kleinere jerrycans. Het gaat om minstens 3000 liter chemisch afval. Daarnaast wordt hardware aangetroffen kenmerkend voor de productie van synthetische drugs. De politiesurveillanten die de dump inventariseren bellen de brandweer. Nadat de brandweer geen lekkage of andere risico's constateert, brengt een afvalinzamelaar de goederen over naar hun depot. Daar verricht een deskundige milieu van de technische recherche enkele dagen later onderzoek. Het NFI bevestigt aan de hand van de ingezonden monsters dat het gaat om afval van synthetische-drugsproductie. Twee dagen na de eerste dump wordt op een zandweg van een landgoed in een andere gemeente een tweede dump aangetroffen met lege en volle vaten chemisch afval (in totaal 200 liter) en verschillende stukken hardware. Ook hier liggen de vaten kriskras door en over elkaar. Een medewerkster van de gemeente geeft opdracht het afval te laten verwijderen, waarna de politie komt bemonsteren en fotograferen. Bij beide dumpingen worden lege zakken aangetroffen waarin bindmiddel heeft gezeten. De zakken blijken van hetzelfde merk te zijn, hebben identieke batchnummers en een identieke houdbaarheidsdatum.

Het opsporingsonderzoek

Er wordt een opsporingsonderzoek gestart met twee teamleiders; een vanuit tactiek en een vanuit het Milieuteam. De fabrikant van het bindmiddel wordt benaderd en deze verklaart dat twee tussenleveranciers opvallend grote partijen bindmiddel hebben ingekocht, op bestelling van dezelfde persoon. Deze persoon heeft Opiumwet-antecedenten. De tussenleverancier vertelt dat deze ver-

dachte binnenkort nog een partij bindmiddel komt ophalen. De recherche voorziet de partij van een baken en een observatieteam (OT) gaat stand-by. Zodra de verdachte het bindmiddel ophaalt, volgt het OT op afstand. De verdachte parkeert de bus in de stad. De volgende dag rijdt een andere verdachte de bus, met het OT in zijn kielzog, naar een perceel met meerdere loodsen in een dorp in een andere provincie. Hier treft de politie in een aangrenzend pand een enorme tabletteerinrichting aan, met onder meer een grote hoeveelheid xtc-tabletten, grondstoffen, meerdere tabletteermachines, andere hardware, 30 kilo MDMA-poeder, 45 kilo amfetamine én de partij bindmiddel met het baken. In een tweede pand ligt 163 kilo verpakte hennep en een vuurwapen. In een derde pand, een chalet met rolluiken, wordt MDMA-poeder aangetroffen en een camera die staat gericht op de andere panden. Er volgen doorzoeken, zeer uitgebreid sporenonderzoek en tactisch onderzoek. In de tussentijd is de criminele organisatie, een bekende criminele familie, met hun drugshandel uitgeweken naar België, waar ook de Belgische federale politie hen op het spoor komt. Het uitgebreide Nederlandse opsporingsonderzoek leidt tot zeven aanhoudingen, waaronder de afnemer van het bindmiddel. Ook de leider van het synthetische-drugslab komt in beeld. Hij heeft een waslijst aan antecedenten waaronder diefstal, geweld-, vuurwapen- en opiumdelicten. Hij heeft vijf gevangenisstraffen uitgezeten, blijkt voortvluchtig na ontsnapping uit een zesde detentie en wordt internationaal gesignaleerd. Op basis van TCI-informatie wordt hij bijna een jaar na de start van het onderzoek aangehouden.

De gevolgen

Zes verdachten worden veroordeeld voor onder meer (het faciliteren van) de productie van synthetische drugs. De aan de hand van het afval berekende straatwaarde van de geproduceerde xtc bedraagt in totaal 39 miljoen euro. De dumpingen zelf kunnen in deze zaak niet aan een verdachte worden gekoppeld en derhalve worden de verdachten vrijgesproken voor de dumpingen. Hoewel de vaten achteloos zijn neergegooid, zijn ze gelukkig niet opengegaan, waardoor er geen milieuschade is ontstaan. De kosten van de ruiming en opslag zijn betaald door respectievelijk de brandweer en de gemeente.

3 Lijst met interviewrespondenten

Diepte-interviews (n=22) en kortere gesprekken (n=5)

- Gemeente Tilburg, projectleider Handhaving.
- Nationaal Forensisch Instituut, teamleider Verdovende Middelen/voorzitter OR.
- Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, medewerker Toezicht en Handhaving.
- Openbaar Ministerie, Functioneel Parket 's-Hertogenbosch, officier van justitie.
- Openbaar Ministerie, Functioneel Parket 's-Hertogenbosch, liaison Milieucriminaliteit/drugsafval Zuid-Nederland.
- Openbaar Ministerie, Functioneel Parket Zwolle, officier van justitie.
- Politie Amsterdam, Dienst Regionale Recherche, bestuurskundige.
- Politie Landelijke Eenheid, Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Dienst Informatieknooppunt Landelijke Recherche, Generalist Intelligence.
- Politie Landelijke eenheid, Dienst Landelijke Recherche, operationeel expert Tactische Opsporing.
- Politie, Landelijke Eenheid, Dienst Landelijke Operationele Samenwerking, Landelijke Faciliteit Ontmanteling, senior LFO-expert.
- Politie, Landelijke Eenheid, Dienst Landelijke Operationele Samenwerking, Landelijke Faciliteit Ontmanteling, senior LFO-expert/veiligheidsadviseur Landelijk Team Forensische Opsporing.
- Politie Limburg, Team Ondermijning, informatiemakelaar.
- Politie Limburg, Team Ondermijning, rechercheur.
- Politie Limburg, Team Ondermijning, rechercheur.
- Politie Noord-Holland, Dienst Regionale Informatie Organisatie, operationeel expert Intelligence/informatiemakelaar Milieucriminaliteit.
- Politie Noord-Nederland, Divisie Regionale Recherche, teamchef Finec en Milieu.
- Politie Noord-Nederland, Divisie Regionale Recherche, Team Finec en Milieu, tactisch coördinator.
- Politie Noord-Nederland, Dienst Regionale Recherche, Team Milieu, senior Opsporing Tactiek.
- Politie Oost-Brabant, Dienst Regionale Recherche, Team Milieu, senior Tactische Opsporing.
- Politie Oost-Brabant, Divisie Recherche, Hennepteam, Eenheidscoördinator Hennep.
- Politie Oost-Brabant, Dienst Regionale Recherche, teamleider.

Politie Oost-Brabant, voormalig chef Milieuteam.

Politie Oost-Nederland, Team Milieu, informatiecoördinator Milieucriminaliteit.

Politie Zeeland-West-Brabant, Districtsrecherche Hart van Brabant, rechercheur (specialist A).

Politie Oost-Nederland, Dienst Regionale Recherche, afdeling Generieke Opsporing/Ondermijning, Quick Response Oost, tactisch coördinator.

Provincie Limburg, Cluster Deskundigenpool, medewerker deskundigenpool – projecten en programma's.

Provincie Limburg, Cluster Ruimte, projectmanager.

4 Deelnemers expertsessie

Brabants Particulier Grondbezit, regiocoördinator.
Gemeenten Goirle, Oisterwijk en Hilvarenbeek, OvD.
Landelijk Parket, beleidsmedewerker Synthetische Drugs.
Landelijk Parket, senior beleidsmedewerker.
Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, medewerker Toezicht en Handhaving.
Openbaar Ministerie, Functioneel Parket, adviseur Ondermijning.
Douane, Team POSS¹²⁵/Unit SD&P.
Politie Landelijke Eenheid, Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Dienst Informatieknooppunt Landelijke Recherche, Generalist Intelligence.
Politie Limburg, Team Ondermijning, operationeel specialist Tactische Opsporing.
Politie Limburg, Team Ondermijning, teamleider.
Provincie Limburg, Cluster Deskundigenpool, medewerker deskundigenpool – projecten en programma's.
Staatsbosbeheer, accountmanager Noord-Brabant.
Waterschap Brabantse Delta, buitengewoon opsporingsambtenaar Handhaving.

¹²⁵ Team POSS is toezichhouder op het terrein van precursoren, strategische goederen en sanctiewetgeving (afgekort als POSS).

5 Figuur en tabellen bij hoofdstuk 2

Tabel B5.1: Temporele spreiding dumpingen en lozingen 2010-2014 (n=446)

Maand/jaar	2010	2011	2012	2013	2014	Totaal
Januari	0	3	4	16	27	50
Februari	4	3	1	9	22	39
Maart	1	5	4	19	9	38
April	4	9	2	11	16	42
Mei	5	5	6	15	17	48
Juni	3	8	13	7	14	45
Juli	3	4	1	9	18	35
Augustus	2	1	6	6	9	24
September	7	3	4	2	7	23
Oktober	3	2	12	8	14	39
November	3	3	7	3	11	27
December	0	3	11	14	8	36
Totaal	35	49	71	119	172	446
<i>Maandgemiddelde</i>	3	4	6	10	15	38

Figuur B5.1: Geografische ontwikkeling

Tabel B5.2: Locatietypering per provincie 2010-2014 (n=446)

Provincie	Bedrijfsterrein		Buitengebied		Woonwijk		Onbekend		Totaal	
	aantal	procent	aantal	procent	aantal	procent	aantal	procent	aantal	procent
Drenthe	4	40	4	40	1	10	1	10	10	100
Groningen	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
Flevoland	1	17	5	83	-	0	-	0	6	100
Friesland	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
Gelderland	2	6	31	89	2	6	-	0	35	100
Limburg	6	6	88	88	2	2	4	4	100	100
Noord- Brabant	19	8	211	84	11	4	9	4	250	100
Noord- Holland	3	19	10	63	2	13	1	6	16	100
Overijssel	-	0	4	100	-	0	-	0	4	100
Utrecht	-	0	4	100	-	0	-	0	4	100
Zeeland	-	0	4	100	-	0	-	0	4	100
Zuid- Holland	2	12	14	82	1	6	-	0	17	100
Totaal	37	8	375	84	19	4	15	3	446	100

6 Figuur en tabellen bij hoofdstuk 5

Tabel B6.1: Overzicht gevonden protocollen van de politie

Opsteller	Titel	Doelgroep
LFO	Handleiding ontmantelen (2004)	Medewerkers LFO, andere betrokken partijen
Robuust Basisteam Weert – Nederweert	Werkwijze aantreffen chemisch afval (2014)	Medewerkers Robuust Basisteam Weert – Nederweert
Politie Limburg-Zuid	Aantreffen (gevaarlijke) afvalstoffen op / in nabijheid Provinciale Wegen (2015)	Medewerkers van Politie Limburg-Zuid
Meldkamer Noord-Nederland i.s.m. RMT Noord-Nederland	Dumping afvalstoffen drugsbereiding (2015)	Politiemedewerkers eenheid Noord-Nederland
Team Milieu en Forensische Opsporing Oost-Brabant	Werkinstructie: Dumpen/lozen/achterlaten afval afkomstig van de vervaardiging van synthetische drugs (2014)	Alle betrokken partijen bij een dumping of lozing
Team Ondernijning Limburg	Regeling Aantreffen (onbeheerde) Risicodragende stoffen (RAR) (2015)	Medewerkers Politie Limburg
District Hart van Brabant	Handleiding 'Dumpingen van (afval)stoffen drugslaboratoria'	Medewerkers politie Hart van Brabant
Onbekend	Synthetische drugs	Onbekend

Tabel B6.2: Protocollen van ketenpartners

Opsteller	Titel	Doelgroep
Rijkswaterstaat	Handreiking bodem voor gemeenten (2013)	Alle gemeenten in Nederland
Onbekend	Specificatieblad 'Drugsafval en drugsproductieplaatsen' (2015)	GMK, brandweer, politie en gemeenten in de Veiligheidsregio Limburg-Noord (VRLN)
Waterschap Roer en Overmaas	Calamiteitenbestrijdingsplan Kwaliteit Oppervlaktewater (2013)	Medewerkers Waterschap Roer en Overmaas
Waterschap Peel en Maasvallei	Actualisatie bestrijdingsplan waterverontreiniging 2015	Medewerkers Waterschap Peel en Maasvallei
Gemeente Heerlen	Procedure dumping chemisch (xtc) afval (2014)	Medewerkers gemeente Heerlen
RWS leefomgeving	Buiten aantreffen van (onbeheerde) risicodragende stoffen (2015)	Politiemedewerkers
Strukton	Plan van Aanpak 'Drugsdumpingen, ook uw probleem?!' (november 2013)	Alle betrokken partijen
Milieutechniek	Regeling Verwijdering Calamiteuze Stoffen (RVCS) Noord-Brabant (2015)	Terreineigenaren, brandweer, politie, omgevingsdienst, LFO, NFI in Noord-Brabant
Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)	Regeling Verwijdering Calamiteuze Stoffen Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (RVCS-ODZOB) (2014)	ODZOB-gemeenten, politie, brandweer, LFO, consignatiedienst-ODZOB, Van Gansewinkel, ODZOB-coördinatie

Dumpingen van (afval)stoffen drugslaboratoria

Let op:

V = Veiligheid

P = elke dumpplaats is een PD!

O = Opschalen

Veiligheid: 2A'200

s = Afzetten – Afblijven

DENK AAN EIGEN EN ANDERMANS VEILIGHEID! BIJ BRAND BESTAAT EXPLOSIEGEVAAR.

Algemene veiligheidsvoorschriften:

- Benader dumpplaatsen zo mogelijk bovenwinds!
- Houd voldoende afstand tot gedumpte vaten/jerrycans. Minimaal 10 meter.
- Staan gedumpte vaten bol of lekken deze: houd dan een afstand van minimaal 25 meter.
- Geen verpakkingen aanraken en/of openen.
- Nooit tegen vaten/jerrycans schoppen of duwen om te zien of deze gevuld zijn.
- Indien gedumpte vaten zijn opgeslagen in een voer- of vaartuig: het voer- of vaartuig niet openen.
- Niet drinken, eten of roken op de dumpplaats!
- Let op met portofoons en mobiele telefoons: bij besloten ruimten (bestelbusje) kunnen deze zorgen voor ontstekingsenergie bij een kritisch en explosief mengsel.
- Geen open vuur.
- Bij brand: houd minimaal 100 meter afstand (bovenwinds).
- Alleen deskundigen met persoonlijke beschermingsmiddelen mogen de PD betreden.

Elke Dumpplaats (DP) is een PD! Oftewel DP = PD

NIET ALLEEN VEILIG AFVOEREN, MAAR OOK **OPSPOREN!**

- De dumpplaats en het gevaargebied zo spoedig mogelijk ruim afzetten.
- Waarschuw direct de OvD-P, spreek af wie beheerder PD is.
- Beveilig de sporen (bandensporen, voetsporen, eventuele vingersporen en DNA-sporen, enzovoort).
- Leg de aangetroffen situatie – zo nodig met een smartphone – fotografisch vast.
- Omschrijf de plaats van aantreffen nauwkeurig. Denk aan redenen van wetenschap! Met betrekking tot de milieudelicten zijn ook de beschrijving van de ondergrond, water en de ligging, bijvoorbeeld vlak bij fietspad, speelplaats of buiten de bebouwde kom, van belang.
- Omschrijf de wijze waarop vaten en ander afval zijn achtergelaten.
- Stel altijd een buurtonderzoek in.
- Ga ten minste na in welke tijdspanne de dumping heeft plaatsgevonden.
- Maak een proces-verbaal van bevindingen, met alle bovenstaande feiten.

Opschalen: Deskundigen

SCHAKEL DE JUISTE DESKUNDIGEN IN!

Waarschuw in samenspraak met GMK en/of OvD-P in ieder geval:

- Forensische Opsporing: inzet piket via GMK.
- Team milieu DRR: inzet piket via GMK (xxx).
- Landelijke faciliteit Ondersteuning Ontmantelen: LFO - piketnummer: **xxx – xxxxxxxx**.
- Politie Kennis Net: zie onder Drugs - Synthetische drugs - Afval drugslaboratoria opruimen.

Figuur B6.1: Protocol Politie ZWB, District Hart van Brabant

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter prof. dr. H.G. van de Bunt
Hoogleraar Criminologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden mr. drs. C. Bangma
Politieacademie, Hoofd School voor Hogere Politiekunde

mr. W.M. de Jongste
Projectbegeleider Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

prof. dr. P. van Reenen
Van Reenen-Russel Consultancy b.v.
Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
Universiteit Utrecht

drs. J.W. Swaan EMPM
Politie, Eenheid Amsterdam

drs. M. van Tankeren
Operational auditor, onderzoeker Eenheid Den Haag

Secretariaat Programmabureau Politie & Wetenschap
Politieacademie
Arnhemseweg 348
7334 AC Apeldoorn

Postbus 834
7301 BB Apeldoorn
www.politienwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiekunde

1. **Criminaliteit in de virtuele ruimte**
P. van Amersfoort, L. Smit & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam/
TNO-FEL, Den Haag, 2002
2. **Cameratoezicht. Goed bekeken?**
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke,
Arnhem, 2002
3. **De 10 stappen van Publiek-Private Samenwerking (PPS)**
J.C. Wever, A.A. van Pel & L. Smit, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL,
Den Haag, 2002
4. **De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van
projecten aan diefstalbestrijding**
C.J.E. In 't Velt, e.a., NPA-Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2003
5. **Cameratoezicht. De menselijke factor**
A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt & H.B. Ferwerda,
Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/TNO, Soesterberg, 2003
6. **Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlist-
methodiek**
H.B. Ferwerda & A. Kloosterman, Advies- en Onderzoeksgroep Beke &
Politieregio Gelderland-Midden, Arnhem, 2004 (vierde druk 2006)
7. **Hooligans in beeld. Van informatie naar aanpak**
H.B. Ferwerda & O. Adang, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/
Onderzoeksgroep Politieacademie Apeldoorn, 2005
8. **Richtlijnen auditieve confrontatie**
J.H. Kerstholt, A.G. van Amelsfoort, E.J.M. Jansen & A.P.A. Broeders, TNO
Defensie en Veiligheid, Soesterberg/Politieacademie, Apeldoorn/NFI,
Den Haag, 2005
9. **Niet verschenen**
10. **De opsporingsfunctie binnen de gebiedsgebonden politiezorg**
O. Zoomer, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstuk-
ken, Universiteit Twente, 2006
11. **Inzoomen en uitzoomen op Zaandam**
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke,
Arnhem 2006
12. **Aansprakelijkheidsmanagement politie. Beschrijving, analyse en handreiking**
E.R. Muller, J.E.M. Polak, C.J.J.M. Stoker m.m.v. M.L. Diepenhorst &
S.H.E. Janssen, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement,
Den Haag/Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden, 2006

13. **Cold cases – een hot issue**
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006
14. **Adrenaline en reflectie. Hoe leren politiemensen op de werkplek?**
A. Beerepoot & G. Walraven e.a., DSP-groep BV, Amsterdam/Walraven onderzoek en advies, 2007
15. **Tussen aangifte en zaak. Een referentiekader voor het aangifteproces**
W. Landman, L.A.J. Schoenmakers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, adviseurs en managers, Amersfoort, 2007
16. **Baat bij de politie. Een onderzoek naar de opbrengsten voor burgers van het optreden van de politie**
M. Goderie & B. Tierolf, m.m.v. H. Boutellier & F. Dekker, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2008
17. **Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden**
E.J. van der Torre, R.F.J. Spaaij & E.D. Cachet, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2008
18. **Overbelast? De administratieve belasting van politiemensen bij de afhandeling van jeugdzaken**
G. Brummelkamp & M. Linssen, EIM, Zoetermeer, 2008
19. **Geografische daderprofilering. Een inventarisatie van randvoorwaarden en succesfactoren**
G. te Brake & A. Eikelboom, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg, 2008
20. **Solosurveillance. Kosten en baten**
S.H. Esselink, J. Broekhuizen & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, 2009
21. **Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van AWARE voor de politie. Ervaringen met een nieuwe aanpak van belaging door ex-partners**
M.Y. Bruinsma, J. van Haaf, R. Römken & L. Balogh, IVA Beleidsonderzoek en Advies, i.s.m. INTERVICT/Universiteit van Tilburg, 2008
22. **Gebiedsscan criminaliteit en overlast. Een methodiekbeschrijving**
B. Beke, E. Klein Hofmeijer & P. Versteegh, Bureau Beke, Arnhem, 2008
23. **Informatiemanagement binnen de politie. Van praktijk tot normatief kader**
V. Bekkers, M. Thaens, G. van Straten & P. Siep; m.m.v. A. Dijkshoorn, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009
24. **Nodale praktijken. Empirisch onderzoek naar het nodale politieconcept**
H.B. Ferwerda, E.J. van der Torre & V. van Bolhuis, Bureau Beke, Arnhem/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

25. **Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders**
I. van Leiden, N. Arts & H.B. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2009
- 26a. **Verbinden van politie- en veiligheidszorg. Politie en partners over signaleren & adviseren**
W. Landman, P. van Beers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2009
- 26b. **Politiepolitiek. Een empirisch onderzoek naar politieke signalering & advisering**
E.J.A. Bervoets, E.J. van der Torre & J. Dobbelaar m.m.v. N. Koeman, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009
27. **De politie aan zet: de aanpak van veelplegers in Deventer**
I. Bakker & M. Krommendijk, IPIT, Enschede, 2009
28. **Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland**
O.M.J. Adang (redactie), S.E. Bierman, K. Jagernath-Vermeulen, A. Melsen, M.C.J. Nogarede & W.A.J. van Oorschot, Politieacademie, Apeldoorn, 2009
29. **Rellen in Ondiep. Ontstaan en afhandeling van grootschalige ordeverstoring in een Utrechtse achterstandswijk**
G.J.M. van den Brink, M.Y. Bruinsma (redactie), L.J. de Graaf, M.J. van Hulst, M.P.C.M. Jochoms, M. van de Klomp, S.R.F. Mali, H. Quint, M. Siesling, G.H. Vogel, Politieacademie, Apeldoorn, 2010
30. **Burgerparticipatie in de opsporing. Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten**
A. Cornelissens & H. Ferwerda (redactie), met medewerking van I. van Leiden, N. Arts & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2010
31. **Poortwachters van de politie. Meldkamers in dagelijks perspectief**
J. Kuppens, E.J.A. Bervoets & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem & COT, Den Haag, 2010
32. **Het integriteitsbeleid van de Nederlandse politie: wat er is en wat ertoe doet**
M.H.M. van Tankeren, Onderzoeksgroep Integriteit van Bestuur, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
33. **Civiele politie op vredesmissie. Uitzendervaringen van Nederlandse politiefunctionarissen**
H. Sollie, Universiteit Twente, Enschede, 2010
34. **Ten strijde tegen overlast. Jongerenoverlast op straat: is de Engelse aanpak geschikt voor Nederland?**
M.L. Koemans, Universiteit Leiden, 2010

35. **Het districtelijk opsporingsproces; de black box geopend**
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2010
36. **Balanceren tussen alert maken en onrust voorkomen. Publiekscommunicatie over seriële schokkende incidenten (casestudy Lelystad)**
A.J.E. van Hoek, m.m.v. P.F. van Soomeren, M.D. Abraham & J. de Kleuver, DSP-groep, Amsterdam, 2011
37. **Sturing van blauw. Een onderzoek naar operationele sturing in de basispolitiezorg**
W. Landman, m.m.v. M. Malipaard, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011
38. **Onder het oppervlak. Een onderzoek naar ontwikkelingen en (a)select optreden rond preventief fouilleren**
J. Kuppens, B. Bremmers, E. van den Brink, K. Ammerlaan & H.B. Ferwerda, m.m.v. E.J. van der Torre, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011
39. **Naar eigen inzicht? Een onderzoek naar beoordelingsruimte van en grenzen aan de identiteitscontrole**
J. Kuppens, B. Bremmers, K. Ammerlaan & E. van den Brink, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011
40. **Toezicht op zedendelinquenten door de politie in samenwerking met de reclassering**
H.G. van de Bunt, N.L. Holvast & J. Plaisier, Erasmus Universiteit, Rotterdam/Impact R&D, Amsterdam, 2012
41. **Daders over cameratoezicht**
H.G.A. van Schijndel, A. Schreijenberg, G.H.J. Homburg & S. Dekkers, Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam, 2012
42. **Aanspreken op straat. Het werk van de straatcoach in al zijn verschijningsvormen**
L. Loef, K. Schaafsma & N. Hilhorst, DSP-groep, Amsterdam, 2012
43. **De organisatie van de opsporing van cybercrime door de Nederlandse politie**
N. Struiksma, C.N.J. de Vey Mestdagh & H.B. Winter, Pro Facto, Groningen/Kees de Vey Mestdagh, Groningen, 2012
44. **Politie in de netwerksamenleving. De opbrengst van de politieke netwerkfunctie voor de kerntaken opsporing en handhaving openbare orde en de sturing hierop in de gebiedsgebonden politiezorg**
I. Helsloot, J. Groenendaal & E.C. Warners, Crisislab, Renswoude, 2012
45. **Tegenspraak in de opsporing. Verslag van een onderzoek**
R. Salet & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2012

46. **Tunnelvisie op tunnelvisie? Een verkennend en experimenteel onderzoek naar de besluitvorming door VKL-teams met betrekking tot het onderkennen van tunnelvisie en andere procesaspecten**
I. Helsloot, J. Groenendaal & B. van 't Padje, Crisislab, Renswoude, 2012
47. **M.-waarde. Een onderzoek naar de bijdrage van Meld Misdaad Anoniem aan de politionele opsporing**
M.C. van Kuik, S. Boes, N. Kop, M. den Hengst-Bruggeling, T. van Ham & H. Ferwerda, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2012
48. **Seriebrandstichters. Een verkennend onderzoek naar daderkenmerken en delictpatronen**
Y. Schoenmakers, A. van Wijk & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2012
49. **Van wie is de straat? Methodiek en lessen voor de politie om ongrijpbare veiligheidsfenomenen grijpbaar te maken – op basis van vijf praktijkcasus**
H. Ferwerda, T. van Ham, B. Bremmers, K. Tijhof & M. Grotens, Bureau Beke, Arnhem, 2013
50. **Recherchesamenwerking in de Euregio Maas-Rijn. Knooppunten, knelpunten en kansen**
H. Nelen, M. Peters & M. Vanderhallen, Politieacademie, Apeldoorn/ Universiteit Maastricht, 2013
51. **De operationele politiebrieffing onderzocht. Een onderzoek naar de effectiviteit van de operationele politiebrieffing**
A. Scholtens, J. Groenendaal & I. Helsloot, Crisislab, Renswoude 2013
- 51a. **De operationele politiebrieffing onderzocht (2). Een actie(vervolg)onderzoek om tot een effectievere politiebrieffing te komen**
A. Scholtens, Crisislab, Renswoude 2015
52. **Sociale media: factor van invloed op onrustsituaties?**
R.H. Johannink, I. Gorissen & N.K. van As, Politieacademie Apeldoorn/ VDMMP, Houten, 2013
53. **De terugkeer van zedendelinquenten in de wijk**
C.E. Huls & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen/Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, Groningen, 2013
54. **Van meld- naar aantoonplicht. Een onderzoek naar een systeem van digitale surveillance**
C. Veen & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen, 2013

55. **Heterdaadkracht in twee Haagse pilotgebieden**
B. van Dijk, J.B. Terpstra & P. Hulshof, Politieacademie, Apeldoorn/DSP-groep, Amsterdam, 2013
56. **Inzet op Maat. Onderzoek naar kenmerken en mogelijkheden van duurzame inzetbaarheid van oudere medewerkers**
H. de Blouw, I.R. Kolkhuis Tanke & C.C. Sprenger, Politieacademie, Apeldoorn, 2013
57. **Interventies in de opsporing. Impulsen in kwaliteit en effectiviteit van het opsporingsproces**
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013
58. **De plaats delict in beeld. Fotografie in de dagelijkse en gesimuleerde praktijk**
G. Vanderveen & J. Roosma, Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Universiteit Leiden, 2013
59. **Jeugdgroepen van toen. Een casuonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw**
H. Ferwerda, B. Beke & E. Bervoets, Bureau Beke, Arnhem/Beke Advies, Arnhem/LokaleZaken, Rotterdam, 2013
60. **Tussen hei en hoofdbureau. Leiderschapsontwikkeling bij de politie**
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013
61. **Gemeentelijk blauw. Het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld**
E. Bervoets, J. Bik & M. de Groot, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
62. **Excessief geweld op en om de voetbalvelden. Praktijkonderzoek naar omvang, ernst en aanpak van 'voetbalgeweld'**
P. Duijvestijn, B. van Dijk, P. van Egmond, M. de Groot, D. van Sommeren & A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam, 2013
63. **Beeld van gezag bij de politie. Maatschappelijke verbeelding en de impact van gezagsbeelden op burgers**
H. de Mare, B. Mali, M. Bleecke & G. van den Brink, m.m.v. Motivation, Tilburg University, Stichting IVMV, Leiden, 2014
64. **Informatiegestuurde dienders. Informatiesturing tussen theorie en praktijk**
A. van Sluis, P. Siep, V. Bekkers, m.m.v. M. Thaens & G. Straten, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2014
65. **Hard op weg. Onderzoek aanpak verkeersveelplegers**
B. Bieleman, M. Boendermaker, R. Mennes & J. Snippe, INTRAVAl, Groningen/Rotterdam, 2014

66. **Tussen hulp en hype. De inzet van opsporingsberichtgeving in ontvoeringszaken**
Y.M.M. Schoenmakers, J.V.O.R. Doekhie & J.C. Knotter, Yvette Schoenmakers Onderzoek en advies, Weesp, 2014
67. **Nachtdienst bij de politie en verkeersveiligheid. Onderzoek naar ervaringen van politieagenten met verkeersonveiligheid in woon-werkverkeer na de nachtdienst**
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2014
68. **Buit van woninginbraak. Onderzoek onder inbrekers en helers**
J. Snippe, M. Sijstra, R. Mennes & B. Bieleman, INTRAVAL, Groningen/Rotterdam, 2014
69. **Privaat blauw. Portiers, evenementbeveiligers en voetbalstewards op risicovolle locaties en tijdens risicovolle momenten**
E. Bervoets & S. Eijgenraam, LokaleZaken, Rotterdam, 2014
70. **Met grof geschut. Reconstructie van een moordonderzoek binnen de criminele woonwagenwereld**
I. van Leiden, B. Bremmers & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2014
71. **Met fluwelen handschoenen? Politie en de omgang met verwarde personen in Amsterdam**
J. Kuppens, T. Appelman, T. van Ham & A. van Wijk, Bureau Beke, Arnhem, 2015
- 72a. **Vermisten op de kaart. Aard en omvang van langdurige vermissingen**
I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2015
73. **Van intel tot operatie. De impact van veiligheidsanalisten bij de aanpak van misdaad**
M. den Hengst, M. Bruinsma, Y. Schoenmakers, W. Niepce, Bureau Bruinsma, Tilburg, 2015
74. **De bestuurlijke rapportage. Gezamenlijke inspanning in de aanpak van (georganiseerde) criminaliteit en overlast**
I. Gorissen, m.m.v. R.H. Johannink, PBLQ, Den Haag, 2015
75. **De aangifte van delicten bij de multichannelstrategie van de politie**
P. Boekhoorn & J. Tolsma, Bureau Boekhoorn/Radboud Universiteit, Nijmegen, 2016
76. **Die pakken we toch niet op? Afstemming tussen politie en Openbaar Ministerie in zaken van veelvoorkomende aangiftecriminaliteit**
R. Kouwenhoven & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016

77. **Het real-time informeren van noodhulpeenheden. Een onderzoek naar de RTI-functie om frontlijnpolitiefunctiearissen snel te voorzien van relevante informatie**
A. Scholtens, M. den Hengst & R. Waterreus, Crisislab, Renswoude/
Politieacademie, Apeldoorn, 2016
78. **Hoe lang kun je 'schijt hebben'? Dertien desisters uit criminele jeugdgroepen aan het woord**
C.E. Hoogeveen, A.E. van Burik & B.J. de Jong, m.m.v. E.M. Klooster,
Bureau Alpha, 's-Hertogenbosch/VanMontfoort, Woerden, 2016
79. **Onbenutte kansen. Een onderzoek naar het gebruik van restinformatie in de opsporing**
L. Scholten & A. van Wijk, m.m.v. B. Bremmers, Bureau Beke, Arnhem,
2016
80. **Verbale leugendetectie-wizards**
G. Bogaard & E.H. Meijer, Maastricht University, 2016
81. **Mensenhandel in de prostitutie opsporen zonder aangifte? Een vervolgonderzoek om de doorzettingsmacht van de politie te verduidelijken**
M. Goderie, m.m.v. Renée Kool, Goderie Onderzoek, Klarenbeek, 2016
82. **De onvindbaren. Op zoek naar voortvluchtige veroordeelden in Nederland**
Y. Schoenmakers, I. de Groot, J. van Zanten, A. van Rooyen & J. Baars,
Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, 2016

